

FÉRFISZÜLTE
LEÁNY

FINN
NÉPMESÉK

FÉRFISZÜLTE LEÁNY

FINN NÉPMESÉK
EURÓPA KÖNYVKIADÓ
BUDAPEST 1969

A Finn Irodalmi Társaság népköltészeti archívumának kéziratos anyagából válogatta és a jegyzeteket írta Pirkko-Liisa Rausmaa
Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kansanrunousarkiston
käsikirjoituskokoelmista valikoinut ja selitykset kirjoittanut Pirkko-
Liisa Rausmaa

Fordította N. Sebestyén Irén
Az utószót írta Ortutay Gyula
A mű eredeti címe:
Suomalaisia kansansatuja.
(Kézirat) Helsinki, 1967

A MEDVE ÉS A RÓKA

A medve és a róka erdőt irtottak, de egy kis idő múlva a róka beleunt a munkába, és így szólt a medvéhez: „Ilmolába kell mennem, keresztelőbe, a gazdasszonynak gyermeke született.” Mind a ketten, a medve és a róka is egy-egy bödön vaját vittek magukkal az irtásföldre. A róka, mielőtt elment volna, jóllakott a medve bödönéből. Egy idő múlva visszatért az irtásföldre, és ekkor a medve megkérdezte tőle:

– No, mi a neve annak a gyermeknek?

– Első – felelte a róka.

Egy idő múlva a róka megint szólt a medvének:

– Újra keresztelőbe hívtak, a leánynak gyermeke született.

– Minek mennél oda, folytassuk csak a munkát.

– Szó sem lehet róla, nagyon meghagyták, hogy ott legyek.

A róka ismét a medve bödönéhez lopódzott. Mikor visszatért, kérdezte a medve:

– Mi a gyermek neve?

– Második – felelte a róka.

Folytatták az erdőirtást, de egyszer csak megszólalt a róka:

– Megint keresztelőbe hívtak Ilmolába, a béres feleségének gyermeke született.

– Eredj hát! – förmedt rá a medve.

A róka aztán visszatért, és a medve megkérdezte tőle:

– Hát aztán milyen nevet adtak a gyermeknek?

– Harmadik – felelte a róka.

Később ebédelni mentek. A medve felnyitotta a vajasbödönét, látta, hogy az bizony üres. A medve megharagudott, és a derekánál fogva a szájába kapta a rókát. A róka keresztben ringatózott a medve szájában.

– Merről fúj a szél, merről fúj a szél? – kérdezte.

– Keletről, keletről – sziszegte a medve a fogai között.

A róka újra megszólalt:

– Merről fúj a szél, merről fúj a szél?

– Elhallgatsz már?! – ordította a medve, és kitátotta a száját, a róka elugrott, és egy nagy kő alá bújt. A medve mérgében felforgatta a köveket és a tuskókat. A róka csúfolódva mondta a magáét:

– Csak vájd be a karmaidat a tuskókba és a gyökerekbe, engem ugyan nem találsz meg!

A róka aztán meggondolta magát, és békülni akart. Megszólalt a kő alól:

– Hadd lássuk, ki a bűnös. Másszunk fel a sziklára, és amelyikünknek zsír csurog a szájából, az ette meg a vajat.

A medve beleegyezett. Felkapaszkodtak a sziklára, és elnyújtóztak rajta. A medve elszunnyadt, a róka, a bűnös, ébren maradt. Felkelt és vajat cseppentett a medve szájszögletébe. Aztán meg felébresztette a medvét:

– Kelj föl, és nézd meg magad: csurog a szádból a vaj!

A medve fölkel:

– Úgy látszik, mégiscsak én ettem meg a vajat.

Az irtásföldre mentek most, hogy kiégessék a tönköket, de a róka nem dolgozott, hanem a bokrok tövében heverészett.

– Gyere hát és segíts! Miért felszel ottan?

– Vigyázok, hogy a tűz át ne terjedjen az erdőre.

– Hát csak vigyázz! – mondta a medve.

Azután eljött a vetés ideje. A medve szórta a magot, a róka az erdőben nyújtózkodott.

– Gyere, segíts! – kiáltotta a medve.

– Nem érek rá. Ha nem hessegetem el a madarakat, megeszik a vetőmagot.

– No, igazad van, vigyázz a madarakra!

A medve elvetette a rozsot, az irtásföldön kizöldült a vetés, azután learatták és behordták az éleket a csűrbe. Mikor sor került a cséplésre, a róka felmászott a csűrben egy gerendára, és jót aludt. A medve csépel.

– Gyere segíts! – kiáltotta a medve.

– Te olyan erővel csépelsz, hogy a szarufát tartom, nehogy rád essék!

A medve elvégezte a cséplést, behányta a gabonát, és szólt a rókának:

– Gyere ide, osztózzunk meg a termésen!

– Hiszen tudod, hogy mi a rend. Nagyobbnak nagyobb csomó jár, kisebbnek kisebb.

A medve igazat adott a rókának. Nem értette meg, hogy a nagyobb csomó, ami neki jutott, pelyva, a kisebb csomó pedig a rozsszem.

Azután mind a ketten zsákba kötötték a maguk részét, és elmentek a malomba. Egyik is, másik is megőrölte a magáét, és azután mind a ketten kását főztek. A medve csodálkozott, hogy a róka kásaja milyen szép fehér, az ő kásaja pedig milyen fekete – az volt bizony, hiszen pelyvából főzte.

– Miért fehér a te kásád, és miért ilyen keserű és fekete az enyém? – kérdezte a medve.

– Én a kéményre ültem, és a faromból zsírt csepegtettem a kásásfazékba. Próbáld meg te is, így a te kásád is fehér lesz.

A medve felmászott a tetőre, ráült a kéményre, és úgy ültében belezuhant a kásásfazékba.

A medve üvöltött, mert megégett a farka.

– Szaladj az ilmolai vénasszonyok forrásához, és hűtsd le a farkadat! – tanácsolta a róka. A medve elszaladt.

– A medve beszennyezi a kutatokat! – kiáltotta a róka az ilmolai vénasszonyoknak.

Az ilmolai vénasszonyok meg fogtak egy-egy karót, hogy elkergessék a medvét a forrástól. A róka azalatt megkereste a vénasszonyok aludttejes edényeit, jól megtöltötte a hasát, a maradékot meg kiöntötte. – A medve elmenekült a forrástól, pedig még nagyon fáj a farka. A róka is elosont az aludttejes edényektől, nem várt addig, míg hazaérkeznek az ilmolai vénasszonyok.

A medve és a róka az erdőben kerestek menedéket, és ott összetalálkoztak.

– Vegyél a hátadra, rettenetes beteg vagyok. Az ilmolai vénasszonyok jól elpáholtak a karóikkal – mondta a medve a rókának.

– Még mit nem! Én sokkal betegebb vagyok, te végy engem a hátadra.

– Talán igazad van, hiszen az agyvelőd is folyik a fejedből – a róka feje – gondolhatjátok – fehér volt az aludttejtől. – Mássz hát a hátamra – mondta a medve.

Így hát a medve a hátára vette a rókát. A róka énekelt: „Beteg viszi az épet, az épet!”

– Mit énekelsz? – kérdezte a medve.

– Csak nézem azokat a csillagokat az égen!

Megint mentek egy darabig. A róka rázendített: „Beteg viszi az épet, az épet!”

– Mit énekelsz?

– Csak hallgatom, milyen szépen dalol az a kis madár.

A róka elhallgatott, de azután újra énekelni kezdett: „Beteg viszi az épet, az épet!” A medve most már megértette, hogy mit énekel a róka. Lerázta a hátáról, és megbüntette volna, de a róka halottnak tetette magát. A medve otthagyta, és bement az erdőbe.

Nemsokára egy halász jött arra, és a döglött rókát vidáman dobta a szánjára. A róka suttymban ledobálta az út szélére a halakat, egyiket a másik után, végül ő maga is leugrott a szánról, és összeszedte a halakat.

A medve szembetalálkozott a rókával.

– Hol fogtad ezt a sok halat?

– A farkammal horgásztam az ilmolai vénasszonyok forrásában.

– Maradt még ott hal?

– Maradt bizony. Siess, ereszd le a farkad a forrásba, és várj addig, míg pedzi a hal.

A medve elszaladt, a farkát a forrásba dugta, és várt – addig-addig várt, míg a farka oda nem fagyott. A róka pedig elfutott Ilmolába, és kiabálni kezdett:

– Menjetek, siessetek, a medve ismét beszenyezi a kutatokat!

Az ilmolai vénasszonyok karót kaptak a kezükbe, és úgy szaladtak a forráshoz. Mikor a medve meglátta őket, kirántotta a farkát a forrásból, és elbújt az erdőben. Ezóta rövid a medve farka.

MEDVE A SZÉNÁSSZÁNON

Egyszer a medve elcammogott a kaszálóra, hogy téli álmát a pap szénapajtájában aludja végig. Egyik nap aztán a pap bérese az esperes lovával ment szénáért. A pajtához érve a béres megfordult a lóval, a szánt a pajta ajtaja előtt oldalára döntötte, hogy a vasvillával egyenesen a kasba hányhassa a szénát. A vasvillát bedugta a szénába, megszúrta a medvét – a medve ott aludt a szénában –, a medve megijedt, és kirohant a pajtából. A szán éppen az ajtó előtt volt, és a medve belezuhant a kasba. A ló megbokrosodott, és vágtatni kezdett a paplak felé. A medve – mit is tehetett volna egyebet – két hátsó lábára állt, a másik két mancsával pedig belekapaszkodott a kas szélébe. A ló vágtatott, amilyen sebesen csak tudott.

Szembe jött a pap és köszönt: „Jó napot!” A medve nem értette a dolgot, a pap meg azt hitte, hogy az esperes áll a szánon – hiszen ismerte az esperes lovát. A pap kedvetlenül folytatta útját: vajon hova siet annyira az esperes: „Jó napot kívántam, még vissza sem köszönt, csak morgott valamit. És hogy nyargalt az a ló!”

Egy kis idő múlva a kántor jött szembe. A kántor is jó napot kívánt, mert ismerte az esperes lovát, és azt hitte, hogy az esperes áll a szánon. A medve nem köszönt vissza, csak morgott-morgott szörnyű ijedtségében, és két mancsával erősen fogta a szán oldalát.

Végül a komisszárius jött szembe. Annak rendje és módja szerint ő is jó napottal köszöntötte az esperest, de a medve nem fogadta a köszönést, csak éppen morgott valamit. A komisszárius elcsodálkozott: miféle sürgős dolga lehet az esperes úrnak, hogy még köszönni sem ért rá. És hogy vágtatott az a ló!

Az esperes a szobája ablakából látta, hogy a lova egy szánnal a kapu elé érkezett. Azt hitte, hogy a kormányzó áll a szánon. Rettenetesen elcsodálkozott: hogy kerülhetett a kormányzó a szénásszán kasába? Az esperes a vendég elé sietett, hajlongott, és jó napot kívánt. A medve se látott, se hallott, csak állt a szánon nagy

riadalmában. Az esperes addig-addig hajlongott, míg elő nem jött a bérese: „Hiszen medve áll a kasban!”

A medve jól becsapta az urakat. Kormányzónak tartották, no meg esperesnek, és a végén medve lett belőle – hiszen nem is volt semmi más, csak egy medve.

ALKONYAT, ÉJFÉL ÉS VIRRADAT

A királynak három szolgálója volt. Az egyik szolgálónak egy éjszaka három fia született. Mikor az első gyermek megszületett, még piros volt az ég szegélye. A királynak hírül adták: „A szolgálónak fia született.” – „Derék leányzó, szaporítja a népet” – mondta a király. „Mi legyen a neve?” – „Hát – legyen a neve Alkonyat.”

Éjfélre járt az idő. Ugyanannak a szolgálónak megszületett a második fia. Hírül vitték a királynak: „A szolgálódnak most éjszaka megint fia született.” – „Igazán meg kell becsülni ezt a leányt, hogy így szaporítja a népet”, dicsérte szolgálóját a király. „Mi legyen a neve?” – „Hát – legyen a neve Éjfél.”

Pirkadni kezdett az ég, mikor a szolgálónak megszületett a harmadik fia. Hírül vitték a királynak: „Ezen az éjszakán a szolgálódnak három fia született.” Dicsérte a király a leányt, hogy így szaporítja a népet. Megkérdezték: „Mi legyen a neve?” – „Hát – legyen a neve Virradat.”

A királynak volt három leánya. Ezek a leányok még sohasem láttak napsütést. Úgy nevelték őket, hogy nem járhattak-kelhettek a városban, mindig csak otthon ültek a lakásukban. A legidősebbik leány nem volt megelégedve a sorsával:

– Engedj ki, apám, az utcára sétálni! A szegényemberek gyermekei is kimehetnek az utcára, mi miért nem mehetünk ki!

A király végül is megadta az engedelmet a legnagyobbik lányának. Alig-alig sétálhatott egy keveset ez a leány a városban, nagy forgószél kerekedett, és elsodorta a leányt.

A király középső leánya is fölserdült, és kérlelni kezdte az apját:

– Engedj ki, apám, az utcára sétálni! A szegényemberek gyermekei is az utcán vannak, én miért ne mehetnék ki!

– Ha kiengedlek – mondta a király –, úgy jársz, mint a nénéd.

– Hát akkor nem is megyek én sehova, nem is hagyom el az apám házáat!

De a leány mégiscsak folyton az utcára kíváncszott, és a végén mégiscsak kiengedték az utcára. Nem sokáig sétálhatott: jött egy

nagy szélvihar, és elkapta.

Aztán fölserdült a harmadik leány is. Ő is szeretett volna az utcán sétálni, és könyörögni kezdett az apjának:

– Engedjen ki apám az utcára, sétálni szeretnék. A szegényemberek gyermekeit is kiengedik az utcára, miért ne mehetnék ki én is!

– Ha kiengedlek, úgy jársz, mint az idősebb testvéreid. Nekem pedig nem lesz egy gyermekem sem.

– Ugyan hova is mennék az apám házából, nem megyek én sehova!

De a leány olyan nagyon kíváncszott az utcára, hogy a végén a király mégiscsak kiengedte a leányt. Ez a leány is rövid ideig sétálhatott az utcán, jött egy nagy forgószél, és elvitte. Így most a király gyermek nélkül, egyedül maradt.

A szolgáló fiai a királyi udvarban nevelkedtek, ott váltak férfiakká. A király is észrevette, hogy különösen Virradatból milyen daliás, erős ember fejlődött. Egy nap így szólt a király Virradathoz:

– Ha megkeresed és hazahozod a leányaimat, a legkisebb leányomat neked adom feleségül, és megkapod vele a fele birodalmat is.

Virradat sokáig gondolkozott: hogyan tudnám én megkeresni a királylányokat, mikor nálam különbek sem találták meg őket.

Azután mégiscsak útnak indult a három testvér, Alkonyat, Éjfél és Virradat. Már elhagyták a várost, a határban jártak, mikor az út mellett megláttak egy hatalmas követ. A hatalmas kő mellett egy hatalmas férfi aludt. Elolvasták a kőn levő felírást: ha ilyen és ilyen emberek haladnak el a kő mellett, ébresszék fel az alvó embert. – Csakhogy az alvó férfi olyan derék, nagy darab ember volt, hogy a lélegzetétől a kő is megingott. A fiúk nem merték felébreszteni; de féltek attól is, mi lesz, ha nem ébresztik fel, így aztán végül is felébresztették. A nagy ember megkérdezte a fiúktól:

– Hát ti miféle szerzet vagytok?

– A király szolgálójának a fiai vagyunk.

– Én pedig a bátyja vagyok annak a szolgálónak.

Így hát ez a nagy ember a fiúk anyai nagybátyja volt. Meg is kérdezte tőlük:

– Hova igyekeztek?

A fiúk elmagyarázták a nagybátyjuknak, hogy mi járatban vannak. Mikor a nagybátyjuk kijelentette, hogy szeretne velük menni, a fiúk beleegyeztek, hogy együtt folytassák az utat.

Először is a kovácshoz mentek, és csináltattak egy ezerfontos súlyt és egy kétezer öl hosszú vasláncot. Ezekkel megrakodva mentek tovább. Egyszer csak egy hegy lábához értek. A hegy lábánál megálltak és tanakodtak: vajon melyikük tudná feldobni a súlyt a hegy tetejére. Először Alkonyat próbálkozott, de csak annyira tudta megemelni a súlyt, hogy talán egy egér bebújhatott volna alája. Azután Éjfél került sorra, ő már valamicskével magasabbra emelte. Azután a nagybátyjuk, ez a rettenetes nagy erős ember fogta kezébe a súlyt, de csak térdmagasságig tudta megemelni. Megszólalt most Virradat:

– Hadd próbáljam meg én is!

A többiek gyengének találták Virradatot, és figyelmeztették:

– Mit akarsz azzal a súllyal, mikor nálad erősebbek is hiába próbálkoztak.

Ekkor Virradat fél kézzel olyan erővel hajította fel a súlyt a hegy tetejére, hogy a súlyhoz erősített lánc egészen megfeszült. Virradat a láncba kapaszkodva felmászott a hegytetőre, és onnan kiabált le a többieknek:

– Gyertek utánam!

Azok meg visszakiáltottak:

– Mennénk, de nem tudunk!

– Akkor meg várjatok itt rám három esztendeig. Ha három év múlva sem jövök vissza, akkor elpusztultam.

Virradat útnak indult a hegy tetején. Nem sokáig ment, és egy özvegyasszony kunyhójához érkezett. Mivel a kunyhó elzárta az utat, Virradat félre akarta tolni. Ekkor az özvegyasszony rákiáltott:

– Ember, ne légy gonosz! Még szükséged lehet erre a rossz kis kunyhóra!

Virradat folytatta az útját. Egy szép nagy vasház került elébe. Az ajtófélfánál vaskalapács hevert; ezzel a kalapáccsal Virradat háromszor az ajtóra csapott – az egész vasház megingott belé. A királyleány kidugta a fejét az ablakból:

– Ki vagy?

– Én vagyok.

– Virradat vagy?
– Virradat vagyok.
– Ne gyere be! A háromfejű ördög lakik ebben a házban. Sokan jöttek már ebbe a házba, de ebből a házból még senki sem ment ki.
– Márpedig én bemegyek. Nyisd csak ki a kaput, vagy add ide a kulcsát!

A leány odaadta a kulcsot.

– Abba a nyílásba dugd, amelyik ragyog, mint egy csillag!

Virradat bement a házba. Az asztalon egy vassúlyt látott.

– Mi ez? – kérdezte.

– A háromfejű ördög erőköve. Ha háborút visel más országokkal, minden este megpróbálja, hogy gyarapodik-e vagy fogy-e az ereje.

– Hol vannak a testvéreid?

– Itt vannak nem messze a szomszédban.

– No, és hol van az a háromfejű?

– Most éppen háborúban áll más országokkal. Itt a közelben van egy folyó, vashíd vezet át rajta. Azon a hídon találkozhatsz vele.

Virradat elbújt a híd alatt, kiköszörülte a kardját, és hallgatózott: jön-e már a háromfejű ördög. Már jött az ördög, már a hídra ért a lovával. A ló térdre rogyott. Az ördög ráordított:

– Mitől reszketsz, te hollók és kutyák eledele?! Sok földet bejártam, de még nem kerültem bajba. Nem félek én senkitől, csak valami Virradattól félek egy kicsit. Csak nem ezt az átkozottat szabadították rám a hollók meg a kutyák?!

Virradat most a hídra ugrott, és felkiáltott:

– Fújj ide pogány lelkedből egy vasmezőt, hogy megverekedjünk!

Virradat levágta a kardjával az ördögnek mind a három fejét. A holttestet a folyóba hajította, ő maga pedig folytatta az útját.

Ment egy darabig. Nagy rézház állta el az útját. Az ajtófélfánál rézkalapács hevert, azzal a kalapáccsal háromszor csapott Virradat az ajtóra. – A rézház megingott. A király középső leánya kidugta fejét az ablakon. Megkérdezte:

– Ki vagy?

– Én magam vagyok.

– Virradat vagy?

– Az vagyok.

– Ne gyere be, mert agyonvernek. A hatfejű ördög lakik itt. Sokan jöttek be a házba, de innen még senki sem ment ki.

– Nyisd ki a kaput, vagy add ide a kulcsát!

A leány odaadta a kulcsot.

– Dugd abba a nyílásba, amelyik ragyog, mint egy csillag! Így nyílik ki a kapu.

Virradat bement a házba. Az asztalon rézsúlyt látott. Megkérdezte:

– Mire jó ez?

– Ez a hatfejű ördög erőköve. Ha háborút visel más országokkal, minden este megpróbálja, gyarapodik-e, fogy-e az ereje.

Virradat megfogta az erőkövet: fél kézzel, könnyen felemelte.

– Hol van az a hatfejű?

– Háborúban áll más országokkal. Itt a közelben van egy folyó, rézhíd vezet át rajta. Azon a hídon találkozhattok.

Virradat a híd alá bújt, kiköszörülte a kardját, és hallgatózott: jön-e már az a hatfejű. Már jött. Olyan nagy dübörgéssel érkezett, hogy a föld is remegett belé. A hídra ért. A ló hasra vágódott. Az ördög ostorral verte a lovát, és ráordított:

– Hollók és kutyák eledele, miért reszketsz? Sok földet bejártam, bajba sohasem kerültem. Nem félek senkitől, csak éppen valami Virradattól félek egy kicsit. Csak nem szabadították rám az átkozottak, a hollók és a kutyák?!

Virradat a hídra ugrott, és nagyot kiáltott:

– Fújj pogány lelkedből egy rézmezőt, hogy megverekedhessünk.

– Fújj te a tiszta lelkedből! Ezen a rézhídon meg verekszünk!

Megverekedtek: Virradat levágta az ördögnek mind a hat fejét, a holttestet pedig bedobta a folyóba.

Virradat megint gyalogolt egy darabig. Ezüstház került elébe. Az ajtófélfánál ezüstkalapács hevert. Virradat háromszor csapott az ezüstkalapáccsal az ajtóra. – Az ezüstház megingott belé. A legkisebbik királyleány kidugta a fejét az ablakon, és megkérdezte:

– Ki vagy?

– Én magam vagyok.

– Virradat vagy?

– Az vagyok.

– Ne gyere be, megölnek itt téged! A kilencfejű ördög lakik itt. Sokan jöttek már ebbe a házba, de senki sem ment innen ki!

– Én pedig kimegyek! Egy időben születünk és nőtünk fel, egy időben halunk meg. Nyisd ki a kaput, vagy add ide a kulcsát!

A leány odaadta a kulcsot. Virradat bement a házba. Az asztalon ezüstsúly hevert.

– Mi ez? – kérdezte Virradat.

– A kilencfejű ördög próbaköve. Háborút visel más országokkal, és minden este megpróbálja, gyarapodik-e vagy fogy-e az ereje?

Virradat megemelte a súlyt, alig tudta egy kicsit megemelni, olyan nehéz volt.

– Hol van most az a kilencfejű?

– Háborúban áll más országokkal. A közelünkben van egy folyó, ezüsthíd vezet át rajta. Azon a hídon találkozhatsz vele.

Virradat elrejtőzött a híd alatt. Kiköszörülte a kardját, és hallgatózott: jön-e már az a kilencfejű. Jött ám, Olyan erővel, hogy a föld is remegett belé. Mikor a ló a hídra ért, hasra feküdt. Az ördög korbáccsal verte a lovát:

– Te, hollók és kutyák eledele, miért reszketsz? Sok földet bejártam, bajba még nem kerültem. Nem félek senkitől, csak éppen valami Virradattól félek egy kicsit. Csak nem szabadították rám azt az átkozottat a hollók és a kutyák?!

Virradat a partra ugrott, és nagyot kiáltott:

– Fújj pogány lelkedből ezüszmezőt, hogy megverekedjünk!

– Fújj te, a tiszta lelkedből! Itt a híd, ezen megverekszünk!

Végül is Virradat levágta az ördögnek mind a kilenc fejét, és a holttestet a folyóba taszította.

Virradat most visszament az ezüstházhoz a legkisebbik királykisasszonyhoz.

– Hátra van még az ördögök anyja – mondotta a leány –, amott lakik a föld alatti odújában. Hiába győzted le a kilencfejű ördögöt, az ördögök anyját nem fogod legyőzni, nem bizony!

Virradat megkérdezte, hogy hol találhatja meg az ördögök anyját.

– Ott van a föld alatti odújában, mindjárt meglátod.

A banya előjött az odújából, lapátfogai kiálltak a szájából, és messzire világított a torkából ömlő tűz.

– Megölted a legkisebbik fiamat, megölted a középső fiamat, megölted a legidősebbik fiamat, de most rajtad a sor. Én, az öreganyjuk végzek most veled! – rikoltotta a banya.

– Ejnye, hát ilyen keresztet tett Isten a vállamra?!

Virradat jól megmarkolta a banyát, porrá dörzsölte a két tenyere között, és a porát az ég felé fújta. Azután bement az odúba, magához vette az életvizet, hátha szükség lesz rá.

Virradat a legkisebbik királylánnyal útnak indult az ezüstházból. A rézházba érkeztek, és onnan magukkal vitték a középső leányt, azután a vasházba érkeztek, és onnan magukkal vitték a legidősebb leányt. Azután együtt mentek a hegytető széléhez, a vaslánchoz – ezen mászott fel Virradat a hegyre. Először a legidősebb leány ereszkedett alá a láncon, azután a középső és végül a legkisebbik leány. Mikor a legkisebbik leány is a hegy lábához érkezett, a nagybácsi hirtelen lerántotta a láncot a hegyről. Virradat ott rekedt a hegy tetején, és onnan kiáltott le:

– Várj csak, bátyám, ha kézbe kaparintalak, ütött az utolsó órád!

Virradat nem tudott jobbat kitalálni, betért hát az özvegyasszony kunyhójába – ezt a kunyhót akarta félretolni az útjából, amikor feljutott a hegytetőre. Elpanaszolta a fiú az özvegyasszonynak, hogy mi minden történt vele.

– Csak volna nálad életvíz – mondta az özvegyasszony. – Egy vak ember tévedt ide a hegyre, a világ egyik leggazdagabb embere. Már harminc éve itt él a hegytetőn. Ha vissza tudnád adni a szeme világát, bizony elszabadulnál innen.

Az özvegyasszonynak volt egy fia, és Virradat kérte az özvegyasszonyt, hogy ezzel a fiúval kereshesse meg a vak embert. Útnak is indultak együtt, és hamarosan találkoztak is a nagy darab öregemberrel, aki hosszú darócruhában, bottal a kezében szembejött velük a hegytetőn.

– Markold meg jól a ruhád szegélyét – mondta az öregembernek Virradat. – Én az öledbe ugrom, és bekenem a szemed életvízzel.

Az öregember jó erősen megmarkolta a ruhája szegélyét, és Virradat az ölébe ugrott. Mind a ketten csípőig a sziklába süllyedtek. Virradat bekente az öregember szemét életvízzel, és az öregember újra látott a szemével.

– Mit kérsz jutalmul? – kérdezte az öregember.

– Semmi mást, csak azt, hogy lekerüljek erről a hegyről.

Az öregember három, minden jóval megrakott hajót ajándékozott Virradatnak, még matrózok is voltak a hajókon. Virradat és az özvegyasszony fia elvitorláztak, és végül is megérkeztek a tengerpartra, ahonnan Virradat a kiráylányok megkeresésére indult.

Virradat elküldte az özvegyasszony fiát a királyi udvarba, hogy híreket hozzon. Hát a királyi palotában éppen lakodalomra készültek; a legkisebbik királyleány férjhez megy a nagybácsihoz, aki Virradatnak adta ki magát. Másnap Virradat a három hajó legénységét elküldte a városba, de szigorúan meghagyta nekik, hogy egy szót se szóljanak. A városban megcsodálták a szép idegen tengerészeket. „Vajon honnan kerültek ide, csak nem az égből?!” A harmadik nap Virradat elment a királyi udvarba. A legkisebbik leány felismerte, és szívből örvendezett. Kérdezte a király a leányától:

– Miért vagy ilyen jókedvű? Talán mégis megkedvelted a vőlegényedet?

– Nem kedveltem meg, mást szeretek.

– A vőlegényed szabadított meg téged arról a szörnyű helyről. Hogy gondolhatsz másra?

Ekkor hirtelen megjelent Virradat, megragadta a nagybátyját és felkiáltott:

– Ugye, megmondtam neked, hogy ütött az utolsó órád, ha kézbe kaparintalak!

És a két tenyere között porrá zúzta Virradat a nagybátyját.

Így most már megtarthatták Virradat és a legkisebbik királykisasszony lakodalmát.

A CSÁSZÁR LEÁNYA A TEMPLOMBAN

Egy özvegyasszonynak volt egy fia. Elküldte a fiát, hogy szerezzon bérest. A fiú arra ment, amerre az út vezetett. Hát szembejön egy ember. Kérdi az ember a fiútól:

- Mi járatban vagy?
- Bérest keresek.
- Fogadj fel engem.
- Jól van – mondta a fiú, és hazament az emberrel.

Az asszony ételt készít, főz egy tyúktójt, tányérra teszi.

A béres eszik, eszik, eszik, megeszi az egész tyúktójt egyedül.

Ez az ember nem nekünk való béres – mondja az asszony –, nagyon falánk.

El is küldték az embert. Másnap a fiú megint elindult bérest keresni. Ment, ment, amerre az út vezetett. Szembejön egy ember, s kérdi:

- Mi járatban vagy?
- Bérest keresek.
- Fogadj fel engem.
- No, nem bánom, felfogadlak – mondja a fiú.

Hazamennek együtt. Az asszony főz, megfőz egy tyúktójt, és tányérra teszi. A béres megeszi a tójt, megeszi egyedül. Mondja az asszony:

- Fiam, ez nem nekünk való béres, nagyon falánk.

A harmadik nap a fiú megint elindul bérest keresni. Szembejön egy ember, kérdi:

- Mi járatban vagy, fiam?
- Bérest keresek, talán csak talállok egyet valahol.
- Hallod, fogadj meg engem.
- Megfogadlak – mondja a fiú, és hazamegy az emberrel együtt.

Az anya főz, megfőz egy tyúktójt, tányérra teszi, hívja a bérest enni. A béres háromba vágja a tyúktójt, az egyik darabot megeszi ő maga, a másikat a fiúnak adja, a harmadikat a háziasszonynak.

- No, fiam, ez már nekünk való béres – mondja az asszony.

Mikor a béres bevégezte az evést, egy darabig az udvaron járkált, aztán kiment a tengerpartra. A parton meglátott egy tönkrement, ócska csónakot. A béres visszament a házba, és így szólt a háziasszonyhoz:

– Egy rossz csónakot találtam a parton. Ha megjavíthatnám, jó hasznát vehetnénk.

– Javítsd csak meg, ha gondolod, hogy még használni lehet.

A béres ment és megjavította a csónakot – az a béres az Üdvözítő volt, nem más. – A béres megjavította a csónakot, és visszament a házba. Mondotta az özvegyasszonynak:

– A csónak ki van javítva, hova menjünk vele?

– Menjen, ahova akar – felelte az asszony.

A béres gondolt egyet: „A csónakot megrakjuk fával, elmegyünk Pétervárra, ott adjuk el a fát. Hanem a fiát magammal viszem.”

Így aztán a béres meg a fiú útra keltek Pétervárra, hogy eladják a fát. Mondja a béres a fiúnak:

– Eredj be a császárhoz, kérdezd meg tőle, eladhatjuk-e itt az ő partján a fát.

A fiú bemegy a császárhoz:

– Mi járatban vagy, fiam?

– Volna egy kis eladó fám. Eladhatjuk-e itt császár uram partján?

– Eladhatod, de előbb egy éjszakát a templomban töltesz, és csak azután adhatod el a fadat.

A fiú elmondja a béresnek, hogy mit végzett:

– A császár megengedte, hogy itt adjuk el a fát, de előbb a templomban kell aludnom.

Mondja a béres:

– A templomban tartják a császár lányát, de az bizony bolond. Minden éjjel egy embert kap ennivalóul, ezért parancsolta meg neked a császár, hogy a templomban aludj – ennivaló kell a lányának. Hanem elmagyarázom én neked, hogy mit csinálj. Menj be a városba, vegyél egy jó erős korbácsot és egy rőf hosszúságú vasrudat. Mikor bemegy a templomba, és a leány előjön, hogy megegyen téged, bújj az oltár alá, onnan nem kerít a kezébe. Ha aztán a leány visszamegy a helyére és lefekszik, csapj rá a bottal, és üssed mindaddig, míg a vasbotnak csak a vége marad a kezében. Azt a csonkot aztán dugd a bőre alá. Azután üssed a korbáccsal a

hátát mindaddig, míg csak a korbács nyele marad a kezében, és azt is dugd aztán a bőre alá.

No, a fiú úgy csinált mindent, ahogy a béres tanácsolta. Azután megint az oltár alá bújt. Jön reggel a templomőr, hogy megnézzé, vajon megette-e azt a fiút a leány. A fiú előjött az oltár alól. Az őrmeg a fiú együtt mentek a király elé. Kérdezi a fiú:

– Eladhatom-e a fát? Az éjszakát a templomban töltöttem.

– Eladhatod – mondja a császár –, ha még egy éjszakát töltesz a templomban.

A császár elcsodálkozott: miféle csuda történt? Eddig még mindenkit megevett a leány, ezt a fiút meg nem bántotta.

A fiú a béreshez megy:

– Csak akkor adhatjuk el a fát, ha még egy éjszaka a templomban alszom.

– Eredj a városba, vegyél még erősebb korbácsot és másfél rőf hosszúságú vasrudat – tanácsolta a béres.

A fiú megfogadta a tanácsot, s már vitték is a templomba. A templomőr bezárta az ajtót, a fiú magára maradt a leánnyal. A leány meg akarja fogni, de a fiú az oltár alá bújik. A leány hálóhelyére megy, a fiú meg úgy elpüföli a bottal, hogy csak egy csonk marad a kezében; azt a leány bőre alá dugja. Most az ostorral is veri, az ostorból sem marad semmi. Azután a fiú az oltár alá bújik. – Jön reggel a templomőr, a fiú előtte áll. A templomőr nem tud hova lenni nagy csodálkozásában: miért nem ette meg a leány ezt a fiút. – Eltelt tehát a második éjszaka is.

A fiú a császár elé megy és megkérdezi:

– Eladhatom-e a fát?

– Eladhatod; csak a harmadik éjszakát is a templomban kell töltened. Ha a harmadik éjszaka is eltelik békességben, és te jó egészségben éred meg a reggelt, feleségül veheted a leányt, és kapsz annyi jól megrakott hajót, amennyit csak kívánsz.

A fiú a béreshez ment tanácsért:

– Eredj és vegyél kétszer olyan erős korbácsot és vasbotot, mint amilyet tegnap vettél, és akármennyire könyörög neked a leány, üsd, verd jó erősen. Mikor a bot és a korbács majdnem elkopott a kezében, hagyd abba a verést, és beszéljess a leánnyal.

A fiú megfogadta a béres tanácsát. Jól megkorbácsolta a leányt, de aztán abbahagyta:

– Most már nem bántalak többé.

Azután keresztet vetnek, és megvannak békességben. Mikor a templomőr reggel kinyitja az ajtót, a fiú meg a leány egymás mellett állnak, és keresztet vetnek. A fiú a leánnyal együtt a császár elé járul:

Mondja a fiú a császárnak:

– Itt van a leány. Megígérted, hogy feleségül adod hozzám, ha elhozom a templomból.

A császár nagyon elcsodálkozott. Miféle csoda történt?! Azelőtt mindenkit megevett, akit bevittünk hozzá a templomba, ezt a fiút pedig nem ette meg. Mondja a fiúnak:

– No, ha már megígérted, legyen a menyasszonyod.

– És még két hajót is ígértél hozományul.

– Eredj, és válaszd ki a két legjobb hajót.

A fiú a béreshez megy, és kérdi tőle:

– Mit rakjak a hajókba? A császár két hajót ígért nekem.

– Az egyik hajót töltsd meg színültig arannyal és ezüsttel, a másikat ruhával és mindenféle drága holmival.

A fiú most is megfogadta a béres tanácsát. Azután hazamentek az özvegyasszonyhoz. Mondja a béres az asszonynak:

– A fiadnak menyasszonya van és két hajója. Az egyik hajó színültig tele van arannyal és ezüsttel, a másik ruhával és mindenféle drága holmival. Én most elmegyek. Éljetek boldogul, és vigyázzatok a holmitokra, mert akkor nem lesz gondotok, amíg csak éltek.

MENEKÜLÉS AZ ÖRDÖG KASTÉLYÁBÓL

Volt egyszer egy szegény ember és egy szegény asszony. A kunyhójukban velük élt a lenhajú kisfiúk is. Egyszer egy házaló tért be a kunyhóba – csakhogy ez a bátyus ember nem volt ám házaló, hanem maga az ördög volt. Kérdezte:

– Nem adnátok el nekem ezt a lenhajú fiúcskát?

Mondják a szülők:

– Nem szokásunk gyereket eladni, de nagy nyomorúságunkban el kell adnunk a fiúcskát.

Huszonegy ezrest kaptak a kisfiúért. Abban egyeztek meg, hogy az ördög csak tizenöt év múlva jön el a fiúért.

Telt-múlt az idő, leforgott a tizenöt esztendő. A fiú észrevette, hogy a szülei nagyon bánatosak, és megkérdezte tőlük:

– Miért vagytok mindig ilyen szomorúak?

Az anya először nem akart semmit sem mondani, de a fiú addig-addig kérlelte, míg végül is bevallotta, hogy nagy nyomorúságukban tizenöt évvel ezelőtt eladták gyermeküket az ördögnek. A fiú nem ijedt meg:

– Semmi baj, anyám, elmegyek az ördöghöz, csak egy kis útravalót adjon nekem.

A fiú három teljes nap gyalogolt a batyujával. Egy kis tó partjára ért. A levegőben lovas kocsi közeledett, és végül leereszkedett a tóparton. A kocsiból három leány szállt ki. Levetköztek és úszkáltak a tó vizében. A fiú a lányokhoz ment, és megkérdezte tőlük:

– Honnan jöttetek?

– Az ördög kastélyából – felelték a lányok.

– Én meg oda igyekszem. Vigyetek magatokkal!

– Mi nem viszünk oda senkit – válaszolták a lányok. – Vannak ott mások is, azok is eljönnének onnan szívesen, ha lehetne.

Nem is vitték magukkal a fiút, hanem otthagyták. Másnap a lányok megint eljöttek a tópartra. A fiú még mindig ott tanyázott, és

kérte őket:

– Vigyetek magatokkal az ördög kastélyába, vagy vigyetek legalábbis üzenetet tőlem.

A leányok nem vitték magukkal. Harmadnap is eljöttek. Mikor fürdeni mentek, a legfiatalabbik leány a ruhájára dobta az aranygyűrűjét. A fiú eltette a gyűrűt. A leányok kijöttek a vízből, keresték mindenfelé a gyűrűt. A fiú megmutatta a gyűrűt, de nem adta vissza, hanem most már követelőzött:

– Mondjátok meg az apátoknak, hogy itt vagyok, jöjjön értem!

A leányok mindent megígértek, meg is esküdtek, hogy átadják az üzenetet.

El is jött aztán az ördög bérese, és magával vitte a fiút az ördög kastélyába.

– Lesz majd dolgod, nem henyél itt senki – mondta a gazda a fiúnak. Az ördög három szem rozst adott a fiúnak:

– Három hordó sört csinálj a rozsból ma éjszaka!

A fiú szomorúan járkált az udvaron. Az emeletről egy leány integetett a zsebkendőjével:

– Hé, fiú! Miért vagy olyan bánatos?

A fiú elpanaszolta, hogy három hordó sört kell főznie az éjszaka három rozsszemből. A leány vigasztalta:

– Ne búsulj, menj a sütőházba, tégy a három hordóba egy-egy rozsszemet, azután meg feküdj le a kemence padkájára. De a világért se adj kóstolót senkinek, akárki kérjen tőled.

A fiú úgy tett, ahogy a leány kioktatta, reggelig a sütőházban volt. Reggel egy kampós állú, vén banya jelent meg, és kóstolót kért, de a fiú nem adott. No, aztán jött maga a gazda, és megkóstolta a sört. Ízlett neki.

A gazda néhány napig csak etette-itatta a fiút, nem bízott rá semmi munkát. Azután három szem árpát adott a fiú kezébe:

– Dagassz ebből az éjszaka három dézsa kenyeret, és süsd meg.

A fiú bánatában megint csak az udvaron járkált. A leány integetett a zsebkendőjével az emeletről:

– Miért vagy ilyen szomorú?

A fiú elpanaszolta, hogy három szem árpából három dézsányi kenyeret kell sütnie reggelre.

– Ne fájjon a fejed emiatt – vigasztalta a leány. – Menj a sütőházba, tegyél mind a három dézsába egy-egy szem árpát, azután feküdj le a kemence padkájára. De ne adj senkinek kóstolót a meleg kenyérből, akárki kér tőled.

Reggel megint megjelent a kampós állú vén banya, és kóstolót kért. De a fiú nem adott neki. Azután jött maga az ördög. Megnézte, hogy megsült-e a kenyér, és hogy annyi kenyér sült-e, amennyit rendelt. Annyi volt a kenyér, amennyit kívánt, még valamivel több is.

Azután az ördög így szólt a fiúhoz:

– Ezentúl nem lesz semmi más dolgod, csak a kocsisom leszel, és gondozod a lovamat. Egy fekete ménlovat találsz az istállóban, azt a mént vidd ki holnap reggel az erdőbe!

A fiú vidáman járkált az udvaron. A leány integetett a zsebkendőjével az emeletről.

– Ezentúl nincs más dolgom, csak a lovat gondozom, és a kocsisa leszek.

– Ó, te szegény fiú! Ne örülj ennek! Az a ló, amelyik az istállóban van, nem más, mint maga az ördög. Mikor bemegy az istállóba, meglátsz ott egy hordót. Húzz belőle egy jót, nagyon erős leszel.

A fiú úgy tett, ahogy a leány tanácsolta. Azután vitte volna a lovat az erdőbe. Csakhogy a mén az udvaron vad száguldozásba kezdett. A fiú az öklével a ló fejére vágott, s minél jobban ágaskodott a ló, annál erősebben öklözte. Odament az ördög bérese, és figyelmeztette:

– Ne öklözd halálra azt a lovat, vezesd vissza az istállóba.

A fiú visszavitte a lovat az istállóba. Alig ért ki az udvarra, az ördög is ott termett bekötözött fejjel:

– Nagyon keményen bántál a lóval, nem adom többé a kezedre.

Később így szólt az ördög a fiúhoz:

– Három lányom van. Feleségül veheted közülük azt, amelyik megtetszik neked.

Igen ám: a három leány közül az egyik az elrabolt királykisasszony volt. A fiú jókedvűen járkált az udvaron, a leány megint integetett neki zsebkendőjével az emeletről, és megkérdezte:

– Te fiú, miért vagy ilyen jókedvű?

– Azt vehetem közületek, a három leány közül feleségül, akit akarok.

– Azt válaszd, akinek a fején a légycsapó karikáját látod.

Reggel a fiú ment, hogy megnézzék a leányokat. Az a leány, akinek a légycsapó karikája volt a fején, középen állt. A fiú hozzá lépett, megcsókolta, és így szólt:

– Ez a leány lesz az enyém, ezzel a leánnyal boldog leszek.

Az ördögnek nem tetszett a dolog:

– Holnap újra megnézed a lányokat. Hadd lássuk, jót választottál-e?

Másnap reggel a leányok teljesen egyforma ruhában álltak egymás mellett. A fiú csak azt figyelte, melyiknek van a fején a légycsapó karikája. Annak a leánynak nem volt a nyakán aranylánc, a másik kettő nyakán pedig aranylánc volt. A fiú megölelte a leányt:

– Ez a leány lesz az enyém.

– Hát legyen! – mondta az ördög.

Most már lakodalomra készülődtek. Az ördög a kastélya felét a fiúnak és a leánynak ajándékozta. A fiú nagyon örült az ajándéknak:– Igazán boldogok lehetünk, hogy ilyen szép várban lakunk.

– Ne örvendezz, fiú! Nézd csak, milyen nagy hegy van az ablak előtt, ez a hegy hamarosan ránk omlik.

És a leány meghagyta a fiúnak, hogy azonnal menjen az istállóba, és válassza ki a legjobb lovat. A leány vett egy kanna vizet, és így hagyták el lóháton az ördög kastélyát. Egyszer megszólalt a leány:

– Nézz hátra! Üldöznek bennünket!

A fiú hátrapillantott:

– Nagy, fekete felleg gomolyog mögöttünk, és dübörög a föld, a tobozok ugrándoznak a fenyőfák alatt.

A leány most kérte a fiút, hogy állítsa meg a lovat. Azután a kanna vizet hátraloccsantotta: tenger támadt mögöttük. A tenger túlsó partján hirtelen magas hegy emelkedett ki a földből. Mondja a leány:

– Most aztán siessünk, mert az a magas hegy a tengeren keresztül mindjárt ránk omlik.

Tovább vágtattak, de nemsokára ismét rettenetes dübörgés hallatszott. Egy kis idő múlva ismét megszólalt a leány:

– Nézz hátra, vajon nem üldöznek-e bennünket?

– Fekete felhő gomolyog felénk, dübörög a föld, ugrálnak a fenyőtobozok a homokon.

Mondja a leány:

– Legyen a kocsi és a ló templom, te légy sármány a tetőélen, én meg szélkakas leszek.

Az ördög bérese a templomhoz érkezett, és kérdezte a sármánytól:

– Nem láttál egy lovat két emberrel a hátán?

– Nem láttam én senkit és semmit – felelte a madárka.

Az ördög bérese erre visszafordult.

A fiú és a leány folytatták útjukat, és már átlépték a keresztyén föld határát. Tovább lovagoltak, és megérkeztek a fiú régi otthonába.

– Benézek, hogy vannak otthon – mondotta a fiú.

– Benézhetsz, de ne fogj kezet senkivel.

A fiú bement, és senkivel sem fogott kezet. De a házban volt egy zsellérasszony, aki egy kis gyermeket ringatott a karján. A fiú odament, kivette kezéből a gyermeket, és – abban a szempillantásban mindent elfelejtett, nem jutott eszébe sem az utca, sem a leány. A leány várt, csak várt. Végül is megunt a várakozást, elrejtette a lovat és a kocsit, amivel ide érkeztek, és elszegődött egy gazdaházba szolgálónak.

A leány gyönyörű szép volt. Hamarosan a királyi udvarba is eljutott a hír, hogy abban és abban a gazdaházban milyen csudaszép szolgáló van. A király legfőbb pékje elment éjszaka a leányhoz, és megkérdezte tőle:

– Elmulathatnék-e ezzel a szép kislánnyal?

A leány nem ellenkezett, azonnal levetkőzött, és lefeküdt az ágyába. Akkor felkiáltott:

– Jaj, nem itattam meg a borjúkat!

Mondja a pék:

– Majd én megíttatom. Hol talállok vizet?

A pék a borjúkhoz ment. A borjúk megijedtek, és amikor a pék megfogta az egyik borjú farkát, a keze odaragadt, s futhatott egész éjszaka a borjú után. Reggel benézett a leányhoz:

– Ugyan hol voltál ennyi ideig?

– Jól megjártam az egyik borjúval, egész éjszaka utána futottam.

– Én pedig nem állok szóba olyan bolonddal, aki borjú után futkos.

Másnap éjjel a király inasa látogatta meg a leányt. Már le is feküdtek az ágyba, amikor a leány felkiáltott:

– Jaj, azt hiszem, nem csuktam be a kályha szellőzőjét!

– Ne kelj föl, majd én becsukom.

Az inas fölkelt, hogy elzárja a szellőzőt, de nem tudta többé elengedni a szellőző zsinórját, egész éjszaka a zsinóron hintázott.

Reggel fölkelt a leány:

– Hát te mit csinálsz itt?

– Nem tudom elengedni ezt a zsinórt.

– Nincs is szükség reád! – és a leány hol elzárta, hol kinyitotta a szellőzőt.

Hanem aztán az a fiú, aki a leánnyal együtt szökött meg az ördög kastélyából, házasodni készült. A leány, aki hallott a dologról, kalácsot sütött, és elment a lakodalomba. Kérdezte a fiú anyjától:

– Hol van a menyasszony?

– Mit akarsz tőle?

A leány elmagyarázta, hogy az édesanyja kalácsot sütött ajándéknak. A vőlegény anyja nagyon örült az ajándéknak, és mindjárt adott a kalácsból a fiának. A fiú megette a szelet kalácsot, és hirtelen minden eszébe jutott, ami vele történt. Kézen fogta a leányt, és így szólt:

– Ez a leány az én igazi menyasszonyom. Nem kell nekem az, akivel meg akartam esküdni.

Így végül is megtalálták egymást a fiú meg a leány.

Én is ott voltam a lakodalomban, és most elmondom, hogy mi mindent kaptam: vajkalapot, pipirosruhát, üvegcsizmát. Alaposan felöntöttem a garatra, és mikor letántorogtam a lépcsőn, az üvegcsizmám szilánkokra tört. Az udvaron a forró napsütésben tüstént elolvadt a vajkalapom. Azután zivatar jött, zuhogott az eső, elázott a papírkabátom, és lecseppent rólam. Bánatomban az ágyúcső alá bújtam aludni. Mikor a fiatal pár tiszteletére elsütötték az ágyút, ide repültem a karó hegyébe.

FELESÉG, AKI A TESTVÉR HASONMÁSA

Volt egy fiú, és annak volt egy húga. Szépek voltak mind a ketten, de milyen szépek. Mondja a fiú a húgának:

– Ha nem keresel számomra olyan leányt, amilyen te vagy, téged veszlek feleségül.

A fiú három egész napot adott a keresésre. A leány felöltözött, és útnak indult, hogy megkeresse a hasonmását. Keresi, keresi egész nap a hasonmását, de nem találja. Másnap megint útnak indult, hogy megkeresse a hasonmását. Keresi, keresi, de nem találja. A harmadik nap megint útnak indult, keresi, keresi a hasonmását. Egyszer csak mit lát: meghasadt előtte a föld. Bemegy a szakadékba. Megy egy darabig, mit lát: egy kis forgó házat. Megszólal a leány:

– Állj meg, házikó, adj éjjeli szállást a vándornak!

A ház abbahagyja a forgást, a leány belép a házba. A házban vásznat sző egy leány, és hallod-e: ez a leány éppen olyan volt, mint ő maga. A szolgáló a kemence előtt orsót csévél. A szövőleány feláll a szövőszéktől, és jól megvendégeli a vendégleányt.

Mikor beesteledett, mondja a szövőleány a vendégleánynak:

– Folytasd az utadat, elkísérlek.

Mondja a vendégleány:

– Nem megyek, itt töltöm az éjszakát.

– Nem maradhatsz itt éjszakára, éjszaka idejön az ördög.

– Imáinkkal bezárjuk a kaput, nem tud bejönni a gonosz.

– Ha nem tud bejönni, a szolgáló kinyitja a kaput.

– A szolgálót az asztallábhoz kötözzük.

Azután lefeküdtek. Jön a gonosz, ki akarja nyitni a sövénykaput. Rázza, rázza, de a kapu nem nyílik ki, mivelhogy imádsággal zárták be. A gonosz nagyot kiált:

– Kopogok, dörömbölök, nyisd ki!

A szolgáló kikiabált:

– Nem nyithatom ki, idegen leány alszik a házban!

Reggel fölkelnek, a szövőleány jóltartja a vendéget, eteti, itatja. Azután szól a vendégnek:

– Folytasd az utadat, elkísérlek. Magad is hallottad: az ördög mindenáron be akar jönni, ma éjszaka be is jön.

– Erősen bezárjuk a kaput, az ördög nem jöhet be.

Lefeküsznek, aludni akarnak, a gonosz megint be akar jönni:

– Kopogtatok, dörömbölök, nyiss ajtót!

Visszakiált a szolgáló:

– A vendégleány most is itt alszik, nem nyithatom ki a kaput.

– Ne félj, a harmadik éjszaka is eljövök, s ha vasból volna a kapu, akkor is bejutok a házba.

Reggel fölkelnek. A szövőleány jól ellátja, eteti, itatja a vendéget.

– Most már elmegyek – mondja a vendégleány –, gyere velem, öltözz fel nagyon szépen!

Útra kelnek. A nap már fölkelt, napsütéses reggel volt.

– Most visszafordulok, hogy meg ne lásson a nap – mondotta a szövőleány.

– Dehogyan fordulsz vissza. Velem jössz, és megnézed, hogy milyen nálunk az élet.

Kiérnek a föld hasadékaiból, és a szakadék nyomban összezárt. A föld alatti leány a föld színén maradt, most már nem mehet vissza soha többé a házikójába.

Hazaérkeznek. A fiú nem tudja, melyik a testvére, melyik az idegen leány. Elmegy az özvegyasszonyhoz, és kérdi tőle:

– Mit tegyek? Két leány jött, egyik a húgom, a másik egy idegen leány, de nem tudom, hogy melyik a húgom, és melyik az idegen leány.

Az özvegyasszony jó tanácsot ad:

– Apríts gyújtóst az udvaron, és vágd meg az ujjad. Mikor folyni kezd a véred, kiálts egy nagyot: jaj, jaj, megvágtam az ujjamat. Akkor az a leány, aki a testvéred, tiszta rongyot vesz elő a kemence zugából, az idegen leány pedig szalad a külső kamrába, és a batyujából hoz rongyot: ezt a leányt vedd feleségül.

A fiú hazamegy, gyújtóst aprít, megvágja az ujját, nagyot kiált:

– Jaj, jaj, folyik a vér az ujjamból!

A lányok felugranak, az egyik a külső kamrába szalad, a másik a kemence zugában keres rongyot. A fiú feleségül vette a leányt, aki a kamrába szaladt.

TAKNYOS RISZTÓ

Volt egyszer egy lusta legény. Nem dolgozott, hanem egész nap a lócán hevert. Egyszer az országúton ballagott, mikor egy hintó jött szembe. A hintóban egy úr ült. Kérdezi az úr:

- Ki vagy?
- Béres szeretnék lenni, de nincs kedvemre a nehéz munka.
- Szegődj el hozzám, nálam nem fogsz nehéz munkát végezni.
- Jól van, elszegődhetek.
- Mennyi bért kívánsz?
- Adjon az úr annyit, amennyit akar.
- A munkád nem lesz nehéz, de bizony piszkos munkát kell végezned.

A fiú gondolkozott:

- Annyi baj legyen!
- Üljetek hát be a hintóba!

A fiú felszállt a kocsira, és nemsokára megérkeztek az úr kastélyába. Bementek a házba. A házigazda a fiút asztalhoz ültette:

– Mostantól kezdve nem fújhatod ki az orrod. Ha folyik az orrod, hát folyik. És sükségre sem mehetsz. Ott van egy asztal, mindig lesz rajta étel. De három esztendeig nem mozdulhatsz ki ebből a szobából.

– És mi lesz a dolgom?

Az úr egy ezüstrubelt adott a fiú kezébe:

– Ha az asztalhoz koppantod ezt a rubelt, mindjárt ott lesz mellette egy másik rubel. Az a dolgod, hogy a rubelt az asztalhoz koppantod. Majd benézek hozzád, ha letelt a három esztendő.

Az úr beült a kocsijába, és elhajtott. A fiú ott maradt a szobában, és végezte a munkáját: nemsokára olyan halom pénz gyűlt össze, hogy a fiú ki sem látszott a rakás pénz mögöl.

A közelben volt egy szép nagy ház és birtok, de nagyon meg volt terhelve adóssággal. A birtokosnak három leánya volt. Megkérdezte tőlük:

– Ki megy el közületek Taknyos Risztóhoz, és ki kér tőle pénzt kölcsön? Hallottam, hogy rettenetes sok pénze van!

A leány befogta a lovat a kétkerekű kocsiba, és elment Taknyos Risztóhoz.

– Miért jöttél ide? – kérdezte Risztó.

– Azért jöttem, hogy pénzt kérjek kölcsön.

– Szívesen adok, ha megcsókolsz.

– Soha az életben! – szörnyülködött a leány.

– Akkor meg nem kapsz pénzt.

Mikor a leány hazaérkezett, kérdezte az apja:

– Hoztál pénzt?

– Adott volna, ha megcsókolom. De bűzlik a szoba, s bűzlik ő maga is.

– A jövő héten jön a hitelező, el kell adni a birtokot, koldusbotra jutunk – mondta az apa.

Most a középső leány ajánlkozott:

– Elmegyek én; és majd okosabb leszek nálad.

El is ment a leány Taknyos Risztóhoz, de bizony ő is pénz nélkül érkezett haza.

A legkisebbik leány sírva fakadt:

– Milyen furcsák vagytok! Most én megyek, és szerencsét próbálok.

Meleg vizet vitt magával és egy darab szappant – így ment Taknyos Risztóhoz.

– Miért jöttél ide? – kérdezte a fiú.

– Azért jöttem, hogy pénzt kérjek kölcsön.

– Szívesen adok, de előbb csókolj meg!

A leány megindult Risztó felé, de zsebkendőjével betakarta a száját és az orrát.

– Ne félj tőlem! – szólt Risztó.

A leányt elöntötte a méreg: hirtelen megölelte és megcsókolta Risztót. De azután már szaladt is az udvarra. Hányás után jól kimosta a száját. Magához vette a kétkerekű kocsiról a zacskót, és visszament a szobába.

– Vegyél annyi pénzt, amennyit csak akarsz. A jövő héten elmegyek hozzátok, és feleségül kérlek – de más ruhában, tisztára mosakodva.

A leány teletömte a zacskót pénzzel, és odaadta az apjának.

– Annyi pénzt hoztam, hogy minden adósságunkat megfizethetjük, s még nekünk is marad.

A következő héten letelt Risztó három éve. A gazdája is hazaérkezett.

– Hűséges voltál hozzám. Menj a folyóhoz, áztasd meg magad, azután gyere vissza, mert szappannal is megmoslak.

Risztó a nagy piszkot leáztatta magáról a folyóban. A gazda az udvarra állított egy kádat, és a kádban meleg vízzel, fél font szappannal nagyon tisztára mosdatta Risztót. Azután bevitte a ruháskamrába, és finom posztóruhát adott rá, még cylinderrel és aranyórával is megajándékozta. – Mit szóltok hozzá, ugye, milyen finom úriember lett Risztóból! A házigazda még egy aranytől-ezüsttől csillogó kétkerekű kocsit is adott, a kocsiba szép nagy fekete ménlovat fogott be, és ezt mondotta:

– Hallottam, hogy leánykérőbe készülsz. A jövő héten kitakarítod a szobát, és elviszed a pénzedet. És el ne felejtsd: a lakodalmad napján, a lakodalmas ház udvarán legyen egy nagy cseber rum és egy nagy cseber pálinka, hogy a hívatlan vendégek is annyit ihassanak, amennyi beléjük fér. Hanem hívj meg engem is azzal, hogy az apád vagyok. Hátha legalábbis egy lelket kaphatnék jutalmul.

Taknyos Risztó el is ment leánykérőbe, és a ház lépcsője előtt állt meg a kocsijával. Jött a legidősebb leány, nyújtotta már a kezét, de Risztó rászólt:

– Hagyj engem, бүдös vagy!

A leány elszégyellte magát, és elszaladt. Jött a középső leány, nyújtotta a kezét, de Risztó rászólt:

– Hagyj engem, бүдös vagy!

Végül a legkisebbik leány jött:

– Most felállók – mondotta Risztó –, és kezet fogok veled. Te nem vagy бүдös.

Azután bementek a házba.

– Ez itt Taknyos Risztó, apám. Az ő pénzén fizettük meg az adósságunkat – mondta a leány.

– Legyen az övé a birtok fele! – mondta a leány apja.

Hanem már készülni kellett a lakodalomra. A következő héten Risztó fogadott négy vénasszonyt, kapott a menyasszony apjától három lovat, és úgy ment vissza a régi házba. A sok pénzt zsákokba kötötte be. A vénasszonyok tisztára mosták a szobát – egy-egy ezüstrubelt kaptak Risztótól. A pénzeszsákokat a három lóval szállította el a vőlegény a lakodalmás házba. Azután megkezdődött a lakodalom. De előbb a pap összeadta Risztót és a legkisebbik leányt. Azután ettek, ittak, és mikor táncolni kezdtek, Risztó apja is megjelent szép kocsival, kocsissal, szolgálkkal. Nem maradt benn a házban, hanem a tornácon ült, és biztatta a hívatlan vendégeket: igyanak rumot, pálinkát, amennyi csak beléjük fér. Éjfélkor a nagyszoba ajtajához ment, és elbúcsúzott:

– Most én megyek, nagyon köszönöm a szíves vendéglátást. Egyet reméltem, kettőt kaptam.

Azután beült a kocsijába, és elhajtatott. Senki sem értette, mit jelent az, hogy: egyet reméltem, kettőt kaptam. Később észrevették, hogy a két idősebbik leány nincs sehol. Reggel találták meg őket: felakasztották magukat a nagyszoba felett a padláson, egyik az egyik, másik a másik gerendára. A lakodalmat mégis végigmulatták.

A fiatalok nagy gazdagságban éltek. A pénzük sohasem fogyott el, még másoknak is adhattak belőle.

MADÁRBÓL LETT LEÁNY

Volt egyszer egy asszony meg egy ember, de nem volt egy szem gyermekük sem. Mondja az asszony az embernek:

– Eredj, és hozz egy madarat, amilyent éppen találsz – legalább egy madarunk legyen, ha nincs gyermekünk.

Az ember elment, talált egy gyönyörű kis madarat. Hazavitte.

A falubeli lányok az erdőbe mentek bogyót szedni, s hívták magukkal a madarat. Hát az erdőben a kismadár levetkőzött, levetette tollruháját, és olyan szép, de olyan szép leány lett belőle, hogy az egész világon nem akadt párja. A falubeli lányok látják, hogy a madár éppen olyan leány, mint ők, olyan bizony. Azután hazamennek, viszik a sok bogyót, a madár is visz bogyót; az asszony örül, hogy ilyen madara van.

A falubeli lányok elhíresztelik, hogy milyen szép leánnyá változott az erdőben az a madár. A császár fia is hall a dologról, és kijelenti az apjának:

– Azt a madarat én feleségül veszem.

A császár ellenezte a házasságot.

– Miért vennéd el azt a madarat?! Mit érsz vele?!

A császár fia mégis csak feleségül vette a madarat, és hazavitte a palotába.

A császárnak volt még otthon a palotában két fia és két menyé. Vasárnap a császár templomba ment az egész háznéppel, de a legidősebbik menyét otthon hagyta. A fiatalasszony nem valami jó ebédet főzött. Mikor felkeltek az asztaltól, mondta a császár a menyének:

– Gyűjtsd össze a morzsákat, és tedd a ruhád ujjának a szegélyébe!

Eljött a reggel. Most a középső fiú felesége maradt otthon. Ünnepe volt, a császár a templomba ment, a háznép is templomba ment. A középső fiú felesége megfőzte az ebédet, de a császárnak nem minden ízlett. Evés után mondotta a császár a középső fia feleségének:

– Gyűjtsd össze a maradékot, és tedd a ruhád bal ujjába!

Eljött a harmadik reggel, most a madár maradt otthon.

A többiek mind elmentek a templomba. A legkisebbik fiú aggódik a madárért: jaj, mi lesz?! A vőlegény beles az ablakon: gyönyörű lányt lát a konyhában. Fut az özvegyasszonyhoz, és elpanaszolja:

– Gyönyörű lány van a konyhában. De az a lány mégiscsak madár, hogy maradhatna meg leánynak?

Az özvegyasszony ellátja a vőlegényt tanácsokkal:

– Ereszkedj le a füstnyíláson a konyhába. Mikor a leány kiszalad valamiért az udvarra, gyorsan tedd tűzre a tollruháját.

A fiú megfogadta a tanácsot, a füstnyíláson leereszkedett a konyhába, és mikor a leány kiszaladt valamiért az udvarra, a tollruhát a tűzbe hajította.

A leány visszajött:

– Jaj-jaj! Égésszagot érzek!

A tollruha égett a kemencében. A fiú megfogta a leányt – a leány dagasztóteknővé változott. A fiú összetörte a teknőt – a leány guzsallyá változott. A fiú összetörte a guzsalyt – a leány emberré változott. Gyönyörű feleség lesz belőle! A vőlegény visszament a templomba, a leány otthon maradt egyedül, és főzött.

Az udvar népe kijön a templomból, az úton már nevetgélnek:

– Vajon mit eszünk ma, vajon mit főzött nekünk a madár?! – igazán honnan is tudnák.

Hazaérkeznek, a menyasszony az ajtóban várja őket. A császár térdre esik előtte – olyan gyönyörű az a madárból lett menyasszony. Enni kezdenek, csuda finom minden étel. Mondja a császár a harmadik menyének:

– Gyűjtsd a morzsákat a ruhád bal ujjába!

Azután rászól a császár a legidősebbik fia feleségére:

– Rázd ki a földre a ruhád ujjából a szemetet!

A fiatalasszony kirázta a morzsákat a ruhája bal ujjából: hát a morzsák kutyákká változtak, összevesztek, verekedtek, az emberekre támadtak, hogy felfalják őket.

– Vidd innen a kutyákat! – parancsolta a császár a legidősebbik menyének.

No, a legidősebbik fiú felesége elvitte onnan a kutyákat. Most rászólt a császár a középső fia feleségére:

– Rázd ki a ruhád ujjából a szemetet!

Az asszony megrázta a ruhája ujját: hát a morzsák katonákká változtak, az egész nagy szoba megtelt katonákkal. A katonák verekedtek, korbáccsal verték a fele udvarnépet.

– Vidd innen a katonákat, hiszen mindenkit megkorbácsolnak!

A harmadik menyének, a madárból lett leánynak is szólt a császár:

– Rázd ki te is a ruhád ujját!

A leány kirázta a morzsákat: hát a morzsákból madarak lettek, madarak, gyönyörű kis madarak. A madarak énekelni kezdtek, daloltak, daloltak, az udvari nép fele elaludt. Mondotta a császár:

– Vidd el a madarakat, most már megnyugodott a nép.

A leány összeszedte és elvitte a madarakat.

A császár boldog volt, nagyon-nagyon örült a menyének. Fényes lakodalmat tartottak. A lakodalomban én is ott voltam. Viasz volt a lovam, bab az ostrom, répa a nyergem, és egyujjú, tarka kesztyű volt a kezemen. A szauna kigyulladt, és benne égett a kesztyűm. A lovam elolvadt, a babostort összerágták a kutyák, a répanyerget megették a gyerekek, nekem semmi sem maradt. Mikor útnak indultam, köszönetét mondtam a két sarkamnak. No, ennyi az egész, sem hosszabb, sem rövidebb.

HÁROMSZÖGLETŰ HÁZ A TENGER EGYIK SZIGETÉN

Volt valamikor a tengerparton egy pompás, fényes várkastély. A várkastélyban a király lakott. A királynak volt egy gyönyörű szép lánya; ahány herceg csak élt a föld hátán, az mind beleszeretett. A vár közelében volt egy kis kunyhó. Egy ember lakott abban a feleségével. Csak egy gyermekük volt, egy fiú.

A kunyhóból lobogó tűz fénye világított messzire, és gyönyörű ének hallatszott. A királykisasszonynak ez annyira tetszett, hogy ellátogatott időnként a kunyhóba. Addig-addig járt a kunyhóba, míg lassanként úgy beleszeretett a fiúba, hogy el se tudta képzelni az életét nélküle. Nem volt mit tenni: elhatározta, hogy beszél az apjával, pedig tudta jól, hogy nem egykönnyen kaphatja meg az apja beleegyezését. És úgy is volt: mikor a király meghallotta, hogy miről van szó, rettenetesen megharagudott, és elhatározta magában, hogy a fiút elteszi láb alól. A fiút magával vitte a városba, mert elhitette a szülőkkel, hogy iskoláztatni akarja. A szülők boldogok voltak: a fiukból magas rangú tanult úr lesz a királyi várban.

Már jó ideje ott élt a fiú a királyi várkastélyban. A király egyszer csak három hajót szereltetett fel, három rozoga, ócska hajót, és megparancsolta a fiúnak, hogy vitorlázzék ki a nyílt tengerre.

– És hova menjek? – kérdezte a fiú.

– Menj a pokolba! – ordította a király.

A fiú és az emberei felhúzták a vitorlákat, és jó széllel útnak indultak.

Alig vitorláztak egy darabig, hát egyszer csak a tenger asszonya emelkedett fel a víz színére:

– Merre tart ez a három pompás hajó?

– A pokolba! – felelte a kapitány.

– Ha úgyis oda mentek, tegyetek meg nekem egy szívességet!

– Miért ne! Csak mondd meg, hogy mit akarsz.

– Szeretném megtudni, hogyan üdvözülhetnék legbiztosabban.

– Nem könnyű dolog ezt megtudakolni, de ha jól megfizetsz érte, elintézem a dolgodat.

– Jutalmul olyan sok marhát adok neked, amennyi a királynak sincs.

A hajók folytatták útjukat.

Egy idő múlva egy birodalom fővárosának a kikötőjébe érkeztek, s horgonyt vetettek a királyi vár előtt. A király eljött a partra, hogy megnézze a hajókat.

– Merre tart ez a három pompás hajó?

– A pokolba!

– Ejnye, nem tennétek nekem egy szívességet?

– Miért ne! Ha nem valami nehéz dologról van szó, azt is elintézhethjük!

– Nem nehéz, de nem is könnyű. Három aranykulcs veszett el a váramból, kérdezzétek meg, hogy hol vannak.

– Hát ez nem éppen könnyű dolog, de ha jól megfizetsz érte, megkérdezhetem.

– Három ezüsttel megrakott hajót kapsz.

Hosszú ideig vitorláztak, aztán megint egy birodalom fővárosába érkeztek. A királyi vár előtt horgonyt vetettek. Az egész város fekete posztóval volt beborítva. Mindjárt gondolták, hogy nagy baj lehet a városban. A király megnézte a hajókat:

– Merre tart ez a három pompás hajó?

– A pokolba!

– Nem intéznétek el ott egy dolgomat?

– Miért ne! Elintézhethjük, ha nem valami nehéz dologról van szó!

– Hát nem éppen könnyű dolog az, amire kérlek. Tudakoljátok meg, hol van a három lányom, aki eltűnt a városból. Az egész városban gyász van miattuk.

– No, ha megtöltöd három hajómat arannyal, tudakozódni fogok a lányaid után.

– Szívesen adok neked három hajóra való aranyat, csak hozz hírt a lányaimról – mondta felvidulva a király.

Azután megint tovább vitorláztak. Jó hosszú idő múlva egy szigetet láttak a part közelében. Horgonyt vetettek, és a kapitány egy kis sétára indult a szigeten. Egy háromszögletű kis házhoz érkezett,

a tengerről is látni lehetett ezt a házat. A házban egy csúnya vén banya a rokkát taposta.

- Mi a neve ennek a háznak?
- Pokolnak mondják.
- Ejnye, milyen szerencsém van!
- Talán dolgotok volna itt?

– Volna bizony, nem is egy. Bárcsak el lehetne intézni! Először is a tenger asszonya tudni szeretné, hogyan üdvözülhetne legbiztosabban. Azután egy király kérdezted, hova lett három aranykulcs a várkastélyából. Azután egy másik király kérdezted, hová tűnt el a palotájából a három királykisasszony.

– Nehéz dolgokat akartok megtudni, ezt bizony nem éred el egykönnyen. Most nem mondhatok semmit, de éjszakára hazajön az emberem, az ördög, s akkor megpróbálom kiszedni belőle, amit tudni akarsz. Bújj a szobánk padlója alá. Ott maradsz teljes csendben reggelig, míg az ördög elhagyja a házat. Hanem most bújj rögtön a padló alá, mert jön már az ördög, s ha meglát, véged van – magyarázta az asszony.

A fiú bebújt a padló alá, az asszony pedig visszaült a helyére, és folytatta a fonást. Nagyot ordított az ördög, amikor belépett a szobába:

- Keresztyén vér bűzlik itt!
- Keresztyén kezét rágott a kutya, ide is beszaladt vele.
- Nem járt itt egy fiú, akinek a király megparancsolta, hogy menjen a pokolba?

– Most jut eszembe, hogy itt járt, de mert nem talált itthon, elment, nem ért rá megvárni téged.

- És ígérte, hogy visszajön?
- Erről nem szólt egy szót sem.

Későbbre járt az idő, lefeküdtek. Egy idő múlva az asszony úgy tett, mintha álmából riadt volna fel:

– Azt álmodtam, hogy a tenger asszonya járt nálam. Szeretné tudni, hogy üdvözülhetne legbiztosabban.

- Hát nem tudod? – kérdezte csodálkozva az ördög.
- Honnan tudnám, s ha tudnám is, mire mennék vele.
- Hát tudd meg: a tenger asszonya biztosan üdvözül, ha megkóstolja a vérét annak a királynak, aki a fiút a pokolba küldte.

– Halljad hát te is, föld! – kiáltotta az asszony.

Megint aludtak egy sort, s akkor az asszony megint elmondta, hogy mit álmódott.

– Álmomban egy ember azt kérdezte tőlem, hol lehet az a három aranykulcs, ami eltűnt az egyik király palotájából.

– Mi a csuda, még ezt sem tudod?! – és az ördög jól oldalba bökte a feleségét.

– Igazán nem tudod, hogy hol vannak a kulcsok?

– Honnan tudnám. Semmi közöm hozzá.

– No, te igazán semmit sem tudsz. Hát nem tudod, hogy ott vannak a falba verve. Ha megkened a szegeket kakasvérrel, tüstént kulcs lesz belőlük.

– Halljad hát te is, föld!

Megint aludtak egyet, de egyszer csak az asszony álmos hangon beszélni kezdett:

– Álmomban azt kérdezték tőlem, hol lehet az a három királyleány, aki nyomtalanul eltűnt egy király várkastélyából.

– Mi van veled, hogy folyton álmodol! – förmedt rá a feleségére az ördög, és alaposan oldalba döfte. – Még ezt sem tudod?

– Honnan tudnám, és végül is mi közöm hozzá?

– Csakhogy én nagyon okos vagyok, és szégyenlem, hogy a feleségem ilyen buta. Hát tudd meg: az egyik királykisasszony te magad vagy, a másik a kemence padkája, a harmadik pedig ott az az orsó. Itt vagytok együtt mind a hárman. És te még ezt sem tudtad!

Az asszony felkiáltott:

– Halljad hát te is, föld!

Azután az asszony úgy tett, mintha aludnék, és azután megint elmesélte az álmát:

– Álmomban azt kérdezték tőlem, hogy változhatnának vissza a királykisasszonyok emberré, és hogy lehetnének éppen olyan szépek, mint amilyenek voltak.

– Mi bajod, hogy folyton álmodd? – Az ördög oldalba bökte a feleségét, és nagyot kacagott. – Igazán nem sokat tudnak, ha még ezt sem tudják! Hát ha már ilyen tökfejű vagy, megmondom neked: ha valaki kakasvérrel érintené meg a királykisasszonyokat, megint azok lennének, akik voltak.

– Halljad hát te is, föld! – kiáltotta az asszony.

Alvás közben az ördög véletlenül az asszony keblére tette a kezét.

– Mi az, ami benned dobog?

– Hát nem tudod? A szívem dobog.

– Hát nem félsz magadnál tartani a szívedet?

– És te hol tartod a szívedet?

– Hát az istállóban egy tojásban; az meg egy kis dobozba zárva ott van a kakas begyében.

– Föld, halljad te is!

Elmúlt az éjszaka, megvirradt. Korán reggel az ördög elment, hogy elintézzé dolgait a nagyvilágban. A fiú előjött a padló alól:

– Hallottad, mit beszéltünk az éjjel?

– Hallottam ám!

Együtt mentek az istállóba, hogy levágják a kakast. Az ördög kardja a szegen lógott a szoba falán, azzal vágta el a fiú a kakas nyakát. A kakas begye szétrepedt, kiesett belőle egy doboz, a dobozból egy tojás és elgurult. Csak nagy ügyel-bajjal tudta a fiú kézbe kaparintani. Akkor rátette egy kőre, és rácsapott egy másik kővel. A tojás apró darabokra tört. – Az ördög átugrotta a tengert, haza akart menni, de élettelenül zuhant a sziget partjára. – Az asszony meg a fiú a falba vert szegeket bekenték kakasvérrel, és a szegek aranykulcsokká változtak. Aztán megérintették kakasvérrel a kemence padkáját és az orsót: gyönyörű királykisasszonyokká változtak. Végül megszentelték kakasvérrel az ördög feleségét, és lássátok: sokkal szebb lett, mint amilyen az- előtt volt. Azután hajóra szálltak, felhúzták a vitorlákat, és útnak indultak a hajókkal.

Először abba a birodalomba érkeztek, ahonnan eltűntek a királykisasszonyok. Horgonyt vetettek a királyi vár előtt. A király szaladt a hajóra:

– Mi hír a királykisasszonyokról?

– Jó hírt hozok. A királykisasszonyok itt vannak a hajón.

A királykisasszonyok abban a szempillantásban a király elé léptek. A király azonnal megismerte őket. Nagy volt az öröm, hét napig tartó ünnepet ültek a városban. Azután a hajók folytatták útjukat. De előbb a király alkudozás nélkül beváltotta az ígérletét: három arannyal megrakott hajót ajándékozott a fiúnak. Így most egész pompás hajóhad futott ki a tengerre.

Azután megérkeztek abba a birodalomba, ahonnan elvesztek az aranykulcsok. A király azonnal a hajóra sietett.

– Honnan érkeztek ezek a pompás hajók?

– A pokolból.

– Hoztatok-e hírt az aranykulcsokról?

– Már hogyné hoztunk volna! A kulcsok itt vannak, s ha megkapom a három ezüsstel megrakott hajót, te is megkapod a kulcsokat.

– Beváltom az ígéretemet.

Azután hét napig tartó ünnepet ültek a városban. A hét nap elteltével a király átadta az ezüsstel megrakott hajókat, s így most már kilenc hajó futott ki a nyílt tengerre.

Elérkeztek annak a városnak a közelébe, ahonnan útnak indultak. A tenger asszonya a víz színére emelkedett:

– Honnan jön ez a pompás hajóhad?

– A pokolból!

– Ejnye, ejnye, hát aztán megtudakoltátok-e, hogyan üdvözülhetnék legbiztosabban?

– Miért ne tudakoltuk volna meg?! Ha megkapom a csordát, amit ígértél, megmondom neked.

– Megkapod, már hogyné kapnád meg – és a tenger asszonya egy egész nagy csordát küldött a hajókra.

– Legbiztosabban úgy üdvözülsz, ha megkóstolod a király véré.

Ezzel a hajók folytatták útjukat, és kikötöttek a város partján.

A városban nem tudtak hová lenni a csodálkozástól: ugyan honnan jöhettek ezek a pompás hajók, hiszen ilyen hajókat eddig még nem is láttak. A királyi palotában arra gondoltak, hogy talán egy gazdag királyfi érkezett leánykérőbe. Az egész várost beburkolták vörös posztóval, és az emberek ünneplő ruhába öltöztek a királyfi fogadására. A király díszruhában, fényes kísérettel jött a hajóra. Elcsodálkozott, mikor meglátta a fiút:

– Hol szerezted ezeket a pompás hajókat?

– A pokolban!

– És hol szerezted a csordát?

– A tenger asszonya ajándékozta, elintéztem a pokolban a dolgát, amit rám bízott!

A király nem bírta magával: mindenáron el akart jutni a pokolba. Ha ez a nyomorult zsellérfiú ilyen szép zsákmánnyal jött vissza, én még több és szebb ajándékokat kaphatnék! A király felszereltetett egy egész nagy hajóhadat. Felvonták a vitorlákat, útnak indultak. Alig indultak el, a tenger asszonya a víz színére emelkedett:

– Ki az a gazdag ember, akinek ilyen pompás hajói vannak?

A király gögösen válaszolt a fedélzetről:

– A hajóhad az enyém. Gazdag király vagyok!

– Ohó, te vagy hát az a gazdag király?

A tenger asszonya abban a pillanatban magával rántotta a királyt a mélységbe – így a tenger asszonya megkóstolhatta a király vérének.

A zsellérfiú pedig feleségül vette a királyleányt, s ő lett a király a birodalomban. Itt a vége.

VALAMI-SEMMI

Volt egyszer három fiútestvér. Az egyik a tengerpart egy darabját szántóföldnek művelte meg. A vetés kizöldült, de egy éjszaka eltűnt, fekete föld maradt helyette. A középső fiú is elvetette a magot, de ő is úgy járt, mint a bátyja. A harmadik fiú is bevetette a földet, és mikor a vetés kizöldült, kiment este a tengerpartra örködni. Éjszaka egyszer csak három hattyú szállt le a szántóföldre. Levetették hattyúszárnyukat, szép leányokká változtak, és táncot jártak a vetésen. A fiú odalopakodott a szárnyakhoz, és elrejtette a két legszebb szárnyat. A reggeli derengésben a leányok megkeresték levetett szárnyukat, és aki megtalálta a magáét, tovarepült. A harmadik sehosem találta a szárnyait: hangos szóval elmondta magáról, hogy királyleány, és kérte azt az embert, aki elrejtette a szárnyait, hogy jöjjön elő: ha legényember, örökös élettársa lesz. A fiú előjött, a leány megkapta a szárnyait, és kérte a fiút, hogy három nap múlva jöjjön el hozzá a királyi várba.

A fiú úgy tett, ahogy a leány meghagyta neki: és a három nap elteltével megjelent a királyi várban. A leány megtiltotta a fiúnak, hogy elmondja a királynak, ami a tengerparton történt, de a fiú nem törődött a tilalommal, mindent elmondott a királynak, és feleségül kérte a királykisasszonyt.

A király így szólt:

– Csak azzal a feltétellel adom neked a leányomat, ha elmegy valahová-sehová, és hozol onnan valamit-semmit.

A fiú elpanaszolta a menyasszonyának, hogy mit parancsolt neki a király. A leány biztatta a fiút:

– Ezt a parancsot teljesíteni fogod – csak rosszabb parancsokat ne kapj.

Elővette a zsebkendőjét, ráírta a nevét, és átadta a fiúnak. Tanáccsal is ellátta: addig menjen, míg el nem jut a legfiatalabbik nagynéni várához.

– Ne ijedj meg! Akármit láatsz és hallasz, lobogtasd a zsebkendőt, mikor bemegy a várba.

A fiú egész nap gyalogolt. Este a várhoz érkezett. Az udvaron karó karó mellett, mindegyik karó végén emberfej, csak egy karó üres. A fiú elkomorodott: talán csak nem az én fejem kerül oda? Mégiscsak bement. Egy öregasszony ült a szobában, hosszú orra lehetett egy sing is.

– Ohó, fiacskám, éppen jókor jöttél. Nagyon ráéheztem egy kis friss húsrá!

A fiú nem szólt egy szót sem, csak járkált a szobában, és lobogtatta a zsebkendőt. Az öregasszony megismerte a zsebkendőt.

– Ohó, te vagy hát a testvérem leányának a vőlegénye?! No, mondd meg nekem, mi járatban vagy?

A fiú elmagyarázta, hogy el kell mennie valahova-sehova, és hoznia kell onnan valami-semmit. Azután megkérdezte az öregasszonytól: vajon nem tudna-e tanácsot adni, hogy mitévő legyen. Az öregasszony jól megvendégelte, etette-itatta a fiút, és fekvőhelyet készített számára. Reggel a fiú felébredt, és akkor az öregasszony csengetett a csengőjével: hát az udvaron csak úgy nyüzsögtek az egerek.

– Mind itt vagytok? – kérdezte a vénasszony.

Az egerek azt felelték, hogy mind eljöttek.

– Van-e közietek olyan, aki el tudna menni valahova-sehova, hogy hozzon onnan valamit-semmit?

– Nem vállaljuk – mondták az egerek.

Ekkor a vénasszony meghagyta a fiúnak, menjen tovább az úton, míg el nem érkezik egy másik várhoz.

Ment, ment a fiú egész nap, és estére egy várhoz érkezett.

Az udvar tele volt karóba húzott emberfejekkel, de egy karó üresen állt. Gondolta magában a fiú: talán csak nem az én fejem kerül oda?! De azért csak bement. A szobában egy vénasszony ült, két sing volt az orra:

– Ejnye, de ráéheztem egy kis friss húsrá! – mondtá.

A fiú csak járkált, és lobogtatta a zsebkendőt. A vénasszony megismerte a zsebkendőt, és felkiáltott:

– A testvérem leányának a vőlegénye! Mi járatban vagy?

– El kellene mennem valahova-sehova, és hozni kellene onnan valami-semmit.

Az asszony etette-itatta a fiút, és fekvőhelyet készített számára. Reggel megrázta a csengőjét. Az udvaron vakondokok nyüzsögtek.

– Ki tudna elmenni közületek valahova-sehova, hogy hozzon onnan valamit-semmit?

– Nem vállaljuk – mondták a vakondokok.

A vénasszony kioktatta a fiút, menjen tovább, menjen mindaddig, míg egy várat nem talál.

A fiú ment, ment, este egy várhoz érkezett. Az udvar tele volt karóba húzott emberfejekkel, csak egy karó állt üresen. Elszomorodott a fiú: talán csak nem az én fejem kerül oda?! Mégiscsak bement. Egy vénasszony ült a szobában, három sing hosszú orral. Az asszony felkiáltott:

– Éppen most jött meg az étvágyam egy kis friss húsról!

A fiú a zsebkendőjét lobogtatta, a vénasszony megismerte a zsebkendőt.

– A testvérem leányának a zsebkendője! Mi járatban vagy?

– Megyek valahova-sehova, hogy elhozzak onnan valamit-semmit.

És a fiú tanácsot kért az asszonytól. A vénasszony etette-itatta a fiút, fekvőhelyet is készített számára. Reggel megrázta a csengőjét: az udvaron békák ugrándoztak. Volt is ott brekegés, kuruttyolás!

– Ki menne el közületek valahova-sehova, hogy onnan valamit-semmit hozzon?

– Nem vállaljuk – felelték a békák.

– Mind itt vagytok? – kérdezte az asszony.

Mondták neki, hogy egy még hiányzik. De ekkor már az udvarra érkezett egy nagy, öreg béka.

– Én vállalom – mondta.

A vénasszony kérte a békát, hogy legyen a fiú vezetője, a fiúnak pedig meghagyta, hogy kövesse a békát, bárhova vezeti.

Nagyokat ugrott a béka, a fiú meg nyomon követte. Egyszer csak egy kis kunyhóhoz érkeztek. A béka ugrándozva ment fel a lépcsőn: a kunyhó ajtaja kinyílt. A pitvarba jutottak: a szoba ajtaja kinyílt. A falnál, a kemence zugában egy lyuk volt, a béka bement a lyukba. A fiú utánament – a béka eltűnt. A fiú nyakig benne volt a lyukban. És mit látott! A szobába bejött egy vadász puskával a hátán. A puskáját a szegre akasztotta. Előre-hátra lépegetett, majd megszólalt:

– Valami-semmi!

A láthatatlan megkérdezte:

– Mit akarsz?

– Adj enni!

Abban a szempillantásban az asztalon volt az étel. A vadász evett és ivott, és mikor végzett az evéssel, újra szólt:

– Valami-semmi!

A láthatatlan válaszolt:

– Mit akarsz?

– Szedd le az asztalt!

Az asztalról eltűnt az étel és az ital. Azután a vadász vállára vette a puskáját, és kiment a szobából. Gondolta magában a fiú ott a lyukban: ez az, amit el kell vinnem! Kibújt a lyukból és megszólalt:

– Valami-semmi!

A láthatatlan megkérdezte:

– Mit akarsz?

– Elmegyek innen.

– Veled megyek.

A fiú a pitvarban újra megszólalt:

– Valami-semmi!

– Mit akarsz? A pitvarban vagyok, melletted állok.

A fiú megállt a lépcsőn:

– Valami-semmi!

– Mit akarsz? Melletted vagyok, a lépcsőn állok.

A fiú útnak indult. Ment, ment, addig-addig ment, míg a fáradságtól és az éhségtől nem bírta tovább menni. Leült az út szélére:

– Valami-semmi!

– Mit akarsz?

– Adj enni!

Abban a pillanatban egy asztal került a fiú mellé étellel-itallal megrakva. A fiú evett és ivott. Evés után megszólalt:

– Valami-semmi!

– Mit akarsz?

– Vidd el az asztalt.

Az asztal eltűnt.

A fiú megint útnak indult. Ment, ment, addig-addig ment, míg el nem ért a tenger partjára. Egy hajó éppen indulóban volt a szemközti partra. A fiú kérte a hajósokat, hogy vigyék el őt is. Fel is szállt a hajóra. Egyszer megszólalt:

- Valami-semmi!
- Mit akarsz? – kérdezte a láthatatlan.
- Adj enni!

Már ott is volt az étellel-itallal megrakott asztal. A fiú megvendégelte a hajósokat.

- Valami-semmi! – mondotta.
- Mit akarsz?
- Vidd el az asztalt.

Az asztal eltűnt.

A hajósoknak volt egy csodálatos ládájuk: ha a fedelére csaptak, négy ember pattant ki belőle, és ezek az emberek minden parancsot teljesítettek. A hajósok kérelték a fiút, hadd cseréljenek: neki adják a ládát, ő meg adja nekik a varázslótudományát. A fiú beleegyezett a cserébe, és megkapta a ládát.

Mikor a fiú kiszállt a hajóból, hátára vette a ládát, és folytatta vándorlását. Ment-ment, addig-addig ment, míg el nem erőtlenedeit a fáradtságtól és az éhségtől. Leült az út szélére, és gondolkozott: hiába, most már senki és semmi sem segít rajta, hiszen elcserélte a varázslótudományát a ládáért. Azután mégiscsak megszólalt:

- Valami-semmi!
- Mit akarsz? – kérdezte a láthatatlan.
- Adj enni! – mondta boldogan a fiú.

Abban a szempillantásban ott volt az étellel-itallal megrakott asztal. A fiú jókedvűen evett és ivott. Evés után újra megszólalt:

- Valami-semmi!
- Mit akarsz?
- Vidd el az asztalt!

Közben a hajósok is enni akartak:

- Valami-semmi!

A láthatatlan nem felelt. A hajósok azt hitték, hogy a fiú rászedte őket, és elhatározták, hogy üldözőbe veszik. Meg is találták az útszélen, ahol éppen befejezte az evést. A fiú észrevette az üldözőit, és rácsapott a láda fedelére. A ládából négy ember ugrott ki:

- Mit akarsz?
- Verjétek meg az üldözőimet!

A ládából kipattant emberek félholtra verték a hajósokat, azután meg visszabújtak a ládába. A fiú hátára vette a ládát, és tovább ment. Addig-addig ment, míg el nem érkezett a királyi várba, ahonnan megkezdte vándorútját.

A palotában lakodalmat ültek. Az hitték, hogy a fiú sohasem jön vissza, és más vőlegénynek szánták a leányt. A fiú álruhába öltözött, hogy fel ne ismerjék, és úgy ment a lakodalomba. Rájöttek, hogy az idegen ember jó muzsikus, és menyasszonya maga kínálta meg itallal. A fiú a gyűrűjét a pohárba ejtette. A királyleány megismerte a gyűrűt, és kihirdette a násznépnek, hogy megjött az, akinek ő elígérkezett. A király mégis kiadta a parancsot: fogják el a fiút, és öljék meg. A fiú ekkor a láda fedelére csapott: négy ember pattant ki a ládából.

- Mit akarsz?
- Verjétek szét a násznépet!

A ládából kipattant emberek félholtra korbácsolták a vendégsereget. Azután új lakodalmat tartottak. Én is ott voltam, de eljöttem ide. Nem tudom, tart-e még a lakodalom.

A HORGÁSZFIÚ

Volt egyszer három fiútestvér. Az egyik suszter volt, a másik szabó, a harmadik a falurossza. Volt egy kis házuk. Az idősebb fiúk eladták a házat. A harmadik fiú álmot látott: a horgászás szerencsét hoz rá. Engedelmet kért a kunyhó új gazdájától, hogy a lépcsőn aludhassék. Az engedelmet megkapta. A fiú elment horgászni. Horgászik egész nap: egyetlen halat sem fogott. Elönti a méreg: a parthoz evez, kihúzza a csónakot a szárazra, össze akarja törni. Az erdőből kijött egy öregember, odament a fiúhoz, és így szólt:

– Hallod-e, te fiú! Ne törd össze a csónakodat. Próbálj szerencsét holnap is!

A fiú lefeküdt a lépcsőre, és ott aludt reggelig.

Másnap nagyon korán kievezett a tengerre, horgászott egész nap, de egyetlen halat sem fogott. Mérgében megint össze akarta törni a csónakját. Az öregember ismét kijött az erdőből, és odament hozzá:

– Jó ember, ne törd össze a csónakodat. Eredj holnap is horgászni – szerencséd lesz.

A fiú megint lefeküdt aludni a lépcsőre.

Korán reggel megint kievezett a tengerre. Horgászott délutánig, de egyetlen halat sem fogott. Mérgében fogta a kenyeret, amit magával hozott, a horogra akasztotta, és bevetette a vízbe. Hát ekkor egy nagy hal akadt horogra. Egyik pikkelye arany volt, a másik ezüst, és olyan rettenetes nagy volt az a hal, hogy egyedül nem bírta behúzni a csónakba. Halászok jöttek segítségére, és végül is beemelték a halat a csónakba. A fiú partra szállt, fiatal fűzfavesszőből kötelet sodort, a halat a kopoltyúsánál megkötözte, és a hátára vette. Útnak indult hazafelé, a hal farka leért a földre. Egy kis idő múlva a fiú bement az erdőbe szükségre, a halat egy faágra erősítette. A hal hánykolódott, kiszabadult a kötelékből, és a földre zuhant. Abban a pillanatban szép kis lány lett belőle, egyik kezében egy kis ládikót tartott, a másikkban egy köteg illatos szénát.

A fiú nagyot nézett: a leány gyönyörű volt, de az mégis bosszantotta, hogy a hatalmas hal eltűnt. A leány megszólalt:

– Megfogtál, és most jól vigyázz rám!

Együtt folytatták az utat hazafelé.

– Milyen a házad? – kérdezte a leány.

– Nincs nekem házam, egy kunyhó lépcsőjén alszom.

– Ez a hely nem nekünk való. Nem tudod, hol lakik a király?

– Tudom, csak hogy oda nem juthatunk el, sok-sok versztára van innen.

– Ne félj, tüstént ott leszünk.

És csuda történt: alig mentek egy kis ideig, és már ott voltak a király székvárosának határában.

Ebben a városban egyikük sem járt, szükségük volt vezetőre. Az országút mellett az árokban egy részeg ember aludt. Felébresztették.

– Nem tudod, nincs-e a királyi palota közelében egy eladó kastély? – kérdezték tőle.

– Van bizony. Éppen a királyi palotával szemben az utca másik oldalán van egy eladó kastély.

– No, vezess el hát minket oda!

Az ember elvezette őket az eladó kastélyhoz, és mindjárt meg is egyeztek a kastély gazdájával, semmit sem alkudtak le az árból. De volt egy kikötésük: virradat előtt üres legyen a kastély. Ebbe a gazda beleegyezett. Azután ki akarták fizetni a kastély árát: a menyasszony háromszor rácsapott a szénaköteggel a ládikó fedelére: hát csak úgy ömlött a ládikóból az arany és az ezüst. A fél szoba egészen a mennyezetéig hamarosan megtelt arannyal-ezüsttel.

Reggel a menyasszony egy térítőt dugott a fiú kebelébe, és ilyen tanácsot adott neki:

– Mikor látod, hogy a király az utcán sétál, köszönj neki, rántsd elő a térítőt, és kérdezd meg tőle, nem akarja-e megvenni.

Arra a térítőre rá volt hímezve a nap, a hold és az összes csillagok. – A fiú találkozni akart a királlyal, de a katonák a közelébe se engedték.

– Te csirkefogó! Mi dolgod van a királlyal? Hordd el magad, te semmirekellő!

De a fiú nem törődött semmivel, a király elé lépett, jól megrázta a kezét, és köszönt.

– Jó napot, jó napot! Én vagyok királyuram új szomszédja.

Azután kivette kebeléből a térítőt, és megkérdezte:

– Nem venné meg?

A királynak megtetszett a terítő, és több aranyat adott érte, mint amennyi a kastély ára volt. Azután a király meghívta még aznap estére vendégségbe.

A vendégségbe hintón mentek az új szomszédok. A hintó fénylett, ragyogott a sok aranytól, a fedele ugyanolyan volt, mint az a terítő, amit a királynak eladtak. Behajtottak a várba, a lovat a létrához kötötték. A király három generálist és háromszáz katonát rendelt ki a hintó és a ló őrzésére. Mikor a király meglátta a gyönyörű asszonyt, lángra lobbant a szíve, és itatni kezdte a szomszédját. Az asszony észrevette ezt, és hazament. A király ráparancsolt a tökrészeg emberre:

– Háromszáz katonát fogsz kiképezni egy nap leforgása alatt. Ha nem teljesíted a parancsomat, fejed vétetem.

Nagy búsán érkezett haza az ember a kastélyába.

– Miért vagy ilyen rosszkedvű? – kérdezte a felesége.

– Már hogyan lennék rosszkedvű! Csak rosszkedvű lehet az az ember, akinek a király ilyen parancsot ad.

– Miért ültél le inni. A részeg ember mindig megjárja. Hanem most menj és feküdj le. Alsunk rá egyet.

Reggel az asszony felébresztette az embert.

– Kelj fel, mosakodj meg, hozd magad rendbe.

Azután egy zsebkendőt adott neki, és elmagyarázta:

– Mikor a katonák elé állsz, lobogtasd meg a zsebkendőt, és ezt kiáltsd: mindent tudtok, mindent tudtok! A katonák kétszer annyit fognak tudni, mint a király katonái.

Az ember úgy tett, ahogy a felesége tanácsolta, és a király meg volt vele elégedve.

Este a király megint vendégségbe hívta az új szomszédot feleségével együtt. A király ismét itatni kezdte az embert. Az asszony észrevette ezt, és hazament. A király ráparancsolt a tökrészeg emberre:

– Holnap fél nap alatt fogsz kiképezni háromszáz katonát. Ha nem teljesíted a parancsomat, fejed vétetem.

Rosszkedvűen ment haza az ember.

– Miért vagy ilyen rosszkedvű? – kérdezte a felesége.

– Hogyne lennék rosszkedvű, mikor háromszáz katonát kell kiképezni fél nap leforgása alatt. Ha nem teljesítem a parancsot, lehajthatom fejemet a tuskóra.

Az asszony mérgében jól összeteremtette az urát: miért ült le inni a királlyal.

– Most pedig feküdj le – mondotta –, majd csak kitalálunk valamit.

Reggel az asszony felébresztette az embert:

– Kelj fel, s légy férfi a talpadon!

Két zsebkendőt adott neki, és meghagyta, hogy lobogtassa a zsebkendőt a katonák előtt, és kiáltsa:

– Mindent tudtok, mindent tudtok!

Az ember megfogadta a tanácsot, és rendben ment minden.

Estére a király megint vendégségbe hívta az új szomszédot a feleségével együtt. Mikor az asszony látta, hogy a király itatja az embert, hazament. A király kiadta a parancsot:

– Most csodát kell tenned, olyan csodát, amilyent még senki sem látott. Keress meg egy ládikát és egy köteg illatos szénát, üss háromszor a szénaköteggel a ládika fedelére, s akkor kijön a ládikából egy csomó nagyon finom ennivaló.

Az ember ötven katonát kért a királytól.

Az asszony rettenetesen megharagudott, mikor megtudta, mi történt.

– Így jár, aki iszik. No, de most feküdj le, reggel majd csak kitalálunk valamit!

Az asszony másnap reggel felébresztette az embert:

– Kelj fel, mosakodj meg, hozd magad rendbe!

Azután az asszony jól kioktatta, hova menjen, mit tegyen. Az ember elment. Akkor az asszony vaslapáttal körüljárta a kastélyt, és íme, a kastély körül vasfal emelkedett, s azon át senki sem juthatott be a kastélyba.

Az ember messzire került az ötven katonával, három esztendő alatt sok földet bejárt. Egyszer csak egy magas hegy lábához érkeztek. Az ember az ötven katonával ötven öl mély kutat ásatott.

És hogy nála volt a felesége pénzes ládikája és a nyaláb illatos széna, a ládikából az összes pénzt a kút fenekére öntötte. Azután a ládikával felugrott a hegytetőre. A hegyen egy óriási nagy, de teljesen üres épületet látott. Három napig járkált az épületben. Végül az egyik szobában ugyanolyan ládikát és szénaköteget talált, mint amilyen nála volt. Kicserélte ezt a ládikát és a szénanyalábot a magáéval, és leugrott a hegyről. Az emberei kiéhezve várták. Az ember a ládika fedelére csapott a szénacsomóval:

– Adj ennivalót, mindenféle finom ennivalót!

És jött a ládikából az ennivaló; annyit ettek, amennyi csak beléjük fért. Azután útnak indultak, és három óra alatt a királyi várhoz érkeztek.

Bementek a vár udvarára, és már jött is a király csodát látni. Az ember a szénacsomóval hármat csapott a ládika fedelére:

– Adj ennivalót, mégpedig finom ennivalót!

És ömlött a ládikából az ennivaló: megtelt az udvar, az utcán folyt már a sok étel.

– Elég már, elég már, vidd innen aládádat, jó ember! – kiáltotta a király.

Estére a király megint vendégségbe hívta a szomszédjait. Mikor az asszony látta, hogy a király leitatja az embert, hazament. A király ráparancsolt a holtrészeg emberre:

– Hozz egy hegedűt, s az daloljon el mindent, amit az ember csak elgondolhat magában. Ha nem szerzel ilyen hegedűt, fejed vétetem.

Az ember három generálist kért kísérről, és a király megígérte, hogy teljesíti kérését. Rosszkedvűen érkezett haza az ember a kastélyba.

– Miért vagy ilyen rosszkedvű? – kérdezte az asszony.

– Hogyne lennék rosszkedvű, mikor a király egy hegedűt kíván, s az a hegedű daloljon el mindent, amit az ember csak elgondolhat magában. Ha nem szerzek ilyen hegedűt, fejem véteti.

– Minek iszol, mindig csak bajt csinálsz magadnak.

Reggel az asszony felébresztette az embert:

– Kelj föl, mosakodj meg, hozd magad rendbe!

Azután elmagyarázta, hogy merre menjen, mit tegyen.

– Reggel mosdóvizet hoznak neked, meg szappant és törülközőt, de ne használd a törülközőt, hanem vedd elő a zsebedből a

magadét, és abba törülközz!

Mikor az ember útnak indult, az asszony megint körüljárta a kastélyt a vaslapáttal, és a kastély körül vasfal emelkedett.

Az ember ment-ment a három generálissal, és egyszer csak megérkeztek az embernyelő király palotájába. Ott maradtak éjszakára. Hozták reggel a mosdóvizet, a szappant és a törülközőt. Megmosták az arcukat. A generálisok a király törülközőjével törülköztek meg, az ember pedig elővette a saját törülközőjét, és abba törülközött. Az emberfaló király észrevette ezt, és felkiáltott:

– Hiszen te a vőm vagy! Miért jöttél ide?

– Azért indultam vándorútra, hogy egy hegedűt szerezzek, s az daloljon el mindent amit az ember elgondolhat magában.

– No, majd én csinálok neked ilyen hegedűt.

Azután a király vett egy tuskót, és faragni kezdte.

– Gyere, kedves fiam, gyere, kedves vőm, világíts nekem, hogy elkészüljön a hegedű!

Az ember megparancsolta az egyik generálisnak, hogy világítson. A generális engedelmeskedett, de hirtelen elálmosodott.

– Hát te aludni akarsz, és nem teszed meg a kötelességedet?! – ordította a király.

A generális egyre jobban elálmosodott. A király elnyelte a generálist, egy kis ideig járkált, s azután kihányta a trágyadombra.

– Gyere, kedves fiam, kedves vőm, világíts nekem, hogy elkészüljön a hegedű!

Az ember odaküldte a második generálist. Az reszketett félelmében, de hiába, oda kellett mennie a királyhoz. A második generális is elálmosodott.

– Hát te aludni jöttél ide, és nem teszed meg a kötelességedet?!

A király kitátotta a száját, és elnyelte a második generálist is. Azután járkált egy kis ideig, és kihányta a szántóföldre.

– Gyere, kedves fiam, kedves vőm, világíts nekem, hogy elkészüljön a hegedű!

Az ember odaküldte a harmadik generálist. Reszketett az is félelmében, de hiába, mennie kellett. Az is elálmosodott, mint a másik kettő.

– Hát te aludni jöttél ide, és nem teszed meg a kötelességedet?!

A generálist elnyomta az álm, és a király őt is elnyelte. Azután járkált egy darabig, és kihányta a szántóföldre.

– No, gyere, fiam, kedves vőm, világíts nekem, hogy elkészüljön a hegedű!

A fiú is elálmosodott, mint a generálisok.

– Hát te is aludni jöttél ide, és nem teszed meg a kötelességedet?! – pattant fel mérgesen a király.

– Nem alszom én, csak gondolkozom.

– Aztán min gondolkozol?

– Azon tűnődöm, hogy a föld hátán sokkal több az élő fa, mint a kidőlt fa.

– No, ezt ugyan rosszul gondolod. A világ sok-sok ezer éve megvan, és ennyi idő alatt sokkal több fa dőlt ki, mint amennyi megmaradt.

És a király elment szétnézni, hogy meggyőződjék az igazáról. De bizony kidőlt fát alig látott, annál több élő fát. No, a fiú közben aludt egyet. A király visszatért, és rászólt a fiúra:

– Gyere, fiam, kedves fiam, világíts nekem, hogy elkészüljön a hegedű.

A fiú világított, és megint csak elálmosodott.

– Hát te aludni jöttél ide, és nem azért, hogy teljesítsd a kötelességedet?! – mérgelődött a király.

– Nem alszom én, csak gondolkozom.

– Aztán min gondolkozol?

– Azon tűnődöm, hogy a földön sokkal több az élő ember, mint a holt ember.

– No, ezt már igazán nem hiszem. A világ olyan -sok-sok ezer év óta megvan, hogy ennyi idő alatt többen haltak meg, mint ahányan élnek.

És a király elment, hogy meggyőződjön az igazáról. Ment-ment, bejárta az egész földet. Élő embert olyan sokat látott, hogy nem is győzte megszámolni őket, halottat pedig csak néhányat itt-ott. Ezalatt a fiú aludt egyet. A király visszatért.

– Igazad van, kedves vőm, több a világon az élő fa, mint a kidőlt fa, és több az élő ember, mint a holt ember. – Azután elővette a kész hegedűt – mert volt ám neki kész hegedűje is. És ez a hegedű eldalolt mindent, amit az ember csak elgondolhatott magában. Az

ember meghívta az apósát a lakodalomra, és útnak indult a hegedűvel hazafelé.

A hegedű dalolt egész úton, és a hegedűszóra elolvadt a vasfal a kastély körül. A király nem tehetett most már semmit, hiszen minden kívánságát teljesítette a fiú. Most már készülődtek a lakodalomra, sok vendéget hívtak, meghívták a királyt is. Üldögéltek, beszélgettek, egyszer csak dübörgés hallatszott.

– Miféle dübörgés hallatszik? – kérdezte a király.

– Azt hiszem, az apósom érkezik – felelte a fiú.

– Ki a te apósod?

– Az embernyelő király.

No, a király-apóst szívesen fogadták, a király is igyekezett a kedvében járni.

– No, ez a te vőd igazán engedelmes ember. Sokféleképpen próbára tettem, és minden próbát kiállt. Egyszer háromszáz embert tanított ki egy nap leforgása alatt katonának. Azután elhozott ide egy olyan csodát, amilyent még senki sem látott, amilyenről még senki sem hallott.

– Miféle csodát?

– Hát egy ládikát meg egy illatos szénacsomót. Mikor rácsapott a szénaköteggel a ládika fedelére, csak úgy ömlött a ládikából a sok ennivaló, és milyen finom ennivaló!

Az embernyelő király nagyot ordított:

– Hát te lopattad el az én csodaládámat, miattad halt éhen sok-sok tízezernyi emberem?!

És az embernyelő király elnyelte a királyt. Azután járkált egy darabig, és kihányta a szántóföldre.

Még csak most kezdődött el igazán a lakodalom. A fiút megtették királynak, és ezzel vége a mesének.

A LUSTA LEÁNY

Volt egyszer egy asszony, és annak volt egy leánya. Ez a leány nagyon lusta volt. Az asszony egyszer jól elverte a leányát, mert nem akart dolgozni, egész nap tétlenül hevert. Éppen javában püfölte az asszony a leányt, mikor véletlenül arra ment a királyfi.

– Miért vered ezt a leányt? – kérdezte a királyfi.

– Azért, mert folyton csak fonni akar, és már nem akad szöszt az egész világon.

– Nem adnád hozzám feleségül ezt a leányt, ha már annyira szeret fonni?

– Szívesen adom, ha a királyfi megelégszik egy ilyen szegény leánnyal.

A királyfi magával vitte a leányt, együtt érkeztek a királyi palotába. A leányt rögtön beültették a fonószobába, és rengeteg kenderkócot vittek be hozzá, hogy fonja meg egy nap leforgása alatt. A leány kesergett és sírt bánatában: „Hogy fonjam meg ezt a sok szöszt, amikor soha életemben nem, dolgoztam.” Este jött a királyfi, hogy lássa, megfonta-e a leány a fonnivalót. Hát ott volt a sok szöszt, a leány hozzá sem nyúlt, hozzá sem kezdett a fonáshoz. Mérges volt a királyfi:

– Holnap elvégzed a mai munkádat, és megfonod a holnapra eső szöszt is.

A leány sírt egész éjszaka, és imádkozott, hogy az Isten valamiképpen segítsen rajta. Mikor reggel felébredt, a nap már magasan állt az égen. Három vénasszony jött be a szobába, kérték a leányt, engedje, hogy megfonják a fonnivalót. A leány természetesen beleegyezett, és boldog volt, hogy segítenek rajta. A vénasszonyok szorgalmasan taposták a rokkát, még a határidő előtt elkészültek a fonással, és el is mentek.

Este jött a királyfi, hogy lássa, elkészült-e a munka. Boldogan dicsérte meg a leányt, hogy milyen jól és gyorsan végezte el a munkáját. Most három napra való szöszt vitetett a szobába, még többet is. A leány lefeküdt, és arra gondolt, milyen jó volna, ha

másnap is eljönnének a vénasszonyok segíteni. Alig ébredt fel, a vénasszonyok már befordultak a szobába, és olyan buzgón fontak, hogy a szoba egészen a mennyezetig megtelt a kóc porával. A vénasszonyok befejezték a fonást, és így szóltak a leányhoz:

– Hívj meg a lakodalmadba, és mondd azt, hogy a nagynénéid vagyunk.

Este jött a királyfi, és látta, hogy a szősz mind meg van fonva, és a fonószoba sarkában nagy halom fonál hever.

Most aztán készülődtek a lakodalomra. A leány kérdezte a királytól, meghívhatná-e a három nagynénjét. A király beleegyezett, hívja csak meg őket. Javában mulattak a lakodalom első napján, amikor három vénasszony fordult be sorban egymás után a királyi udvarba. A királyfi csak nézte őket:

– Jaj, de csúfak a te nagynénéid.

Azután odament az egyik vénasszonyhoz, akinek olyan lába volt, mint a kenyérvető lapát.

– Miért ilyen széles a lábad?

– Hát csak azért, mert sokat tapostam a rokkát, csak éppen azért, mert a rokkát tapostam.

A királyfi odament a másik nagynénihez. Olyan volt annak a hüvelykujja, mint egy vízimadár csőre.

– Miért olyan széles a hüvelykujjad?

– Csak azért, mert sok fonalat sodortam, csak azért, mert sodortam a sok fonalat.

A királyfi odament a harmadik nagynénihez is. Annak hosszúra nyúlt az ajka, és a nyelve is kilógott a szájából.

– Miért nyúlt ilyen hosszúra az ajkad és a nyelved? – kérdezte.

– Csak azért, mert megnyálaztam a szőszet, bizony, mert nyálaztam a sok szőszet.

A királyfi a menyasszonyhoz sietett:

– Soha többé nem fonhatsz, még egy szál fonalat sem fonhatsz. A fonástól lettek ilyen csúnyák a nénéid.

A KONDÁSLEÁNY

Volt egyszer három leánytestvér. A két idősebb leány háromévenként mosta meg a kezét meg az arcát, a legfiatalabbik, a kondásleány rendszeren mosakodott, úgy, mint mások. Azok a macskamosdást végzők fejükbe vették, hogy elmennek a királyfihoz: vajon melyiket választja közülük feleségnek. El is mentek. És utánuk ment a kondásleány is, méghozzá abban a bundában, amelyikben a disznókat őrizte.

Szembetalálkoztak egy sütőkemencével, éppen kenyerek sülték benne. Kérte a kemence a szép leányokat:

– Fogjátok azt a rajtam levő lapátot, és mozgassátok meg a kenyereket. Kenyeret kaptok jutalmul.

– Hogyisne – mondták a leányok –, nem piszkoljuk össze a kezünket. De ott jön a kondásleány, mozgassa meg ő a kenyereket!

A kondásleány a kemencéhez ment, vette a lapátot, és megmozgatta a kenyereket. Egy kenyeret kapott jutalmul.

Azután szembetalálkoztak egy ürüvel. Az ürü szarván ollót láttak. Kérte az ürü a szép leányokat:

– Vegyétek le szarvamról az ollót, és nyírjátok meg. Gyapjút kaptok jutalmul.

– Hogyisne, nem piszkoljuk össze miattad a kezünket. Éppen három évvel ezelőtt mostuk meg. De ott jön a kondásleány, nyírjon meg ő.

A kondásleány vette az ollót, megnyírta az ürüt, gyapjút kapott jutalmul. A leány visszaakasztotta az ollót az ürü szarvára.

Alig mentek egy ideig, hát egy tehén jön szembe, annak meg sajtár lógott a szarván. Kérte a tehén a szép leányokat:

– Akasszátok le szarvamról a sajtárt, fejjetek meg, tejet kaptok jutalmul.

– Még mit nem! Majd összepiszkoljuk a kezünket. Éppen három éve mostuk meg. De ott jön a kondásleány, fejjen meg ő!

A kondásleány vette a sajtárt, megfejte a tehenet, és tejet ivott – és hát volt kenyere is a tej mellé, nem hiányzott az útravaló.

Folytatták az útjukat. Egy öregember beleesett az országút széléről az árokba, és szólt azoknak a cifra lányoknak:

- Segítsetek ki innen, botot kaptok jutalmul.
- Még mit nem! Majd összepiszkoljuk a kezünket miattad. Három évvel ezelőtt mostuk meg. De ott jön a kondásleány. Ő majd segít rajtad, másokon is segített.

A kondásleány kisegítette az öregembert az árokból, és egy botot kapott jutalmul az öregembertől. És a bothoz még jó tanácsot is kapott:

- A szántóföldön, nem messze a királyi palotától, van egy nagy szikla. Kopogtass azon a sziklán ezzel a bottal háromszor, és erre kinyílik egy ajtó. A szikla belsejében megtalálász mindent, amire szükséged lehet.

Bizony, ilyen jó botot adott az öregember a kondásleánynak.

Megérkeztek a királyi udvarba, ott éldegéltek egy darabig. A kondásleány a kemence padkáján aludt, otthon is ott aludt, beérte ő ezzel is. Egyszer templomba mentek. Csak a cifra lányok mentek templomba, a kondásleány nem ment, otthon maradt. De mikor a többiek elmentek, a sziklához szaladt, és megkopogtatta a botjával. Az ajtó kinyílt, a leány bement a szikla belsejébe. Ott szép ruhákba öltözött, s olyan szép volt, hogy nem akadt párja az egész világon. És talált a sziklában olyan lovat és hintót is, amilyent a királyi udvarban sem lehetett látni. A leány a templom elé hajtott, és bement a templomba. Mindenki csak őt nézte, mindenki csak őt bámulta, olyan szép volt az idegen leány. A királyfi nem vette le róla a szemét: ugyan ki lehet ez a leány. Az ismeretlen leány hamarabb kiment a templomból, mint a többiek, és elhajtott a hintójával. A királyfi utánaszaladt, látni akarta, hogy hova megy a leány. De a kondásleány túljárt a királyfi eszén. Aranypénz volt nála, és most szórni kezdte az aranyakat. A királyfi nem tudta megállni, hogy össze ne szedegesse az aranypénzeket. A leány időt nyert, és gyorsan behajtott a sziklába. Ott hagyta a ruháit és minden holmiját, magára kapta ócska bundáját, hazafutott, és leült a kemence padkájára. Megjöttek a cifra lányok a templomból, és mondták a kondásleánynak:

- Te nem láttál ám olyan csudát, mint amilyet mi láttunk a templomban.

– Hogy láthattam volna. Egész idő alatt itt üldögéltem, mit láthattam volna.

Az a csuda pedig ő maga volt.

Másnap megint templomba ment az udvar népe. A kondásleány helyén maradt, ott üldögélt a padkán. De mikor a többiek elmentek, szaladt a sziklához, és, mint előtte való nap, most is gyönyörű ruhába öltözött, s így ment a templomba. Ott mindenki csak őt bámulta – ki lehet, honnan jött, nem tudta senki. A kondásleány most is egy kicsit hamarabb ment el a templomból, és a királyfi most is utánafutott, mint az előző nap. A kondásleánynál bőven volt most is aranypénz, és dobálta most is az aranypénzeket. A királyfi megint csak szedegette a pénzt, s így a kondásleány eljuthatott a sziklához. A sziklakő belsejében hagyta minden holmiját, magára kapta a bundáját, és szaladt haza, és leült a kemencepadkára. A cifra lányok is megjöttek a templomból:

– Te bizony nem láttál olyan csudát, mint amilyent mi láttunk a templomban.

– Hogy láthattam volna? Itt ültem egész idő alatt, el sem mozdultam innen.

A harmadik nap megint templomba mentek. A kondásleány megint csak otthon maradt a kemence padkáján, és mikor a többiek elmentek, a sziklához szaladt. A sok szép ruha közül kiválasztotta a legszebbiket. A templom elé hajtott, és bement a templomba. A királyfi csodálkozva nézte: ki lehet ez a leány. A királyfi a béresét is magával vitte, és mikor a leány szórni kezdte az aranypénzt, nem törődött vele, a béressel szedette össze a pénzt, ő meg futott a leány után. A leánynak mégis volt annyi ideje, hogy a lovat és a hintót bevigye a szikla belsejébe. De a nagy kapkodásban a cipője leesett a lábáról, a szikla mellett. Arra már nem ért rá, hogy ruhát váltson, csak hirtelen magára kapta az ócska bundáját; szerencsére az a bunda olyan hosszú volt, hogy a ruhája nem látszott ki alóla. Így futott haza, hogy leülhessen a kemence padkájára.

A királyfi megtalálta a cipőt a szikla mellett, és magához vette. Azután mindenfelé mutogatta a cipőt: feleségül veszi azt a leányt, akinek a cipő a lábára illik. A cifra lányok is felpróbálták a cipőt, de nem fért bele a lábuk, pedig mindenféleképpen kengették, még kisebbre

is faragták a lábukat. Nem sírtak-e vajon, míg a cipőt próbálgatták? – A királyfi a kondásleányhoz is odavitte a cipőt:

– Próbáld fel te is!

– Jaj, jaj, dehogy próbálom föl, tönkremegy ez a szép és jó cipő az én lábamon, dehogyis próbálom föl.

– Próbáld csak fel, hátha éppen a te lábadra illik ez a cipő!

A kondásleány fogta a cipőt és felhúzta – hogyan illett volna a lábára, hiszen az ő cipője volt. A királyfi ölebe kapta a leányt, és úgy vitte a szobájába. Ott levette róla az ócska bundát, és a bunda alatt bizony szebb ruhák is voltak. Azután a kondásleány elvezette a királyfit a sziklához, bevitte magával a kő belsejébe, és megmutatta, hogy mi mindene van. Volt ott minden, amire csak szükség lehet ezen a világon.

No, és azután mi lett? A királyfi feleségül vette a kondásleányt. És mit szóltak ehhez a cifra lányok? Úgy elkeseredtek, hogy a szaunába mentek, és mind a ketten felakasztották magukat. – Így jár az, aki csak a cifraságban leli örömét.

KÉKHÜVELYK

Volt egyszer egy ember meg egy asszony. Éltek, éldegéltek, leányuk született. Éltek, éldegéltek, meghalt az ember felesége. Halálos ágyán mondta az asszony:

– Öregem, én most meghalok, te meg itt maradsz. Csak a Kékhüvelyk-nemzetségből vegyél feleséget.

A leány felserdült, eladó sorba került. Az akolba megy, rozst darál, jön egy egér és mondja:

– Kisleánykám, szépleánykám, ízes-e a csírad, édes-e a malátád, hozzámegy-e az apádhoz?

A leány rácsapott a rosta kérgével az egérre:

– Sohasem megyek az apámhoz!

Másnap reggel megint darálni megy a leány, megint jön az egér, és mondja:

– Kisleánykám, szépleánykám, ízes-e a csírad, édes-e a malátád, hozzámegy-e az apádhoz?

– Sohasem megyek az apámhoz!

Eljön a harmadik nap. A leány ismét darálni megy, az egér megint mondja:

– Kisleánykám, szépleánykám, ízes-e a csírad, édes-e a malátád, hozzámegy-e az apádhoz?

– Sohasem megyek az apámhoz!

És a leány a rosta kérgével megint rácsap az egérre.

A leány tűnődik magában: miért mond ilyet az egér? A leány elmegy az özvegy asszonyhoz, és tanácsot kér tőle:

– Miért mondta nekem az egér három nap egymás után, hogy kisleánykám, szépleánykám, ízes-e a csírad, édes-e a malátád, hozzámegy-e az apádhoz?

– Hát te nem érted, kislányom?

– Nem én.

– Mikor anyád meghalt, meghagyta apádnak, hogy sehonnan máshonnan csak a Kékhüvelyk-nemzetségből vegyen feleséget.

– Ha így áll a dolog, mitévő legyek, hogy kikerüljek a bajból?

– Kikerülsz a bajból, de nem könnyen.

És az özvegy asszony ellátja tanácsokkal a leányt:

– Eredj, és fűts be a szaunába, és küldd apádat a szaunába. És mikor ő kijött a szaunából, te menj a szaunába. Köpj egyet a padra, köpj a padlóra, és köpj harmadszor a küszöbre. Azután szökjél meg, de vigyél magaddal egy darabka tűzkövet, egy fésűt és egy kefét. Ha az apád már majdnem utolér, dobd hátra a tűzkövet. Ha másodszor is nyomodban van, dobd hátra a fésűt!

Ilyen pontos tanácsokat adott az öregasszony a leálynak.

A leány hazamegy, tüzet rak a szaunában, az apját a szaunába küldi. Az apa megy, megfürdik, visszatér a házba. Azután a leány megy a szaunába, gyorsan végez: köp egyet a padokra, azután a padlóra, és harmadszor a küszöbre köp. Azután felöltözik, elszökik. Az apa vár, vár, vár, a leány csak nem jön a szaunából. A szauna ajtaja elé megy:

– Mit csinálsz ennyi ideig a szaunában?

– Mi baj? – hallatszott a válasz a padról. – Éppen most ültem fel a padra, várjál!

Az apa megfordul, bemegy a házba. Vár, vár, vár, megint a szauna ajtaja elé megy:

– Hát te még mindig a szaunában vagy?

– Most kezdem a mosakodást.

Az apa visszamegy a házba; ül, ül, ott ül, a leány nincs sehol. A szauna ajtaja elé megy, és bekiált:

– Mit csinálsz ilyen sokáig a szaunában?

– Éppen most veszem magamra a ruhámat.

Az apa vár, vár, vár; a szauna ajtaja elé megy, és mondja:

– Mit csinálsz ilyen sokáig a szaunában?

Semmi válasz. Másodszor is bekiált. Egy hang sem hallatszik. Harmadszor is bekiált. Semmi sem hallatszik. Felrántja az ajtót: sehol semmi. Nagyot kiált:

– Ejnye, megszökött a gyalázatos!

A menekülő leány nem gondol semmi másra, csak arra, hogy minél gyorsabban haladjon előre. Az apa üldözőbe veszi a leányt. Üldözi, üldözi, üldözi, üldözi. A leány hátrapillant: jön már! A leány eldobja a tűzkövet. Az ember előtt tűzkőhegy emelkedik, sem alatta, sem fölötte, sem mellette, sem a hegyen keresztül nem jut tovább.

– Volna csak nálam a kapám, elbánnék veled!

Az ember hazamegy, kapát, csákányt hoz, és átvágja a hegyet. Átalmegy a hegyen, elrejtí a szerszámjait, amikkel utat vágott magának. Egy cinke száll a faágra, és dalolni kezd:

– Ti-ti-ti, kis cinke vagyok, az ágon ülök, láttam, mit dugott el az öreg, ellopom a kapája, csákánya nyelét!

Az apa fogja a szerszámjait, hazaviszi, de azután megint üldözöbe veszi a leányt.

A leány menekül, menekül, az apa üldözi. Üldözi, üldözi, üldözi, mindjárt megfogja. A leány hátrapillant: már jön, már látszik! Eldobja a kefét. Erdő nőtt abból, olyan sűrű erdő, hogy az apa nem tud átmenni rajta, sem alatta, sem fölötte, sem mellette, sem az erdőn keresztül.

– Ha nálam volna a kapám és a csákányom, bizony elbánnék veled!

Visszafordul a szerszámokért. Elhozza hazulról a szerszámjait, dönti a fákat, dönti, dönti, dönti, kiirtja az egész erdőt. Mikor kiirtotta az erdőt, eldugja a szerszámokat.

– Ti-ti-ti, kis cinke vagyok, rászálltam egy ágra; láttam, mit dugott el az öreg. Ellopom a kapája nyelét, ellopom a csákánya nyelét!

– Dehogy lopod el, te gyalázatos!

És az ember megint hazaviszi a szerszámjait. Azután ismét üldözöbe veszi a leányt.

Üldözi az apa a leányát. Üldözi, üldözi, jó ideje üldözi. A leány hátrapillant: már jön.

– Most már megfogom!

A leány eldobja a fésűt, zuhatag támad belőle, tűzzuhogó: nem lehet átjutni rajta, sem alatta, sem felette. Az apa rájön, hogy semmiképpen sem tudja megfogni a leányt. Kitépi a heréit, a leány nyakára dobja, egyiket az egyik, a másikat a másik oldalra. Ha a leány szólni akar, összezavarják a beszédét, utánózzák, a leány semmit sem tud megmondani.

A leány nagyon szép. Menekülése közben találkozik egy fiúval, egy igazán daliás fiúval, és ez a fiú feleségül akarja venni. A fiú szól hozzá, a leány nem válaszol, nem mer beszélni. Együtt élnek egy darabig. Jön az emberevő banya, Szüőjeter.

– Ejnye, ejnye, te ember! Hát te néma leányt vettél feleségül?! Roncsot kaptál, dologtalan dögöt tartasz a házban?! Tégy nedves zabszemet a nyírfahéj edénybe, parancsolj rá, hogy örölje meg!

No, a leány darál, darál, darál, végül is megdarálja azt a zabot. Ott van már Szüőjeter:

– Jaj, jaj, te ember! Néma roncs a menyasszonyod, nem szól egy szót sem. Építs fenyőgerendákból lakóházat, parancsolj rá, hogy egy egész napon át mossa a szobát, hátha megszólal.

No, felépült fenyőgerendákból a lakószoba, a leány mossa a szobát. Mossa, mossa, de nem szól egy szót sem, hiába beszél hozzá a vőlegénye. A menyasszony teherbe esik, fia születik. A vőlegény szól hozzá, beszél hozzá, a leány nem szól egy szót sem. Már ott van Szüőjeter:

– Jaj, jaj! A fiúnak menyasszonya van, de hiába beszél hozzá, az csak hallgat. Fektesd a gyermeket a térdére, és csapd agyon a gyermeket, tudom, megoldódik akkor a nyelve.

A fiú agyoncsapta a gyermeket a lány ölében, de a leány akkor sem szólt egy szót sem.

Élnek, éldegélnek, a leány még mindig hallgat. A leány levest főz, beledugja az ujját, megízleli a főztjét. A nyakában a herék kigömbölyödnek:

– Adj nekünk is kóstolót!

– Gyertek, kóstoljátok meg magatok, nekem sem adott senki, én is magam vettem a levesből.

A herék az üst szélére ugrottak, a leány betaszította őket a forrásban levő levesbe, s abban megégtek.

A leány bement a lakóházba. A fiú beszél hozzá, ő nem szól egy szót sem. Már ott van mellette Szüőjeter-banya:

– Jaj, jaj! Ilyen menyasszonya van a fiúnak! Jó neki, pedig még beszélni sem tud! Ilyen leányt akar feleségül venni!

Erre a leány hirtelen fogta a sütőlapátot, jól oldalba vágta vele a banyát, és megszólalt:

– Hát megint itt vagy, te gyalázatos! Mostam, mostam a fenyőgerendából épült házat, agyonüttetted a gyermekemet az ölemben, és nem szóltam semmit. És most megint itt vagy, és ok nélkül csúfolsz engem, pedig ártatlan vagyok!

Szüőjeter-banya kiröppent a kéménynyíláson, felment az égbe. A fecskének azért van villás farka, mert a leány a sütőlapáttal rávágott.

Most aztán a leány végül is békében élhetett a vőlegénnyel. Itt a vége.

HOSSZÚLÁB, HÚSEVŐ, CSONTRÁGÓ, NAGYIVÓ, ÉLESSZEM ÉS HAT-TÉL

Egyszer egy ember elment halászni, és a homokos parton egy csukát talált. Agyon akarta csapni, de a hal megszólalt:

– Ne ölj meg engem, jó tanácsot adok neked.

Az ember bedobta a csukát a vízbe, és a csuka azonnal továbbúszott. Az ember elkedvetlenedett: „Elment a hal, és nem kaptam tőle semmit.” A hal mégis visszakiáltott:

– Amott van egy erdei fenyő, faragj belőle hajógerincet, és vedd a hajódra azokat, akikkel szembetalálkozol!

Az ember a fához ment, és kivágta. Az erdei fenyő nagyon hamar kidőlt. Az ember hajógerincet faragott belőle. Amint a parton ballagott, egy ember jött szembe, az az ember hajóbordákat vitt a vállán. Az ember, aki a hajógerincet faragta, megkérdezte tőle:

– Ki vagy?

– Hosszúláb vagyok, vigyél magaddal.

– Hát csak gyere!

Hosszúláb vele ment. A bordákat a hajógerinchez illesztették. Szembejött egy ember. Ez az ember oldalfákat vitt a vállán. Megkérdezték tőle:

– Ki vagy?

– Húsevő vagyok.

Magukkal vitték, és az oldalfákat beépítették a hajóba.

– Ki vagy?

– Csontrágó vagyok.

Ennek a harmadik embernek árbocrúd volt a vállán.

Együtt mentek tovább. Szembetalálkoztak a negyedik emberrel.

– Ki vagy?

– Nagyivó vagyok.

Ennek az embernek hajókötelek lógtak a vállán. Most a hajókötelek is helyükre kerültek. Tovább mentek. A földnyelven megint szembetalálkoztak egy emberrel. Kérte az ember:

– Jó emberek, vegyetek föl a hajótokra!

– Ki vagy?

– Élesszem vagyok.

Ennél az embernél vitorlák voltak. Még egy ember jött szembe.

– Ki vagy?

– Hat-tél vagyok.

Ez az ember fedélzetdeszkákat hozott a hajóra.

Útnak indultak a vitorlással, és egy városba érkeztek. A város nagyon szépnek látszott: a partról út vezetett egy nagy épülethez, és az út két szélén oszlopok álltak. Mikor rátértek az útra, észrevették, hogy az oszlopok végén egy-egy emberfej van, de hét oszlop üres. Összesúgtak: az üres oszlopok a mi fejünkre várnak; ebben a városban – úgy látszik – elpusztulunk.

Mégiscsak bementek a nagy házba. Szívesen fogadták, étellel-itallal kínálták őket. Evés közben rájöttek, hogy egy csudaszép leány van a háznál. Megint összesúgtak: kérje meg valamelyikünk a leányt, így talán életben maradhatunk. Így aztán az az ember, aki a hajógerincet faragta, és akihez a többiek az úton csatlakoztak, jelentette a ház gazdájának, hogy leánynézőbe jöttek, és hogy ő feleségül kéri a leányt. A házigazda nagyon szívesen megadta beleegyezését. A vendégek jelentették, hogy másnap reggel folytatják az útjukat, és magukkal vinnék a leányt is.

– Jól van – mondta a gazda –, reggel vihetitek e leányt, de csak azzal a feltétellel, ha most bementek abba a külső kamrába, és megeszitek azt a kis húst, amit ott találtok. Ha megeszitek a húst, reggel vihetitek a leányt.

A gazda kinyitotta a kamra ajtaját, hát az tele volt tömve hússal. Mondja a vőlegény a társainak:

– Egész életünkben nem tudunk megenni ennyi húst!

Az egyik ember, az a Húsevő, odasúgta a vőlegénynek:

– Vállald, csak vállald a dolgot, ne félj, megesszük ezt a sok húst.

És ígérte, hogy ő majd megeszi. A gazda éjszakára a kamrában hagyta az embereket, és rájuk zárta az ajtót. Húsevő meg falta, falta a húst, még rá is szólt a társaira.

– Ne egyetek, cimborák, szeretnék most az egyszer igazán jóllakni.

Mind felfalta a húst, még kevesellte is. Jött reggel a gazda, hogy megnézzze: üres-e a kamra. Mérgesen nyitotta ki az ajtót.

– Gyertek ki innen!

És nem hitt a szemének, mikor látta, hogy a kamra üres, csak a csontok maradtak meg.

A leánynézőket újra jóltartották, etették-itatták a házban.

– Nekem adják hát a leányt? – kérdezte a vőlegény.

– Még nem vihetitek a leányt. Van egy csomó csontunk, azt is meg kell enni, csak akkor kapjátok meg a leányt – mondta a gazda.

Este a csontkamrába vezette az embereket. Szólt a vőlegény a társainak:

– Nem kapjuk meg azt a leányt, ennyi csontot soha az életben nem tudunk megrágni.

– Vállald, csak vállald a dolgot, majd elfogy a kamrából az a sok csont – súgta Csontrágó.

A vőlegény vállalta, hogy elfogyasztják a sok csontot. A gazda bezárta az embereket a kamrába. Csontrágó nekilátott a csontoknak, és kérlete a társait:

– Ne egyetek, cimborák, ne egyetek, szeretnék legalább egyszer annyi csontot enni, amennyi belém fér.

És Csontrágó olyan gyorsan felfalta a csontokat, hogy a többieknek nem maradt semmi. Jött reggel a gazda: a kamra teljesen üres volt.

A leánynézők bementek a házba.

– Vihetjük a leányt?

– Még nem adjuk. Egy kamránk tele van pálinkával, azt is meg kell inni.

A vőlegény nem merte volna vállalni, ha Nagyivó a fülébe nem súgja:

– Vállald, csak vállald a dolgot, ennyi pálinka még kóstolónak is kevés.

A vőlegény ígérte, hogy megisszák a pálinkát. Este a gazda bezárta az embereket a kamrába. Nagyivó fogta a hordót, egy szippantással kiürítette. Jött reggel a gazda, hogy megnézzze, vajon elfogyott-e a pálinka. Kopogtatta a hordó dongáit: ejnye, ejnye, ez bizony kiürült, a kamra is kong az ürességtől. No, most mitévő legyek?

A vendégek bementek a házba.

– Vihetjük-e a leányt? – kérdezték.

– Most már vihetitek, de indulás előtt a szaunába mentek – mondta a gazda.

A gazdának vasból épült szaunája volt, és most úgy befűtött, hogy az egész szauna vörösen izzott, mint a kovácsműhelyben a tüzes vas. A vendégek bementek a szaunába. Hat-tél telet varázsolt oda. Máris hűvösebb volt a szaunában. Azután még egy telet varázsolt, de sor került a harmadik, negyedik, ötödik, hatodik télre is. A szauna falain zúzmara fehérlett, a hideg miatt fürdeni sem lehetett. Ki is jöttek a szaunából.

– Már vége a fürdésnek? – kérdezte a gazda.

No hiszen ő maga is tapasztalhatta, hogy a szauna hideg, tehát készen vannak a fürdéssel.

A vőlegény ismét megkérdezte a gazdától:

– Adjátok-e már a leányt?

– Még nem adhatjuk. A fiam háborút visel egy idegen országban, hozzatok hírt onnan: hogy s mint állnak ott a dolgok. De egy negyedóra múlva itt legyetek!

A háború ezer verszta távolságban folyt, de Hosszúláb könnyen eljutott oda. Negyedóra múlva visszaérkezett a hírrel:

– A királyfi vereséget szenvedett, a katonáit megölték.

– Vihetjük-e hát a leányt? – kérdezte a vőlegény.

– Még nem, előbb tudjátok meg, hogy mikor érkezik haza a fiam.

Ekkor Élesszem felmászott a háztetőre, és látta, hogy a királyfi ezer verszta távolságból elindult hazafelé. No, a gazda most már odaadta a leányt.

Felkészültek az útra, hajóra tették a leányt meg a sok ajándékot, el is indultak a hazájukba. Nem sokáig vitorláztak: fekete felhő gomolygott feléjük. A leány észrevette, és felkiáltott:

– Hiába indultunk útnak, el vagyunk veszve. Apám a katonáival üldöz bennünket. A katonák léghajón jönnek, elpusztítanak minket.

A vőlegény nem ijedt meg:

– Bújjunk a fedélzet alá, a fedélzeten puskaporos hordók vannak!

A puskaporos hordókat alulról meggyújtották, és a hordók felrobbantak éppen akkor, mikor a léghajó a vitorlás hajó fölé

érkezett. A léghajó szilánkokra szakadt, széthullott, a katonák mind meghaltak.

Most a leány így szólt az emberekhez:

– Visszamegyünk az apám házába, az most üresen áll.

Vissza is mentek; ettek, ittak, megtartották a lakodalmat.

A KÉK TENGER SZÉPSÉGES LEÁNYA

Egyszer egy országban három nap egymás után furcsa, dolog történt, úgy déltájban: három óra hosszat nem sütött a nap, A császár összehívta a javasembereket: meg tudnák-e mondani, hogy mi okozza a sötétséget. De bizony egyik sem tudta megmondani. A császár háza közelében egy özvegyasszony lakott a fiával. A fiú kérte az anyját:

- Anyám, engedj az emberek közé, szeretném meghallgatni, hogy mit beszélnek.

- Nem engedlek a császár házába, maradj veszteg, nagy bajba kerülhetsz.

- Nem szólok egy szót sem, csak meghallgatom, hogy mit beszélnek az emberek.

- No, menj hát, de ne akarj táltos lenni!

A fiú elment a császár házába, és hallgatta, hogy mi mindent kérdez a császár a javasemberektől. A kérdésekre senki sem tudott feleletet adni. A fiú megszólalt:

- El kell menni a naphoz. Tőle kell megkérdezni, hogy miért nem világít.

- Menjen az, aki a tanácsot adta – mondták a javasemberek.

No egyéb sem kellett. A császár kiadta a parancsot a fiúnak:

- Eredj, és tudd meg, miért nem világít a nap. Ha megtudod, nagy jutalmat kapsz, ha nem tudod meg, fejed vétetem.

A fiú hazament, és elmondta az anyjának, hogy mi történt:

- Most menni kell a naphoz, hogy megkérdezzem, miért nem világít déltájban.

- Hát nem megmondtam, hogy nem fogsz csendben maradni? Most aztán az életeddel játszol. Tudod, hogy merre menj?

- Nem tudom.

- Feküdj csak le, holnap útnak indulsz.

Reggel az özvegyasszony felébresztette a fiát.

- Indulni kell. Fogd ezt a gombolyagot, dobd a lépcső elé, és menj mindig arra, amerre a gombolyag gurul. Ha a gombolyag

megáll egy lépcső előtt, tedd zsebre, és menj be a házba. Abban a házban lakik a nap reggeli felesége, kérdezd meg tőle.

A fiú útnak indult. A gombolyagot a lépcső elé dobta. A gombolyag gurult az úton, a fiú követte. A gombolyag megállt egy lépcső előtt. A fiú zsebre tette, és belépett a lakószobába, és köszönt a nap reggeli feleségének.

– Ohó, harminc év óta nem járt erre keresztyén ember, és most itt vagy te! Hova igyekszel, mi járatban vagy? – mondta az asszony.

– Azért jöttem, hogy megtudakoljam: miért nem sütött a nap ami országunkban délidőben, három nap három órán át.

– Ezt én nem tudom, de ha eljön hozzám a nap, megkérdezem tőle. Így te is meghallod, hogy mit mond a nap.

Az asszony elbújtatta az özvegyasszony fiát. Már jött is a nap a feleségéhez.

– Ó, drága öregem, nem is tudom, hogy álmodtam-e, vagy valóban láttam: egy országban három napig három óra hosszat nem látták a napot délidőben. Vajon igaz-e vagy nem?

– Ugyan menj már az álmaiddal. Nem jelentenek az álmok semmit. Vége az éjszakának, vége az álmaidnak.

Ennél többet nem mondott a nap, és már ment is tovább. Az asszony előhívta a fiút a rejtekhelyéről:

– Nem mondta meg nekem, amit tudni akarsz. Félnapi járásra lakik a nap déli felesége, eredj hozzá. Hátha neki megmondja azt, amit nekem nem akart megmondani.

A fiú útnak indult. Kivette zsebéből a gombolyagot, és a lépcső elé dobta. A gombolyag gurult az úton, a fiú követte. Egyszer csak megállt a gombolyag egy lépcső előtt. A fiú zsebre tette, bement a házba, és köszönt a nap déli feleségének. A nap felesége felkiáltott:

– Ohó, három éve nem járt erre keresztyén ember, és most itt vagy te! Hova igyekszel, mi járatban vagy?

– Azért jöttem, hogy megtudakoljam, miért nem sütött a nap a mi országunkban három napig, három órán keresztül.

– Én most elbújtatlak téged, s ha jön a nap, megkérdezem tőle.

Jött már a nap, és az asszony meg is kérdezte tőle:

– Igaz-e vagy nem? Az éjszaka azt álmodtam, hogy egy országban nem sütött a nap három nap, három órán keresztül.

– Ugyan menj már az álmaiddal! Vége az éjszakának, vége az álmaidnak. Nem szabad hinni az álmokban.

A nap elment. Az asszony előhívta a fiút a rejtekhelyéről.

– Nem mondta meg nekem. De néhány óra alatt eljutsz a nap esti feleségéhez, menj oda éjszakára. A nap a feleségével tölti az éjszakát, s ha neki sem mondja meg, amit tudni akarsz, nem is fogod megtudni sohasem.

Beesteledett, megérkezett a nap, és lefeküdt a feleségével.

– Ledőltem az ágyra, csak pihenni akartam, de elszenderedtem, és furcsát álmodtam: egy országban három napon át délidőben, három óra hosszat nem süttött a nap. Vajon igaz-e vagy nem? – mondta az asszony.

– Igaz – felelte a nap. – A kék tenger sarkából egy leány evezett ki aranyos csónakjában a tengerre, és ez a leány olyan szép, hogy mikor felém fordult, a szikla mögé bújtam, hogy ne láthassam. Ez a leány egymás után három nap evezett ki a tengerre aranyos csónakjával, ezért nem láthattak engem délidőben három napig a császár udvarában.

Reggel a nap elindult a maga útjára. Az asszony előhívta a fiút rejtekhelyéről, és elmondta neki, amit a naptól hallott. A fiú útnak indult. A gombolyagot a lépcső elé dobta, a gombolyag gurult hazafele, a fiú követte, s így hazaérkezett. Ment egyenesen a császárhoz:

– A nap azért nem süttött déltájt három nap egymás után, mert egy szép leány három óra hosszat csónakázott aranyos csónakjával a tengeren, és ez a leány olyan szép, hogy a nap nem tudott ránézni, el kellett rejtőznie egy szikla mögé.

A császár kiadta a fiúnak a parancsot:

– Most pedig menj, és hozd el nekem azt a leányt feleségül. Ha elhozod, nagy jutalmat kapsz, ha nem hozod el, fejed vétetem.

A fiú az anyjához ment, és elbeszélte, hogy mi történt:

– Megtudtam, hogy miért nem süttött a nap három napon keresztül, de most el kell hoznom a leányt a kék tenger sarkából, hogy a császár feleségül vegye. Ha nem hozom el, a fejem véteti.

– Hát nem megmondtam, hogy ne szólj egy szót sem? De te nem tudsz csendben maradni, és most a fejeddel játszol. Menj vissza a császárhoz, és mondd meg neki, hogy elhozod a leányt, de idő kell

hozzá: három hónap oda, három hónap vissza. Azután meg szükséged van hajóra és háromszáz emberre, meg aztán hat hónapra való élelemre. És még kell valami: két meddő tehén húsa. És a hajósok engedelmeskedjenek neked, akármit parancsolsz.

Az özvegyasszony fia elment a császárhoz, és elmondta mindazt, amit az anyja tanácsolt neki. A császár megígérte, hogy teljesíti a fiú kívánságait. Indulás előtt a fiú ismét elment az anyjához.

– Tudod, hogy mit kell tenned? – kérdezte az asszony.

– Nem tudom.

Az anya ismét ellátta a fiát tanácsokkal:

– Ha elindulsz a vitorlással, egyfolytában három hónapig még a tengeren. A harmadik hónap utolsó napján a kék tenger sarkához érkezel. Ott olyan csendes a tenger, hogy a víz meg se mozdul. Parancsold meg a hajósoknak, hogy menjenek le a kabinjukba aludni, mert te egyedül őrködsz. A meddő tehén húsat tedd a fedélzetre. A tenger sarkából, a szigetről nagy, fehér griffmadár száll fel, és egy ideig a hajód felett lebeg. Kérd meg a madarat, hogy ereszkedjék le a fedélzetre, és mikor leszáll, add neki az egyik meddő tehén húsat. A madár kioktat, hogyan szerezheted meg a leányt. Ha megkaptad a leányt, add neki a másik meddő tehén húsat is.

Az özvegy asszony fia elindult a vitorlás hajóval, és három hónapig ment a tengeren. A harmadik hónap utolsó napján a kék tenger sarkának közelébe érkezett. A tenger ott olyan csendes volt, hogy a víz meg sem mozgott. A fiú szólt a hajósoknak:

– Menjetek aludni, én egyedül őrködöm. Majd felébresztelek, ha folytathatjuk az utat.

A hajósok lementek a kabinjukba, a fiú egyedül maradt a fedélzeten. A meddő tehenek húsat elhelyezte, és a sziget felé nézett: hát egy nagy madár van a parton, azután felszáll, és a hajó felett lebeg. Mondja a fiú a madárnak:

– Miért lebegsz ott fenn, szállj le ide!

A madár leereszkedett a fedélzetre, és az özvegyasszony fia odaadta a madárnak az egyik meddő tehén húsat. A madár megette a húst, és azután megkérdezte a fiútól:

– Miért jöttél ide, mi járatban vagy?

– Azért jöttem, hogy a kék tenger sarkáról feleséget vigyek a császárnak. De nem tudom, viszek-e vagy nem. Nem adnál tanácsot, hogy mit tegyek?

– Most visszaszállok a szigetre, gyenge hátszelet bocsátok a tengerre. Vonjátok fel a vitorlákat, és menjetek mindaddig, míg a szél el nem áll. Akkor megint küldd az embereidet a kabinjukba.

A griffmadár pontosan elmagyarázott a fiúnak mindent, és aztán visszarepült a szigetre.

Gyenge szél támadt, és az özvegyasszony fia felébresztette az embereit. Felhúzták a vitorlákat, folytatták az útjukat. Nemsokára elállt a szél. Az özvegyasszony fia szólt az embereknek:

– Menjetek le a kabinba, aludjatok! Én öröködöm, míg szelet nem kapunk.

A hajósok lementek a kabinjukba, a fiú a fedélzeten maradt. Szépen elrendezett mindent, úgy, ahogy a madár tanácsolta: a fedélzet közepére asztalt állított, hét poharat tett az asztalra, a poharakba édes italt töltött, gondoskodott zenészőről, s azután az asztal alá bújt, és várakozott.

Hát egyszer csak a tenger sarkából aranycsónak indult útnak: hat leány evezett evezőlapáttal, a hetedik, az a gyönyörű leány, a kormányt tartotta. Észrevették a hajót, és az evezős leányok felkiáltottak:

– Menjünk, nézzük meg azt a hajót!

A hajó közelébe eveztek, meghallották a zenészt, nagyon tetszett nekik, még sohasem hallottak zenét. A csónak mellé eveztek, hallgatóztak. Az egyik leány meglátta a hágcst:

– Menjünk fel a hajóra, nézzük meg, hogy mi van ott!

A szép leány nem ment.

– Csak menjetek, én itt maradok.

A leányok felmentek a fedélzetre, hát mit láttak: egy asztal állt ott, rajta hét pohár, a poharakban vörös ital. A leányok szerették volna megkóstolni a vörös italt. Az asztalhoz mentek, kezükbe vették a poharat, szagolgatták. Érezték az ital finom illatát. Megnedvesítették az ajkukat: az ital íze jobb volt, mint az illata. Kiürítették a poharakat, egy tele pohár érintetlen maradt. Hívták a szép leányt:

– Gyere, igyál te is, nagyon finom italt találtunk, itt van számodra is egy tele pohár. Kóstold meg, meglátod te is, hogy milyen jó. Ilyen

finomat még soha nem ittunk.

No, erre aztán az a szépséges leány is felment a hajóra, az asztalhoz lépett, kezébe vette a poharat:

– Milyen finom az illata!

A társai biztatták:

– Idd csak meg, még nem ittál ilyen finom, édes italt!

Az özvegyasszony fia az asztal lábai közül leselkedett, és mikor a leány inni kezdett, hirtelen megragadta. A leány nagyot sikoltott, a társai a csónakba ugrottak, és eveztek a sziget felé. A szép leány sikoltozott:

– Ne hagyjatok itt!

De bizony a leányok csak gyorsan továbbveztek, és amikor a kék tenger sarkához értek, elmerültek, eltűntek a tenger vizében. A griffmadár egy öreg fenyő csúcsán ült a szigeten, és mikor látta, hogy az özvegyasszony fia megszerezte a leányt, jó szelet bocsátott a tengerre. Az özvegyasszony fia felvonatta embereivel a vitorlákat, és útnak indult a hajójával hazafelé, de elfelejtette, hogy a griffmadárnak oda kellett volna adnia a másik meddő tehén húsát.

Jókedvűen érkezett haza a fiú. A császár már várta a menyasszonyát.

– Jól ment minden? – kérdezte a fiútól.

– Jól ment minden – mondta az özvegyasszony fia.

– Készüljünk hát a lakodalomra!

Erre megszólalt a leány:

– Lakodalmat még nem tartunk, nincs menyasszonyi ruhám.

– Megvesszük, ami kell. Gyorsan megy az.

– Otthon megvan a menyasszonyi ruhám és a cipőm. Itt nem lehet olyan ruhát és cipőt szerezni, mint amilyen otthon van. Hazulról kell ezeket elhozni – mondotta a leány.

– És ki hozza el onnan?

– Az, aki engem elhozott, a ruhámat és cipőmet is elhozhatja, a kék tenger fenekén van az otthonom.

A császárnak nem tetszett a dolog:

– A tenger fenekéről senki sem hozhat el semmit, a tenger fenekére nem jut el senki.

– Nem is jut el oda senki más, csak az, aki engem idehozott. Az majd elhozza a ruhámat, cipőmet is.

No, a császár most szólt az özvegyasszony fiának:

– Menj és hozd el a menyasszonyom otthonából, a tenger fenekéről a menyasszonyi ruhát és cipőt!

A fiú most az anyjához ment, és elmondta neki, hogy mi történt.

– Megint mennem kell, hogy elhozzam a tenger fenekéről a menyasszony ruháját és cipőjét.

– No lásd: nem tudtál csendben maradni, és most nem keveredsz ki a bajból. A leányt nem volt nehéz elhozni, hiszen ő maga ment a hajóra, de a ruháját és a cipőjét a tenger fenekéről kell megszerezni. Nagyon rosszul tetted, hogy nem adtad oda a madárnak a másik meddő tehén húsát. – Kérj a császártól négy rabot, akik életfogytiglan be vannak zárva a tömlöcbe. Közülük kettőt a két meddő tehén húásával együtt a madárnak adsz, amikor a kék tenger sarkára érkezel, a másik kettőt pedig hazainduláskor adod neki.

A fiú elmondta a császárnak, hogy mit tanácsolt az anyja. A császár ígérte, hogy teljesíti a kívánságait. A leány is kioktatta a fiút:

– A szobámban az ágy alatt találsz egy kis ládát, a láda tetején van a cipőm. Hozd el a cipőt és a ládikát, másra nincs szükségem.

Az özvegyasszony fia megint útnak indult, három hónapba került, míg eljutott a kék tengeren a griffmadár tanyája, a sziget közelébe. Az embereit aludni küldte, a két meddő tehén húsát elhelyezte a fedélzeten, az egyik rabot a hajó orrához állította, a másikat a hajó farához, ő maga a hajó közepén állt. A griffmadár felszállt, a hajó felett lebegett. Mondja a fiú a madárnak:

– Ne haragudj rám, finom csemegét hoztam neked.

A madár a hajó farától a hajó orrához suhant, magával ragadta a két rabot, és visszarepült a szigetre. Ott felfalta a rabokat. Azután újra leereszkedett a hajóra, megette a két meddő tehén húsát, és szólt a fiúnak:

– Most visszarepülök a szigetre. Az embereidet biztasd, hogy egyenek, igyanak és aludjanak, míg vissza nem térsz a hajóra. Te hozd a hajódat a parthoz, és szállj ki a szigeten.

Az özvegyasszony fia a parthoz vitte a hajót, és megparancsolta az embereinek, hogy vessenek horgonyt:

– Most vigyetek engem a partra, ti meg egyetek, igyatok és aludjatok, míg vissza nem jövök!

A fiú eljutott a sziget közepére, a griffmadár már várta:

– Miért jöttél ide, mi járatban vagy? – kérdezte.

– El kellene hozni a tenger fenekéről, a szép leány otthonából a menyasszonyi ruhát és cipőt. Csak azt nem tudom, hogy most mihez kezdjek, mit csináljak.

– Tudtam, hogy eljössz; bizony felfaltalak volna, ha nem hoztál volna nekem finom csemegét. Ne félj, nem bántalak. Veled megyek a ruháért és a cipőért, nélkülem úgysem jutsz el a tenger fenekére. Honnan is tudnád, hogy milyen módon lehet oda eljutni.

Azután a madár biztatta a fiút, hogy üljön a hátára, és repülni kezdett a fiúval a hátán. A kék tenger sarkáról nagyon-nagyon magasra emelkedett.

– Mekkora látnod a tengert? – kérdezte a fiútól.

– Nem nagyobb, mint egy szita. – A madár még magasabbra emelkedett, és újra megkérdezte:

– Mekkora látnod most a tengert?

– Nem nagyobb a tenyeremnél.

– Akkor még magasabbra kell mennünk.

A griffmadár még magasabbra emelkedett, és harmadszor is megkérdezte a fiútól:

– Mekkora látnod most a tengert?

– Akkora, mint egy borsószem.

Ekkor a madár hirtelen megfordult, az özvegyasszony fiát a szárnya alá dugta, s mint elhajított kő, zuhant lefelé; belezuhant a tengerbe, és egy idő múlva a víz alatti birodalomban voltak. A griffmadár ekkor bukfencet vetett, és emberré változott.

Mentek, mendegéltek az úton, és elérkeztek a birodalom fővárosába. Ott szerszámokat vásároltak, és mint bádogosok jártak házról házra: edényeket javítottak, üstöket foltoztak. Végül betértek a leány otthonába.

– Annyi mindent tudtok csinálni, nem vállalnátok szobafestést? – kérdezte a leány anyja. – A leányom szobáját szeretném kifestetni. Mindig ő jár az eszemben. Nem tudom, él-e vagy meghalt; felment a tenger színére csónakázni, s akkor valaki elrabolta. Csak tudnám, hogy hol van! Van-e aranyfestéketek? Ha van, lássatok mindjárt munkához! Csináljátok a szobát olyan szépre, amilyenre csak lehet.

– Van nálunk mindenféle festék, és olyan szép lesz a szoba, amilyen szépnek szeretnéd. – Az emberek dologhoz láttak, el is

készült a fele szoba, de akkor szóltak a leány anyjának:

– Aranyporra volna még szükségünk. Nem mennél el a boltba, nem hoznál nekünk aranyport?

No, a leány anyja elment, hogy aranyport vásároljon. Mielőtt elment volna, jól bezárt minden ajtót, még a szolgálóleányt is figyelmeztette:

– Tartsd szemmel a festőket, nehogy valami bajt csináljanak.

Mikor az asszony elment, az emberek kihúzták az ágy alól a kis ládát, fogták a cipőt, és kinyitották az ablakot. A fiú barátja bukfencet vetett, megint fehér griffmadárrá változott. Az özvegyasszony fia a ládikával és a cipővel a hátára ült. A madár hirtelen felszállt, a fiút a szárnya alá dugta, s már a tenger színén voltak. A leány anyjának eszébe jutott vásárlás közben, hogy a ládika meg a cipő a leánya ágya alatt maradt: csak nem viszik el azok az emberek! Megvette az aranyport, sietett haza, kinyitotta a leánya szobájának az ajtaját: se festők, se ládika. Összezsáptta a kezét, és felkiáltott:

– Rablók voltak! Elrabolták a lányomat, s most elvitték a ládáját is!

A griffmadár és az özvegyasszony fia a szigetre érkeztek. Hajóra szálltak. A fedélzeten ott volt a két meddő tehén húsa és a két rab.

– Gyere, vidd el őket! – mondotta a fiú.

– Az egyik rabot állítsd a hajó orrára, a másikat a hajó farára, röptében viszem el mind a kettőt egyszerre. Azután meg visszajövök a meddő tehenek húsáért.

A fiú kiadta az embereinek a parancsot:

– Ma éjszaka a két rab örökös. Ti menjetek aludni!

Az egyik rabot a hajó orrára, a másikat a hajó farára állította, s ő maga is lement a kabinjába. A madár már a szigetről látta, hogy a zsákmány a hajó fedélzetén van. Elrepült a hajó felett, azután visszafordult, lecsapott a fedélzetre, s magával vitte az egyik rabot a hajó faráról, a másikat a hajó orráról, s a szigeten felfalta őket. Az özvegyasszony fia a fedélzetre tette a két meddő tehén húsát. A griffmadár újra megjelent a hajó felett, lecsapott a fedélzetre, s elvitte a meddő tehenek húsát is. De előbb még kiiktatta a fiút:

– Most visszarepülök a szigetre, s onnan jó szelet fújok neked. Ébreszd fel az embereidet, húzzátok fel a vitorlákat, és induljatok hazafelé. Mikor már nem látszik a hajótok, jön majd a leány anyja, és

megkérdezi tőlem, nem láttam, vajon járt-e itt valaki a tenger sarkán. Ne félj, nem árullak el. Én a kék tenger őre vagyok, tudtom nélkül senki sem kerülhet ide a tenger sarkára. Téged azért engedtelek ide, mert tudtam, hogy szép ajándékokat hozol. És nemcsak ide engedtelek, hanem még jó tanácsokat is adtam neked. Ha hazaérsz, add át a leánynak a ládikát és a cipőt, szép jutalmat kapsz majd tőle is.

A griffmadár felkapta a húst, visszarepült a szigetre, és jó szelet fűjt onnan. Az özvegyasszony fia elindult hazafelé. A hajója sem látszott már, amikor jött a szép leány anyja, és kérdezte a madártól, nem látta-e, ki járt mostanában a kék tenger sarkán.

– Nem járt erre senki. Hogy is járhatott volna, hiszen tudtom nélkül senki sem jut el ide.

Az özvegyasszony fia szerencsésen hazaért. Otthon már várta a császár és a menyasszony. A fiú átadta a ládikát és a cipőt a leánynak. A leány felnyitotta a ládikát, és megnézte: benne van-e minden. Nem hiányzott semmi. A leány felöltözött a palotában, felhúzta a cipőjét is, és olyan szép volt, de olyan szép, hogy azt nem is lehet elmondani.

– Mehetünk-e már az esküvőre? – kérdezte a császár.

– Már hogy mehetnénk, hiszen te nem vagy olyan szép, mint amilyen én vagyok.

– Hát bizony én már nem leszek szebb, mint amilyen vagyok.

– Dehogynem, csak akarnod kell!

– És mit tegyek, hogy szebb legyek? – kérdezte a császár.

A leány pontosan elmagyarázta:

– Csináltass egy vaskádat, hét öl legyen a szélessége, tizenkét öl a hosszúsága. Töltsd tele a kádat tejjel, és forraltasd fel a tejet. Aztán ugorj fejest a kádba, ússzál alámerülve a kád egyik végéből a másik végébe, és meglátod, éppen olyan szép leszel, mint amilyen én vagyok.

A császár megcsináltatta a kádat, tejet töltetett belé, felforraltatta a tejet – úgy, ahogy a szép leány tanácsolta. A leány odasúgta a fiúnak:

– Mikor a kádhoz megyünk, állj a jobb oldalamnál. Én biztatom a császárt, hogy ugorjék bele a fővő tejbe, de ő nem ugrik bele, hanem megparancsolja, hogy előbb te ugorj a kádba. Te csak akkor

ugorj a kádba, amikor oldalba böklek a könyökömmel, de akkor aztán rögtön ugorj bele. Egy cseppet se félj: hiába forr a tej, téged nem éget meg.

A kád mellé álltak.

– Ugorj bele a kádba, ússzál alámerülve a kád egyik végéből a másikba, és éppen olyan szép leszel, mint amilyen én vagyok – szólta a leány.

A császár nem mert beugrani a forrásban levő tejbe:

– Ugorják előbb bele az özvegyasszony fia, utána én is.

A leány oldalba bökte könyökével a fiút, a fiú beugrott a főző tejbe, a kád egyik végéből a másikba úszott, és mikor kiszállt a kádból, éppen olyan szép volt, mint a leány. Mikor a császár látta, hogy mennyire megszépült az özvegyasszony fia, ő is beugrott a forró tejbe, de odaveszett, nem is került elő.

– Ide hoztál, tarts meg magadnak! – mondta a leány a fiúnak. No, nem hiányzott semmi, megesküdtek, lakodalmat tartottak. Az elpusztult császár helyett az özvegyasszony fia lett a birodalom császára, s még most is uralkodik, ha meg nem halt.

AZ EGÉR ÉS A CINKE HÁBORÚJA

Egyszer az egér meg a cinke együtt égették föl az erdő egy darabját irtásföldnek. A földet is együtt művelték meg. Mikor a rozs megérett, learatták, és kévékbe kötötték. A kévéket a csűrbe vitték, a gabonát kicsépelelték, cséplés után osztozkodtak: egy szem az egyiké, a másik szem a másiké. Fennmaradt egy mag. Mondja az egér a cinkének:

– Megettél egy szemet, azért maradt meg ez az egy szem.

– Te etted meg – szólt a cinke.

– Nem én ettem meg, hanem te – folytatta az egér.

A cinke sem hagyta magát:

– Ha azt hiszed, hogy én ettem meg, jöjjenek a szárnyasok, és harcoljanak velem!

Az egér sem adta alább:

– Ha azt gondolod, hogy én ettem meg, jöjjenek a négylábúak, és harcoljanak velem!

Hát jött a sok madár, és jött a sokféle négylábú erdei vad, hogy részt vegyenek a háborúban. Medvék is jöttek, más vadak is. Úgy látszott, hogy a madarak elvesztik a csatát, de ekkor hirtelen odarepült egy hatalmas griffmadár, és harcolni kezdett a madarak oldalán. Végül is győztek a madarak.

A csűr mellett volt egy nyírfa. A griffmadár megsebesült a harcban, és rászállt a fára, hogy megpihenjen. Reggel a gazda az erdőbe ment, meglátta a madarat, azt hitte, hogy az ördög ül a fán, rálőtt a puskájával, de a madár rá se hederített, éppen csak rápillantott az emberre. Az ember közelebb ment a fához, és újra lőtt. A madár csak éppen rápillantott. A gazda a fa tövéhez állt, és harmadszor is lőtt. Ekkor a madár megszólalt:

– Miért akarsz lelőni, mit ártottam neked? Ha jó érzésű ember volnál, levennél a nyírfáról, meggyógyítanád a sebemet, és én meghálálnám a jószágodat.

– És ha le akarnálak venni a nyírfáról, hogyan vegyelek le?

– Fogd azt a kötelet, amit tegnap vettél, hajítsd fel hozzám ide a fára, és én leereszkedem a kötél mentén.

A gazda hozta a kötelet, és feldobta a fára. A griffmadár a kötél egyik végét a fához erősítette, és a kötél mentén leereszkedett. A gazda hazavitte a madarat, és elmagyarázta a feleségének, hogy a madarat meg kell gyógyítani, mert a jutalom nem marad el. Az asszonyt elöntötte a méreg:

– Minek hoztad ide, egy madár mit adhat jutalmat?

A gazda gondozta, etette a madarat, míg meg nem gyógyult.

Két hónap elteltével a madár szeretne volna kipróbálni, hogy van-e ereje a repüléshez. De hát rosszul ment a repülés. Visszament a házba, és mondta a gazdának, hogy még egy hónapig, míg megerősödik, gondozásra volna szüksége. Az asszony mérgeződött:

– Meglátod, nem kapunk tőle semmit.

A gazda csak etette, gondozta a madarat, bízott az ígéretében.

Elmúlt a hónap. A griffmadár megint megpróbálkozott a repüléssel. Felszállt, és nagy suhogással elrepült.

– No, ezt se látjuk többé – mondotta az asszony.

De a madár csak visszajött, és még kétheti gondozást kért.

– Kellett ez neked, hát csak etesd! – dohogott az asszony.

Két hét múlva a madár újra kipróbálta az erejét, és most már egészen jól ment a repülés. Hívta a gazdát, hogy menjen vele:

– Gyere, hozd el a jutalmadat!

A gazda útravalónak levágott egy tehenet, és repülés közben tehénhússal etette a madarat.

Három hónapig repültek egyfolytában fenn a levegőben.

– Mit látsz ott lenn? – kérdezte a griffmadár.

A gazda lepillantott:

– Mintha egy márka fénylene ott lenn.

– A tenger van alattunk.

A madár megrázta magát, lerázta hátáról a gazdát. Ő maga oldalvást siklott alá, és mikor a gazda térdig merült a vízbe, megragadta, és újra a hátára vette:

– Ugye, megijedtél?

A gazda szája sírásra görbült, de csak ennyit mondott:

– Megijedtem, nagyon megijedtem, pajtás, nem hinném, hogy életben maradok.

– Ne mondj már ilyet! Te háromszor lőttél rám, és látod, mégis élek.

A gazda erősen megbánta, hogy útra kelt: „Nem lett volna szabad útnak indulni vele, most bosszút áll rajtam.”

Megint repültek egy egész napon át.

– Nézz csak le! Mit láatsz?

– Egy márka csillog ott lenn.

– A tenger van alattunk.

A griffmadár megint lerázta az embert a hátáról. Az ember derékig merült a vízbe, de a madár akkor megragadta.

– Ugye, megijedtél?

– Megijedtem, bizony megijedtem, pajtás – mondta az ember sírással küszködve.

– Azt hittem, végem van.

– Ne félj, nem halsz meg. Te háromszor lőttél rám, mégis élek.

Azután megint repültek egy napig. A griffmadár megszólalt:

– Nézz le! Mit láatsz?

A gazda megint csak egy fényes márkát látott – olyan magasan repültek, hogy a tenger csak akkorának látszott, mint egy márka. A madár lerázta hátáról a gazdát, és az nyakig merült a vízbe. A gazda csurom víz lett.

– Ugye, megijedtél?

A gazda sírva fakadt:

– Megijedtem, hogyne ijedtem volna meg. Azt hittem, hogy végem van.

A madár csak ennyit mondott:

– Nem halsz meg. Te háromszor lőttél rám, mégis élek.

Megint repültek egy napig. Mondja a griffmadár az embernek:

– Ugyan nézz már le, láatsz-e valamit?

Az ember lepillantott, és egy rézkastélyt látott.

– A legkisebbik húgom háza – mondta a madár, és leereszkedett a szántóföldre a kerítés mögé. Meghagyta az embernek, hogy menjen be a házba, és kioktatta:

– Most bemégy a házba, és ha megkérdik tőled, hogy hová való vagy, mondd, hogy a finn félszigetről jössz. Ha azt is megkérdezik: láttad-e a bátyámat, a griffmadarat, aki a cinkék háborújába ment, ne

válaszolj addig, míg neked nem ígérik a rézvékát a kemence padkája alól.

No, az ember bemegy a házba, köszön, az asszony is köszön, kezet fognak. Kérdi az asszony:

– Honnan jöttél?

– A finn félszigetről.

– Nem hallottál valamit a bátyámról, a griffmadárról? A cinkék háborújába ment, s azt sem tudom, él-e vagy meghalt.

– Meg tudnám mondani, de addig nem szólok egy szót sem, míg nekem nem adod a rézvékát onnan a kemence padkája alól.

– Még mit nem, te rabló! – kiáltotta a griffmadár húga.

Az ember kiment, elbeszélte a madárnak, hogy mi történt.

Az ajtóhoz mentek, kulccsal bezárták, és felgyújtották a házat. Egy napig repültek. Szól a madár:

– Nézz le! Mit látsz?

– Ezüstházat látok.

– A középső húgom háza.

A griffmadár leereszkedett a szántóföldre a kerítés mögé, és kioktatta az embert.

– Most bemegy a házba. Ha kérdezik, mondd meg, hogy a finn félszigetről jöttél. Ha azt is kérdezik: láttad-e a bátyámat, a griffmadarat, ne válaszolj addig, míg neked nem ígérik az ezüstvékát a kemence padkája alól.

Az ember bement a házba, kezet fogtak. Az asszony étellel kínálta, és megkérdezte:

– Honnan kerültél ide?

– A finn félszigetről.

– Láttad-e a bátyámat, a griffmadarat? Elment a cinkék háborújába, azt sem tudom, él-e vagy meghalt!

– Meg tudnám mondani, de nem szólok egy szót sem, míg nekem nem adod az ezüstvékát onnan a kemence padkája alól.

– Kérj valami mást, az ezüstvékát nem adom.

Az ember a kerítéshez ment, és elbeszélte a griffmadárnak, hogy minden mást kaphatott volna, de az ezüstvékát nem adták neki.

Megint repültek egy napig. A madár biztatta az embert, hogy pillantson le: hát az ember ragyogó aranyházat látott.

– A legidősebbik húgom háza – mondta a griffmadár. Leereszkedtek a szántóföldre a kerítés mögé.

– Most menj be. Ha kérdezik: honnan jöttél, mond ezt; a finn félszigetről. És ha kérdik: hallottál-e valamit a bátyámról, a griffmadárról, mondd ezt: hallottam, meg is mondanám, hogy mit hallottam, de nem szólok egy szót sem, míg nekem nem adod az aranyvékát a kemence padkája alól.

Az ember bement a házba. Az asszony szívesen fogadta, kezet adott, és megkérdezte:

– Honnan jöttél?

– A finn félszigetről.

– Nem hallottál valamit a bátyámról? Elment a cinkék háborújába, s azt sem tudom, él-e vagy meghalt.

– Hallottam róla, de nem szólok egy szót sem, míg nekem nem adod az aranyvékát a kemence padkája alól.

Az asszony gondolkozott: „Mi lenne, ha nem adnám”, de aztán mégiscsak beleegyezett: „Hadd vigye, ha ez kell neki.” Az ember a griffmadárhoz sietett, elmondta, hogy mit végzett. Most az ember és a madár együtt mentek be a házba:

– Ez az ember jól bánt velem, gondomat viselte, megérdemli a bőséges ajándékot, amit ígértem neki.

Egy időre megpihentek a hosszú út után. A griffmadarat megint háborúba hívták, a madarak háborújába.

– Nem mehetek, semmiképpen sem mehetek, haza kell vinnem ezt az embert.

De a madarak olyan nagy vereséget szenvedtek, hogy okvetlenül szükségük volt a griffmadár segítségére. Mit volt mit tenni, a griffmadár elment a háborúba, az ember ott maradt a házban.

Az asszony nagyon jól ellátta az embert, és elküldte haza. Megmutatta az utat:

– Arra menj!

Az ember útnak indult.

Ment, ment tó partján, öböl szélén, mocsarakon át. Nagyon elfáradt, és elvesztette a türelmét: minek is vágtam neki ilyen nagy útnak. A tengernek egy nagy-nagy öbléhez ért, semmiképpen sem tudott körülmenni a parton. Mérgében az aranyvékát egy fenyőfához csapta. Hát mi történt: szép aranyház támadt, s az a ház el volt látva

mindennel, még szolgáló is volt benne. – Milyen szívesen ott maradt volna az ember az aranyházban, ha vele lett volna a felesége.

Este lefeküdt aludni az aranyházban. Éjfélkor nagy zenebonóra ébredt: valaki rugdosta a ház falát.

– Vidd az utamból ezt a házat, nem fogjuk megkerülni!

Az ember kiment az udvarra, nem látott semmit. Reggel megvizsgálta az egész környéket, nem volt ott semmiféle út, csak egy kis ösvény.

Este újra lefeküdt aludni. Éjfélkor olyan erősen döngették a falat, hogy már az ablakok is csörömpöltek. Valaki nagyot ordított:

– Jó ember, vidd el az utamból ezt a házat, nem fogjuk megkerülni.

Az ember kiment az udvarra, és ő is nagyot kiáltott:

– Bújj elő, pajtás, hadd lássam, ki vagy!

Az ördög előjött, és azt mondta:

– Ez a ház az utamban van. Költözz el innen!

– Nem tudok semmit sem csinálni. Ez a ház az aranyvékában volt. Nem tudnád visszatenni oda?

– Dehogyanem.

– És mit kívánsz jutalmul?

– Semmi mást, csak azt, ami rejtekhelyen volt akkor, amikor útnak indultál.

Az ember tűnődött: nem volt eldugva semmi fontos dolog a háznál, amiről ne tudott volna. Így hát beleegyezett az ördög kérésébe, azzal a feltétellel, hogy elviszi őt Finnország határára. Az embernek hátat kellett fordítani, míg az ördög visszahelyezte a házat az aranyvékába. Csak egy kattanás hallatszott, és a ház már benn volt a vékában. Mikor Finnország határához érkeztek, az ördög visszafordult, és így szólt:

– Ha eljön az ideje, elviszem azt, amit nekem ígértél.

Az ember hazaérkezett. Hát mit lát: amíg távol volt, fia született. Nagy volt az ijedség: a gyermek volt rejtekhelyen, a fiát ígérte oda az ördögnek. Volt sírás-rívás, búslakodás: volt házuk, de elveszett a fiuk.

A gyermek felserdült, szép, egészséges fiú lett belőle. Tizenhat éves koráig mindig csak otthon ült. Egyszer aztán, mikor künn

járkált, véletlenül rákoppantott a köpülőző asszony kunyhójának az ablakára. Az asszonyt előntötte a méreg:

– Ejnye, te ördögsarj, ne törd be az ablakomat! Menj a pokolba, úgylis az ördögnek vagy ígérve!

A fiú hazament, és kérdezte az apjától:

– Igaz, hogy elígértetek az ördögnek?

Az apja tagadta. Másnap a fiú újra elment a köpülőző asszony kunyhójához, és egy karóval megkopogtatta az ablakát:

– Ejnye, te ördög cimborája, ne törd be az ablakot! Menj a pokolba, nemsokára úgylis érteid jön az ördög!

A fiú hazament, és szólt az apjának:

– De bizony elígértetek engem az ördögnek.

Az apja most már nem tagadta, bevallotta, hogy a fiát az ördögnek ígérte. A fiú el is indult az ördöghöz. Útközben találkozott a királykisasszonnyal, akit régen elrabolt az ördög, és még mindig nem tudott kiszabadulni fogságából. A leány nagyot nézett:

– Jaj neked, te szép fiú! Hogy jöhettél ide? Az ördög menten felfal téged!

– Mit tehettem volna, neki ígértek. Hiába minden, egyszer úgylis meg kell halni.

A leány megígérte, hogy mindenben segítségére lesz.

– Ül most az oszlop tövébe! – mondotta.

Az ördög hazajött.

– Okosan tetted, hogy arra a helyre ültél. No, de most gyere utánam!

A fiút a folyóhoz vitte, és ráparancsolt:

– Reggelre csinálj itt hidat! Cölöp ne tartsa, de a lovat is elbírja!

– Megpróbálom – mondta a fiú.

Azután a fiú a leányhoz ment, szép szerelmes szavakat mondott neki. Este a leány fekvőhelyet készített a fiúnak, és meghagyta, hogy feküdjék le. Este a leány nagy csomó könyvet vett elő, és olvasgatott. Éjszaka elkészült a híd. Reggel a leány felébresztette a fiút, és seprűt nyomott a kezébe:

– Eredj a hídra, seperd le a törmeléket, hogy az ördög ott találjon, mikor megnézi, mit végeztél.

Jött az ördög:

– Okosan tetted, hogy megépítetted a hidat, ezért még nem eszlek meg. Hanem építs reggelre olyan hajót, amelyik nem halad lassabban, mint egy tüzes paripa.

– Megpróbálom – mondotta a fiú.

Azután a leányhoz ment, és szép szerelmes szavakat mondott neki. Este a leány megint fekvőhelyet készített a fiúnak, és aludni küldte, ő maga megint a könyveket bújta, és éjszaka elkészült a hajó. Reggel a leány felébresztette a fiút, seprűt nyomott a kezébe, és a hajóra küldte seperni.

Jött az ördög:

– Okosan tetted, hogy megépítetted a hajót. Most hozd elő az istállóból a legjobb paripát, próbáljuk ki, hogy melyik gyorsabb.

A fiú elővezette az istállóból a legjobb ménlovat. Méregették: melyik gyorsabb, a hajó-e vagy a paripa. A fiú kiáltott a leánynak:

– Hej, ülj fel a ló hátára!

A leány felugrott a lóra, elvágattak a határon túlra, a fiú otthonába. Az ördög nem léphetett finn földre a finn félszigeten. Jaj, jaj, de nagy volt az öröm, mikor a fiú hazaérkezett. Azután megtartották a lakodalmat. Feneketlen üvegből itták a pálinkát, és öl hosszúságú szivarokat szívtak. Nincs tovább.

HOGYAN LETT A SZEGÉNY LEÁNY A KIRÁLYFI FELESÉGE

Volt egyszer egy ember meg egy asszony, és volt egy fiuk meg egy lányuk. Azután meghalt az ember és az asszony, és a fiuknak meg a lányuknak nem hagytak más örökséget, csak egy tehenet meg egy macskát. Osztzkodni kellett volna, de a fiú is meg a leány is a tehenet akarta, a macska egyiknek sem kellett. Nem mentek semmire, mert a fiú ragaszkodott a tehénhez, a leány meg hallani sem akart a macskáról.

– Fogadj el engem, királykisasszony lesz belőled – súgta a macska a leány fülébe. Így aztán a leány elfogadta a macskát, a fiú pedig megkapta a tehenet.

Azután elváltak egymástól. A fiú erre ment, a leány arra. A fiú vezette a tehenet, a leány követte a macskát.

A macska nem az úton ment, hanem az útról befordult a vadonerdőbe. Ott aztán a macska így szólt a leányhoz:

– Vesd le a ruháidat, és ülj arra a mohdombocskára!

A leány megtette, amit a macska kívánt, levetette a ruháit. A macska a karmaival apró darabokra szaggatta a ruhákat, és összekarmolta a leányt is. Most meghagyta a leánynak, hogy csak üljön és várjon, míg ő embereket hoz:

– És nem mondasz semmi mást, csak amit én súgok neked.

A macska elment a királyhoz, és panaszt tett:

– Amott a vadonerdőben rablóbanda járt. Megölték a királyt és a királynét, a királykisasszony félholtan ül egy fa alatt. A királyi várat kirabolták. Gyertek, jó emberek, gyertek és segítsetek!

A király és a királyfi követték a macskát a vadonerdőbe. Megtalálták a szegényleányt, aki majdnem meztelenül ült a mohdombocskán. Pompás ruhákat adtak rá, és magukkal vitték a királyi várba.

A leányt gyönyörű teremben helyezték el éjszakára, pompás ágyat vetettek neki csupa selyemből, hanem az ágyba egy pici kis

kavicsot tettek. A leány aludni ment, de kérte, hogy magával vihesse a macskáját.

– Miért ne vinnéd, vidd csak magaddal! – mondták.

A macska kioktatta a leányt:

– Ha reggel kérdezik tőled: hogy érzed magad, királykisasszony? mondd azt, hogy jól volnál, de éjszaka úgy érezted, hogy egy nagy kő nyomja az oldaladat.

Reggel kérdezték is a leánytól:

– Jó reggelt, királykisasszony, hogy aludtál?

– Jól aludtam volna, ha nem nyomta volna egy nagy kő az oldalamat.

Másnap megint pompás ágyat vetettek a királykisasszonynak, de az ágyba egy szalmaszálat tettek. A macska éjszaka kioktatta a leányt:

– Ha kérdezik reggel, hogy aludtál, mondd azt, hogy jól aludtál volna, ha nem nyomja egy gerenda az oldaladat.

– Milyen kényes ez a leány, még a pici kis kavicsot meg a szalmaszálat is megérezte! Látszik, hogy igazi királyleány – mondogatták egymásnak az emberek.

A leány szép volt, olyan szép, hogy az egész birodalomban nem akadt párja. Így a királyfi beleszeretett és feleségül kérte.

– Menj hozzá, jó férjed lesz – súgta a macska.

A leány igent mondott, és fényes lakodalmat tartottak.

A leány már egy ideje a királyfi felesége volt, amikor a királyfi így szólt hozzá:

– Ne menjünk el megnézni a régi otthonodat?

– Menjünk! Nagyon szeretném látni, hogy s mint állnak a dolgok, s vajon életben talállok-e valakit.

Így aztán útra keltek. Elöl ment a macska, ők ketten utána. Óriási nagy kaszálóhoz érkeztek, töméntelen sok ember kaszálta a szénát. A macska a kaszás emberekhez ment, és elmagyarázta nekik:

– Amott jön a királyfi a feleségével. Ha kérdezi tőletek, hogy kinek a birtokán dolgoztok, csak ennyit mondjatok: Macskavár földje ez. Ha mást mondtok, úgy széttéplek benneteket, mint most ezt a nyárfalevelet.

Odaérkezett a királyfi, és kérdezte:

– Kinek a birtokán dolgozik ez a töméntelen sok ember?

– Macskavár földje ez, Macskavár földje.

A macska odasúgta a leánynak:

– Mondd azt: jaj, jaj, hiszen ezek az apám emberei!

A leány nagyot kiáltott örömeiben:

– Jaj, jaj, hiszen ezek itt mind az apám emberei!

Azután tovább mentek. A macska elől ment. Óriási nagy csorda jött szembe, egy pásztorfiú ballagott a tehenek után. A macska beszélt a fiúval:

– Amott jön a királyfi. Ha kérdi tőled, kié ez a nagy csorda, csak annyit mondj: a gazdám Macskavárban lakik. Ha nem ezt mondod, olyan apró darabokra téplek szét, mint most ezt a nyárfalevelet.

A királyfi aztán meg is kérdezte a pásztorfiútól:

– Kié ez a rettenetesen nagy csorda? Kinél szolgálsz?

– Macskavár csordája ez, Macskavárban lakik a gazdám.

A leány felkiáltott:

– Jaj, jaj, hiszen ezek a tehenek az apám tehenei.

Gondolta magában a királyfi:

– Hatalmas, pompás vár lehet a feleségem otthona. Mennyi marhájuk van, milyen töméntelen sok ember dolgozik nekik.

Mentek, csak mentek a macska után. Hát egy hatalmas vár került a szemük elé.

– Ez a te otthonod? – kérdezte a királyfi a feleségétől.

– Igen, ez az én otthonom – mondta az asszony.

A macska előrement. A várban egy hatalmas óriás lakott. Az óriásé volt a vár, övé volt a kaszáló és a csorda. Az ajtók zárva voltak, a macska sehogy sem tudott bejutni a várba. Az óriás vacsorát készített az embereinek. A macska a kulcslyukba nyávogott. Az óriás kijött az udvarra, hogy megnézzze, ki mer ott hangoskodni. A macska ráugrott és kikaparta az óriás mindkét szemét. A megvakult óriás nagy keservesen négykézláb mászott a vár ajtaja felé, de mikor a küszöbre ért, a macska rácsapta az ajtót az óriás fejére, s az óriásnak vége volt. A macska nagy nehezen elhurcolta a holttestet. Mire a magas vendégek a várba érkeztek, az óriás nem volt sehol.

Így lett a szegényleány a királyfi felesége és a hatalmas vár asszonya. A macska megtartotta a szavát, beváltotta az ígéretét. -

Sok mindent lehetne még beszélni róluk, de én már akkor eljöttem onnan. Úgy hírlík, hogy jól érzik magukat a várban.

GYULLADJ MEG, GYERTYA!

Egy birtokosnak volt egy nagyon jó szabója, de annak a szabónak volt egy nagy hibája: rettenetesen szerette az italt. A birtokos egyszer az erdőt járta egy másik úrral, és mondta neki:

– Van egy nagyon jó szabóm, de rettenetesen szereti az italt. Ha ruhát csináltatok, és pénzt adok rá, két-három rubelt mindig italra költ.

– Add nekem a szabódat, jó vadászkutyát adok helyette.

Ebben meg is egyeztek.

Hazament a birtokos, és szólt Jüri szabónak:

– Már nem vagyok a gazdád, eredj a másik birtokra.

Jüri útnak indult. Ment-ment a tó partján. A parton egy helyen egy vénasszony üldögélt – az orra hosszú volt, mint a karácsonyi kolbász –, és ez a vénasszony szóba elegyedett Jürivel.

– Fiatalember, tudom, hogy rabszolgája vagy a birtokosnak.

– Úgy van, az vagyok.

– Megtennél nekem egy szívességet? – kérdezte az asszony. – Megvásárollak a gazdádtól, szabad leszel, s még pénzt is kapsz tőlem!

– No, mondd hát, milyen szívességet tegyek?

– Ott a tó közepén van egy asztal, az asztalfiókban meg egy gyertya. Hozd el nekem azt a gyertyát, nem kívánok tőled semmi mást.

Jüri levetette a ruháit, az asztalhoz úszott, kihúzta a fiókot, és kezébe vette a gyertyát. Azután a part felé úszott, de amikor a lába földet ért, megállt, és tanakodott magában: ez a gyertya bizonyosan olyan gyertya, amelyik magától meggyullad. És rászólt a gyertyára:

– Gyulladj meg, gyertya!

A gyertya azonnal meggyulladt, és két kisbéres állt Jüri elé:

– Mit kíván az úr?

Jüri először megijedt, de azután magához tért:

– Vigyétek el azt a vénasszonyt a partról!

A vénasszonyt azonnal elvitték. Jüri még ki sem jött a vízből, s már ismét előtte álltak a kisbéresei, és kérdezték tőle:

- Mit kíván az úr?
- Hozzatok egy kis pálinkát!

A kisbéresei hoztak neki pálinkát. Jüri inni kezdett, húzott egy jót az üvegből, egyszer, kétszer, háromszor – és hogy azután mi történt vele, arra már nem emlékezett. Reggelig aludt. Reggel útnak indult a másik birtok felé, de nem bírta a lába. Szólt:

- Gyulladj meg, gyertya!
- Már előtte álltak a kisbéresei:

- Mit kíván a gazdánk?
- Hozzatok hat lovat, hogy lovas kocsin menjek a birtokra.

Ott voltak a lovak, és a szabó lovas kocsival hajtott a ház elé. Akkor felkiáltott:

- Itt van az új szabó.

A birtokos megmutatta Jürinek a szobáját, s közben a lovak úgy eltűntek, mintha a szél fújta volna el őket a kocsival együtt.

Az úr gondolkozott: mit csináltassak vele először.

- No, Jüri, csinálj nekem egy vadászköpenyt! Mi az ára?
- Hatvan rubel.
- Miért kerül ilyen sokba?
- Olcsóbban nem csinálhatok jó köpenyt.

Az úr átadta a hatvan rubelt, és Jüri már ment is a kocsmába, s ott pálinkát rendelt. Mindenkit megvendéget, aki csak belépett az ajtón. Este a cimborái kétoldalról támogatva vitték haza. A birtokos leánya látta ezt az emeletről:

- Gyere, apám, nézd, hogy kerül Jüri haza!
- Az a gazember elitta a pénzemet! – mérgelődik a gazda. – Holnap megkorbácsolom, nem marad bőr a fenekén.

Reggel Jüri felébred, eszébe jut, hogy vadászköpenyt ígért a gazdájának. Szól a gyertyának:

- Gyulladj meg, gyertya.

A kisbéresei előtte álltak:

- Mit kíván az úr?
- Hozzatok ilyen meg ilyen köpenyt a birtokosnak!

A fiúk elhozták a köpenyt, Jüri bevitte a birtokoshoz, az felpróbálta: mintha ráöntötték volna! A birtokos jókedvében huszonöt

rubel borraivalót adott Jürinek.

No, Jüri jól élt a birtokon, nem mindig volt munkája. Egyszer a gazdája ruhát akart varratni a leányának.

– Mi az ára? – kérdezte Jüritől.

– Ötven rubel az ára.

Jüri, hogy pénzhez jutott, megint elment a kocsmába. Este megint kétoldaltól támogatták, s úgy vitték ketten haza. A leány az ablakból látta ezt:

– Nézd csak, apám, hogy kerül haza a mi Jürink!

– Holnap ostorral hasítom ki a bőréből a pénzünket!

Reggel Jüri felébredt, és eszébe jutott, hogy ruhát kellett volna varrnia a gazdája leányának. Szól Jüri:

– Gyulladj meg, gyertya!

A fiúk előtte álltak:

– Mit kíván a gazdánk?

– Hozzatok a kisasszonyunknak olyan ruhát, amelyiknek ötven rubel az ára!

A ruhát elhozták, és Jüri vitte a ruhát a kisasszonyhoz. A leány azt sem tudta örömeiben, hogy mit csináljon. Húsz rubel borraivalót adott Jürinek.

Élt a birtokon egy fejőasszony a leányával. A teheneket fejték, az volt a dolguk. Mondta egyszer Jüri az asszonynak:

– Hogy engedheted a leányodat a baromudvarra, a mocsokba és a lucsokba? Költözz be a városba, vegyél ott egy szép házat, és iskoláztasd a leányodat. – Mari felkiáltott:

– Jaj, Jüri fiam, nincs nekem arra pénzem. Jó, hogy valahogyan mégiscsak megélünk.

– Nekem meg van pénzem!

Jüri bement a szobájába, és szólt a gyertyának:

– Gyulladj meg, gyertya!

A fiúk előtte álltak:

– Hozzatok egy zacskó pénzt!

Azután Jüri megolvasta a pénzt, és a nyolcvanezer rubelt Marinak adta. Mari vett a városban egy szép nagy házat, beköltözött a házba, és iskolába adta a leányát. A leányból végül is udvarhölgy lett a királyi palotában.

Egyszer a birtokos leánya templomba ment abban az új ruhában, amit Jüri varrt neki. A királyleány is a templomban volt, és megcsodálta a birtokos leányának gyönyörű ruháját. Mindjárt meg is kérdezte, hogy ki varrta a ruhát, és mikor megtudta, már ment is az üzenet, hogy a szabó jöjjön azonnal a palotába.

– Mennyibe kerül egy olyan ruha, amilyent a birtokos leányának varrtál?

Jüri nem sokáig gondolkozott:

– Ötezer rubel az ára.

A királykisasszony tűnődött: lehet-e ennyi pénzt adni egy részeges ember kezébe? Végül mégiscsak odaadta a pénzt Jürinek azzal, hogy két hét múlva hozza a ruhát. Jüri az országúton ballagott, és dúdolgatott magában:

Mihez kezdjek ennyi pénzzel?

Egy hordó pálinka a hasamba?

Egy hordó sör a gyomromba?

Azután bekiáltott az ismerős kocsmáros ablakán:

– Hé, nyissatok ajtót; Jüri van itt!

A kocsmáros futva ment eléje. Két hétig egyfolytában ivott Jüri a kocsmában, a szomszéd faluból is jöttek a cimborák, mindenki az ő vendége volt. Azután szólt a gyertyának:

– Gyulladj meg, gyertya!

A fiúk előtte álltak:

– Mit kíván a gazdánk?

– Egy ruhát hozzatok, sokkal szebbet a birtokos leánya ruhájánál!

A ruhát elhozták. Jüri vitte a királykisasszonyhoz. A királykisasszony nagy örömeiben ötszáz rubel borraivalót adott Jürinek.

Egyszer Jüri gondolt egyet: meg kellene házasodni. De kit vegyek el? Nem találok jobbat a birtokos leányánál. Este szólt a gyertyának:

– Gyulladj meg, gyertya!

A fiúk előtte álltak.

– Hozzatok a szobámba a birtokos leányát az ágyával együtt.

A leányt elhozták, Jüri a leánnyal hált. Mondta reggel a leány az apjának:

– Nem tudom, mi történt velem. Mintha az este elvittek volna valahova, s mintha Jüri szabó ölelgetett volna.

A birtokos összehívta a javasembereket, de egyik sem tudta megmondani, hogy a leány hol töltötte az éjszakát. Az egyik mégis okosabb volt a többinél: hálót köttetett vékony drótból, és az ágy alá erősíttette. A hálóra finom szenet szóratott: ha elviszik a leányt, lehull a szénpor. Másnap reggel a leány megint szólt az apjának, hogy valami történt vele. Keresték a nyomot, a nyomok jüri szobájába vezettek. Jürit megfogták és tömlöcbe zárták.

A tömlöcben többen voltak, lehettek úgy húszan. Minden jó lett volna, de a gyertya Jüri szekrényében maradt. Mari hallotta a városban, hogy Jüri tömlöcbe került, és elment a birtokoshoz:

– Engedd meg, hogy megnézzem Jürit.

A birtokos beleegyezett. Mari elment Jürihez.

– Most nincs idő fecsegésre. Eredj a szobámba, hozd el a szekrényből a gyertyámat! – mondta Jüri.

Mari elhozta a gyertyát. Jüri ráparancsolt Marira, hogy menjen csak haza a városba. Azután szólt a gyertyának:

– Gyulladj meg, gyertya!

A fiúk megjelentek:

– Mit kíván a gazdánk?

– Hozzatok pálinkát és ennivalót!

A fiúk elhozták a pálinkát. Jüri ivott, és biztatta a többieket is:

– Miért szomjaznátok?!

Mind lerészegedtek, és nagyban énekeltek. Az ispán elmondta a gazdának, hogy a rabok leitták magukat. A birtokos csodálkozott:

– Hiszen Mari meglátogatta Jürit, de annyi italt mégsem vihetett neki. Majd holnap megnézzük, van-e még maradék pálinkájuk.

Reggel Jüri kiadta a két fiúnak a parancsot:

– Romboljátok le a birtokos házát, kő kövön ne maradjon!

Egy szempillantás alatt megtörtént. Jüri a szobájába ment. A birtokos nem mert szólni egy szót sem, látta, hogy Jüri mire képes.

Azután az történt, hogy jött egy idegen király, és feleségül kérte a királykisasszonyt. A királylánynak nem kellett a kérő. Az idegen király megharagudott, hozta a katonáit, megkezdődött a háború. A királykisasszonynak kevesebb katonája volt, s úgy látszott, hogy

elveszti a háborút. Mari leánya, aki udvarhölgy volt a királyi palotában, tanácsot adott a királykisasszonynak:

– Nem segít itt senki más, csak Jüri szabó.

– Én pedig felesége leszek, ha megsegít.

A királykisasszony magához hívatta Jürit:

– Ha megsegítesz, te leszel a király, és én leszek a királyné.

– Rendben van – szölt Jüri, és kiadta a parancsot: – Gyulladj meg, gyertya!

A fiúk elötte álltak:

– Mit kíván a gazdánk?

– Pusztítsátok el az idegen hadsereget királyostul, mindenestül, és az idegen birodalmat egyesítsétek a mi birodalmunkkal.

A fiúk három nap alatt mindent elvégeztek. Azután megtartották a lakodalmat, Jüriből király lett.

Hanem aztán a királykisasszony nem akart együtt élni egy alacsony származású emberrel. Beleszeretett az egyik vezérbe. A királyleány fogta Jüri gyertyáját, és szölt:

– Gyulladj meg, gyertya!

A fiúk elötte álltak:

– Mi baj ?

– Vigyétek el Jürit ezer mérföldnyire, és ássátok nyakig a földbe!

Megtörtént. Jüri töprengett magában:

„Most aztán végem van.”

Jött egy farkas, egy öreg, fél szemére vak farkas. Azt hitte, hogy Jüri feje egy fűdombocska, és elvégezte rajta a dolgát. Jüri megragadta a farkas lábát, és nagyot kiáltott. A farkas ide-oda ugrott, és lassanként kihúzta Jürit a földből. Jüri elindult a királyi palota felé. Mikor a városba érkezett, megkereste Marit, és szölt a Mari leányának:

– Lopd el a gyertyámat, tegyél másik gyertyát a helyébe!

A leány elhozta Jürihez a gyertyáját.

A királyleány az egész világon elhíreszteltette:

– Csodálatos dolgokat mutatok.

Gyűlt a királyi udvarba minden rendű és rangú ember, királyok, fejedelmek, hercegek, grófok, mind ott voltak a királyi udvarban. A királyné emelvényt állíttatott a terem közepébe, ott akarta bemutatni a csodákat. Felment az emelvényre, és nagyot kiáltott:

– Gyulladj meg, gyertya!

Csakhog a gyertya nem engedelmeskedett. Még egyszer kiáltott, harmadszor is kiáltott, de nem történt semmi. A királyné az sem tudta, hogy mit csináljon. Csak állt ott, mint egy fadarab, s nagyon el volt keseredve. Jüri megszólalt az ajtónyílásban:

– Nem jó az a gyertya semmire! Nézzétek meg az én gyertyámat!

A királyné csak most vette észre Jürit.

– Gyulladj meg, gyertya! – szolt Jüri.

A fiúk elötte álltak:

– Mit kíván a gazdánk?

– Azt a királynét változtassátok kecskévé, az asszonynépet nyulakká, a férfinépet vizslákká!

A kecske elfutott az erdőbe, a nyulak és a vizslák utánarohantak. Még most is az erdőben futkosnak.

Jüri feleségül vette Mari lányát, és a nép – látták, hogy milyen nagy varázsló – megtette királynak.

A POKOL MALMA

Volt réges-régen egy gazdag ember, és annak volt egy öccse. A gazdag testvérnek gyönyörű nagy háza volt, és abban volt minden, ami kellett, és ami csak belefért. A szegény testvérnek csak egy kis kunyhója volt.

Eljött a karácsony. A szegény testvér elment a gazdag bátyjához, és egy kis disznóhúst kért karácsonyra.

– Adok neked húst, ha elmegy rögtön a pokolba.

Mit volt mit tenni, a szegény testvér megígérte, hogy elmegy, és erre kapott egy jókora darab disznóhúst.

A szegény testvér már jó ideje futva ment a pokol felé. Útközben találkozott egy emberrel, aki fát vágott. A favágó jó tanácsot adott a szegény testvérnek:

– A pokolbeliek, az ördögök nagyon rá vannak éhezve a disznóhúsra. Te csak akkor add nekik a húsozat, ha ők neked adják a darálót, ami az ajtó mögött van.

Igen bizony, a szegény ember annyira igyekezett a pokolba, hogy nem ért rá hazavinni a húst.

A szegény ember megérkezett az ördögök országába, s az ördögök mindjárt kértek tőle egy darabka húst. A szegény ember nem adott, egyre csak azt hajtogatta:

– Adjátok nekem azt a darálót, ami ott van az ajtónál, akkor lesz hús!

Az ördögök semmiképpen sem akarták neki adni a darálót, de olyan nagyon ráéheztek a húsról, hogy a végén mégiscsak neki adták.

A szegény testvér megkapta tehát a darálót, és most ment hazafelé. Megint összetalálkozott a favágóval, és az megint jó tanácsot adott:

– A daráló azt darál neked, amit kívánsz. Csak megmondod, hogy mi kell, s már ömlik is belőle.

A favágó még arra is megtanította, hogyan kell a darálót megállítani.

A szegény ember hazaérkezett. A felesége sokáig volt egyedül, és haragudott az emberre:

– Ugyan hol jártál? Itt a karácsony, és nincs semmink, nincs gyertyánk, nincs ennivalónk, nincs ruhánk.

– Ne sírj, majd csak lesz valahogy.

Az ember a darálót az asztalra tette, és ráparancsolt:

– Darálj gyertyát, de gyorsan!

A darálóból kizúdult egy csomó gyertya.

– Gyűjtsd meg a gyertyákat! – szólt a szegény ember a feleségének. – Darálj ruhákat! – parancsolta aztán a darálónak.

Ömlött a darálóból a sok ruha, bunda, takaró, minden, ami csak kellett.

– Öltözz fel jól, hogy ne fázzál! – biztatta a szegény ember a feleségét.

A darálónak pedig újabb parancsot adott:

– Darálj tűzifát, de gyorsan!

Mikor aztán volt már gyertyájuk, ruhájuk, tüzelőjük, az ember ismét ráparancsolt a darálóra:

– Most pedig darálj nekünk pénzt!

Hullt a darálóból a sok csörgő pénz, a szegény testvér most már nem volt szegény. Mikor már pénzük is volt bőven, szólt az ember:

– Darálj karácsonyi kását!

És jött a darálóból a kása.

– Darálj sört!

És jött a darálóból a sör. Megkaptak mindent, amit csak kívántak, vége volt a szegénységnek.

A gazdag testvér észrevette, hogy milyen jó dolga van az öccsének, s megkérdezte tőle:

– A pokolban szerezted a vagyonodat?

Az öccse elmagyarázta, hogy mi történt, még a darálót is megmutatta. A gazdag testvér megkívánta a darálót, és kérlelni kezdte az öccsét:

– Nem adnád el nekem a darálót, hiszen már olyan gazdag vagy, hogy semmire sincs szükséged.

Megegyeztek. A szegény testvér mégis kikötötte, hogy kaszálásig nála marad a daráló. Használta is addig a darálót szorgalmasan.

Eljött a kaszálás ideje. A gazdag testvér elvitte a darálót. Az emberek a kaszálón dolgoztak, a gazdának kellett gondoskodni élelemről. A gazda valami miatt elkésett; a darálót nagy sietve az asztalra tette, és rászólt:

– Darálj kását, heringet, de gyorsan!

Jaj, jaj! A darálóból ömlött a sok kása, jött a sok-sok hering. A szegény testvér – de hiszen nem is volt már szegény – nem mondta meg a bátyjának, hogyan lehet elállítani a darálót. Minden tál tele volt már kásával, de csak ömlött a kása a darálóból. A gazda piszkálta a darálót itt is, ott is, de sehogy sem tudta megállítani. A kása csak ömlött tovább a darálóból. Már lefolyt a padlóra is. A gazdának menekülni kellett. Rohant az öccséhez – a kása ömlött utána. A kaszások éppen az út mellett kaszáltak. A gazda odakiáltott nekik, mikor elrohant mellettük:

– Ha száz hasatok volna, akkor se férne belétek a kása. Meneküljetek, mert belefulladtok a kásába!

Lihegve érkezett a gazda az öccséhez:

– Gyere gyorsan, állítsd meg a darálót, az egész világot elárasztja a tejbekása!

A gazdag ember öccse visszakapta a darálóját. Gyönyörű házat épített magának, a gerendákat színarany lemezekkel fedte be. A ház nem esett messze a tengertől, s gyakran járt hajó arrafelé. A hajósok csodálkozva nézték a házat: ugyan kié lehet ez a gyönyörű ház. Híre ment a darálónak is, s az egyik hajós alkudozni kezdett rá:

– Sót daráltatnék a darálóval, s akkor nem kellene a világ végéről hozni a sót.

No, bánta is már az ember a darálóját. Eladta a hajósnak, de nem mondta meg, hogyan kell megállítani, a hajós meg elfelejtette megkérdezni.

Már a nyílt tengeren volt a hajós a hajójával, már a partot sem lehetett látni, amikor a darálót az asztalra állította, és ráparancsolt:

– Darálj sót!

Ömlött a só, zuhogott a darálóból a sok só. Az egész hajó megtelt sóval, de a darálóból csak ömlött a só. A hajós mindennel próbálkozott, hogy megállítsa a darálót, de nem sikerült. A só tovább ömlött a darálóból. A hajó süllyedni kezdett, aztán elmerült a tengerben, vele ment a daráló is a tenger fenekére.

A tenger fenekén még ma is sót darál a daráló. Ezért olyan sós a tenger vize.

A NAGY VEREKEDŐ ELLENFELET KERES

Volt egyszer Finnországban egy ember, aki olyan nagy verekedő hírében állt, hogy már senki sem mert kiállni vele verekedni. Ez a nagy verekedő úgy elbízta magát, hogy verekedni akart mindenkivel, akivel csak találkozott, de senki sem mert verekedni vele. Szembetalálkozott egyszer egy vénasszonnyal.

– Nem tudsz valakit, néném, aki kiállna velem verekedni?

– Itt a közelben nem tudok senkit, de amott messze Napkeletországban vannak még legények, akik nem ijednek meg egy kis verekedéstől.

A nagy verekedő elhatározta, hogy elmegy oda, és útnak is indult.

Hosszú utat tett meg, sokáig gyalogolt, míg végül is Napkeletországba érkezett. Egy házban, ahova betért, ennivalót és éjjeli szállást kért. A házban nem volt senki más, csak egy öregasszony. Az asszony elmondta, hogy a két fia most nincs otthon, de éjszakára megjönnek.

– Jó verekedők-e? – kérdezte a vendég.

– Nem ijednek meg egy kis verekedéstől.

Az öregasszony vacsorát készített a vendégnek: egy hordó krumplit, negyed hordó heringet, nagy csomó sót, lyukas kenyeret egy egész rúddal, egy kosár mohát és egy hordó sört. A vendég enni kezdett, de nem bírta többet enni, mint egy fél kenyeret, három heringet, tucatnyi krumplit. Egy kancsó sört is megivott. Az öregasszony elcsodálkozott:

– Jaj, jaj, de rossz étvágya van. A fiaim étvágygerjesztőül mohát esznek, rá egy rúdnyi kenyeret, egy hordó krumplit, negyed hordó heringet, megisznak egy hordó sört, és csak akkor vannak jóllakva.

A vendég nem hitte, hogy ez mind beléjük fér, de ezt nem merte megmondani. Lefeküdt a padra, úgy tett, mintha aludnék, pedig nem aludt.

Éjszaka hazajöttek a fiúk, és kérdezték az anyjuktól:

– Ki a vendég?

– Egy finn ember, aki verekedni szeretne veletek.

A fiúk először enni akartak, és úgy határoztak, hogy engedik a finn embert aludni reggelig, pihenten jobban győzi a verekedést. A finn ember látott és hallott mindent, de moccanni sem mert. Csak leste, mit esznek a fiúk, és azok bizony mindent bekebeleztek, amit az anyjuk eléjük tett: először mohát ettek, rá egy rúdnyi kenyeret, egy hordó krumplit, negyed hordó heringet, és nyomatékul megittak egy hordó sört. Azután ők is lefeküdtek a lócára, egyik a finn ember egyik oldalánál, a másik a másik oldalánál aludt. Tüstént elaludtak, és álmukban olyan nagyot lélegzetek, hogy a lélegzetük a faltól a szemközti falig repítette a vendéget. Repülgetés közben a finn embernek inába szállt a bátorsága, elment a kedve a verekedéstől. Amilyen csendesen csak lehetett, olyan óvatosan ment ki az ajtón, és ész nélkül menekült.

Csakhogyan Napkelet-ország fiai felébredtek, üldözőbe vették a finn embert. A híres verekedő a tenger felé futott, és szerencséje volt, a tengerparton Kalevafi, egy óriás ült és horgászott. Szörnyű ijedtségében a finn ember belebújt Kalevafi kabátjának a zsebébe. Napkelet-ország fiai észrevették ezt, és követelték Kalevafitól a finn embert. Kalevafi nem is sejtette, hogy a finn ember a zsebében van, s szörnyű haragjában összeverekedett Napkelet-ország fiaival. Lett ott olyan verekedés, amilyent még nem látott a világ. Kalevafi egyedül volt, és mégis legyőzte Napkelet-ország két fiát. Az egyiket az északi fény mellé hajította, a másikat a nap mögé. Ezzel aztán véget ért a verekedés.

Kalevafi folytatta a horgászást, és közben véletlenül a zsebébe nyúlt. Erezte, hogy van abban valami. Kivette a zsebéből azt a valamit, a tenyerére tette, forgatta, és rájött, hogy ember van a tenyerén. Ráfújt, többször is egymás után, mire az emberbe lassanként visszaszállt a lélek. Kalevafi meghagyta a finn embernek, hogy most menjen haza, és megtiltotta, hogy máskor a zsebébe bújjon. A finn ember elmondta Kalevafinak, hogy mennyire szeret verekedni, és hogy milyen nagy bajba került emiatt. Kalevafi csodálkozott a finn ember butaságán: erre a messze földre jött

verekedni, mikor olyan az itteniek mellett, mint egy tücsök a veréb mellett.

– Nem akarnál velem verekedni? – kérdezte.

– Nem akarok soha az életben senkivel sem verekedni.

Kalevafi lelkére kötötte a finn embernek, hogy tartsa eszében, mennyire megjárta Napkelet-országban, és ne kezdjen ok nélkül soha senkivel sem verekedést. A finn megígérte, hogy vigyázni fog, s akkor sem áll ki verekedni, ha nagyon megkívánja a verekedést.

– Saját kárán tanul az ember – mondotta Kalevafi, és ezzel jó barátságban elváltak egymástól.

A finn ember aztán elbandukolt a hazájába, egy teljes esztendőbe került, míg hazaérkezett. Hogy is lehettem olyan bolond, gondolta magában, hogy Napkelet-országban kerestem ellenfelet. Otthon nem dicsekedett el vele, hogy mennyire megjárta, de nem kezdett többé verekedést senkivel.

– Nincsen olyan erős ember, akinél ne volna még erősebb – mondogatta.

Így vált a nagy verekedőből tisztességes, derék ember.

A KERESKEDŐ FIA

Volt egyszer egy gazdag kereskedő. Volt egy nagy háza, volt szolgálója és bérese. A kereskedő hosszú hidat építtetett egy szigetre, ahol elég sokan laktak, de ahova ősszel, az erős fagyok beállta előtt, és tavasszal, olvadás idején, nehéz volt eljutni. Mikor a híd elkészült, a kereskedő elbújtatta a bérését a híd alatt: hallgassa ki, mit mondanak a hídról azok, akik először mennek át rajta. A béres ott vigyázott a rejtékhelyén, amikor végre késő este három istenfélő ember haladt át a hídon – a jó ég tudja, hova mehettek ilyen késő este. Beszélgettek egymással, és sok-sok jót kívántak a kereskedőnek. Bárcsak fia születnék a kereskedő feleségének, és ennek a fiúnak beteljesednék minden vágya és kívánsága, mondotta az egyik ember. Hazament a béres, és ezt mondta a kereskedőnek:

– Nem ment át a hídon senki más, csak három részeg ember, ezek csak átkozódtak és civakodtak egymással.

A kereskedő a másik este is a híd alá bújtatta a bérését: hátha tisztességes emberek mennek át a hídon, s ő megtudhatja, hogy ezek mit gondolnak róla. A hídon most is csak az a három istenfélő ember ment át, akik előző este is arra jártak, és most is csupa jót kívántak a kereskedőnek, aki segített az embereken a híd megépítésével. Hazamegy reggel a béres, és megint elmondja, hogy nem járt a hídon senki más, csak azok a részeg emberek, akik tegnap is arra jártak, és ezek az emberek most is csak átkozódtak és veszekedtek. A kereskedő nem hitte el ezt, és a harmadik éjszakán is örködni küldte a bérést. A béres elbújt a híd alatt. Jöttek azok az istenfélő emberek, és megint sok-sok jót kívántak a kereskedőnek. Az egyik ember azt mondta, hogy a kereskedő feleségének fia születik, és az olyan jeles ember lesz, hogy minden kívánsága teljesül. Hazamegy a béres, kérdi tőle a kereskedő:

– No, milyen emberek jártak a hídon?

– Megint csak azok a részeg emberek, és hogy szitkozódtak és veszekedtek!

A kereskedő elbúsulta magát: miért is nem járnak a hiúján tisztességes emberek, így sohasem fogja megtudni, hogy a nép mit gondol róla.

A kereskedő felesége teherbe esett, és a béres meg a szolgáló megegyeztek, hogy legyen, ami lesz, de ők ellopják a gyermeket. A kereskedő éppen úton volt, amikor a felesége fiút szült. A gyermeket a szolgáló gondozza. Egy éjszaka a béres agyonvert egy kis kölyökkutyát, a vérével bekenték az asszony ágyruháját, még az arcát is bemázolták. Felébred reggel az asszony, elcsodálkozik: mitől véres az ágyruha, és miért nincs mellette a fia. A béres és a szolgáló mondják az asszonynak:

– Megetted a gyermekedet, akárki láthatja.

Az asszony nem akarja elhinni, de a gyermek nincs sehol, s így az asszony maga is azt hiszi, hogy megtörtént, ami megtörtént. Hírt adnak a dologról a kereskedőnek is. A kereskedő szörnyen megharagszik, és kijelenti: ha hazamegy, az asszony akasztófára kerül. De a kereskedőnek több évig távol kellett maradnia, nem mehetett haza. A béres és a szolgáló úgy tesznek, mintha nagyon haragudnának a gonosz asszonyra, és továbbállnak. Egy ideig a szolgálóleány testvérénél laknak, azután meg a béres kunyhót épít az erdő mélyében, és oda költöznek.

A fiú felserdül; már elég nagy ahhoz, hogy a béres vadászatokra is magával vigye.

– Mondjad, fiam, bárcsak nagyobb és szebb házunk lenne, mint a kereskedőé – biztatta egyszer a béres a fiút.

A fiú elmondja a kívánságot: hát gyönyörű nagy ház támad. A béres és a szolgáló boldogok, a fiút saját gyermeküknek tekintik, jól bánnak vele. Mikor egyszer megint az erdőt járják, a fiú madarakat és vadászsákmánynak való vadakat kíván a béres kérésére. A fiú teljesíti a béres kérését. Már az erdő szélén annyi vadászsákmányt szereznek, hogy nem is kell beljebb menniök.

Egy éjszaka a béres beszélget a szolgálóval:

– Milyen szerencsénk volt, hogy olyan könnyen megszereztük ezt a fiút. Milyen bolond az az asszony, a kereskedő felesége: elhitte nekünk, hogy megette a fiát.

Igen ám, csak hogy a fiú ébren volt, kihallgatta a beszélgetést, és megtudta, hogy ő a kereskedőék gyermeke. Reggel az erdőbe

mennek, szól a béres a fiúnak, hogy kívánjon vadászszákmányt.

– Mit szólnál hozzá, ha azt kívánnám: apám váltsz kutyává!

A béres szörnyű ijedtségében könyörgésre fogja a dolgot:

– Jaj, fiam, ne kívánj ilyet!

– De bizony ez a kívánságom!

És a fiú elmondja a kívánságát, és a béres nyomban kutyává változik. A fiú útnak indul a kutyával, és megérkezik a kereskedő házába.

Ott éppen nagy sokadalom volt. A kereskedő anyját temették, és úgy volt, hogy temetés után felakasztják a feleségét. A kereskedő tíz év óta börtönben tartotta az asszonyt. A fiút etetik, itatják, mint a többi vendéget.

– Adj enni a kutyádnak is, nem tudom, mi volna jó neki! – mondja a kereskedő.

– Nem eszik az én kutyám semmi mást, csak kátrányt és tüzes parazsat.

A kereskedő elcsodálkozik, hogy ehhez egy kutya ilyesmit, de a fiú csak bizonygatja, hogy az ő kutyája nem eszik semmi mást. A kereskedő kiadja a parancsot: hozzanak hát a kutyának kátrányt és tüzes parazsat. Hozzák már a szolgák a furcsa ennivalót, de a kutya csak vonít, és elhúzódik az ennivalótól.

– Látod, nem kell neki! – mondja a kereskedő.

– Ha egy anya meg tudta enni a gyermekét, a kutya is egye meg a kátrányt és a parazsat!

– Mit beszélsz, te fiú?

A fiú elmondja a kívánságát:

– Kutya, váltsz emberré!

Kérde a fiú a kereskedőtől:

– Ismered ezt az embert?

No hiszen mindenki ismerte a bérest.

A fiú megint elmondja a kívánságát:

– Szolgád, gyere ide a vadonerdőből.

Abban a szempillantásban a szolgád is ott termett.

– Itt vannak előtted azok, akik a fiadat elrabolták. Én a te fiad vagyok. Ereszd szabadon az anyámat, nem evett ő meg engem.

A béres és a szolgád kegyelemért könyörögnek, kérve kérik, hogy ne öljék meg őket. De a kereskedő nem ismer irgalmat,

akasztófára jut a béres és a szolgáló, a fiú anyja pedig kiszabadul a börtönből.

Most aztán nagyon boldogan élnek a kereskedőék. Hogyne volnának boldogok, mikor megkerült a fiuk, és ennek a fiúnak csak ki kell nyitnia a száját, s máris minden kívánsága teljesül. Még ma is élnek, s lehet, hogy holnap is élni fognak.

A KIRÁLY ÉS A KATONA MINDENNAPI KENYERE

Egyszer egy katona tért be a házba, és kenyeret kért minden napra: megfizet érte, ígérte; egy aranypénzt ad minden este. A gazda ráállt, és a katona mindennap velük ült le az asztalhoz. Teltek a napok. A katona mindennap megjelent, és minden este a gazda kezébe adta az aranypénzt: hadd lássák, hogy valóban színarannyal fizet. A gazdának volt egy ládikája, és azon egy akkora rés, hogy éppen belefért az aranypénz, és hát a gazda be is dugta az aranyat a ládikába minden este. Hosszú ideig eljárt a katona a gazdáékhoz, de egyszer csak elmaradt. A gazda kinyitotta a ládikát – olyan volt az, mint egy takarékpersely –, hát a ládikában aranypénz helyett egy csomó halpikkelyt talált. A gazda rettenetesen megijedt, és rettenetesen haragudott, hogy a katona így becsapta. El is ment a királyhoz, és panaszt tett: egy katona hosszú időn át náluk evett, minden este aranypénzzel fizetett, de mikor felnyitotta a ládikáját, aranypénz helyett halpikkelyt talált abban.

A király maga elé hívatta a katonát, és kérdezte tőle, igaz-e, amit a gazda mond.

– Igaz, felséges királyom, így történt minden, ahogy a gazda elmondta.

A király megparancsolta a katonának, hogy tegyen csodát az ő szeme láttára.

– Nem tudok csodát tenni – válaszolta a katona.

Mégis hirtelen árvíz támadt, már a királyi palota földszintje is vízben állt – a király éppen ott beszélt a katonával. Felmentek az emeletre, de hamarosan ott is vízben úszott a padló, és akkor a király a második emeletre menekült a katonával. Nem sok idő telt el, és a víz onnan is kiszorította őket, felmentek hát a palota tetejére. Akármerre néztek, csak a tenger árját látták: a víz már a tetőt is elborította. A szél most egy csónakot hajtott hozzájuk. A király és a katona beültek a csónakba. A csónakot csak a szél hajtotta, nem volt

abban sem evezőlapát, sem semmi más, amivel evezni lehetett volna. Végül is a szél egy város partjára vetette ki a csónakot: a király és a katona partra szálltak. Rettenetes éhesek voltak, hiszen több napon át hanyódtak a tengeren. A katona valahol egy tehénfejet és négy tehénlábat talált, s meghagyta a királynak, hogy adja el ezeket: a pénzen aztán ennivalót vásárolnak. A katona a királyt a piacon hagyta, ő maga pedig bement a városba. A király kínálgatta a tehénfejet és a négy tehénlábat, és amikor vevő akadt, a tehénfej emberfejjé, a négy tehénláb holt ember lábává változott. Az emberek a királyt gyilkossággal vádolták, és börtönbe vetették. A király nagyon elkeseredett: gyilkossággal vádolják, pedig nem csinált semmi rosszat. Éjjel a katona bezörgetett a börtönablak rácsán, és vigasztalta a királyt:

– Ne félj, nem lesz semmi baj, majd elrendezem a dolgot.

A királyt kiengedték a börtönből, és mi történt: otthon volt a saját palotájában.

A király magához vette a katonát a palotájába, és a katona, ameddig csak élt, a király palotájában kapta meg a mindennapi kenyeret.

A BALSORSÚ EMBER

Volt egyszer egy okos, szép, derék ember. Akármire fogott, semmiben sem volt szerencséje, igazán semmiben. Földet művelt, béreskedett, semmi sem sikerült. Gondolta magában: nincs más hátra, törvény elé viszem a dolgot, mit szólnak hozzá, hogy semmihez sincs szerencsém. Igen ám, de nem volt vádlott, nem lehetett senkit beperelni, elutasították hát a panaszával. Minden bíróságot megjárt, de hiába, mindig elutasították. Végül is a császár elé járult panaszával, de a császár sem hozhatott ítéletet, hiszen nem volt vádlott. A császár leányának megtetszett a szép, derék ember:

– Házasodj meg, élj a feleséged szerencséjével! – mondotta.

A császár éktelen haragra gyulladt, és rákiáltott a lányára:

– Menj hozzá feleségül te magad!

– Köszönöm, hozzá is megyek, te parancsoltad.

Összeházasodtak, együtt éltek. Az asszony készített egy kalapot, és megbízta a férjét, hogy adja el:

– Hat tallért kell kapnod érte.

Az ember útnak indult a kalappal, de nem talált rá vevőt. Este azután szembetalálkozott egy emberrel, és az megkérdezte:

– Mennyit kérsz a kalapért?

– Hat tallért.

– Nem adnád el egy mondásért?

– No, mi lenne az a mondás?

– Senkit sem visz el névtelen halál.

Az ember odaadta a kalapot. Másnap megint elkészült egy kalap, és az asszony tizenkét tallérban szabta meg az árát. Az ember nem talált rá vevőt, de este szembetalálkozott egy öregemberrel:

– Mit kérsz a kalapért?

– Tizenkét tallért.

– Nem adnád el egy mondásért?

– No, mi lenne az a mondás?

– Ha vitába keveredsz, tarts a barátoddal.

Az ember odaadta a kalapot. A harmadik nap az asszony megint készített egy eladni való kalapot. És mikor az ember útnak indult vele, az asszony figyelmeztette:

– Éhen halunk, ha ezt a kalapot is szavakért adod el.

Csakhogy vevő nem akadt, és az ember a harmadik kalapot is szavakért adta el:

– Ha kirántod a kardod, ne vágj vele!

Az asszony nagyon elkeseredett:

– Mit kezdjek egy ilyen emberrel, menjen, amerre a szeme lát!

És az embert felültette egy külföldre induló hajóra:

– Tegyétek ki egy szigetre, vagy bánom is én hová!

A hajó kifutott a nyílt tengerre, de egyszer csak megállt, nem haladt előre. Vízanyó, a hegy szelleme és az erdő szelleme összeverekedtek, és bírát kértek a hajóról: döntse el az a vitát. Senki sem mert leszállni a hajóról. De a balsorsú ember leszállt a perlekedőkhöz:

– Nem visz el engem névtelen halál – mondotta.

Az erdő szellemének vas volt a vagyona, a hegy szellemének aranya volt, Vízanyónak gyémántja, és azon vesztek össze, hogy melyik vagyona ér többet. Az ember fontolóra vette a dolgot: a vas azért jó, mert a hegyet is elvágja, a parasztember nem lehet meg vas nélkül. Az arany az értéke miatt híres: akinek aranya van, mindent megszerezhet, amit csak kíván, mindent a világon. Hanem aztán a gyémánt igazán drága dolog: még az üveget is elvágja, semmi mással nem lehet szép egyenesre vágni az üveget. Az ember eldöntötte a vitát: a gyémánt többet ér, mint az arany és a vas. Jutalmul egy hordó gyémántot kapott Vízanyótól. A matrózok kikacagták az embert: a rozoga hordót moha lepte be, azt meg igazán nem tudhatták, hogy mi van benne.

Folytatták az utat, és egy idő múlva a hajón elkezdődött a veszekedés. Azon vitatkoztak, ki a leggazdagabb közülük. A balsorsú ember azt állította, hogy több vagyona van, mint a többieknek együttvéve. A hajósok kikacagták:

– Jól van, jól van. Ha több vagyonod van, mint nekünk, tied lesz a hajó; de ha nincs annyid, mint amennyi nekünk van itt a hajón, örökös rabszolgánk leszel.

Megérkeztek egy városba, és engedelmet kaptak, hogy kereskedjenek. A balsorsú ember követelte, hogy tartsák meg a vizsgálatot, kinek több a vagyona. A hajósok beleegyeztek. Tanúkat hívtak. A kapitány elmagyarázta, hogy miből áll a hajósok vagyona. A balsorsú ember is megmutatta a vagyonát: hát az bizony többet ért, mint a többieké hajóstul, mindenestül. Így a hajó egész rakományával a balsorsú ember birtokába került. A balsorsú ember kereskedni kezdett, és hét év múlva hét hajója volt gazdag rakománnyal.

Akkor aztán útnak indult hazafelé. Éjszaka érkezett a házba. Mindenki aludt. Az asszony mellett az ágyban egy férfi feküdt. A balsorsú ember megharagudott, kivonta a kardját, hogy egy csapással halálba küldje mind a kettőt. De eszébe jutott a mondás:

– Ha kihúzod a kardod, ne vágj vele!

Az ember felébresztette a feleségét.

– Miért feküdtél le idegen emberrel? – kérdezte tőle.

– Nincs itt idegen ember, a fiad fekszik mellettem – felelte az asszony.

Így lett a balsorsú emberből gazdag ember.

FÉRFISZÜLTE LEÁNY

Volt egyszer egy gazdaember. Ennek a gazdának csak egyetlenegy fia volt. A fiú gyakran járt Turkuban, és útközben mindig betért egy gazdaházba. A gazdasszony mindig kíváncsiskodott:

– Gondolom, hamarosan asszonyt visz a házhoz. Vagy talán már van is felesége?

A fiú megunt a dolgot, és egyszer kijelentette:

– Van már feleségem, a lakodalmat is megtartottuk.

Csak úgy egy esztendő múlva tért be újra abba a házba.

– No, van már örökös? – kíváncsiskodott az asszony.

– Még nincs, pedig nagyon örülnénk neki.

Az asszony egy kis dobozt adott a fiúnak:

– Vigye el a feleségének. Mondja meg neki, hogy egye meg azt, amit benne talál, s akkor meglesz az örökös. De bele ne nézzen a dobozba, mert megkívánja azt, ami benne van, és teherbe esik.

Az ember nem állta meg, hogy bele ne lessen a dobozba: hát három aranyhalacska volt benne. Jaj, jaj! Mennyire megkívánta azokat a kis halakat! Nem tudta megállani: megette a három halacsát, és három heringet tett helyükbe. No, hát az történt, hogy az ember teherbe esett. Rettenetesen szégyellte magát, és mikor eljött a szülés ideje, az erdőbe ment, és ott szülte meg segítség nélkül a kislányát. Szép volt a kislány, ilyen szép kislányt még senki sem látott. Az ember selyemkendőbe kötötte a gyermeket, és az országút szélén egy faágra akasztotta.

A királyfi arra járt a szolgájával. Észrevette, hogy csüng valami a faágon, és szólt a szolgájának:

– Eredj már, s nézd meg, mi ringatózik ott az ágon.

A szolgál odament, megnézte: hát egy leánygyermeket talált, de olyan szépet, amelyet még senki sem látott. Levette az ágról a gyermeket, a hintóhoz vitte, és átadta a királyfinak. A királyfi becsavarta a gyermeket vörös köpenyegébe, a kendő egy darabjába cukrot kötött, és a gyermek szájába tette, hogy szopogassa. Azután elvitte a gyermeket egy özvegyasszonyhoz: nevelje fel a gyermeket

az ő menyasszonyának, tartsa magánál tizenöt évig, és mikor tizenöt év lejárt, hozza el a királyi palotába. Igen ám, csak hogy az özvegyasszonynak is volt egy csecsemője, várandós volt, mikor az ura meghalt – és nyomban kifundálta, hogy a tizenöt év lejártával a maga leányát viszi a királyi palotába. A nevelt leányával rosszul bánt, disznókat őriztetett vele.

Egyszer az özvegyasszony parancsot adott a nevelt leányának:

– Menj, keresd meg a bárdot, húst akarok feldarabolni!

A leány ment a bárdért, de a bárd nyelén nagy madarak üldögéltek. A leány megijedt tőlük.

– Kedves jó madarak, kedves szép madarak, szálljatok el, hogy elvihessem a bárdot.

A madarak elrepültek, de röptükben ezt mondták:

– Arannyá váljék a szemed!

A leány bevitte a bárdot az asszonyhoz. Az asszony ráförmedt:

– Mit csináltál ilyen sokáig?

Fogta az ostort, és jól elverte a leányt. A leány szeméből sűrűn hulltak a könnycseppek, és ezek a könnycseppek aranygyönggyökké válva gurultak szét a padlón.

– Mi történt veled? – kérdezte az asszony.

A leány elbeszélte, hogy a madarak mondták röptükben: arannyá váljék a szemed!

Az asszony most a saját lányát küldte a bárdért:

– Menj, hozd ide nekem a bárdot, te is jól járhatsz!

A leány ment a bárdért, a bárd nyelén madarak ültek. Csak hogy a leány nem ijedt meg tőlük:

– Ejnye, rusnya madarak, ejnye ronda madarak, mentek innét?! Mit akartok itt?

A madarak elrepültek, de visszakiáltottak:

– Rókafarok nőjön ki az orrodból!

A leány az anyjához szaladt.

– Mi történt veled? – kérdezte az asszony.

A leány elbeszélte, hogy mit kiáltottak a madarak: rókafarok nőjön ki az orrodból! A rókafarkot levágták, de az bizony újra meg újra kinőtt.

A tizenöt esztendő lejárt, és a nevelt leány még mindig a disznókat őrizte. Volt a kondában egy kandisznó, és az kioktatta a

leányt:

– Menj az asszonyhoz, kérdezd meg tőle: nem adná-e nekem a bérem fejében az öreg kandisznót, akkor elmennék a háztól.

A leány oda is ment az özvegyasszonyhoz, és megkérdezte tőle:

– Nem adná nekem a bérem fejében a vén kandisznót, akkor elmennék a háztól.

– Szívesen neked adom – felelte az asszony. „Jó lesz, ha elmegy – gondolta magában –, helyetted a lányomat viszem a királyfihoz.”

A leány útnak indult a vén kandisznóval, hogy megkeresse a királyfit, akihez a faágról került. Egy királyi palotához értek, de nem tudták, az lakik-e benne, akit keresnek. A kandisznó jó tanácsot adott a leánynak:

– Menj a király elé, és mondd ezt: feladnék egy rejtvényt. Ha meg tudja fejteni, ajándéku adom a disznómat, ha nem tudja megfejteni, én kapok két disznót.

A király beleegyezett. A leány feladta a találós kérdést:

– Férfiember volt az anyám, erdőben szült meg, selyemkendőben egy faágra kötött. Arra járt egy királyfi, levett az ágról, vörös köpenyébe burkolt, nevelőanyámhoz vitt, nála voltam mostanáig.

A király nem tudta megfejteni a rejtvényt, és így a leány megkapta a két disznót. A leánynak most már három disznója volt. Most egy másik királyhoz mentek. Ott is úgy jártak, mint az első királynál. Ettől a királytól hat disznót kapott a leány, és így most már kilenc disznója volt.

Ment a leány tovább a kilenc disznóval. Meg is érkezett annak a királynak az udvarába, akihez a faágról került. Közben az özvegyasszony is elvitte a királyhoz a leányát:

– Ilyen lett a leány; tartsa meg, vagy küldje el, ahogy akarja.

A róka farkok kilógott a leány orrából, de a király mégis úgy döntött:

– Tizenöt évig vártam rá, maradjon nálam a leány.

A jegyeseket kihirdették, készültek már a lakodalomra. A vén kan biztatta a leányt: járuljon a király színe elé. A leány bement a palotába, a király elé járult, és megkérdezte:

– Feladhatok egy rejtvényt?

– Miért ne?

– Kilenc disznót adok ajándékba, ha megfejti a rejtvényt, s kétszer annyit kapok én, ha nem fejt meg.

– Jól van.

– Férfiember volt az anyám, erdőben szült meg, faágra akasztott selyemkendőbe kötve. Egy királyfi járt arra, begöngyölt vörös palástjába, elvitt a nevelőanyámhoz, nála voltam mostanáig.

A király felkiáltott: – Hát te vagy az?!

A király rögtön megfejtette a rejtvényt, hiszen ő maga volt az, aki levétette a leányt a faágról.

– Én vagyok – mondta a leány.

A király parancsot adott a szolgáknak:

– Fűtsetek be a vaskemencébe, legyen olyan tüzes, amilyen még sohasem volt.

Az özvegyasszonyt és a leányát vastargoncára ültették, és betaszították az izzó kemencébe. Ott aztán megégtek. A királyt kihirdették a szép leánnyal, és megtartották a fényes lakodalmat.

KORCSOLYAVERSENY

Egyszer egy hajó egy város kikötőjében maradt télidőre. A hajó körül olyan volt a jég, mint a csillogó üveg, és a kapitány korcsolyázni kezdett. Odament hozzá egy kisasszony, és megkérdezte:

– Jól korcsolyázik?

– Azt hiszem, jól korcsolyázom. Nem hinném, hogy volna valaki a világon, aki jobban tudna korcsolyázni, mint én – felelte a kapitány.

– Versenyezzünk, hadd lássuk, melyikünk korcsolyázik jobban – indítványozta a kisasszony.

– Száz tallért fizetek, ha alul maradok a versenyben, és ugyanannyi jár nekem, ha én nyerek.

A kapitány beleegyezett, és most korcsolyázni kezdtek. Alig indult el a kapitány, máris szembetalálkozott a kisasszonnyal, aki megtette a maga útját. A kisasszony megállapította, hogy ő nyerte meg a fogadást, és a kapitány beismerte a vereséget. A kisasszony ki akarta fizetni a kapitánynak azt a summát, amiben megegyeztek, pedig a kapitánynak kellett volna fizetni. A kapitány semmiképpen sem akarta elfogadni a pénzt, de a kisasszony nem engedett, és a kapitány végül is elvette a pénzt.

– Mit csináljak ezzel a pénzzel? – kérdezte.

– Menjen a vendéglőbe, igyék, és fizessen másoknak is.

A kapitány elment a vendéglőbe, leitta magát, s fizetett másoknak is. Egy idő múlva megjelent a vendéglőben a kisasszony.

– Nem járt itt egy hajóskapitány? – kérdezte.

– Járt bizony. Még most is itt van. Ott fekszik valahol tökrészen. Száz tallérért rendelt italt, ivott, másokat is itatott, s most nem tudjuk, vajon fizet-e.

A kisasszony kifizette a kapitány költségét, így újra száz tallért ajándékozott neki. Azután a kisasszony elment.

A hajó kormányosa is korcsolyázni akart. Szembetalálkozott a kisasszonnyal.

– Jól korcsolyázik? – kérdezte a kisasszony.

– Miért ne volnék jó korcsolyázó? Nem hinném, hogy volna valaki a világon, aki jobban korcsolyázik nálam.

– Versenyezzünk – indítványozta a leány. – Ha veszítek, kétszáz tallért fizetek; ha nyerek, én kapok ugyanannyit.

A kormányos beleegyezett. Megkezdődött a verseny. Egy kis idő múlva már szembejött a kisasszony, megtette a maga útját. A kormányos elismerte, hogy vereséget szenvedett. Mégis a kisasszony adott neki kétszáz tallért, pedig a kormányosnak kellett volna fizetnie. A kormányos nem akarta elfogadni a pénzt, de a kisasszony nem engedett.

– Mit csinálsz ezzel a pénzzel? – kérdezte a kormányos.

– Menj el a vendéglőbe és igyál! Ha egyedül nem győzől eleget inni, fizess másoknak is.

A kormányos elment a vendéglőbe, leitta magát a sárga földig, s másoknak is fizetett. Egy idő múlva megjelent a vendéglőben a kisasszony, és a kormányos után tudakozódott.

– Itt van, de tökrészeg. Kétszáz tallérért hozatott italt az asztalra, ivott, másokat is itatott, de nem tudjuk, van-e pénze?

A kisasszony kifizette a kormányos rendelését, így újabb kétszáz tallért ajándékozott neki. Azután a kisasszony elment.

A matróz is korcsolyázni ment a hajóról. Szembetalálkozott a kisasszonnyal.

– Jól korcsolyázik?

– Miért ne korcsolyáznék jól?! Nincs senki a világon, aki nálam jobban tudna korcsolyázni.

– Versenyezzünk, ha kedved van hozzá. Háromszáz tallért fizetek neked, ha veszítek; ha pedig én nyerek, te fizetsz nekem ugyanannyit – indítványozta a kisasszony.

Egy idő múlva szembejött a kisasszony, már megtette a maga útját.

– Győztem, te pedig elvesztetted a versenyt!

A matróz beismerte a vereséget. A kisasszony mégis háromszáz tallért adott a matróznak. A matróz nem akarta elfogadni, de a kisasszony erőnek erejével rátukmálta a pénzt. Így hát a matróz a végén mégiscsak elvette a pénzt, és megkérdezte:

– Mit csinálsz ezzel a pénzzel?

– Menj a vendéglőbe, rendelj italt és igyál, s ha nem győződ elinni a pénzt, itass másokat is!

A matróz elment a vendéglőbe, ivott, másokat is itatott, de nem itta le magát. Azután megjelent a vendéglőben a kisasszony.

– Járt-e itt egy matróz? – kérdezte.

– Itt van még most is. Italt hozatott háromszáz tallérért, ivott és másokat is itatott.

A kisasszony beszélni akart a matrózzal. A szíve megszólalt: derék ember, mértéket tart az ivásban, szívesen lennék a felesége. De nem árulta el az érzéseit, hanem biztatta a matrózt, hogy szerezzen magának hajót és kereskedjék. A matróz elpanaszolta, hogy nincs erre pénze, pedig ha volna, a világ akármelyik tengerén megélné a hajójával. Erre a kisasszony elmondta, hogy ő a világ leggazdagabb kereskedőjének a leánya, az apja azt sem tudja, mennyi a vagyona. De neki magának is van vagyona, és ha a tengerész egyedül nekivágna a tengernek, egy hajót adna neki gazdag rakománnyal. Hanem a tengerész jöjjön el holnap az ő boltjukba, és vásároljon olyan posztót, amelyikből egy sing tíz tallérba kerül. Ebben maradtak, és azután elváltak.

Másnap a tengerész elment a gazdag kereskedő boltjába, és posztót kért, amelyiknek singje tíz tallér.

– Nincs ilyen finom posztónk – mondta a kereskedő.

– Hát nem emlékszel, apám, hogy az emeleten éppen ilyen posztónk van egy véggel?

– Hát ha van, hozd le!

A kisasszony lehozta a vég posztót, és a tengerész megvette az egész véget. Mikor a matróz kibontotta otthon a csomagot, hát rengeteg sok pénzt talált benne. A kisasszony a maga vagyonából egy hajót is ajándékozott a tengerésznek gazdag rakománnyal.

A matróz felvonta a vitorlákat, és útnak indult. Egy darabig simán ment az út, de azután rettenetes nagy bajba került: a tenger háborgott, örvénylett, a hajó rakományostul, mindenestül elsüllyedt. Az emberek is csak nagy nehezen menekültek meg, alig volt bennük élet, mikor partra kerültek. Pironkodva, szégyenkezve lopódzott a tengerész a mellékutcákon át a lakása felé: félt, hogy a kisasszonnyal találkozhatik. Egy mellékutcában mégiscsak elébe került a kisasszony:

– Mi az, hát nem mentél ki a tengerre?

– Dehogyanem mentem, hanem szerencsétlenül jártam: a hajóm összetört, és rakományostul, mindenestül elsüllyedt a tenger fenekére. Csodák csodája, hogy életben maradtunk – mondta nagy búsán a tengerész.

– Ne búsulj – vigasztalta a leány. – Egy hajó elvesztése csak annyit jelent, mintha leszakadt volna egy gomb a ruhámról. Új hajót adok neked új rakománnyal, s megint elindulhatsz szerencsét próbálni.

A kisasszony jól megrakott hajót adott, és a tengerész kifutott hajójával a tengerre.

Mikor arra a helyre értek, ahol egyszer hajótörést szenvedtek, újra bajba kerültek: a hajó rakományostul, mindenestül elsüllyedt, és a hajósok még nehezebben mentették meg az életüket és jutottak ki a szárazföldre, mint azelőtt. Bánat emésztette a tengerészt, amikor mellékutcákon a lakása felé lopózkodott. Szégyellte nagyon, hogy dicsekedett, most, íme, ez a hajója is elpusztult. Szembejött a kisasszony:

– Mi az, hát nem mentél ki a tengerre?

– Elindultam, de megint szerencsétlenül jártam, a hajó elsüllyedt mindenestül, csodák csodája, hogy megmenekültünk.

– Ne búsulj, adok neked új hajót gazdag rakománnyal. Próbálj szerencsét. Mit számít nekem az a két elveszett hajó. Csak annyiba veszem, mintha egy gomb szakadt volna le a ruhámról.

Így vigasztalta a kisasszony a tengerészt.

Így hát újra adott a kisasszony egy hajót, és ez nagyobb és szebb volt az eddigi hajóknál. A tengerész kifutott hajójával a tengerre. Mikor arra a veszedelmes helyre ért, a hajó összetört, s mindenestül elsüllyedt. A hajósok mégiscsak kimenekültek a szörnyű veszedelemből, és rettenetes erőfeszítéssel csónakokon partra jutottak. A tengerész lesújtván lopózkodott a városszéli utcákon át lakása felé, és elhatározta, hogy egy szót sem szól a szerencsétlenségről a kisasszonynak. Igen ám, de szembejött a kisasszony, és megkérdezte:

– Mi az, hát nem mentél ki a tengerre?

– Dehogyanem mentem, hanem megint szerencsétlenül jártam. A hajó elsüllyedt mindenestül, csodák csodája, hogy megmentettük

az életünket.

– Ne búsulj! Adok neked egy negyedik hajót. Próbáld szerencsét vele! Az elsüllyedt hajókat csak annyiba veszem, mintha egy gomb szakadt volna le a ruhámról.

Így hát a kisasszony ismét adott egy jól megrakott hajót, és a tengerész ismét kifutott a hajójával a tengerre. Hanem most óvatosak voltak: messzire elkerülték azt a bizonyos veszedelmes helyet. De akármennyire vigyáztak, valami csodálatos erő mégis örvénybe sodorta a hajót: háborgott, zajlott a tenger, mint fazékban a víz, ha erős forrásban van. Már azt hitték, hogy végük van. Ekkor hirtelen egy nagy fekete kutya bukkant fel a forgóban. Ezt a kutyát rettenetes kínlódással agyonverték, s ezzel megmenekültek a veszedelemtől. A tenger megnyugodott, a hajó szépen siklott tova a tenger sima vizén.

Jó néhány napot töltöttek már a tengeren, mikor hirtelen szép, nagy várost láttak a parton, mint arany és gyémánt csillogtak-villogtak a toronytetők. A városban egy gazdag kereskedőnél találtak szállást. Erről a kereskedőről az hírlett, hogy a hajója is színarany. És halljatok csodát: ez a kereskedő bevallotta, hogy ő volt a nagy fekete kutya az örvényben, és most nagyon boldog, mert a kutya agyonverésével megint emberré változott. És azt is elbeszélte, hogy miért vált kutyává: három várandós menyasszonyát gyilkolta meg a tengernek azon a bizonyos pontján, és megfogta az átok: kutyává változva élt a tengerben. Boldogságában és annak örömére, hogy megszabadult az átoktól, négy arannyal telt aranyhajót ajándékozott a tengerésznek. A tengerész leendő menyasszonyának, a kereskedő leányának pedig olyan gyönyörű ruhákat küldött, amilyeneket még senki sem látott ezen a világon. A pompás hajóraj most hazafelé indult – azon a veszedelmes helyen nem háborgott a tenger –, és szerencsésen megérkeztek a lakóhelyük kikötőjébe.

A tengerész vasszürke ruhába öltözött, mikor a városba készült. Az embereit figyelmeztette, hogy ne csodálkozzanak, ha toprongyosan jön vissza a hajóra. A városban látta, hogy valami nagy ünnepségre készülődnek. Szép zászlók lengtek-lobogtak a zászlórudakon, és az utcák tele voltak szórva virággal. Megkérdezte, hogy mire készülnek. A város hercege ma tartja az esküvőjét a gazdag kereskedő leányával, mondták. Búnak eresztette fejét a

tengerész, elkeseredetten járkált az utcákon. Egy kéményseprő jött szembe fekete ruhájában.

– Nem cserélnél ruhát velem? – kérdezte a tengerész.

– Ugyan, ne csúfolódj! – mondta a kéményseprő, s már indult is tovább.

– Nem akarok csúfot űzni belőled, én igazán szeretnék ruhát cserélni veled.

A kéményseprő visszafordult, és ők ruhát cseréltek. A tengerész a kormos ruhában egy vendéglőbe ment, különszobát kért, s azonkívül vizet, fekete kenyeret és írószereket. Azután levelet írt a kisasszonynak, s egy emberrel elküldte hozzá a levelet. A tengerész megette a fekete kenyeret, ivott reá vizet, s már ott is volt a szobában a kisasszony. Azonnal felismerte a fiút, és akármilyen kormos volt a ruhája, a nyakába borult, és sírt boldogságában: íme, életben van az ő egyetlen kedvese, akiről azt hitte, hogy már rég meghalt. Az eset híre gyorsan elterjedt a városban, és a gazdag kereskedő odavolt bánatában, hogy a leánya kosarat adott a hercegnek, mert egy kéményseprőt szeret.

A kisasszony és a tengerész a tengerparton sétáltak, és a kisasszony észrevette a hajókat:

– Kié lehet ez a pompás hajóraj; ilyen szép hajókat eddig még sohasem látott itt senki.

– Nézzük meg közelről is a hajókat! – indítványozta a tengerész.

– Jaj, jaj, hogy mehetnénk fel a hajókra, mikor ilyen rossz ruha van rajtad. Még azt hinnék, hogy elment az eszünk.

De a tengerész nem engedett, és így felmentek az egyik hajóra. Ott senki sem csodálkozott rajtuk, hanem nagy tisztelettel fogadták őket. A tengerész felvette ezüstruháját, és a menyasszonynak csodaszép ruhákat ajándékozott. A kisasszony magánkívül volt örömeiben: most már tudta, hogy a kedvese útja szerencsésen végződött. Mondanom sem kell, hogy a kereskedő is végtelen boldog volt, mikor megtudta, hogy a remek hajóraj a veje tulajdona, és mikor meglátta a tengerészt és a leányát a gyönyörű ruhákban. Örömmel adta feleségül a leányát a tengerészhez, és azután megtartották a lakodalmat.

Engem is meghívtak, mert a vőlegényt minden útjára elkísértem, vele voltam szerencsétlenül és szerencsésen végződő útjain. A

város legnagyobb terén borókafenyő gubacsából készült tálat helyeztek el, akkora volt ez a tál, mint a piac. A tálat teleöntötték a világ legfinomabb italával. Levesmerő kanállal mindenki annyit meríthetett az italból, amennyi csak belefért. El ne felejtsem: ott volt a lakodalomban a világon mindenki, csak éppen a herceg hiányzott; mérgében, hogy kosarat kapott, elbujdosott az országból.

KÁTRÁNYÉGETŐ FIÚBÓL LETT GENERÁLIS

Észak-Finnországban volt egy gazda, aki az egyetemen iskoláztatta a fiát Helsinkiben. A fiú folyton leveleket írt az apjának, s mindegyik levelében pénzt kért. A pénzt aztán elitta, s hosszú ideig feléje sem nézett az egyetemnek. Az apa elszegényedett, a gazdaságát is eladta. A fiú még a ruháit is elitta, s mikor már toprongyos volt, beállt kátrányégetőnek.

Volt Helsinkiben egy gazdag kereskedő, és annak egy gyönyörű leánya. A leálynak vőlegénye volt Oroszországban, de erről az apa semmit sem tudott. Egy nap a kereskedő leánya elment a kikötőbe: a vőlegényét várta, mert a vőlegény levélben tudatta, hogy ezen és ezen a napon Helsinkibe érkezik. Véletlenül a kátrányégető fiú is ott volt a kikötőben, s mikor a leány találkozott a vőlegényével, éppen a közelükben állt. A leány és a vőlegénye oroszul beszélgettek, és a fiú kihallgatta a beszélgetésüket. Még gyanakodtak is egy kicsit, hogy a fiú talán érti a beszélgetésüket, de a kereskedő lánya megnyugtatta a vőlegényét:

– Ugyan, hova gondol, legfeljebb svédül tudhat egy ilyen rongyos alak.

Folytatták a beszélgetést.

– Hiába minden, csak úgy tudunk magunkon segíteni, ha szerzel egy vaskampót, és felkapasz a falon az ablakomba. Apám nagyon megharagszik, ha meglát téged.

A kátrányégető, aki az egyetemen is tanult, bizony tudott oroszul, és minden szavukat megértette. Vaskampókat szerzett, és a megbeszélte időnél hamarabb felmászott a falon, és bejutott a leány szobájába. Nem gyújtottak világot. A fiú oroszul beszélgetett vele, mint az orosz vőlegény. A kátrányégető fiú a leány mellé feküdt az ágyba, és felsóhajtott:

– Csak nem értette meg az a kátrányégető, hogy mit beszélgettünk egymással?!

A leány megnyugtatta:

– Nem tudhat oroszul egy olyan rongyos alak.

Egy idő múlva valami zaj hallatszott az ablak felől.

– Hajítsd a fejére az éjjelit! – mondotta a leány.

A fiú a vőlegény fejére hajította az éjjelit, és az orosz vőlegény szedte a sátorfáját.

Másnap reggel a fiú nem kelt fel, nem is beszélt, csak feküdt az ágyban. A ragyogó napsütésben a leány rájött, hogy a kátrányégetővel hált. A leány elbúsulta magát, és keserves sírásra fakadt. Az apa észrevette, hogy a leánya folyton csak sír, és faggatni kezdte. A leány elmondta az apjának, hogy mi történt. Az apa látni akarta a fiút, vajon tud-e legalább írni, lehet-e embert faragni belőle. A leány meg az apja egy papírlapot adott a fiú kezébe: írja rá a nevét. A fiú tizenkét nyelven írta le a nevét, és közben beszélgetett az apával. A kereskedő rájött, hogy a fiú egyáltalán nem buta, és figyelmeztette a leányát:

– Most már legyél az övé, ha már megvan a szégyened.

A kereskedő felruházta a fiút, és látta, hogy egészen szemrevaló ember. Megkedvelte a fiút, és szólt a lányának:

– Az lesz a legjobb, ha megesküsztek, és én a fiút magam mellé veszem az üzletbe.

Megtartották a lakodalmat, és a vő éveken át becsülettel megállta a helyét.

Egy idő múlva a fiú szeretett volna katonaiskolát végezni Oroszországban. A kereskedő viselte a költségeket, és a fiúból generális lett – úgy ment vissza a feleségéhez Helsinkibe.

– Most elmegyek északra egy fél évre, meglátogatom a szüleimet. Ha a fél év elteltével nincs hír rólam, gyere utánam – mondta a generális.

A generális uniformisba öltözött, s úgy indult útnak. Kétlovas hintón érkezett szülőfalujába. Ott először a vendéglőbe ment, és kártyázni kezdett a vendéglőssel. Elvesztette az uniformisát, a kocsiját, a lovát, mindenét, amije csak volt. A vendéglős ócska ruhákat adott rá, s így ment haza a generális az apjához és az anyjához. Az apja nem volt otthon, az uraság bakkecskéit őrizte a legelőn, de az anyját otthon találta. A generális bolondnak tetette magát, az anyja nyakába ugrott, és az anyja rögtön felismerte:

– Jóságos ég, hát így lerongyosodtál, s még bolond is vagy! Ennél nagyobb baj igazán nem érhetett volna!

A fiú csak csüngött az anyja nyakán, az anyja pedig nem tudta, hogy mit csináljon.

– Szerencséd, hogy nincs itthon az apád, azt ígérte, hogy agyonver, hiszen te juttattál ilyen szegénységbe bennünket!

Az anya azután kioktatta a fiát:

– Most pedig bújj a lépcső alá, mert mindjárt itt lesz az apád a kecskéivel.

A fiú, azaz a generális elbújt a lépcső alá, meg se nyikkant. Mikor az ember hazaérkezett, az asszony a fiát emlegette, de az ember rámondott:

– Egy szót se róla! Miért gondolsz rá?

Az asszony nem hallgatott el:

– Ugyan ne mondj már ilyet. Hátha megbolondult szegény, s nincs aki gondját viselje.

– Hát az már más.

Az asszony most elárulta, hogy a fiú a lépcső alá bújt, és hogy bizony bolond szegény. Azután behívta a fiát a házba. A fiú az apja nyakába ugrott, simogatta, cirógatta, mintha igazán eszelős lenne. Az apa elgondolkozott: vajon lehetne-e pásztor, vajon elboldogulna-e a kecskékkal a legelőn. Én meg más munkát keresnék magamnak.

A fiú először az apjával ment a legelőre. Az apa látta, hogy a fia tud bánni az állatokkal, és magára hagyta a kecskékkal. A fiú esténként rendes időben hazavitte a kecskéket, de egy idő múlva az apa elégedetlenkedni kezdett: alig volt gyapja a kecskéknak. Kiderült, hogy a fiú mindennap egzecíroztatja a legelőn a kecskéket, és bottal püföli szegényeket, ha nem engedelmeskednek. Igazán nem csoda, hogy odalett a szőrük. Egy idő múlva esténként a kecskék katonásan meneteltek haza: két hátsó lábukra állva puska helyett karót fogtak a két mellső lábukkal. Az apa nagyon elcsodálkozott, s még az uraságnak, a kecskék gazdájának is elbeszélte, hogy a fia úgy egzecíroztatja a kecskéket, mintha katonák volnának. A katonásan menetelő kecskék híre messze földön elterjedt, és ezekért a kecskéért nagy pénzeket fizettek az uraságnak.

Mikor a fiú egy este hazaérkezett a legelőről, az udvaron egy hintót látott. Mindjárt tudta, hogy a felesége keresi – el is jött már az ideje. A hintó ugyanaz a hintó volt, amelyet a vendéglős kártyán nyert tőle. Az asszony már tudta, hogy mi történt a vendéglőben, mert ő is oda érkezett, s látta, hogy a generális uniformisa ott lóg egy szegen. Meg is kérdezte mindjárt, hogy került ez a ruha a vendéglőbe. A gazda elmondta, hogy kártyázott egy generális-vendégével, és elnyerte tőle a ruháját, a lovát, a hintóját és az összes pénzét. Erre az asszony kártyázni kezdett a vendéglőssel, s elnyerte mindenét, még a portáját is. Az asszony, mintha utas lenne, éjjeli szállást kért a generális – férj szüleitől. A szülők ígértek is éjjeli szállást, de bevallották, hogy van egy bolond fiuk, s nem tudják, hogy mit szól ehhez az utas.

– Nem lesz semmi baj – mondta az asszony.

Mikor a fiú meglátta a vendéget, a nyakába ugrott, és meg akarta csókolni. Az apa elzavarta, és mérgében felkiáltott:

– Ez a fiú mindig csak bajt csinál!

A vendéget a zárt tornácról nyíló kisszobában helyezték el. A fiú folyton a vendég nyomában volt, lefeküdt a tornácon, s hiába húzta el onnan az apja, újra és újra lefeküdt a földre, s ütötte-verte sarkával a padlót.

– Ugyan hagyják már békén, majd bezárom az ajtót, nem jöhet be a szobába – mondta az asszony.

A fiú a tornácon maradt, s mikor az apja és az anyja lefeküdt, bement a kisszobába, s ő is lefeküdt a felesége mellé az ágyba. Kérdi az asszony:

– Igaz-e, hogy bolond vagy?

– Dehogyan vagyok, csak nem tudtam, hogy mit tegyek a nagy bajban, hát bolondnak tettem magam! – felelte a generális.

Az asszony most elbeszélte, hogy a vendéglőst teljesen megkopasztotta, még a portáját is elnyerte tőle. Reggel a fiú tiszta ruhába öltözött, és bevallotta az apjának és az anyjának, hogy ő igazán nem bolond, csak annak tetette magát, mit is tehetett volna egyebet. A generális apját és anyját megtették a vendéglő gazdájának és gazdasszonyának, a generális pedig a feleségével együtt visszaköltözött Helsinkibe. Mikor a gazdag kereskedő

meghalt, mindenét rájuk hagyta, és akkor elmentek Oroszországba, s ott hadvezér lett a generálisból. Még most is ott élnek.

SZEGÉNY EMBER SZERENCSEJE

Két porta volt egymás mellett, az egyik porta egy gazdag emberé volt, a másik egy szegény emberé. A szegény ember mindennel megpróbálkozott, dolgozott látástól vakulásig, mégsem ment semmire. Az irtásföldjük is egymás mellett volt, csak egy erdős szakadék választotta el a két földet egymástól. A nap még fenn volt az égen, mikor a gazdag ember béresei abbahagyták a munkát, és hazamentek; a szegény ember csak törte magát tovább is. Közben néha mégis leült, s megtömte a pipáját. Hát egyszer csak mit hall: a gazdag ember irtásföldjéről recsegés-ropogás hallatszott: a fatönköket égette egy ember.

- Ki vagy? – kérdezte a szegény ember.
- A gazdag ember szerencséje vagyok.
- Miért nem jössz át az én irtásföldemre is?
- Menj, és beszélj a magad szerencséjével!
- Hát az meg hol van?
- Ott alszik az irtásfölded szélén, rókaprém bunda van rajta, selyem a bélése.

A szegény ember oda ment, és felébresztette a szerencsését:

- Hé, te, szerencsém! Miért alszol, miért nem égeted a fatönköket?

- Ebben a bundában? – kérdezte a szegény ember szerencséje.
- Hát nem tudnál valamiképpen segíteni rajtam?
- Ha kedved volna kereskedni, segíthetnék neked.
- De hogy fogjak hozzá?
- Eredj horgászni! Kifogod az első halat, s annak a hasában drágakövet találsz. Annak a drágakőnek ötvenezer tallér az ára. Ez jó lesz kezdetnek.

A szegény ember kereskedni kezdett. Hét esztendő elmúltával nem százezer, hanem hétszer százezer tallér volt a vagyona.

Ez az igazság: aki megtalálja a szerencsését, annak minden sikerül.

A CSODATEVŐ KASZA

Valamikor régen, nagyon régen, a földesúr ispánja megparancsolta a zselléreknek, hogy hétfőn reggel kezdjék meg a kaszálást. Egy öreg zsellér helyettest keresett, mert az ispán gonosz ember volt: rettenetes gyorsasággal vágta a rendet, s megkövetelte, hogy mindenki éppen olyan keményen és gyorsan dolgozzék, mint ő maga. Csakhogy az öreg zsellér nem bírta már az erős munkát. Egész vasárnapja ráment a tudakozódásra, mégsem talált helyettest. Vasárnap délután bánatosan gondolt arra, hogy hiába minden, másnap reggel kaszálni kell. Mikor hazafelé bandukolt a faluból, szembejött egy alacsony termetű, szürke szakállas férfi, és kérdezte az öreg zsellértől:

– Miért vagy olyan szomorú? Mi járatban vagy?

A zsellér először megszeppent, de azután mégiscsak elpanaszolta a bánatát:

– A faluban jártam, embert kerestem, aki holnap kaszálna helyettem az uraság kaszálóján, de nem találtam segítséget. A földesúr ispánja gonosz ember, olyan erővel és gyorsan kaszál, hogy senki sem tud lépést tartani vele. Ezért kerestem helyettest a faluban.

– Ne félj, nem maradsz el mögötte – vigasztalta az ősz szakállú ember az öreg zsellért.

Egy kaszát adott a zsellér kezébe, és elmagyarázta:

– Fogd ezt a kaszát, és maradj mindig az ispán nyomában. Ne nézz soha a kaszára, és azzal se törődj, ha kőbe vagy tuskóba ütődik. És ne fend meg egyszer sem!

A zsellér szépen megköszönte az ajándékot, és hazavitte a kaszát.

Reggel megkezdte a kaszálást. Nyomon követte az ispánt, mint ahogy a szürke szakállú ember tanácsolta. Az ispán majdnem kiadta a páráját, annyira kellett igyekeznie, mert az öreg zsellér a nyomában volt. Pedig az öreg zsellér nem sietett, csak ritkán suhintott a kaszájával, s dőlt a rend mégis. Az ispán minden erejét

összeszedte, hogy egy sorban maradhasson a zsellérrel, de mikor aztán vért köpött, elhajította a kaszáját, és eszméletlenül rogyott a földre. A zsellér meg ki sem izzadt, olyan könnyedén dolgozott, míg el nem jutott a kaszáló végére.

Jó lecke volt ez az ispánnak. Azután már jobban bánt a zsellérekkel, nem hajszolta őket annyira, mint régebben. Hogy megkapta a magáét, belátta, hogy nála külön emberek is vannak.

A zsellér még két teljes esztendeig kaszált a kaszájával. Egyszer sem fente meg a kaszát, és akkor sem nézett rá, ha kőbe ütközött. Egyszer mégis nagyon erősen beleütődött a kasza egy nagyobb kőbe. A zsellér rápillantott, és mit látott: egy fenyőgallyat tartott a kezében. A kasza tehát fenyőgallyá változott.

AZ UTOLSÓ APAI TANÁCS

Egy vagyonos gazdának egyetlen fia volt. A fiú elérte azt a kort, amikor már házasodásra gondolhatott. Az öreg apa félt, hogy hamarosan meghal, s ezért magához hívta a fiát, és elmondta utolsó kívánságát.

– Három tanácsot adok neked, fiam, halálom előtt. Tartsd eszedben, amit mondok. Az első tanácsom ez: ne menj vendégségbe háromszor egymás után ugyanahhoz a házhoz, ha közben nem hívtad őket vendégül. A másik ez: ne adj kölcsön vemhes kancát. A harmadik ez: ne keress feleséget másik községben.

A fiú megígérte, hogy nem felejt el és megtartja az apa utolsó tanácsait.

A gazda nemsokára meghalt, s most a fiú gazdálkodott a birtokon. De bizony nem tartotta észben az apa tanácsait – talán nem is akarta észben tartani. A fiút, hogy egymaga volt a birtok tulajdonosa, kezdetben sokfelé hívták vendégségbe a környéken, és a fiú el is ment mindenhova, ahova csak hívták. Igen ám, ő maga szívesen járt vendégségbe, de eszébe sem jutott, hogy neki is illenék meghívni a vendéglátókat. Mikor apja halála után először hívták vendégségbe egy gazdaházba, finom ételekkel kínálták, és búzakenyeret adtak az asztalra. A fiú zsebre tett egy darab kenyeret. Mikor másodszor is meghívták ugyanarra a helyre, csak a rendes ételekkel kínálták, és rozskenyeret tettek az asztalra. A fiú a rozskenyérből is zsebre tett egy darabot. Mikor pedig harmadszor hívták ugyanarra a helyre, silány ételt adtak, és pelyvakenyér került az asztalra. De egy darabkát ebből a kenyérből is betett a zsebébe. Többször már nem is hívták ehhez a házhoz. A fiú a kenyérdarabokat szépen megőrizte.

Egyszer egy zsellér egy lovat kért kölcsön a fiatal gazdától, hogy fát szállítson haza az erdőből. A gazda mondta a zsellérnek, hogy vigye csak el az istállóból a vemhes kancát; ezt már úgysem lehet kocsiba fogni, nem való már nagyobb utakra. A zsellér elvitte a

kancát, de az erdőben olyan nagy hó volt és annyi száraz ág, hogy a kanca csak nagy erőlködéssel tudott mozogni, s még az est beállta előtt elvetélt. A zsellér hazavitte a lovat, és elmondta a gazdának, hogy mi történt. A gazda felbőszült, szidta, gyalázta a zsellért, aki bajt csinált, és ráparancsolt, hogy hozza haza a csikót az erdőből. A zsellér megtalálta az élettelen csikót – akkora volt, mint egy macska –, és elvitte a gazdának. A fiatal gazdának eszébe jutott az apai tanács: ne adj kölcsön vemhes lovat. Elszállt a haragja, s maga sem tudta miért, a csikót megtartotta.

A gazdát most már sehova sem hívták vendégségbe, és ő sem hívott soha vendéget. Lassanként megunta az egyedüllétet, és tudakozódni kezdett, hátha gazdag feleséget szerezhetne magának. Hallotta azután, hogy a szomszéd községben van egy eladó leány, egy gazdag gazdaleány. Elment hozzájuk, megkérte a leányt, meg is kapta. Megtartották az eljegyzést, és kitűzték a lakodalom napját. Akkoriban az volt a szokás, hogy a vőlegény menyasszonyi cipőt csináltatott a jövendőbelijének, a menyasszony pedig inget varrt és harisnyát kötött a vőlegényének. Így hát ez a vőlegény is csináltatott menyasszonyának cipőt, és azt el is vitte a menyasszonyának. Mikor a házhoz érkezett, ott találta a fiatal szabót, aki az esküvői ruhákat varrta. Úgy látszott, hogy a szabó nagyon jó barátságban van a menyasszonnyal. Ez nem tetszett a vőlegénynek, de eltitkolta a bosszúságát, pedig sejtette, hogy van valami a leány és a legény között. Hiába tartóztatták, hiába kérte a menyasszony apja is, hogy maradjon ott éjszakára, a vőlegény hazament. Csak annyit mondott, hogy fontos dolga van, még ma este otthon kell lennie. Nem is ígért semmi mást, csak azt, hogy a jövő héten újra eljön. Mikor hazafelé ment, betért egy kunyhóba, és bekötötte a lovát az istállóba. Az öreg embertől egy rongyos kabátot meg egy rongyos nadrágot kért kölcsön, a maga ruháját a kunyhóban hagyta. Magára vette az öregember rongyos gönceit – egy rossz sapkát is kapott, meg egy botot –, olyan volt, mint egy öreg koldus.

Azután így koldusnak öltözve visszament gyalog a menyasszonyáékhoz, és éjszakai szállást kért, mert már késő este van, és nem bír tovább gyalogolni. A gazdasszony szállást adott az idegen vándornak, és mondta neki, hogy feküdjék csak le aludni a kemence padkájára. A vőlegényt senki sem ismerte fel a háznál, ő

pedig – mint ahogy remélte is – mindent látott és hallott. A leány az egész estét a kisszobában töltötte a szabóval. Az ajtó nem volt egészen betéve, és így a vőlegény jól hallotta, hogy mi történik a szobában. A szabó megcsipkedte a leányt, és a leánynak tetszett a dolog.

– Jöhetek, ha majd csend lesz? – kérdezte a szabó.

– Csak meg ne hallják a szüleim – válaszolta a leány.

– Ne félj semmit, becsapjuk az öregeket.

– Hát nem bánom.

Azután a szabó kijött a szobából, hogy megmelegítse a vasalóját. Láta az öreg koldust a kemence padkáján, de ő sem ismerte fel.

– Ki ez az öregember a kemence padkáján, hogy került ide? – kérdezte a leánytól.

– Mit tudom én. Semmi közöm hozzá. Törődöm is az ilyen öreg koldusokkal!

A koldus alig tudta visszafojtani a nevetését.

Mindenki aludni ment, a leány is lefeküdt a nagyszobában; a szabó a kisszobában maradt. Mikor minden elcsendesedett, a kisszoba ajtaja lassan kinyílt, a szabó lábujjhegyen a leány ágyához ment, és azonnal lefeküdt a leány mellé. Az igazi vőlegény egész éjszaka figyelhette az ágyból hallatszó csendes turbékolást. Virradatkor a szabó visszalopódzott a kisszobába. Előző este a leány megmutatta a szabónak a menyasszonyi cipőjét, és a cipő ott maradt az ajtófélfánál, a kisszoba előtt. A vőlegény, mikor reggel elment, az egyik cipőt észrevétlenül bedugta a zsebébe. Azután megköszönte az éjszakai szállást, és már ment is, nehogy észrevegyék a cipő eltűnését. Egy idő múlva rájöttek, hogy hiányzik az egyik cipő. Gyanították, hogy az öreg koldus vitte el, de azt se tudták, hogy felfelé ment-e vagy lefelé, s így nem lehetett utánamenni. A faluban is tudakozódtak, hogy nem láttak-e egy ilyen meg ilyen öreg koldust, de senki sem tudott róla semmit.

Néhány nap múlva a vőlegény újra eljött a menyasszonyához, és akkor a menyasszony elpanaszolta, hogy egy gonosz, öreg koldus ellopta az egyik menyasszonyi cipőjét. A vőlegény vigasztalta:

– Ne törődj vele! Mit számít egy cipő, ha nem történt nagyobb baj. Majd csináltatok másik cipőt. Nincs semmi baj.

A menyasszony vidám volt, mint mindig, nem is sejtette, hogy a vőlegény tudja, miféle játék folyik közte és a szabó között. A vőlegény is jókedvet színlelt, pedig a szívében mást érzett. Az esküvőig már csak néhány nap volt, és a vőlegény sietett haza, hogy idejében elkészülhessen a cipő.

A lakodalom napján a vőlegény elhozta a menyasszonyának az új cipőt, de a régit is bedugta a táskájába. Ott volt a táskában az elvetélt csikó bőre is, meg azok a kenyérdarabok, amiket a vendégségekben zsebébe dugott. Akkoriban az volt a szokás, hogy esküvő előtt is asztalhoz ültek, s így volt ez most is. Evés közben történeteket beszéltek el, mindenki mondott egy történetet. Mikor a vőlegény került sorra, ezt mondotta:

– Nem tudok mesét mondani, de elbeszélek egy igaz történetet, s ez éppen olyan mulatságos, mint egy kitalált történet.

A menyasszony biztatta a vőlegényt:

– Halljuk azt a mulatságos történetet!

A vendégek előre nevettek, és ők is biztatták a vőlegényt, hogy mondja már. A vőlegény a torkát köszörülte, és jó nagy hangon, hogy mindenki hallhassa, beszélni kezdett:

– Apám a halálos ágyán három tanácsot adott nekem. Az első ez volt: ne menj egymás után háromszor ugyanahhoz a családhoz vendégségbe, ha közben nem hívod meg őket magadhoz. Aztán az apám meghalt, én megfeledkeztem a tanácsairól, egymás után háromszor mentem el egy házhoz. Először ilyen kenyeret adtak az asztalra – és megmutatta a vendégeknek a darab búzakenyeret –, másodszor ilyen kenyeret kaptam – és most elővette a rozskenyér darabját, és megmutatta a vendégeknek. – Harmadszor is meghívtak vendégségbe, el is mentem, de ekkor már csak silány ételeket adtak, és ilyen kenyér került az asztalra – és megmutatta a pelyvakenyeret. – Az apám másik tanácsa ez volt: ne adj kölcsön vemhes kancát, mert elvetél. Egy zsellér jött egyszer hozzám, lovat kért, hogy fát szállítson haza, én kölcsönadtam a vemhes kancámat, mert nem is gondoltam, hogy baj lesz belőle. A kanca elvetélt, a zsellérnek megparancsoltam, hogy hozza haza az elvetélt csikót az erdőből. A zsellér el is hozta, s csak akkor jutott eszembe az apám tanácsa, akkor értettem meg, hogy én vagyok a hibás és nem a zsellér. Itt van a csikó bőre, így elhihetitek, hogy igazat mondtam.

A vőlegény elővette a csikóbőrt, és megmutatta a vendégeknek. A vendégek jól nevettek, és nagyon mulatságosnak találták a történetet. A vőlegény folytatta:

– De most jön a java. A legmulatságosabb történetet még nem mondtam el.

A menyasszony kérte, hogy mondja már, és büszke volt rá, hogy milyen érdekes dolgok történtek a vőlegényével. A vőlegény folytatta:

– Az apám harmadik tanácsa az volt: ne hozz feleséget a szomszéd községből, mert más férfival hált már a menyasszonyod.

A menyasszony elpirult, de a vőlegény úgy tett, mintha észre sem venné, hogy a menyasszonya vörös, mint a kakastaréj, és nagy hangon beszélt tovább:

– Én nem hittem az apám szavának, eljöttem a szomszéd községbe, és eljegyeztem egy leányt, de azután rájöttem valamire. Eszembe jutott apám tanácsa, és próbára tettem a menyasszonyomat. Koldusnak öltözve jöttem, nem ismert fel senki, és megengedték, hogy a kemence padkáján aludhassam. Este láttam és hallottam, hogy másvalaki ugyanolyan cipőben jár, mint én. Éjszaka láttam és hallottam, hogy a szabólegény nem tétlenkedett a menyasszonyom ágyában. Nevettem magamban: én a kemencepadkán szorongok, más meg leszedi a tejfelt a bögrémben levő aludttejről. Volt annyi eszem, hogy bizonyítékról gondoskodjam, ők még ágyban voltak, mikor elloptam a menyasszonyom egyik cipőjét. Reggel gyorsan odébbálltam, nehogy felismerjenek. Itt a cipő, itt a bizonyíték, hogy igazat mondok – a vőlegény elővette a cipőt, és megmutatta a vendégeknek. – Én nem esküszöm meg ezzel a menyasszonnyal. Aki leszede a tejfelt, egye meg az aludttejet is!

A menyasszony úgy megijedt, hogy majdnem lefordult a székről. A vendégek összenéztek: a falubeliek hallották a háziaktól, hogy ellopták a menyasszony egyik cipőjét, de ki gondolta volna, hogy a vőlegény a tolvaj. A vőlegény hazament, a lakodalom elmaradt, a menyasszony senkinek sem kellett, s hiába haragudtak a rokonok, hozzá kellett adni a szabóhoz.

A fiatal gazda, a volt vőlegény pedig elvette a szolgálóját. A rokonok sopánkodtak emiatt, de ő csak ennyit mondott:

– Olyan tejesbögrét akarok, amibe senki más nem mártotta bele a kalácsát. Ha a gazdag házaknál nincs ilyen, van a szegényeknél!

Csak most értette meg a fiatal gazda, hogy milyen bölcs ember volt az ő öreg édesapja. Másokat is arra intett, hogy tartsák eszükben az apja tanácsait.

A JÓ ESZŰ FIÚ

Volt egyszer egy fiú, aki arról volt híres, hogy csodálatosan okos. A király is hallott róla, s egyszer el is ment, hogy megnézzze a fiút. A fiú egy rozoga viskóban lakott a szüleivel együtt; ennek a kis viskónak még lépcsője sem volt. A király a nyitott ajtóhoz lovagolt – a ló feje benn volt a lakószobában. A király nem szállt le a lóról, hanem lehajolt, bekukucskált, és kiáltott egyet:

- Van itt valaki?
- Egy lófej és másfél ember – kiáltott vissza a fiú a tűzhely mellől.
- Hol van az apád? – kérdezte a király.
- Elment, hogy sokat kérjen a kevésből.
- Hol van az anyád?
- Éppen azt a kenyeret dagasztja, amit a múlt évben ettünk meg.
- Hol van a bátyád?
- Elment madarászni. Ha madarat fog, az erdőben hagyja, amit nem fogott meg, azt hazahozza.

- Hol van a húgod?
- Éppen most siratja azt, amin a múlt évben nevetett.

A király már indulóban volt, de még visszaszólt a fiúnak:

- Eljössz a palotámba, és megmagyarázod a szavaid értelmét.

De nem jössz gyalog, sem pedig lóháton, és ha a palotámba érkezel, nem leszel sem künn, sem benn!

A fiú reggel, mindjárt napkelte után, elment a királyi palotába. Egy bakkecskén lovagolt: egyik lába a kecske hátán feküdt, a másik az árok szélét súrolta. Mikor a palotába érkezett, megállt a küszöbön, s onnan magyarázta meg szavai értelmét:

- Mikor az apám sokat kért a kevésből, éppen a rozsot vetette el.

Mikor anyám a múlt évben megevett kenyeret dagasztotta, éppen kenyeret sütött, hogy megadhassa a kölcsönként kenyereket. Mikor a bátyám madarászott, és a megfogott madarakat az erdőben hagyta, a meg nem fogott madarakat pedig hazahozta, a dombon a haját fésülte. A húgom, aki megsiratta azt, amin a múlt évben nevetett, gyermekágyban feküdt a szaunában.

– Adj fel az udvar népének olyan találós kérdést, amit senki sem tud megfejteni – mondotta a király.

A fiú gondolkozási időt kért, egy napot és egy éjszakát. A király beleegyezett a fiú kérésébe, és a nappal meg az éjszaka elteltével a fiú feladta a találós kérdést.

– Egy, aki megszületett, kilenc meg nem született húsát eszi; ül a legmagasabb fa csúcsán, feje a földön.

A rejtvényt senki sem tudta megfejteni, s így a fiú magyarázta meg szavai értelmét:

– Levágtam egy disznót, kilenc malac volt benne. A malacokat megfőztem, kimentem enni az erdőbe, ráültem egy szélviharban kidőlt fenyőfa csúcsára, s mohdombocskára hajtottam le a fejem.

A király nem érte be ennyivel, hanem még egy találós kérdést követelt a fiútól. A fiú feladta a kérdést:

– A király hallja, de csak ritkán látja, a paraszt mindennap látja, Isten sohasem látja.

A rejtvényt senki sem tudta megfejteni, ismét a fiú magyarázta meg szavai értelmét:

– A király minduntalan hallja, hogy mit beszélnek a hozzá hasonlókról, vagyis a királyokról, de ritkán látja őket. A paraszt mindennap lát parasztembert, de Isten sohasem lát magához hasonlót.

Most a király kérte a fiút, hogy adjon neki és az udvari embereknek olyan tanácsot, ami minden körülmények között hasznos. A fiú adott tanácsot, mégpedig ilyen tanácsot adott:

– Akármikor kezdesz, gondold meg előbb, hogy mi lesz a következménye.

A király elrendelte, hogy ezt a tanácsot írják fel mindenre, ami csak a palotában található.

Egy idő múlva a király megbetegedett. Az orvosok elrendelték, hogy eret kell vágni rajta: a rossz vér kifolyik, jó vér jön a helyébe. Csakhogy az udvari emberek között voltak olyanok is, akik szerették volna, ha meghal a király, és találtak egy orvost, akit rávehettek arra, hogy mérgezett vastűt szúrjon az érbe. Az orvos már kezdeni akarta a munkáját, és kezébe vett egy tálat, hogy abba eressze a király vérért, de ekkor elolvasta a tálon levő felírást: „Akármikor kezdesz, gondold meg előbb, hogy mi lesz a következménye.” Az orvos

elolvasta a felírást, és nem csinált semmit, hanem elmagyarázta a királynak, hogy még nincs szükség érvágásra.

Másnap mégiscsak eret vágott a királyon, és akkor a király magyarázatot kívánt, hogy az orvos miért halasztotta el az érvágást. Az orvos mindent bevallott, és a király csak most értette meg igazán, hogy milyen bölcs tanácsot adott az a jó eszű fiú. A király még aznap kinevezte a fiút a királyi udvar legfőbb hivatalnokának.

A KÖTÉLVERŐ MEGSZEDI MAGÁT

Volt egyszer egy kötélverő. Egy városban lakott, de a város nevére nem emlékszem. Ez a kötélverő egy kereskedőnek szállította a köteleket, s nagyon-nagyon szegény volt. Egyszer abban a városban két nagy rangú katona sétált, és azon vitatkozott, miképpen lehet meggazdagodni. Az egyik azt állította, hogy az az ember gazdagodik meg, akinek szerencséje van, a másik meg azt hajtogatta, hogy hiába minden, akármennyi áruja van valakinek, nem gyarapodik, ha a sors nem akarja. A vitatkozásból veszekedés lett; végül is kétszáz aranyban fogadtak: majd elválik, hogy melyiknek van igaza.

Éppen szembejött velük a kötélverő. Az egyik úr kétszáz aranyat adott neki, és ellátta tanácsokkal, mit tegyen, hogy meggazdagodjék: legyen kitartó a munkájában, vásároljon anyagot, csinálja és adja el a köteleket. A kötélverő nagyon megköszönte az úr szívességét.

A kötélverő azután hazament. De szegény ember volt, s így otthon nem volt olyan helye, ahol a pénzt megőrizhette volna. Így hát a pénzt a szemeteshordó aljára tette, a hordónak még egy feneket csinált, s befedte vele a pénzt. Másnap este munkája végeztével hazament. Körülnézett, kereste szemével a hordót, a hordó nem volt sehol.

– Hova tetted a szemeteshordót onnan a tornácról?

Az asszony egy szép korsót mutatott az embernek.

– Látod, milyen szép korsót kaptam cserébe a szemeteshordóért?

A kötélverő felkiáltott:

– Jaj, jaj! Én a hordó fenekére tettem a pénzt, amit az az úr ajándékozott nekünk, te meg eladtad a hordót!

Faggatta a feleségét, hová való az a kereskedő, aki elvitte a hordót, de az asszony nem tudta megmondani. Úgy gondolta mégis, hogy a városukban lakik.

Egy idő múlva eljöttek a magas rangú katonák, hogy megtudják, vajon szerencsét hozott-e a pénz a kötélverőnek. A szegényember elpanaszolta, hogy mennyire megjárta a pénzzel. Az úr ismét

kétszáz aranyat adott a kötélverőnek, és ellátta tanácsokkal, hogy milyen módon igyekezzék meggazdagodni. A kötélverő nagyon megköszönte az ajándékot, vásárolt egy kevés anyagot a kötélveréshez, és egy kevés húst vacsorára. A megmaradt pénzt a kalapja bélése alá dugta, onnan csak nem fog elveszni. Otthon kiment az udvarra, a húst a kezében tartotta. Hát jött egy nagy héja, és megragadta karmaival a húst. A kötélverő el akarta zavarni a madarat, de akkor a héja csőrébe kapta a kalapot, és elrepült vele.

Egy idő múlva megint eljöttek a nagy rangú katonák, hogy lássák, vajon szerzett-e vagyont a kötélverő, az ajándéku adott pénzből. A szegényember elpanaszolta az uraknak, hogy mi történt. Az az úr, aki kétszer is adott pénzt a kötélverőnek, beismerte, hogy elvesztette a fogadást. Így azután összesen hatszáz arany volt a vesztesége.

A másik úr, aki azt vitatta, hogy nem gazdagodik meg az ember, ha a sors nem akarja, egy ólomdarabot talált az utcán.

– Ezt az ólomdarabot a kötélverőnek adom. Ha a sors úgy akarja, vagyont szerez belőle.

És az ólomdarabot oda is adta a kötélverőnek.

Egy halász, aki ugyanabban a városban lakott, elhatározta, hogy vasárnap este halászni fog kerítőhálóval. Kisfiúk letépték a hálójáról az ólomnehezékeket, s elvitték játszani. A halász elküldte a feleségét a városba: szerezzon valahonnan ólmot, ha másként nem lehet, hát kölcsön. Az asszony bement a városba, de sehogy sem tudott ólmot szerezni. Mikor hazament ólom nélkül, kérdezte a halász:

– A kötélverőnél is jártál?

– Nem jártam, de hiába is jártam volna, úgysem tudott volna ólmot adni, hiszen nagyon szegény.

A halász biztatta a feleségét:

– Menj csak el hozzá, hátha véletlenül mégiscsak tudna ólmot adni.

Az asszony erre elment a kötélverőhöz, és a kötélverő így felelt a kérésre:

– Van egy darab ólmom, egy úrtól kaptam.

És odaadta az ólmot. A halász pedig nagy örömeben így hálálkodott:

– Mikor először húzom ki a hálót, a kötélverőé lesz minden hal; ami csak benne van. Hozzon a zsákmány szerencsét reá!

Mikor aztán kihúzták a hálót, nem volt benne semmi más, csak egy nagy csuka.

– Nincs szerencséje a kötélverőnek – mondta a halász a társainak.

A csukát aztán elvitte a halász a kötélverőnek:

– Akármennyi hal került volna a hálóba, az most mind a tied lenne, de csak ezt az egy csukát fogtuk a hálóval.

A kötélverő megköszönte a csukát:

– Megéri nekem ez a hal az ólomdarabot.

A kötélverő aztán felvágta a csuka hasát, hát csodálatos kő került elő belőle: ez a kő ragyogott a sötétben, mikor a gyermekek játszottak vele. Jött egy zsidó, meglátta a követ, és meg akarta venni. Először keveset ígért érte, a kötélverő nem is adta oda a követ, azután valamivel többet ígért, és a kötélverő eladta a követ. A zsidó tudta, hogy a kő nagyon sokat ér, és elvitte a királyhoz. A király tudni akarta, honnan szerezte a zsidó a követ, és mikor megtudta, hogy a kő egy szegény kötélverőé volt, tudni akarta azt is, hogy mit fizetett a zsidó a kőért. A zsidónak be kellett vallania, hogy mennyit adott a kőért. A király nagy summa pénzt adott a zsidónak, s meghagyta, hogy adja oda a kötélverőnek, de vonjon le belőle annyit, amennyit ő fizetett a kőért. A kötélverő meggazdagodott, s gyönyörű nagy üvegházat építtetett magának.

Néhány év múlva azok a nagy rangú katonák újra abban a városban jártak, ahol a kötélverővel megismerkedtek. Látták a szép üvegházat – ez a ház azóta épült, mióta utoljára jártak a városban –, s betértek a házba, hogy lássák, ki lakik benne. Hát ott találták a szegény kötélverőt, aki nagy jómódban élt. A kötélverő kérte az urakat, hogy üljenek le nála, és elbeszélte, hogy milyen nagy szerencsét hozott rá az az ólomdarab, amit az egyik úr ajándékozott neki, és hogy mennyire nem segített rajta a sok pénz, amit a másik úrtól kapott.

Azután az urak a kötélverővel együtt sétálni mentek, s körüljárták a várost. A város szélén egy leégett házat láttak. Oda mentek, hogy közelebbről is megnézzék, s látták, hogy a házból, amikor kigyulladt, kihordtak mindent, amit csak lehetett, még az edényeket is. A

kötélverő észrevette a kihordott holmik között a szemeteshordóját: és lám csak, ott találta a hordó dupla feneke között a pénzt, amit ő rejtett oda. Most már igazán elhihették a nagyurak, hogy úgy történt minden, ahogy a kötélverő elmondta nekik.

Tovább sétáltak, hát egy héja szállt fel az egyik fenyőfáról. Látták, hogy fészek is van a fán. A kötélverő felmászott a fenyőre, és halld csak: a fészek a saját kalapja volt. Ennek a bélése alá dugta a másodszor kapott pénzt. Meg is találták a pénzt a bélés alatt. A nagyurak igazán elhihették, hogy a kötélverő igazat mondott, mikor elbeszélte nekik, hogy a héja vitte el a kalapját a pénzzel együtt.

Így aztán kiderült, hogy az ember nem szerezhetsz vagyont, ha nincs szerencséje, de az is igaz, hogy kicsivel is sokra mehet, ha a sors úgy akarja. Mind a két úrnak igaza volt.

A KATONA ÉS A VADÁSZ

Egy csapatnál a katonák zsoldja a gonosz feljebbvalók zsebébe vándorolt. A katonák sokat szenvedtek emiatt, de nem mertek panaszt tenni. Csak ritkán lehetett a király színe elé kerülni, az írásos panaszok nem jutottak tovább a feljebbvalóknál, ha megkinyitották a szájukat, vesszőfutas volt a büntetésük. Végül is az egyik bátor katona elhatározta, hogy elmegy a királyhoz, panaszt tesz, és megkéri a királyt, hogy segítsen rajtuk, ha lehet.

A katona megszökött a csapattól. Gyalogolt egy napig, s akkor egy erdőbe ért. Már egészen besötétedett, s még nem látott sem embert, sem lakóházat. Végül is találkozott egy vadással, aki lóháton igyekezett hazafelé a vadászszákmányával. A vadász megkérdezte a katonától:

– Hova igyekszel, és hol hálsz meg?

A katona elmondta, hogy a királyhoz megy, panaszt akar tenni a gonosz feljebbvalók ellen. Hogy hol hál meg, azt maga sem tudja. Kiderült, hogy egy irányba mennek, s így elhatározták, hogy együtt keresnek éjjeli szállást.

Mentek, sokáig mentek, már sötét éjszaka volt, s még mindig nem értek ki az erdőből, és szállást sem találtak. Egyszer csak felvillanó fényt láttak, úgy gondolták, hogy talán lakik ott valaki, és megindultak a fény irányába.

Egy házból jött a világosság. A házban egy öregasszony lakott a leányával. Az utasok éjjeli szállást kértek éjszakára.

– Nem maradhattok itt éjszakára. Ez a ház rablók tanyája. Tizenkét rabló lakik itt. Ha éjfélkor hazajönnek a rablott szákmánnyal, és itt találunk, irgalom nélkül megölnék benneteket – mondta az asszony.

A vadász kiment a házból, hogy helyet keressen a lovának, és nem tért vissza. A katona is kiment, hogy megkeresse a vadászt, s látta, hogy a vadász nem mer bemenni a házba. A katonával együtt azért mégiscsak bement. Az öregasszony meg a leánya ismét figyelmeztették a vendégeket, hogy veszedelemben vannak.

– Itt most én vagyok a gazda, mindenki engedelmeskedik nekem
– mondta a katona.

A katona megmutatta a vadásznak, hogy a padló alatt pince van, s elmagyarázta:

– Amint a rablók egymás után belépnek, én sorra levágom a fejüket, te pedig felnyitod a pinceajtót, és a pincébe hajítod a holttesteket.

A katona kivont karddal várakozott az ajtófélfánál, és biztatta a vadászt, hogy aludjék egyet, míg a rablók megjönnek. A vadász nagyon el volt fáradva, de ilyen helyen mégsem kívánta az alvást.

Éjfélre járt az idő. Künn zaj hallatszott. A vadász a katona háta mögé állt. Négy rabló lépett be a szobába. A katona töből levágta az első rabló fejét. A második rabló megbotlott az első rabló holttestében. Ennek is lehullt a feje. Így járt a harmadik és negyedik rabló is. A katona intett a vadásznak, az elvégezte, amit neki kellett elvégezni. Egy idő múlva megint zaj hallatszott. Ismét négy rabló érkezett haza. Olyan sorsra jutottak ezek is, mint az előbbi négy rabló. A vadász a pincébe hajította a holttesteket. Eltelt egy kis idő, lépések zaja hallatszott: ismét négy rabló érkezett. Ezeknek is lehullt a feje, és ezek teste is a pincébe került. Az öregasszony és a leánya bizonygatták, hogy most már elmúlt a veszély. A vadásznak is megjött a bátorsága. A katona megparancsolta az asszonynak és a leánynak, hogy italt hozzanak. Hoztak is azok rumot meg pálinkát. A katona töltött és súgott valamit a vadásznak: ismételve meg halk hangon, amit ő mondani fog.

– Most pedig igyunk! – mondta a katona.

A vadász halk hangon utánamondta:

– Most pedig igyunk!

– Vedd magad mellé a fiatalabbikat, én magam mellé veszem az idősebbiket! – súgta a katona.

– Feküdjünk le! – indítványozta a katona.

– Feküdjünk le! – mondta halkan a vadász.

Lefeküdtek mind a négyen.

Reggel a katona ráparancsolt az asszonyokra, hogy mutassák meg a rablók kincseit. Sok arany, ezüst, és mindenféle más drágaság került elő. A leány meg az anyja közösen kaptak egy részt, a katonának és a vadásznak egy-egy rész jutott. A katona a maga

részét a vadász táskájába tette, mert nem volt nála semmi, amiben elvihette volna. A vadász táskáját a ló hátára kötötték, s lóra szállt a vadász is. Azután útnak indultak a királyi palota felé, a vadász lóháton, a katona gyalog. Már nem voltak messze a palotától, mikor a vadász megrántotta a gyeplőt, és a ló vágtatni kezdett. A katona utánakiáltott:

– Ha itt hagysz, hagyd itt a pénzemet is!

A vadász úgy tett, mintha semmit sem hallana, még gyorsabb futásra ösztökelte a lovát, s belovagolt a királyi várba.

A katona követte, olyan gyorsan, amennyire bírta; nagyon mérgelődött a zsákmány elvesztése miatt. A kapuőrtől engedelmet nyert a belépésre. Rögtön a király elé bocsátották, és a katona elmondta a királynak, hogy miért jött. A király biztatta, hogy pihenje ki magát, holnap elintézik a dolgot. Azután szólt az asszony népnek, hogy hozzanak italt. A katonának pedig ezt mondta:

– Itt én vagyok a gazda, mindenki azt csinálja, amit én mondok. Mondd utánam: most pedig iszunk!

A katona utánamondta:

– Most pedig iszunk!

A király suttogó hangon folytatta:

– Vedd magad mellé a fiatalabbikat, én magam mellé veszem az öregebbiket.

A katona most megértette, hogy tegnapi útitársa senki más, mint maga a király.

– Feküdjünk le! – mondta a király.

A katona utánamondta:

– Feküdjünk le!

A király lefeküdt a királyné mellé, a katona pedig a királyleány mellé. Azután elaludtak mind a négyen.

Reggel a király kijelentette, hogy személyesen intézi el a gonosz feljebbvalók dolgát. Útnak is indultak a király hintóján. Mikor már majdnem a csapathoz értek, a katona kiszállt a hintóból, és gyalog ment a csapatához. Azonnal vesszőfutásra ítélték. A katonát meztelenre vetköztették, a társai pedig felálltak két zárt sorba korbáccsal a kezükben. Éppen meg akarták kezdeni a korbácsolást, mikor észrevették a királyi hintót. A feljebbvalók elhatározták, hogy megvárják a királyt, hadd lássa, milyen szigorúan tartják a katonákat.

A király odaérkezett, és elmagyarázták neki, hogy miről van szó. A király kérdezett egyet-mást, és bebizonyosodott, hogy a katona igazat mondott. A király ítélkezett: a katonát ne büntessék meg, mert oka volt a panaszra, a korbácsolás a feljebbvalók büntetése legyen. A feljebbvalókat meztelenre vetkőztették, és sorra korbácsolták őket. A katonák kiválogathatták a feljebbvalók ruhái közül a kedvükre valókat, a feljebbvalók pedig a katonák ruháiban mehettek száműzetésbe. A katonák, akik olyan sok igazságtalanságot szenvedtek el, leszereltek és visszatértek az otthonukba. A bátor katonát, aki megölte a rablókat, a király magával vitte, hozzáadta a leányát feleségül, és mikor megöregedett, neki adta az országát is.

A ZSELLÉRFIÚ KERESZTAPJA

A király, harmadik Károly volt ez a király, bejárta álruhában az országot. Betért egy gazdaházba, éjjeli szállást és ennivalót kért. A gazdasszony éppen kenyeret sütött. Mérgében ráívalt a királyra:

– Kinek van most ideje vendéggel bajlódni! Helyet sem adhatunk éjszakára!

A gazdaházak mind messze voltak. A király csak egy kis kunyhót látott a közelben, oda ment be. Elmondta, hogy mennyire megjárta a gazdaházban: nem kapott sem éjjeli szállást, sem ennivalót, és hogy milyen mérges volt a gazdasszony, akit megzavart a kenyérsütésben. A zsellér azonnal éjjeli szállást kínált a vendégnek, pedig a király nem kért semmit. A zsellér sopánkodott, hogy nehezen élnek, szűkén vannak, jó ételt sem tudnak adni a vendégnek.

– Szűkebb helyen is meg lehet lenni – mondta a király, aki hálás volt, hogy meleg szobában tölthette az éjszakát.

A zsellér zabkenyeret és aludttejet – vagy más valamit, ami éppen volt – tett az asztalra, a padlóra derékaljat helyezett, és kérte a vendéget, hogy feküdjék le a gyermekek mellé.

Hanem éjszaka valami sürgős dolga akadt a gazdának, a király csodálkozott a nagy jövés-menésen, de nem tudott rájönni, hogy mi történik a háznál. Aludni nem tudott, várta, hogy mi lesz. Egy idő múlva jött a zsellér, és megmutatta a királynak újszülött fiát, s örömmel beszélte el, hogy a felesége a szaunában fekszik, ott hozta világra ezt a gyermekét. A király megcsodálta a fiúcskát, ölébe vette, megcsókolta, megjósolta, hogy nagy úr lesz belőle, és felajánlotta, hogy keresztapja lesz a gyermeknek. A zsellér rögtön beleegyezett. Milyen jó, hogy van már keresztapja a gyermeknek. A környékbeli gazdák olyan gazdagok és gőgösek, hogy egyiket sem merte volna keresztapának hívni. A keresztelő napjában is megegyeztek. Reggel a király elbúcsúzott, de megígérte, hogy a kitűzött időben eljön, és akkor keresztelőre viszik a gyermeket.

Elérkezett a keresztelő napja, a zsellér várta a keresztapát, de nem jött senki. Mikor egyszer megint kinézett az ablakon, hát mit

látott: fénylő fegyverekkel nagy csomó ember közeledett az úton; egy nagyúr lovagolt az élen, és sok-sok katona menetelt utána. A zsellér nem tudott hova lenni, annyira elcsodálkozott:

– Hova mehet ez a csapat, talán csak nincs valahol háború?!

De ekkor a csapat már be is fordult a zsellérház udvarára, a vezér egyenesen a házba ment, és így szólt:

– No, eljöttem, hogy keresztelőre vigyem a fiút, hiszen ebben egyeztünk meg.

A zsellér egészen elvesztette a fejét, de a vezér elmagyarázta, hogy ő volt az a vendég, aki náluk aludt a gyermek születésekor. A zsellér rendre magához tért, és nagyon örvendezett. Azután elvitték a kisfiút a paplakba. A király nagy summa pénzt adott a zsellérnek, és meghagyta, hogy gondosan neveljék a kisfiút. Annyi pénzt küldött a gyermeknek minden évben, hogy az egész család jól megélt belőle. Mikor megnőtt, iskolába adták, és híres generális és hadvezér lett aztán belőle.

HOGYAN LEHET A SZEGÉNY EMBERBŐL GAZDAG EMBER

A király vadászás közben betévedt egy kis erdei viskóba, ahol egy seprűkötő lakott. Az öreg seprűkötő elpanaszolta, hogy a gazdák milyen gonoszak, most már azt sem engedik meg, hogy seprűnek való gallyakat szedjen az erdőikből, mindig veszekszenek vele, pedig semmi más keresete nincs, csak az, amit seprűkötéssel szerez. A király meghagyta az öregnek, hogy csináljon nagy-nagy csomó seprűt, álljon a seprűkkel a királyi palota kapujába, de ne adja olcsóbban, mint darabját egy aranyért.

Az öreg seprűkötő nagy csomó seprűt csinált, és a seprűkkel a királyi palota kapujához állt. A király valami megbeszélésre magához hívatta az összes minisztereit, és elrendelte, hogy csak úgy léphetnek be a palotába, ha mindegyik hoz magával egy seprűt. Megrohanták a miniszterek az öreg seprűkötőt, de seprűt csak úgy kaptak, ha egy-egy arannyal fizettek érte.

Mikor a miniszterek bevonultak seprűjükkel a palota udvarára, oda hívatta a király az öreg seprűkötőt.

Az udvaron sorban álltak a miniszterek, hónuk alatt a seprűvel. A király felkiáltott:

– Így lesz a szegény emberből gazdag ember.

A KIRÁLYFI ÉS A TENGER SZELLEME

A királynak három fia volt. A legidősebb fiának arannyal telt kamrát adott, a középsőnek ezüsstel telt kamrát, a legkisebbiknek pedig hánccsal telt kamrát. A legkisebb fiú hátára vette a hánccsal telt kamrát, és elindult a tengerpart felé. Szembejött egy medve, s megkérdezte a királyfitól:

- Hová, hová, öcsém, hánccsal kamrával a hátadon?
- A tengerpartra megyek, ráncba húzom a tengert.
- Vigyél magaddal.
- Gyere!

Szembejött a farkas, és megkérdezte:

- Hova igyekeztek azzal a hánccsal kamrával?
- A tengerpartra, hogy ráncba húzzuk a tengert.
- Vigyetek engem is magatokkal.
- Gyere!

Aztán szembejött a róka, és megkérdezte:

- Hova igyekeztek így hármában?
- A tengerpartra. Kötelet sodrunk, és ráncba húzzuk a tengert.
- Vigyetek engem is magatokkal!
- Gyere!

Azután szembejött egy nyúl, és megkérdezte:

- Hová mentek így négyen?
- Megyünk, hogy ráncba húzzuk a tengert.
- Vigyetek engem is magatokkal!
- Gyere!

A tengerpartra érkeztek, és hozzáfogtak a kötél-sodrúshoz.

Odament a tenger szellemének a fia, és nézte, hogy mit csinálnak.

- Mit akartok azzal a kötéllal, amit hatan sodortok?
- Ráncba húzzuk a tengert.
- Megyek és megmondom az apámnak!

A tenger szelleme üzenetet küldött: ha legyőzik a fiát a birkózásban, ráncba húzhatják a tengert.

– Eredj, próbálkozz a bátyámmal! – mondta a királyfi, és a medvére mutatott.

A medve maga alá gyűrte a tenger szellemének a fiát, még egy tövestől kitépett fát is fektetett a fiúra.

A tenger szellemének a fia hazament.

– No, mi történt? – kérdezte az apja.

– Azok ott olyan erősek, hogy majdnem megöltek.

A tenger szelleme parancsot adott a fiának, hogy vigye el a tengerpartra egy tehén húsát: ha mind megeszik a húst, ráncba húzhatják a tengert.

A királyfi szólt a farkasnak, hogy egye meg a tehén húsát, és a farkas felfalta a húst.

A tenger szellemének a fia megint hazament. Megkérdezte az apja:

– Ki győzött?

– Mind megették a húst, nekem semmi sem maradt.

A tenger szelleme újabb parancsot adott:

– Aki győz a hazudozásban, ráncba húzhatja a tengert.

A királyfi szólt a rókának, hogy álljon ki a versenyre.

A róka győzött, a tenger szellemének a fia még a száját sem nyithatta ki.

A fiú ismét hazament. Az apja megkérdezte:

– No ki a győztes?

– Ők győztek. – A tenger szelleme most versenyfutást rendelt el.

A fiú visszament a tengerpartra:

– Apám megparancsolta, hogy fussunk versenyt.

– Menj oda ahhoz a nagyothalló társunkhoz, és kiáltsd a fülébe, hogy vele futsz versenyt! – monda a királyfi. A tenger szellemének a fia nagyot kiáltott a nyúl fülébe. A nyúl megijedt, és hirtelen olyan gyorsan elszaladt, hogy a tenger szelleme fiának még arra sem volt ideje, hogy megmozduljon.

A fiú megint csak hazament. Kérdezte az apja:

– Ki győzött?

– Ők győztek. Én el sem mozdulhattam a helyemről.

– Tegyük még egy próbát: ki ér fel hamarabb a fa csúcsára?

A fiú visszament a tengerpartra, és átadta az üzenetet:

– Apám azt üzeni, próbáljuk meg, ki ér fel hamarabb a facsúcsra?

A királyfi a mókust jelölte ki versenytársul: a mókus már a fa tetején ült, a fiú még az alsó ágakat sem érte el.

A fiú ismét hazament.

– Ki győzött? – kérdezte az apja.

– A mókus már a fa csúcsán ült, s én az alsó ágakat sem értem el.

– Menj, és kérdezd meg tőlük: mennyi ezüstöt adjak, hogy ne bántsák a tengert.

A fiú átadta az üzenetet. A királyfi levette fejéről a kalapját:

– Megelégszem annyival, amennyi ebbe a kalapba belefér.

A fiú hazament az ezüstért. Azalatt a királyfi és a társai mély vermet ástak, de felül csak szűk nyílást hagytak. A királyfi kalapjának levágták a tetejét, és a lyukas kalapot ráhelyezték a verem nyílására. A tenger szellemének a fia egy hordó ezüstöt hozott a hátán, és a kalapba öntötte. A kalap üres maradt. A fiú hazament. Az apja megkérdezte:

– Elég volt?

– Nem tudom, hogy lehet, a kalap üresen maradt.

– Vigyél annyi ezüstöt, hogy megteljen a kalap.

A tenger szellemének a fia öt hordó ezüstöt öntött a kalapba. Mikor hazament a hatodik hordó ezüstért, megkérdezte az apja:

– Még nem telt meg?

– Nem bizony.

– Milyen feje lehet annak az embernek, hogy ilyen nagy kalapot visel. No vigyél még egy hordóval.

A fiú elvitte az ezüstöt, és most már megtelt a kalap, még melléje is hullt ezüst. Hazament a fiú, és jelentette az apjának:

– Most már megtelt a kalap.

A tenger szelleme visszaküldte a fiát a tengerpartra.

– Kérdezd meg tőlük, hogy ugye nem bántják a nyílt tengert?

– Megyünk már, csak kiürítem a kalapomat – mondta a királyfi.

Kiszedték a veremből az ezüstöt, és a háncsos kamrát is hazavitték.

A királyfi bátyjai, a király legidősebb és középső fia, eltékoztak a vagyonukat, üresen álltak a kamráik. A legkisebbik fiú kamrája pedig úgy megtelt, hogy a végén bele sem fért a holmija. Az idősebb fiúk koldusbotra jutottak, a legkisebb fiú pedig trónra került.

MATTI ÉS AZ ÖRDÖG

Az ördög répát termesztett a szántóföldjén, és a répa jó termést hozott. Az ördög nem szeretett dolgozni, nem volt ínyére a répa betakarítása, bérest fogadott hát, egy Matti nevű embert. Mikor Matti látta, hogy milyen nagyra nőttek az ördög répái, töprengett magában, hogyan szerezhetné meg az ördög répatermését. Dicsekedni kezdett:

- Vízet facsarok a tüzes kőből is.
- Ehhez én is értek.

Matti az ördög szeme láttára két követ tett a tűzbe, és titokban még egy répát; ez a répa akkora volt, mint a kövek. Egy idő múlva, mikor úgy gondolta, hogy már megsült a répa, újra megszólalt:

- Már hogy tudnál vizet facsarni a kőből?
- Nem először versenyzem emberrel. Fogadjunk, ha gondolod, hogy megnyered a fogadást! – mondta az ördög.
- Fogadjunk! Fogadjunk a te répaföldedbe. Az én répaföldem éppen olyan jó, mint a tied; aki veszít, elnyeri a másik répaföldjét.

Mattinak nem volt semmiféle répaföldje, a levegőbe beszélt.

Az ördög elfogadta Matti ajánlatát, és most Matti kirántotta a tűzből a feketére sült répát, az ördög pedig a tüzes követ. Matti jól összenyomta a kezében tartott répát: a répa leve csepegni kezdett. Az ördög először egy kézzel, azután két kézzel, végül a két térdével nyomkodta a követ, bizony nem cseppent abból semmi, de az ördög keze jól megégett. A végén mérgesen odakiáltott az ördög Mattinak:

- Legyen tied a répaföld, nem bajlódom ezzel az átkozott kővel.

Matti begyűjtötte a répát, és egész télre el volt látva répával.

„Becsapom már egyszer ezt a Mattit, megfizetek a répáért” – gondolta magában az ördög. Szólt Mattinak:

- Ne műveljük meg együtt a rozsföldet?
- Miért ne?

Amit kigondoltak, meg is tették. Mikor a rozs megérett az irtásföldön, Mattinak eszébe jutott, hogy jó volna, ha az egész termés az övé lehetne.

– A rozs megérett, de olyan rossz a termés, hogy a felével nem megyünk semmire. Fogadjunk: aki holnap reggel olyan paripával jön ide, amilyent még nem látott a világ, legyen azé az egész termés.

Az ördög belement a fogadásba. Matti hazament, és előkereste egy hajdani öreg ló farkát. Reggel a feleségét lónak öltöztette, ráadta a szőrével kifelé fordított bundáját, a lófarkat a bundára erősítette, az asszony haját meg kétfelé fésülte sörénynek. A feleségét a kordéba fogta, s így ment az irtásföldre. Az ördög kecskebakot fogott a szekérébe. Matti és az ördög veszekedtek, vitatkoztak, hogy ki érkezett furcsább paripával, és mert nem tudták eldönteni, Matti egyezkedést ajánlott.

– Az lesz a legjobb, ha együtt aratjuk le a termést.

– Jól van – mondta az ördög.

Így hát együtt aratták le a rozst, és együtt kötötték kévékbe.

Egy téli napon elment Matti az ördöghöz:

– Döntsük el versennyel, kié legyen a termés!

– Én is erre gondoltam. De miben versenyezzünk?

Matti gondolkozott.

– Amott az erdős hegyoldalon hatalmas fenyőfák vannak. Oda menjünk síelni. Aki keresztülmegy egy fa törzsén, és nem bukik el, azé legyen a termés.

– Jól van. Mikor tartjuk meg a versenyt?

– Holnap, addig elkészülnek a sítalpjaim.

Matti éjszaka idején elment a hegyoldalra, a legvastagabb fenyőfa törzsébe ember nagyságú üreget vájt, és az üreget mind a két oldalon fakéreggel fedte be. Matti reggel korán már ott volt a hegyen, várta az ördögöt; gondja volt rá, hogy az ördög észre ne vegye a csalást. Az ördög is megérkezett.

– Válassz magadnak egy éppen olyan vastag fenyőt, amilyent én választottam magamnak.

Az ördög nézegetett, keresgélt, de nem talált kedvére való fenyőt. Végül Matti biztatására kiválasztotta a legvastagabb fát. Azután felkapaszkodtak a hegytetőre, és megindultak lefelé a lejtőn. Matti átsuhant a fenyőfán, csak kéregdarabok röpködtek körülötte. Az ördög is át akart siklani a vastag fenyőn, de a síje beleütődött a fába, az ördög fejfelé előre zuhant, és egy száraz gally kiszúrta a fél szemét

Mikor az ördög látta, hogy Matti megnyerte a versenyt, dühösen felkiáltott:

– Tartsd meg a termést! De csak egy véka rozst vihetsz ki a csúrból, és csak egy kenyeret süthetsz belőle!

Matti túljárt az ördög eszén. A csúrben mindig csak egy kéve rozst csépett ki, ebből egy véka gabona lett, tehát teljesítette az ördög kívánságát. A véka rozsból Matti felesége olyan nagy kenyere sütött, hogy egy hétig élt rajta az egész család. Így volt rozruk majdnem egy egész esztendőre.

Mikor aztán a gabona elfogyott, Matti elment az ördöghöz, és béresnek ajánlkozott. Az ördög felfogadta. Egyszer az ördög elment valahova, de előbb kiadta a parancsot Mattinak:

– Építs hidat a folyóra. Ez a híd ne legyen se fából, se kőből, se földből!

Az ördög elment, Matti meg törte a fejét, hogyan építse meg azt a hidat. Végül jó gondolata támadt. Az istállóba ment, s kieresztette és a folyóhoz hajtotta a teheneket. Azután a vízben szorosan egymás mellé sorakoztatta a teheneket, és már kész is volt a híd. Hazajött az ördög, és mindjárt megkérdezte:

– Elkészült a híd?

– Elkészült.

Az ördög a folyóhoz ment, és mikor meglátta a tehénhidat, rettenetesen megharagudott. Azonnal felmondott Mattinak, és Mattinak mennie kellett.

Az ördög mégsem tudott meglenni béres nélkül.

– Megyek, és új bérest keresek, de Matti nevű bérest soha többé nem fogadok.

Matti meghallotta, hogy mit mondott az ördög. Más ruhába öltözött, és az ördög útjába került. Az ördög nem ismerte meg Mattit, és kérdezte tőle:

– Nem szegődnél el béresemnek?

– Miért ne? Elszegődhetem.

– Hogy hívnak?

– Matti a nevem.

– Nem kellesz nekem!

Az ördög továbbment. Matti megint ruhát váltott, és az ördög útjába került.

– Nem szegődnél el béresemnek? – kérdezte az ördög.

– Elszegődhetem – felelte Matti.

– Mi a neved?

– Matti.

– Mi a csuda! Hát mindenkinek Matti a neve? Mit tegyek? Megint csak egy Matti lesz a béresem.

Az ördög új házat akart építeni, de nem volt lova. Szólt a béresének:

– Együtt megyünk az erdőbe, gerendának való fatörzseket hozunk haza!

El is mentek az erdőbe. Az ördög kivágott egy nagy fenyőt:

– Ezt most együtt visszük haza!

– Nem bánom, de egyezzünk meg abban, hogy aki hátrapillant, fejét veszti.

– Jól van.

– A tövénél vagy a csúcsánál fogod? Mindig úgy láttam, hogy a gazda megy elől, és a könnyebb végét fogja. Ha jónak látod, én a tövénél fogom a fát– mondta Matti.

– Rendben van – felelte az ördög, és vállára vette a fa csúcsát.

Matti ráült a fatörzs vastag végére, és az ördög hazavonszolta Mattit. Mikor az udvarra értek, az ördög megkérdezte:

– Nagyon nehéz volt ez a fa?

– Ó, meg sem éreztem – bizonygatta Matti.

Az ördög nagyot nézett:

– Hát te ilyen erős vagy?

– Még nem találkoztam nálam erősebb emberrel.

Az ördög kezdte magát rosszul érezni: „Ha ez az ember megharagszik, agyonverhet engem.” Tanácskozott a feleségével, hogyan szabadulhatnának meg Mattitól. Végül is kitalálták, hogy Mattit éjszakára a csűrbe zárják, betámasztják az ajtót, és felgyújtják a csűrt. Úgy gondolták, hogy ez lesz a legjobb. Egy este aztán mondta az ördög Mattinak:

– Aludj a csűrben!

Matti bement a csűrbe, de gyanította, hogy valami készül, és elhatározta, hogy vigyázni fog. Mikor az ördög házában leoltották a lámpákat, Matti a csűrből a szénapajtába lopódzott, és onnan figyelte, hogy mi fog történni. Éjszaka az ördög a csűrhez botorkált,

egy karóval betámasztotta az ajtót, és felgyújtotta a csűrt. Azután jókedvűen újságolta a feleségének, hogy most már megszabadultak a bérestől. Matti figyelt, és mikor a csűr leégett, vizet öntött a hamura, és lefeküdt a hamuba aludni. Jött reggel az ördög, hogy lássa, mi maradt Mattiból: hát Matti ott aludt a hamuban.

– Nem lehet megszabadulni ettől az embertől!

Mégis barátságosan felébresztette Mattit. Matti felült, és elcsodálkozott:

– Hova lettek a falak? Hiszen én a csűrben feküdtem le aludni!

– Hát igazán semmit sem éreztél?

– Nem én. Nagyon el voltam fáradva az este, jólesett nagyot aludni.

Mikor az ördög felesége hallott a dologról, úgy megijedt, hogy meghalt. Az ördög nagyon búsult a felesége után, de aztán megvigasztalódott, és elhatározta, hogy új feleséget keres magának. Tehénbőrből jó nagy zsákot varrt, és azt teletömte mindenféle drágasággal: hadd lássák, hogy milyen gazdag, és milyen szép ajándékokat ad a jövőendőbelijének. Matti rájött, hogy mire készül az ördög, és éjszaka bebújt a zsákba a kincsek alá. Reggel az ördög vállára vetette a zsákot, és útnak indult. Egy idő múlva Matti megszólalt a zsákban:

– Ne hagyj itt!

Az ördög azt hitte, hogy a béres üldözi, mert meg akarja ölni, s óriás léptekkel sietett előre. Matti most hangosabban mondta:

– Ne hagyj itt.

„Már közelebb van” – gondolta magában az ördög, és még gyorsabban szedte a lábát. Egy idő múlva Matti nagyot kiáltott:

– Hallod-e, Júdás, ne hagyj itt engem!

Az ördög rettenetesen megijedt, és teljes erejével futásnak eredt. Matti úgy gondolta, hogy most már cselekedni kell. Felmetszte késével a zsák fenekét, kiszórta a sok drágaságot, s aztán maga is kiugrott a zsákból. A sok drágaságot összeszedte az útról, és visszament az ördög nagy házába. A ház és a birtok az övé maradt, az ördög nem mert oda visszatérni.

Az ördög így mégiscsak megszabadult Mattitól. Azután elment a vadonerdőbe. Egy ács, aki ott kerítést csinált, vidáman énekelt munka közben.

– Taníts meg erre a dalra! – kérte az ördög.

– Megtaníthatlak.

– Mi a neved?

– A nevem? Én akartam, hagyjatok békén!

Az ördög elcsodálkozott:

– Nagyon furcsa neved van. De, ugye, megtanítasz énekelni?

Az ács éket vert egy nagyon görbe fenyő tövébe.

– Dugd az ujjadat ebbe a hasadékba, mindjárt énekelni fogsz.

Az ördög bedugta az ujját a hasadékba, az ács pedig kirántotta az éket. No, volt aztán üvöltözés! Az ács hazament, az ördög az erdőben maradt, és üvöltött, üvöltött.

– Ki szorította be az ujjadat? – kérdezték a társai, akik segíteni akartak. Az ördög nagyot kiáltott:

– Én akartam, hagyjatok békén!

Az ördögök úgy értették, hogy akarattal szorította be az ujját.

– Hát ha nem akarsz szabadulni, csak maradj!

Az ördögök otthagyták a társukat, és az ördög három évig üvöltözött a fába szorult ujjával. Végül a fa elkorhadt, és az ördög kihúzhatta az ujját a hasadékból.

Az ördög bolyongott a nagyvilágban, és végül is egy faluba érkezett. Betért egy gazdaház csűrjébe, ahol a gazda ólomgolyókat öntött a vadászpuskájába.

– Mit csinálsz? – kérdezte az ördög.

– Szemeket öntök – felelte az ember.

– Ó, te jó ember! Nem öntenél nekem egy szemet? Síversenyt rendeztünk egy emberrel, és egy ág kiverte a fél szememet.

– Én csak új szemeket öntök – mondta a gazda.

– Mi a neved? – kérdezte az ördög.

– Én magam – felelte az ember.

– No, önts hát nekem új szemet!

– De meg ne moccanj! Feküdj a hátadra azon a nagy malomkövön, én lekötözlek, hogy véletlenül se mozdulhass meg – magyarázta a gazda.

Az ördög lefeküdt a malomkőre, és a gazda lekötözte. Azután ólmot olvasztott, és ráparancsolt az ördögére:

– Nyisd ki a szemed!

Az ördög kinyitotta a szemét, és a gazda egy merőkanál ólmot öntött az ördög ép szemébe. Az ördög fel akart ugrani, de nem mozdulhatott. Üvöltött, ordított torka szakadtából. Nagy csomó ördög gyűlt köréje, és kérdezgették tőle:

– Mi van veled? Ki kötözött le?

– Én magam, én magam!

Az ördögök azt hitték, hogy az öreg ördög megbolondult, de azért mégiscsak kiszabadították. Azután rájöttek, hogy az ördög mindkét szemére vak.

– Most már nem lehetsz semmi más, csak az országunk fejedelme!

Ezóta vak a pokol fejedelme.

AZ ELADÓ BANYA

Volt egyszer egy ember meg egy asszony, akik nagyon jól megvoltak egymással. Még az ördög sem tudta megrontani köztük az egyetértést, nemhogy másvalaki. Az ördög új cipőt ígért egy asszonynak, ha összeveszíti a házaspárt. Ez az asszony sokat töprengett magában, s végül is úgy gondolta, hogy sikerül a dolog. Elment az asszonyhoz, és elmondta, amit kieszelt:

– Mikor vasárnap az öregedet borotválod, vágd le azt a hosszú szőrszálat, ami mindig ott maradt az álla alatt. Ha levágod, még jobb lesz hozzád, mint amilyen eddig volt.

A banya most az emberhez ment, és ezt mondta:

– Mikor a feleséged le akarja borotválni a szakálladat, keresztülvágja a torkodat. Hallottam, hogy így akar megszabadulni tőled.

No, mikor aztán vasárnap az asszony rendes szokása szerint le akarta borotválni az ura szakállát, és a borotválást az ember álla alatt akarta kezdeni, az ember azt hitte, hogy a felesége át akarja vágni a torkát. Nagyon megharagudott, és alaposan elverte a feleségét. Azután egyik veszekedés a másikat követte.

Az ördög elvitte a megígért új cipőt, de nem mert a gonosz asszony közelébe kerülni, hanem a cipőt az útra tette, és messziről kiáltotta:

– Nem merek közel menni hozzád, te gonoszabb vagy nálam, márpedig én is elég gonosz vagyok.

Az ördög a cipőt az úton hagyta, és ment a dolga után: boldog volt, hogy sikerült összeveszíteni a házastársakat.

Az ördög most egy kereskedőhöz ment:

– Ha elígérkezel nekem, megsegítlek: nagyon gyorsan eladhatod az áruidat.

Megállapodtak egy napban; ha a kereskedő addig minden áruját eladja, az ördög érte jön és elviszi. A kereskedő törte a fejét: mit csináljon, hogy ne vigye el az ördög. Végül is jó gondolata támadt: a pultra egy üvegszekrényt helyezett, és a banyát betette a

szekrénybe. Jött az ördög, hogy elvigye a kereskedőt. Mikor belépett a boltba, a kereskedő panaszkodni kezdett:

– Minden árumat eladtam, de ezt az üvegszekrényt senki sem akarja megvenni.

Az ördög a szekrényre pillantott, felismerte a gonosz asszonyt, köpött egyet, és elrohant. De még visszakiáltott:

– Aki ismeri Malenát, az bizony nem ad pénzt érte!

HÖLMÖLA, AZ EGYÜGYŰ EMBEREK FALUJA

Volt egyszer egy falu: Hölmölä. A falubeliek elmentek az erdőbe, hogy fenyőfákat vágjanak ki gerendának. A fatörzseket nem tudták hazaszállítani, mert keresztben rakták a szánra. Az erdőben az út mindkét oldalán sorra kivágták a fenyőket, hogy szélesebb legyen az út, de végül is ott kellett hagyni a szánt és fatörzseket. Mikor hazaérkeztek, a kakas farkában egy hosszú szalmaszálat láttak.

– Ejnye, nekünk is hosszában kellett volna a szánra rakni a fatörzseket! – mondták.

Újra elmentek az erdőbe, a fatörzseket hosszában rakták a szánra, és így haza tudták szállítani az épületfát.

Megvoltak már a gerendák, felépíthették a házat. A ház elkészült, de elfelejtettek ablaknyílást vágni, s így a házban teljes sötétség volt. Levágtak hát három jó lovat, és a lovak bőréből zsákot varrtak. A zsákot napfényes helyre állították, a nyílását a nap felé fordították, hogy a zsák megteljen napsugárral. Azután a zsák száját bekötötték, és zsákban hordták a világosságot a házba, de az csak nem lett világosabb. Rájöttek aztán, hogy más faluban a házakon ablakok vannak.

– Az ablakon jön be a világosság – magyarázták nekik a szomszéd faluban.

– Ugyan már, hogy jöhetne be az ablakon a világosság – vitatkoztak a falusiakkal a Hölmöläből érkezett emberek.

De azután otthon mégiscsak nyílást vágtak a falon, s minél nagyobb lett a nyílás, annál több fény áradt a szobába. Most a hölmöläiek megértették, hogy mire jó az ablak, és ettől fogva ők is ablakot csináltak a házukra.

Egyszer a hölmöläi emberek elindultak az erdőbe. Fákat akartak kivágni, hogy irtásföldjük legyen. Hét ember ment libasorban. Az egyik ember véletlenül leejtette a fejszéjét az út szélére. A társai azt hitték, hogy akarattal dobta el a fejszét, és ők is halomba rakták a

fejszéküket. Mikor meg akarták kezdeni a munkát, nem mentek semmire, mert nem volt fejszékük. Végül is úgy segítettek magukon, hogy az egyik embert vesszőből font kötéllel a fához kötözték, s azután húzták-húzták a kötelet. Az ember meghalt, a fa helyén maradt.

A hölmöläiek irtásföldje tóparton feküdt. Szemben az öböl másik partján tehenek legeltek. Míg az irtásföldön a tönköket égették, a medve a tehenek közé ment, és megölt egy tehenet. A hölmöläiek azzal vigasztalták magukat, hogy legalább jóllaknak sült hússal. A tehenet karóba húzták, a tó másik partján folytatták az égetést, és úgy gondolták, hogy az irtásföld tűzének melegében az ökör is megsül. Mikor evéshez ültek, semmiképpen sem ízlett nekik a sült hús.

Most aztán elhatározták, hogy elpusztítják a medve tanyáját. Egy Matti nevű ember bemászott a szikla alá, a medve odújába, de a medve bekapta a fejét. A társai kihúzták az embert, és nagyot néztek:

– Miért hagytad el a fejedet?

A hölmöläiek menekültek a háború elől, és értékeiket lesüllyesztették a tó fenekére. A csónak oldalába jelzést faragtak: erről tudni fogják, hol találják meg a kincsüket. A csónakot elsodorták a hullámok, és a hölmöläiek sohasem találták meg a kincsüket.

Egyszer meg malmot építettek, s már a malomkövet is a helyére tették. Azután úgy gondolták, hogy semmire se mennek, ha csak a malomkő lyukjába bele nem ül egy ember, hogy forgassa a követ. A malomkő forogni kezdett, s a folyóba gördült: eltűnt a kő és vele az ember. Vasárnap aztán kihirdették a templomban: ha látnak valahol egy embert, akinek malomkő van a nyakában, hozzák Hölmöläbe, mert az az ember Hölmöläből lopta el a malomkövet.

Egy szegény embernek volt egy szép, erős macskája. Elment Hölmöläbe, hogy eladja a macskát. Kérdezték a falubeliek:

– Miféle állat ez? Mire lehet használni?

– Ez az állat jó vadászkutya. Annyi egeret és patkányt pusztít, hogy el sem hinnétek.

A macskát bevitték egy elkülönített szobába, és jöttek az emberek, hogy lássák, milyen is az a patkányvadászat. A macska

megfojtotta a patkányokat, egyiket a másik után, s így nagy volt az öröm.

– Mennyibe kerül ez az állat? – kérdezték a macska gazdájától.

– Amilyen hosszú a macska farka, olyan magas legyen az aranycsomó.

A hölmöläiek nem fösvénykedtek, és az ember sok aranyat vitt haza. Már jó messzire jutott, mikor a falubeliek utánakiáltottak:

– Mit eszik egy ilyen állat?

– Eszik ez mindent, amazt, emezt!

A hölmöläiek úgy értették, hogy a macska embert is eszik. Rettenetesen megijedtek, karókat kerestek, és üldözőbe vették a macskát. A szegény állat azt se tudta, hogy merre meneküljön. Végül is egy csűr tetejére ugrott, és semmiképpen sem akart lejönni onnan. A csürt felgyújtották. A macska egy háztetőre menekült. A házat is felgyújtották. A macska egyik háztetőről a másikra ugrott, és így sorra felgyújtották a házakat Hölmölä faluban.

Hazaérkezett a szegény ember, és a feleségével kölcsönkérte a gazdag szomszéd vékáját, hogy megmérje a macskáért kapott aranyat. A véka feneke kátrányos volt, néhány darab arany beleragadt. A gazdag ember kérdezte a szegény embertől:

– Hogy szereztél annyi aranyat, hogy vékával kell mérni?

– Volt egy szép macskám. Elvittem Hölmölä faluba, s nagy csomó aranyat kaptam érte. Az aranycsomó olyan magas volt, mint amilyen hosszú a macska farka. Bárcsak száz macskám lett volna, mindegyikért kaphattam volna egy ilyen csomó aranyat!

A gazdag ember gondolt egyet, és elindult macskákat vásárolni. Jó árat fizetett minden egyes macskáért. Száz macskával érkezett Hölmöläbe. A hölmöläiek dühbe jöttek: voltak, akik a macskákat verték agyon, mások meg nekimentek a gazdának. Alaposan elpüfölték a gazdag embert, csak nagy nehezen menekülhetett az haza a falujába. Elveszett a macskákért fizetett pénze is.

Egyszer malomba mentek a hölmöläiek. Megőrlték a gabonájukat, és a lisztet zsákokba kötve nagy csónakon szállították haza. Utközben megéheztek, és az egyik embert a tóba dobták, hogy főzzön lisztlevest. Egy zsák lisztet – minden zsákban egy hordó liszt volt – a tóba öntötték. Az ember nem jelentkezett.

– Egymaga eszi meg az egészet!

Mondja az egyik ember:

– Megyek, és megnézem, hogy mi van vele.

Ez az ember sem jelentkezett. Most egy harmadik ugrott a tóba, hogy megkeresse a két társát. A csónakban levő emberek sorra beleugrottak, és belevesztek a tóba. Így pusztultak el Hölmölä lakosai, nem maradt meg közülük egyetlenegy sem.

NÉGY BOLOND ASSZONY

Egy öregembernek volt egy bolond felesége. Mondja egyszer az ember az asszonynak:

– Le kellene vágni a tehenünket, a Tarkát, volna a káposztába egy kis hús ízesítőnek.

Rendesen káposztát ettek kenyérrel, s az ember nagyon szeretett volna már a káposztával egy kis húst is enni.

Az ember elment az erdőbe. Az asszony levágta Tarkát, a húsát apró darabokra vagdosta, és a húsdarabkákat a káposztafejek tövéhez tette. Mikor az ember hazaérkezett, szólt az asszony:

– Míg az erdőben voltál, levágtam a Tarkát, és a húsát apró darabokban a káposztafejek tövéhez raktam ízesítőnek. Nézd csak, milyen nagyra nőttek azóta a káposztafejek!

„Ha találok a nagyvilágon három hozzád hasonló bolond asszonyt, életben maradsz, de ha nem találok, végzek veled” – gondolta magában az ember.

Az ember útnak indult, bolond asszonyokat keresett. Meglátott egy asszonyt, aki egy inget kalapált a fején.

– Mit csinálsz? – kérdezte az ember.

– Fejnyírást csinállok erre az ingre.

„Éppen olyan bolond vagy, mint a feleségem” – gondolta magában az ember, és tovább ment. Nem sokáig ment. Láta, hogy egy asszony tehenet húz fel farkánál fogva a háztetőre. Oda ment és megkérdezte:

– Miért húzod fel a tehenet a farkánál fogva?

– Lakjék jól a tehenem a gyepen.

„Már találtam két olyan bolondot, mint a feleségem. Vajon akad egy harmadik is?” így töprengött magában az ember. Közben besötétedett. Egy asszony jött szembe, zsákot cipelt a hátán.

– Jaj, jaj! Onnan abból a szaunából gőzt viszek a mi szaunánkba. Ez már a hetedik zsák. Sietni kell, mert az embereink már készülnek a szaunába. Pedig már egészen beleizzadtam a cipekedésbe! – panaszkodott az asszony.

– Te is éppen olyan bolond vagy, mint az anyjukom.

„Így hát nem ő az egyetlen bolond asszony a világon, egy nap alatt három másikat is találtam” – gondolta magában az ember.

Az ember hazament. Maradjon csak életben az anyjukom, több bolond is van a világon. Így a bolond asszony életben maradt.

A LUSTA MENYASSZONY

Egy gazdaházban volt egy csúnya egyetlen leány, és volt egy nagyon szép szolgáló. Ha a gazdasszony észrevette, hogy vőlegényjelölt lépett az udvarra, rögtön kiadta a parancsot:

– Dugjátok a szolgát a pad alá, és fésüljétek meg gyorsan a leányomat!

A gazdaleány kávét vitt tálcán a vendégnek, de a küszöbön megbotlott, elesett, és bosszúságában átkozódni kezdett. A fiúnak nem tetszett a dolog, de mégis megígérte, hogy a jövő szombaton újra eljön.

A fiú el is jött szombaton. A leány a szemétdombon keresett valamit vasvillával.

– Mit keresel?

– Elveszett a varrótűm, azt keresem.

– Ugyan gyere már, a szemétdombon sohasem találod meg a varrótűdet.

– De te sem találsz olyan menyasszonyt, akivel sohasem történik baj, és aki bosszúságában nem átkozódik – mondta a leány.

Benn a szobában a leány azonnal fonáshoz látott, hadd lássa a vőlegény, hogy milyen ügyes és szorgalmas. Kérdezte a fiú:

– Mennyi szösz fonsz meg napjában?

– Két-három rokkára valót egy nap, ötöt-hatot egy héten.

A fiú nem hitte volna, hogy a leány ilyen szorgalmas, és titokban bedugta a külső kamra kulcsát a rokkára kötött szöszcsomóba.

Egy hét múlva a fiú újra eljött. A leány a rokka mellett ült, és szorgalmasan font. Közben elpanaszolta, hogy elveszett a külső kamra kulcsa. A fiú elővette a kulcsot a szösz közül.

– Itt van. Ha megfontad volna csak ezt az egy csomó szösz, megtaláltad volna a kulcsot,

A fiúnak nem kellett az ilyen lusta leány, nem is jött el hozzá soha többé.

Később a leánynak ismét akadt egy kérője. A leány anyja leültette a kérőt a kishálóban, oda hallatszott, milyen nagy buzgalommal

szövi a leány a vásznat a szövőszéken.

– Anyám, csak egy orsó van bátra! – kiáltotta a leány.

A leány anyja sopánkodott:

– Jaj, jaj! Csak most tekertem az orsókra fonalat, három kosár volt tele, és most csak egy orsó van hátra!

A kérő beszaladt a lakószobába csudát látni, s észrevette, hogy a leány a bordával mind átmetszette a láncfonalakat, csak egyetlen szál maradt épen. Ez a kérő is itthagytta a leányt.

A KŐSZÍVŰ MENYASSZONY

A gazdaház leányának a szomszéd gazdaház fia volt a vőlegénye. A szomszéd gazda, a vőlegény apja jó feleséget akart a fiának, és elhatározta, hogy próbára teszi a leányt. Rongyos ruhába öltözött, és úgy ment el a lányos házba. A koldust ott érte az este, és a gazdasszony szólt a leányának:

– Adj egy kis levest ennek az embernek!

A leány nem adott.

– Jó lesz neki kenyér is.

Később a gazdasszony szólt a leányának, hogy vessen ágyat az öregnek.

– Elalhatik a padon is – mondotta a leány.

Reggel a háziak a csűrbe mentek. A leány a lakószobában maradt az öreggel, és fonalat font orsóval a kemence tetején. Az öreg koldus kérdezősködni kezdett:

– Talán már menyasszony vagy?

– Az vagyok.

– No, és hova visz a vőlegényed?

A leány büszkén válaszolt:

– Abba a nagy gazdaházba ott a mocsár mögött. A gazdag Ráikkölä menyje leszek.

Az öreg látta, hogy milyen keményszívű és büszke leány a menyasszony, és csak ennyit mondott magában: „Oda ugyan soha az életben nem jutsz el!”

A VAKSI MENYASSZONY

Volt egy gazdaház, s abban egyetlenegy leány, de ez a leány alig látott. A gazdasszony szerette volna férjhez adni a leányát, de a vaksi leány senkinek sem kellett. Az anya kioktatta a leányt: ha kérő jön a házhoz, egy tűt teszek a földre a szék lába mellé. Mikor a kérő leül a székre, és ő keresni fogja a varrótűjét, a leány figyelmezteti, hogy ott van a szék lábánál. Úgy is történt. Mikor a kérő leült, és az asszony kereste a varrótűjét, a leány felkiáltott:

– De hiszen ott van a szék lábánál!

Ekkor az asszony nagy hangon kijelentette:

– Lám csak, a fiatal szem éles, mint a hermeliné, az öreg szem pedig vaksi, mint a varjúé!

A kérő örvendezett: íme a leánynak jó szeme van, pedig az emberek olyasmit beszélnek, hogy alig lát a szemével.

Nagy volt az öröm, mikor a kérő újra eljött. Finom ételeket hordtak az asztalra, s a pálinkásüveg is ott állt az asztal közepén. A menyasszonyt és a vőlegényt asztalhoz ültették. Volt a háznál egy fehér macska, s mikor enni kezdtek, a menyasszony fogott egy botot, és nagyon kiáltott:

– Átkozott macskája, mi keresnivalód van az asztalon!

A bottal a pálinkásüvegre csapott, és az üveg pozdorjává tört. A vőlegény belátta, hogy az emberek nem ok nélkül figyelmeztették: a leány bizony nagyon rosszul lát, hiszen macskának nézte a pálinkásüveget. A vőlegény hazament, és áldotta a sorsát, hogy idejében rájött a csalásra.

A TOLVAJ FIÚ

Volt egy árva fiú, akit a gazdaházak sorjában elláttak. Mikor a fiú megnőtt, és önállóan élt, elment a királyhoz, és térdre esett a király előtt.

– Mit akarsz, fiam? – kérdezte a király.

– Segítséget kérek, felséges királyom.

A király látta, hogy a fiúnak van magához való esze, s ezt mondta:

– Légy az inasom, te adod fel és húzod le a cipőmet, és légy udvari bolond!

A fiú jó ételeket, finom falatokat kapott, s derék nagy ember lett belőle. Erős volt, mint a medve. Egyszer a fiú, mikor lehúzta a király a cipőjét, megszólalt:

– Felséges királyom, én már felnőtt ember vagyok, nem illik hozzám ez a foglalkozás.

– Hát mi illenék hozzád?

– Ha felséges királyom is beleegyezik, szívesebben lennék tolvaj.

– No, jól van. Három bilincsbe vert kutyát tartok az udvaron. Ha az éjszaka ellopod ezeket a kutyákat, híres rabló lesz belőled.

A király szabadon eresztette a kutyáit, s nem zárta be kulccsal a kaput. A fiú elment a városba, két lóbőrt vásárolt, és a bőrökből zsákot varratott. Azután felfogadott segítségül két embert, s mentek hárman, hogy megszerezzék a kutyákat. A kapuhoz érkeztek. A fiú kinyitotta a kaput, de csak annyira, hogy a kutyák kiférjenek a résen. A két ember a zsák száját kifeszítette a rés előtt. Mikor a kutyák zajt hallottak, a kapuhoz rohantak, hogy szétmarcangolják azt, aki be akar jönni. A kutyák egyenesen a zsákba ugrottak. Másnap reggel a fiú a király elé járult:

– No, mi hír?

– Semmi más, csak az, hogy az éjszaka le se hunytam a szememet, a kutyákra vigyáztam – mert az éjszaka elloptam felséged három kutyáját.

A király nem érte be ennyivel.

– Akkor lesz igazán híres rabló belőled, ha az éjjel ellopod az istállóból a ménlovamat.

A király teljes riadókészültségben egy dragonyost ültetett a ménló hátára, és megparancsolta, hogy a gyertyák egész éjszaka égjenek az istállóban. A fiú öreg koldusnak öltözött, s magához vett két cinflaskát: az egyikben álomital volt, a másikban közönséges pálinka, s ebből útközben maga is ivott egy-egy kortyot. A fiú rongyos koldusruhájában éjjel érkezett az istálló ajtajához, és könyörögni kezdett:

– Eresszen be, drága dragonyos úr, hogy megmelegedjem egy kicsit az istállóban. A lélek is belém fagy.

– Nem lehet, öregem, nem merlek beereszteni.

Szerencsére a dragonyos nem volt hirtelen haragú ember, és nem lőtt, jóindulatú embernek látszott. – A fiú a földre zuhant, hányta-vetette magát, mintha a halál kerülgetné. A dragonyos megsajnálta, szállt a lóról, beengedte a fiút, még pálinkával is megkínálta a kebelében megmelegedett üvegből:

– Ettől felmelegszel, szegény öregem.

A dragonyos ismét lóra szállt. A fiú elővette a cinflaskát a kebeléből:

– Húzzon egyet az enyémből, igya ki mind!

A dragonyosnak jólesett az ital, az álomital, s menten elaludt a ménló hátán. A fiú, ez az erős ember, ez a rabló, a dragonyost teljes felszerelésével az állásba hajította, fogta a ménlovat, és elment vele. Reggel a király benézett az istállóba: a ménló eltűnt, a dragonyos az állás deszkáján ül. Később a rabló a király színe elé járult:

– Mi hír? – kérdezte a király.

– Semmi más, csak az, hogy az éjjel le se hunytam a szememet. Elloptam felséged istállójából a ménlovat, s egész éjjel arra vigyáztam.

– Ez még mind semmi. Akkor leszel igazán nagy hírű rabló a rablók között, ha ellopod a pénzes ládámat az ágy fejétől. De tudd meg, hogy az egész terem tele lesz őrtálló dragonyosokkal.

No, egy háznál meghalt a gazda, és a rabló embereket fogadott, hogy hozzák el a holttestet. A felbérelt emberek a holttestet a király ablaka előtt ide-oda himbálták – őket nem láthatta senki. A király nagyot kiáltott:

– A rabló meg akar ijeszteni, ő maga a kísértet.

A király fogott egy égő gyertyát. Az örök is vettek egy-egy gyertyát, s üldözőbe vették a rablót. A fiú megbújt a rejtékhelyén. Rohant mindenki az udvarra, senkinek sem volt annyi esze, hogy a teremben maradjon. A rabló szépen besétált, és elemelte a pénzes ládát. Azután elinalt a ládával együtt. A király visszatért az örökkel, a pénzes láda nem volt sehol. Reggel a rabló a király színe elé járult.

– Mi hír? – kérdezte a király.

– Semmi más, csak az, hogy egész éjjel le sem hunytam szememet. Az éjszaka elloptam felséged pénzes ládáját, arra vigyáztam.

– Ez még mind semmi. Akkor leszel a rablók főembere, ha ma éjszaka ellopod a pap és a kántor összes pénzét.

A fiú hosszú szálú rozsszalmából földet seprő palástot és magas tetejű kalapot csinált magának. A palástot és a kalapot egy aranyművessel bearanyoztatta a városban. Éjjel a templomba osont fejen a bearanyozott kalappal, vállán a bearanyozott paláستtal, kitért minden ajtót, meggyújtotta az összes gyertyákat, és prédikálni kezdett. Hogy a templomból beszéd hallatszott, és fény áradt ki, ugatni kezdtek a kántor kutyái – a kántor háza egészen közel volt a templomhoz. Szólt kántor a béresének:

– Eredj, nézd meg, miért ugatnak és vonítanak a kutyák?

A béres kinézett a kapun, bement a házba, és jelentette:

– A templomban rablók vannak.

A kántor megijedt: a rablók elvihetik a templomból a pénzt, a kelyheket és minden egyebet. Cipőt húzott a lábára, és rohant a templomba. De nem mert belépni. Letérdelt a küszöbön. Azt hitte, hogy Jézus prédikál a templomban. A rabló misét mondott:

– Te vagy ennek a templomnak a kántora-a-a? Hozd minden aranyadat és ezüstödet ide-e-e! Ha elhozod, bekötlek a bőrzsákomba-a-a, és elevenen viszlek fel a lépcsőkön a mennyekbe-e-e.

A kántor összeszedte minden pénzét, és elvitte a templomba.

– Egyedül nem viszlek fel a mennyekbe. Siess a paplakba, az espereshez; azt üzenem, hogy hozza ide ő is minden pénzét, s akkor én együtt viszlek fel benneteket a mennyekbe.

A kántor olyan gyorsan futott, hogy a homlokáról csurgott a verejték: nehogy megharagudják az Úr Jézus, ha sokáig kell várnia. Mikor a paplakhoz ért, látta, hogy az összes kapuk és ajtók zárva vannak. A kántor kiabált, lármát csapott: erre kijött a pap, és kinyitotta a kaput.

– Mi bajod, kedves kántorom? Miért kiabálsz fel a házamat az éjszaka kellős közepén?

No, a kántor elmagyarázta, hogy s mint állnak a dolgok. A pap gyorsan felébresztette a feleségét és a béresét, a papné előszedte a pénzes ládákat, a béres meg cipelte a ládákat. Együtt érkeztek a templomhoz, a pap, a kántor és a béres. A rabló már előbb megkezdte a prédikálást. Nem mertek belépni a templomba, térdre estek a küszöbön. A rabló a szószékről misézett:

– Te vagy ennek a templomnak a pásztora-a-a?

– Az vagyok, az vagyok, Uram Jézus!

– Ha te vagy ennek a templomnak a pásztora-a-a, a zsákomba duglak, és elevenen viszlek föl a lépcsőkön a mennyekebe-e-e – hanem te otthon hagytál egy pénzes ládát, és egy jól megtömött macskabőr bugyellárist!

– Úgy van, úgy van, az Úr Jézus szeme mindent lát...

A pap hazaküldte a béresét, hogy hozza el a pénzes ládát és a macskabőr bugyellárist. A rabló már előbb elbújtatta a templomban két felbérelt emberét. Ezek most előugrottak, begyömöszölték a papot és a kántort a bőrzsákokba, egyiket az egyik, a másikat a másik zsákba, és a zsákok száját bekötözték erős bőrszíjakkal. A rabló és az emberei húzták maguk után a zsákokat. A pap és a kántor zúgó fejjel számlálták a zökkenőket: az első lépcső a mennyekebe, a második lépcső a mennyekebe, a harmadik lépcső a mennyekebe.

A rabló és az emberei felhúzták a kántort a disznóól tetejére. Mikor a disznók rőfögni kezdtek, a kántor felsóhajtott: a szentek beszédét hallom. A papot a kapufélfához hurcolták. A pap belevágta fejét a kövekbe, fatönkökbe, és ordított fájdalmában:

– Uram Jézus, ne büntess ilyen szigorúan a bűneinkért, hiszen neked adtuk minden pénzünket!

A zsákot, amelyikben a pap volt, a rabló és az emberei a kapufélfához kötözték. Az erdőben friss, hajlékony vesszőket vágtak,

s a vesszőket a zsák mellé tették. És oda tettek egy felírást is:

– Aki a paplakba megy, üssön hármat a bőrzsákra!

No hiszen, rá is csapott a bőrzsákra mindenki, aki csak arra járt. Agyonüthették volna a papot, ha véletlenül ott nem megy el a pap édestestvére, ő is elolvasta a felírást, s ő is rácsapott a vesszővel a zsákra. Ismerős hangot hallott, rájött, hogy az édestestvére van a zsákban, és kiszabadította. A papnak fájt mindene, a feje, a csontjai, minden tagja – egy évig feküdt betegágyban.

A rabló, a tolvaj fiú a király elé járult:

– Mi hír? – kérdezte a király.

– Semmi más, csak az, hogy a pap és a kántor minden pénzüket elhozták nekem a templomba.

A király felkiáltott:

– No, te csakugyan nagy rabló vagy. Hanem most eredj, te semmirekellő, eredj oda, ahonnan jöttél, nem tűrlek meg az országomban!

A fiú elment. Az erdőben, az országút szélén meglátott három fát. Deszkaemelvényt csinált a három fa között, és felült az emelvényre: tudta, hogy a király arra szokott járni. Jött is a király, észrevette a fiút, és ráívalt:

– Hát mégis itt vagy, te híres, hát nem elküldtelek?!

– Itt vagyok a vadonerdő birodalmában. Itt születtem, itt éltem le eddigi életemet.

No, mit tehetett a király? Visszafogadta a fiút inasnak és udvari bolondnak.

A GAZDAG TESTVÉR ÉS A SZEGÉNY TESTVÉR A TÖRVÉNY ELŐTT

Volt egyszer egy gazdag testvér és egy szegény testvér. A szegény testvérnek hat gyermeke volt, a gazdag testvérnek egyetlenegy sem. A szegény testvér házában elfogyott a tűzifa, és az ember elküldte a feleségét a gazdag emberhez: adja kölcsön a lovát, hogy fát hozhassanak az erdőből. A gazdag testvér kölcsönadta a lovát, de nem adott lószerszámot. A szegény testvér a ló farkához kötötte a szánját, és így ment fáért az erdőbe. A ménlő tátott szájjal húzta a szánt, de azért szerencsésen hazaérkeztek. Mondja a szegény ember a feleségének:

– Még egy szánnal hozok fát!

Azután harmadszor is fáért ment, de ekkor leszakadt a ménlő farka. A szegény ember felesége visszavitte a kölcsönkért lovat. Mikor a gazdag ember meglátta a lovat, dühösen felkiáltott:

– Ezt a törvényt elé viszem!

A szegény testvér és a gazdag testvér egy időben mentek a tárgyalásra. A gazdag testvér egy gazdag gazda házában hált meg, és ugyanott kért éjszakai szállást a szegény ember is. A gazdag testvérnek jó dolga volt, mindennel ellátták a kedves vendéget. A szegény testvérré rá se néztek. Nem kínálták meg semmiféle ennivalóval, és éhesen feküdt le. Éhségében sokat forgolódott az emeletes ágyon. Egy deszka a házigazda hatéves fiának a fejére zuhant, a gyermek meghalt. A háziak felriadtak álmukból, és dühösen ordítottak:

– Megölted a gyermeket!

– Leszakította a lovam farkát, most a törvényt elé állítom. Gyere velem, tégy panaszt, egész életére börtönbe kerül! – mondta a gazdag testvér a házigazdának. Reggel továbbmentek. A szegény testvér nagyon bánkódott: most aztán igazán súlyos vádat emelnek ellene. Az ítélkezőhely közelében volt egy nagy folyó. A folyón híd vezetett át. Gondolta magában a szegény ember: olyan súlyos

bűnnel vádolnak, hogy legjobb, ha a vízbe ugrom és elpusztulok. A hídról a folyóba ugrott, de a pap éppen ott halászott a csónakjában, és a szegény ember a fejére zuhant. Mind a ketten vízbe estek. Faúsztatók jöttek, s kihúzták a papot meg a szegény embert a partra. A pap mérgelődött:

– A törvény elé állítalak, minek ugrottál a fejemre?

Most már három bűnnel vádolták a szegény embert. A szegény ember egy jókora követ rejtett a kebelébe: „Ha a bíró szigorú ítéletet hoz, a követ a homlokára hajítom” – gondolta magában.

Az ítélezés helyére érkeztek. Először a gazdag testvér ügyét tárgyalták. A szegény testvér elmondott mindent úgy, ahogy történt.

– Kölcsönkértem a lovát, hogy fát hozhassak haza az erdőből, de a gazdag testvér nem adott lószerszámot. A szánt a ló farkához kötöttem, s aztán a ló farka leszakadt.

A bíró észrevette, hogy valami be van dugva a szegény ember kebelébe: talán ajándékot kap tőle. Ítéletével a szegény embernek kedvezett:

– A gazdag ember adja kölcsön a lovát a szegény embernek, s az használja addig, míg ki nem nő a ló farka.

Azután a gazda került sorra: az ő házában az ő hatéves fia fejére esett a deszka, s a gyermek meghalt. A bíró meghozta az ítéletet:

– Add át a gazdaságodat egy évre a szegény embernek. Te menj el valahova jó messzire. A gazdasszonynak a régi helyett új fia születik.

Azután a pap penderült a bíró elé, és elmondta a vádját:

– Ez az ember a hídról a fejemre ugrott. A vízbe veszhettem volna, de szerencsére kimentettek.

A bíró szólt a szegény embernek, mondja el ő is, hogy mi történt. A szegény ember beszélni kezdett:

– Olyan sok vád volt ellenem; gondoltam, jobb ha meghalok az ítélezés előtt. A pap éppen a hídnál halászott, s mind a ketten vízbe estünk.

A bíró kimondta az ítéletet:

– Most menjetek el innen együtt, a szegény ember üljön a csónakba, a pap meg ugorjék a hídról a fejére.

Mikor mind elhagyták a házat, a bíró utánament a szegény embernek:

– Miféle ajándékot rejtegetsz a kebeledben?

A szegény ember elővette a követ.

– Itt az ajándék. Köszönd meg, hogy életben maradtál – ha rossz ítéletet hozol, ezt a követ vágtam volna a fejedhez.

A bíró beérte ezzel az ajándékkal.

A szegény ember megkereste a papot.

– Menjünk hát! Én a csónakba ülök, te meg a hídról a fejemre ugrasz.

– Mire jó ez? Menj csak szépen haza!

– Hát nem elrendelte a bíró, hogy a fejemre ugorj?

– Nem jobb volna kiegyezni? – kérdezte a pap.

– No, nem bánom. Ha adsz ötszázat, szent a béke.

A pap kifizette a szegény embernek az ötszázat. Így lett a szegény emberből gazdag ember.

A KÓTYAGOS FIÚ

Egyszer, nagyon régen, olyan régen, amikor a király még itt lakott nem messze, és még Turku városa sem volt meg, egy zsellérkunyhóban egy asszony éldegélt. Ennek az asszonynak volt egy kótyagos fia. Ez a fiú nem csinált semmi mást, csak ült a kövön a tűzhely előtt, és a nadrágját koptatta. Az asszony szerette volna munkára szoktatni a fiút, de semmire se ment vele, hiábavaló volt minden. Ha a fiú hozzákezdett valamihez, egy kis idő múlva abbahagyta, s megint leült a kőre a tűzhely elé.

Az egyik tavaszon a fiú anyja sok lenvásznat szőtt, és gondolta magában, hogy a fiával beküldi a városba, hiszen a vásárokon is jó áron adják el a vásznat az ilyen bolondos emberek. Mondta is a fiának, hogy menjen be a városba, és adja el a vásznat. A fiú először húzódozott, de aztán beleegyezett. Az asszony jól megmagyarázta a fiának:

– Ha olyan urak jönnek veled szembe, akiknek a nyakán fehér csíkot látsz, jusson eszedbe, hogy azok az urak mágiszterek; ha pedig olyan urakkal találkozol, akiknek az egész melle fehér, azok meg doktorok. Ha ilyen urakat látsz, emeld meg a sapkádat, és alázatosan kérdezd meg: mágiszter úr vagy doktor úr – már amelyik éppen szembejön –, nem venne tőlem lenvásznat? Ha nem mondja rögtön, hogy nem, hanem hallgat, kezd csak mérni a vásznat, mert biztosan megveszi. De ha rögtön azt mondja, hogy nem, akkor menj tovább, és kínáld másnak a vásznat.

A fiú útnak indult a város felé, s vitte a vásznat a hátán. Nem volt messze a város, csak egy verszta oszlop volt a kunyhó és a város között. Ez az oszlop egy szikla tetejére került; az oszlop körül kövek voltak felhalmozva, hogy el ne dőljön – ilyen helyeken ma is ez a szokás. Mikor a fiú az oszlop közelébe ért, látta, hogy fehér csík van a nyakán – így hát mágiszternek vélte. Az oszlop felé fordult, és megkérdezte:

– Mágiszter úr, nem venne lenvásznat?

És mert az a mágiszter nem szólt egy szót sem, a fiú azt gondolta magában, hogy megveszi tőle a vásznat, hiszen nem mondott nemet. És mérni kezdte a vásznat a kőrakás tetején. Mikor a felét lemérte, megkérdezte:

– Az egészet megveszi?

A mágiszter most sem szólt egy szót sem, a fiú lemérte hát a többi vásznat is. De most már szeretett volna pénzt látni. A mágiszter most sem szólt egy szót sem. A fiú gondolkozott:

„Jól van. Hát te ilyen zsugori vagy! Talán állsz a pénzeden, s nem fizetsz! Majd megtanítlak én téged, hogy kell lenvásznat vásárolni!” Azzal a fiú rátámadt arra a mágiszterre, és alaposan megrázta. Addig-addig rázta, míg az oszlop lefordult, és a kövek közül nagy csomó ezüstpénz gurult a sziklára: az oszlop tövében rejtette el a lopott pénzt egy veszedelmes tolvaj. A fiú tovább beszélt magában:

„Ha nem fizettél szépszerével, most elviszem a pénzedet!”

Megtömte a zsebeit pénzzel, ami pedig nem fért a zsebeibe, belekötötte a zsebkendőjébe. Azután hazament.

Kérdezte otthon az anyja:

– Hát ilyen gyorsan végeztél? Ki vette meg a vásznat?

– Ott, ni az út szélén egy mágiszter állt. Kérdeztem tőle: vesz-e vásznat. Nem felelt, és én lemértem neki az egész vásznat. Azután nem akart fizetni. Erre én jól elagyabugyáltam. A mágiszter elvágódott. Rajta állt a pénzén. Egy cseppet sem ellenkezett, mikor elvettem az összes pénzét. Itt van, ni!

– Nem is gondoltam, hogy ilyen ügyes kereskedő vagy. Holnap levágjuk a tehenet, és a húsát te eladod a városban.

Másnap levágták a tehenet, és a fiú egy talicskán vitte a húst a városba. Az út szélén egyetlen mágiszter sem állt, és a fiú szépen eljutott a vámig. A vámnál nagy csapat kutya gyűlt össze, tarka kutya, mindenféle színű kutya. A fiú elgondolkozott: ezek mind mágiszterek, doktorok, és a csuda tudja, miféle nagy urak. Megállt, és kérdezte a kutyáktól:

– Jó uraim, mágiszter urak, doktor urak és másféle urak, nem akarnak húst venni?

– Vau, vau! – válaszolták a kutyák.

– Van elég, van elég, jut mindenkinek.

A fiú odadobálta a húst a kutyáknak, a talicskán nem maradt semmi, a kutyák meg a húson marakodtak. A fiú most a pénzét követelte, és mert az urak hallani sem akartak a fizetésről, az egyik fehér mellű doktort megfogta a két hátulsó lábánál, a vállára hajította, és bement a városba.

Szembejött egy ember, és a fiú mindjárt megkérdezte tőle:

– Hol lakik itt a törvény és az igazság?

Az ember, hogy csúffá tegye a fiút, a királyi palotába küldte.

A palotához érve kérdezte a fiú a kapuőrtől:

– Igaz, hogy itt lakik a törvény és az igazság?

– Itt lakik. Mi járatban vagy?

– Hát úgy áll a dolog, hogy ez a doktor – de volt ott sok más doktor is, meg voltak ott mágiszterek és másféle urak is –, szóval ezek az urak megvették tőlem a tehenünk húsát, fizetésről hallani sem akartak. Megfogtam ezt az egyet, és most azért jöttem ide, hogy ítéljék meg nekem a tehen árát.

Az őr arra gondolt, hogy ez a fiú a bolondságáért jutalmat kap a királytól, s ezért irigységében ezt mondta neki:

– Csak úgy eresztelek be, ha nekem adod annak a felét, amit benn kapsz. Ha ezt megígéred, beeresztelek.

– No jó – mondta a fiú, és bement.

A palota ajtajánál egy másik őr állt. A fiú megkérdezte tőle:

– Melyik szobában lakik a törvény és az igazság?

Az ajtónálló is úgy gondolkozott, mint a kapuőr:

– Csak úgy engedlek be, ha nekem adod a felét annak, amit ott benn kapsz.

– A felét már a kapuőrnek ígértem, te megkapod a másik félnek a felét – mondta a fiú, és beljebb ment.

A király ajtajánál megint egy őrt talált, és attól is megkérdezte:

– Itt lakik a törvény és az igazság?

– Itt lakik, de mi keresnivalód van itt?

A fiú elmagyarázta a dolgát, és ez az őr is azt gondolta magában, hogy ez az agyafúrt fiú nagy jutalmat kap a királytól, és irigységében azt mondta:

– Beengedlek, ha nekem adod a felét annak, amit ott benn kapsz.

– A kapuőrnek ígértem a felét, az ajtónállónak a megmaradt fél felét, te pedig megkapod a maradék felét.

Az őr beengedte a fiút a királyhoz.

A király tanácskozótermében a fiú a kutyát a padlóra vágta, és beszélni kezdett.

– Magas törvény és igazság! Ez a doktor – de volt ott sok más doktor is, és voltak ott magiszterek és másféle urak is, tudom is én, hogy kik lehettek – megvették a tehenem húsát, de fizetésről tudni sem akartak. Ezért követelem, hogy a törvény és az igazság ítélje ezt a doktort arra, hogy fizesse meg a tehén árát. A többi urat nem tudtam megfogni, csak ezt az egyet.

Az udvari emberek nagyot kacagtak, de a király éppen rosszkedvében volt, és rárivallt a fiúra:

– Te bolond! Kétszáz botot kapsz, mert csúfot űzöl a királyból és a törvényből.

A fiú elcsodálkozott, és azután újra beszélni kezdett:

– Kegyelmes törvény és igazság! A jutalom felét a kapuőrnek ígértem, a másik fél részt az ajtónállónak, és a maradék felét ennek az őrnék. Azért ígértem nekik, mert másként nem eresztettek volna ide be. Ezt az utolsó fél részt nem adhatnám el valakinek, aki legtöbbet fizet érte?

Most már a király is mosolygott:

– Eladhatod, hogyne adhatnád el, ha találsz olyan bolondot, aki botozást vásárol. Az örök megkapják, amit ígértél nekik, miért kívánnak ajándékot attól, aki az igazságot keresi.

A fiú most elment egy gazdag zsidó kereskedőhöz:

– Kétszáz mérték jó fűzvásznak van; a királyi udvarban olyan sokat vettek meg belőle, hogy már csak huszonöt mértéknyi maradt. Vedd meg ezt a maradékot, szegény ember úgysem tudja megvenni. Nem hozhatom ide, magad jöhetsz érte a királyi palotába, de azt előre megmondom, hogy egy mérték ára kétszáz márka.

A kapzsi kereskedő úgy gondolta, hogy nagyon jó lehet az a vászon, amiből olyan sok fogyott el a királyi udvarban.

– Rendben van, megveszem a maradékot, itt a pénz, veled megyek a palotába – mondta a fiúnak. A kereskedő kifizette a vászon árát, és együtt mentek a palotába.

Mikor a király színe elé jutottak, a fiú beszélni kezdett:

– Magas törvény és igazság! Ez az úr megvette, és ki is fizette a maradékot.

- Igazat mond a fiú? – kérdezte a király a kereskedőtől.
- Igazat mondott, kegyelmes királyom.

A király megparancsolta, hogy a vevő azonnal kapja meg a huszonöt fűzfabotot. A kereskedő kiabált, sikoltozott, de ez nem segített rajta: ő maga mondta, hogy megvette a maradékot. Azután a teremőr megkapta a maga huszonötjét, az ajtónálló az ötven, a kapuőr pedig a száz botütést. A fiúnak már nem jutott a botozásból. A király kétszáz márka jutalmat adott a fiú agyafúrtságáért, és a fiú boldogan ment haza: ilyen sok pénzt hozott a tehén.

Otthon az asszony csodálkozott a fia bölcsességén, és szorgalmasan fonta a fonalat, és szőtte a lenvásznat, hogy megint sok pénzt kapjon érte. A fiú pedig leült a tűzhely előtt a kőre, és koptatta a nadrágját, és bizonyosan még most is ott ül, ha csak el nem ment kereskedni.

HADD LÁSSA A FALU NÉPE, HOGY MILYEN FINOMAT ESZÜNK!

Sok gazdaházból sok ember kaszált a kaszálókon, ott volt a maga földjén egy gazda is a béresével. Mikor eljött az evés ideje, a gazda kirakta a sok jó ennivalót: volt ott vaj és mindenféle finom dolog. Szólt a gazda a béresnek:

– Semmihez sem szabad hozzányúlni, de úgy teszünk, mintha jóízűen falatoznánk. Hadd lássa a falu népe, hogy milyen finomat eszünk!

Azután újra dologhoz láttak. A béres kivette a kaszanyélből a kasza pengéjét, és a kaszanyéllal csapkodta a füvet. A gazda elcsodálkozott:

– Hát te mit csinálsz?

– Most nem kaszálunk, csak úgy teszünk, mintha kaszálnánk, hadd lássa a falu népe! – felelte a béres.

A gazda megértette, hogy miről van szó, és újra elővette az ennivalókat. Jóízűen falatoztak, és utána derekasan nekiláttak a munkának.

A FÖSVÉNY GAZDA

Egy gazdaházban egy vándor suszter dolgozott. Evés idején szokás szerint vajat is tettek az asztalra, de a suszternek sohasem mondták, hogy vegyen a vajból. A suszter észrevette ezt, és azontúl nem várta a kínálást, hanem több vajat kent a kenyerére, mint amennyit szokott. Egyszer az asztalnál rászólt a gazda a gazdasszonyra:

– Minek tettél a vaj mellé olyan széles pengéjű kést?

A suszter eszében tartotta a gazda figyelmeztetését. Másnap az asztalnál vette a suszter az árját, azt szúrta a vajba, és jókora vajdarabokat tett az árral a szájába. A gazdát bosszantotta, hogy a suszter ilyen szemérmetlenül fogyasztja a vajat.

– Hát te nem adtál kést a suszternek? – kérdezte a gazdasszonytól.

– Dehogynem adott, csak hogy a vaj hamar elfogy, ha késsel kenjük – mondta a suszter.

Azután a suszter titokban kioktatta az inasát:

– Ha asztalhoz ülünk, edd meg az egész tányér vaját. Jutalmul csizmát csinállok neked, abból a bőrből, amit a gazda kiadott nekem.

Mikor asztalhoz ültek, a suszter, az inas, a gazda és a gazdasszony, a fiú mohón nekiesett a vajnak, a tányéron már alig volt vaj.

– Fogd a kanaladat! – biztatta a suszter az inast.

A gazda, aki egész idő alatt mérges pillantásokat vetett a fiúra, most megszólalt:

– Úgy van, fogd a kanaladat, hogy gyorsabban menjen!

A fiú rá se hederített a gazdára, bekebelezte az egész tányér vaját.

– Jól van, most megkapod, amit érdemelsz – mondta a suszter.

– És amit meg kell kapnod – folytatta a gazda, mert azt hitte, hogy a suszter jól elveri a fiút.

A suszter befejezte minden munkáját a háznál, és hozzáfogott a csizma varrásához. A gazda nagyot nézett, és megkérdezte:

– Hát még mindig van munkád? Kinek készül az a csizma?

– Az inasomnak csinálom ezt a csizmát, hiszen a gazda is azt mondta, hogy megérdemelte.

Elképedve kérdezte a gazda:

– Mikor ígértem én a fiúnak csizmát?

– Akkor, mikor megette az egész tányér vaját – felelte a suszter.

A gazda megvakarta a füle tövét:

– De sok furfangos ember van a világon!

A MUNKA BÉRE

Volt egyszer egy kovács. Ez a kovács szakadatlanul kalapált, és nagyon jó mesternek tartotta magát. A kovácsműhelybe bement egyszer egy gazda.

– Nem csinálnál nekem egy vasrudat? – kérdezte a mestertől.

A kovács rögtön munkához látott. Kalapált, ütötte-verte a vasat, és a rúd egyre kisebbdedit.

– Nem lesz ebből rúd – mondta egy idő múlva.

– Hát mi lesz? – kérdezte a gazda.

– Zsákvarrótű.

– Legyen hát zsákvarrótű.

A kovács kalapált, kalapált, a vas meg fogyott, fogyott. A kovács lyukat akart fúrni a tűbe, de sehogy se ment a dolog.

– Nem lesz ebből zsákvarrótű, hanem nagyon finom zsákvarrótű.

– Legyen hát varrótű, ha más nem telik ki a vasból.

A kovács kalapált, kalapált, a vas meg fogyott, fogyott. A kovács lyukat akart fúrni a tű végébe, de semmire sem ment, a vas porrá mállóit a kezében, nem maradt belőle semmi. A gazda mérges volt, de mégis megkérdezte:

– Mit fizetek?

– Háromszáz márkát – felelte a kovács.

– Gyere el magad a pénzért – mondta a kovácsnak, és ezzel elment.

A kovács el is ment a pénzért, magával vitte a szomszédját is. Útközben kérte a szomszédot, hogy maradjon künn az ajtó előtt, és mikor észreveszi, hogy a gazda fizetni akar, kiáltson be:

– Jó mesternek ráadás jár!

A szomszéd az ajtó előtt maradt, ahogy a kovács kívánta, a mester bement a házba. Mikor belépett a lakószobába, a gazda elővette a kötőfék vasszárát, és azzal püfölte a kovácsot. A kovács a földre zuhant. Ekkor a gazda abbahagyta a verést, és elhajította a fékszárát. Az ajtó előtt a szomszéd csörrenést hallott, és erre nagyot kiáltott:

– Jó mesternek ráadás jár!

A gazda fogta a fékszárát, és most már dupla erővel ütötte-verte a kovácsot. Mikor a kovács végül is feltápáskodott a földről, és nagy keservesen kikerült a szobából, kérdezte a szomszédjától:

– Miért kiáltottad, hogy jó mesternek ráadás jár? Hát nem hallottad, hogy milyen kegyetlenül elvert engem? Miért nem segítettél nekem?

– Hiszen te kértél engem, hogy ezt kiáltsam. És honnan tudhattam volna, hogy pénz helyett verést kaptál.

Itt a vége.

TYÚK-GRÉTA

Volt egyszer egy községben egy pap és egy kántor. A kántor özvegyen maradt, de aztán fiatal feleséget hozott a házhoz. A kántorék nagy szegénységben éltek, és az asszony töprengett, hogyan segíthetnének magukon.

– Menj el a paplakba, lopjál két tyúkot! – mondta a kántorné a kántornak.

A paplak baromfiudvarán hemzsegett az aprójószág; külön gondozójuk is volt, s ezt az asszonyt Tyúk-Gréta néven emlegették a háznál és a faluban. A paplakban észrevették, hogy fogy a baromfi, és gyanították, hogy a kántor a tolvaj. No, betették hát Tyúk-Grétát egy nagy ládába, melléje állítottak egy üveg pálinkát, és elhatározták, hogy a ládát valamiképpen a kántoréknál hagyják: hallgassa ki Gréta, miről beszélget a kántor és a felesége. A pap úgy tett, mintha Helsinkibe utaznék, betért a kántorékhoz, és megkérdezte, nem hagyhatná náluk a ládáját, amit mégsem visz magával az útra.

– Miért ne? Itt maradhat a láda – mondta a kántor.

Szól este a kántor felesége:

– Menj el a paplakba, hozzál két tyúkot!

– Megyek – felelte a kántor.

Tyúk-Gréta elkacagta magát a ládában. A kántor elképedt:

– Mi a csuda lehet abban a ládában?

Felnyitotta a ládát, kitekerte Tyúk-Gréta nyakát, fogta a pálinkásüveget, és kiitta belőle a pálinkát.

Két nap múlva a pap elment a ládáért – természetesen nem is utazott el Helsinkibe. Felnyitotta otthon a ládát, azt hitte, hogy Gréta alszik, és jól meglökte. Ekkor meglátta az üres pálinkásüveget:

– Ejnye, te gyalázatos! Megittad a pálinkát, és most holtreszeg vagy!

És a pap jól fejbe vágta Grétát a pálinkásüveggel – vagy én nem is tudom mivel. A pap abban a hitben, hogy ő ütötte le Grétát, elhivatta a kántort:

– Szerencsétlenség történt. Ráütöttem Grétára, és belehalt. Nem temetnéd el, és nem tennéd meg, hogy senkinek sem beszélsz a dologról? Jó pénzt adnék a hallgatásodért, száz tallért fizetnék neked.

A pap egy szóval nem említette, hogy Gréta a ládában volt.

A kántor elvitte Grétát – nem tudom, hova vihette, de nem temette el. Éjszaka a kántor a pap istállójában agyonütött jó néhány tehenet, Grétát az ajtófélfához támasztotta, és fejszét nyomott a kezébe. Reggel a szolgáló az istállóba ment, hogy ellássa az állatokat, hát látta, hogy élettelen tehenek fekszenek a földön, és az ajtónál Gréta áll fejszével a kezében. Gyorsan viasszaladt a házba.

– Jaj, nem merek bemenni az istállóba! Tyúk-Gréta áll az ajtóban, agyonütötte a teheneket! – kiáltotta.

A pap hívatta a kántort:

– Hát nem temetted el Grétát? Temesd el rendesen, megkapod az agyonvert teheneket.

– Eltemettem én Grétát, de kiszállt a sírjából. Nem merem még egyszer eltemetni.

– Száz tallért kapsz érte.

Így hát a kántor megint kapott száz tallért, és annyi húst, hogy vége szakadt az ínségnek.

A kántor elment a temetőbe. Egy kis idő múlva orosz házaló kereskedők jöttek a temetőbe, de nem vették észre a kántort:

– Menjünk a kántorékhoz, hátha vásárol valamit a kántorné – mondták.

A hátizsákokat a temetőben hagyták, és elmentek. A kántor kiürítette a legjobb hátizsákot, és Grétát tette az áruk helyébe és hazament. A kereskedők már ott voltak, és kérdezték tőle:

– Nem venne valamit kántor uram a fiatal feleségének?

– Nem veszek most semmit, de menjetek csak a paplakba. A pap már sokszor panaszkodott nekem: nem tudom, mi van azokkal az oroszokkal; elmennek a ház előtt, de sohasem jönnek be.

– Vásárolnának valamit?

– Gondolom, a paplakban csak vesznek valamit tőletek.

A kereskedők összeszedték a temetőben hagyott hátizsákokat, és betértek a paplakba.

– Nem vennének valamit tőlünk? –kérdezték a kereskedők.

A pap felsorolta, hogy mi mindent venne, és a végén hozzátette:

– Hanem csak jó dolgokért adok pénzt.

– Nagyon jó dolgaim vannak, bátyuskám.

És akkor az a kereskedő, aki a legfinomabb dolgokat árulta, kibontotta a hátizsákját – hát egy holt asszony volt benne. A kereskedők úgy elrohantak, hogy a lábuk se érte a földet, a hátizsákokat az asztalon hagyták – a többiek még ki sem bontották a magukét.

A pap sürgősen hívatta a kántort.

– Te még mindig nem temetted el Tyúk-Grétát, hátizsákban hozták ide az oroszok.

– Eltemettem. Tehetek én róla, hogy bebújt az orosz kereskedő hátizsákjába?!

– Hanem most már igazán rendesen temesd el. Elviheted az oroszok hátizsákjait, és kapsz ráadásul kétszáz tallért.

– Eltemetem most már úgy, hogy a helyén marad. Követ kötök a nyakába.

És a kántor most tisztességgel eltemette Grétát. Megkapta az oroszok hátizsákjait, és ráadásul kapott kétszáz tallért.

A kántorék innen kezdve gond nélkül éltek, nem voltak többé szegények.

JÓ JUSSZI

Volt egyszer egy vendéglőt tartó gazda. A háznál nem volt béres, és a gazda bement a városba, hogy bérest fogadjon. Indulás előtt figyelmeztette a felesége:

– Ne fogadj olyan bérest, akinek Jó Jusszi a neve.

A gazda kocsival ment a városba. Az egyik utcában szembetalálkozott egy emberrel.

– Nem szegődnél el béresnek? – kérdezte a gazda.

– Szívesen.

– Mi a neved?

– Jó Jusszi vagyok.

– Nincs szükségem rád.

És a gazda tovább hajtott. Egy másik utcában a gazda megint csak szembetalálkozott Jusszival. Nem ismerte fel Jusszit, s így megkérdezte tőle:

– Elszegődsz-e béresnek?

– Elszegődöm.

– Mi a neved?

– Jó Jusszi.

A gazda elgondolkozott: a kettő közül vajon melyik az, akit a feleségem nem akar látni a háznál? Végül is úgy határozott, hogy ezt az embert sem fogadja meg, hanem folytatja a keresést. Az utca sarkánál behajtott egy mellékutcába. Jusszi megint elébe került, és a gazda megkérdezte tőle:

– Elszegődnél-e béresnek?

Az ember ráállt, mire a gazda a nevét kérdezte, az meg mondta, hogy Jó Jusszinak hívják. A gazda átkozódott mérgében:

– Mi az ördög, hát az egész város jójusszikkal van tele? Felfogadlak!

Így hát Jó Jusszi a vendéglőt tartó gazdához került béresnek.

Reggel Jusszi a ház közelében dolgozott a gazdával. Egy idő múlva Jusszi a ház felé pillantott, és felkiáltott:

– Megyünk, megyünk!

- Mit kiabálsz? – kérdezte a gazda.
- A gazdasszony kiáltott: menjünk enni, kész az étel.

Jusszi ugyanis észrevette, hogy a pap bement az asszonyhoz a házba.

- Ilyen korán? Hiszen még dél sincs – csodálkozott a gazda.
- Nem tudom, de enni hívott.
- Hát akkor menjünk!

Mikor hazaérkeztek, kiderült, hogy csak tízre jár az óra; a lakószobában nem várta őket kész étel, s a gazdasszony sem volt sehol. Jusszi bepillantott a kishálóba: a megterített asztalon finom ételeket látott. A gazdasszony tehát a kishálóban várja őket az étellel. A gazdasszony bejött a lakószobába:

- Miért hívtál ilyen korán, és miért készítettél ilyen finom ételeket? – kérdezte a gazda.
- Gondoltam magamban, hogy hát új béres van a háznál – felelte az asszony.

Jusszi gyanította, hogy a pap elbújt, és nézegetni kezdte a kishálóban levő szekrényt:

- Nagyon régi lehet ez a szekrény!

Az évszámot is megnézte, és tovább beszélt.

- Tudok a városban egy urat, aki gyűjti az ilyen öreg szekrényeket; biztosra veszem, hogy ezért a szekrényért is adna legalább száz márkát.

A pap a szekrényben volt, s így a gazdasszony közbeavatkozott:

- Nem adjuk el a szekrényt, akármennyit adnak érte. Szükségem van a szekrényre, éppen olyan fontos nekem, mint a jobbkezem.

A gazda másként gondolkozott:

- Ha csak ötven márkát fizetnek érte, akkor is érdemes eladni.

És a gazda meghagyta Jusszinak, hogy a szekrényt vigye azonnal a városba, és adja el annak az úrnak, aki gyűjti a régi szekrényeket.

A tengeröböl felett híd vezetett át, és a hídon Jusszi megállította a lovat.

- A tengerbe fordítom ezt a rossz szekrényt! – dohogott Jusszi.

A pap megrémült. Kérte a bérest, hogy engedje szabadon, s ő megfizeti Jusszinak a száz márkát, amit a városban adnának a szekrényért. Jusszi kiengedte a papot a szekrényből, és megkapta a

száz márkát. Azután visszafordult, a gazdának kifizetett ötven márkát, a másik ötven márkát megtartotta magának. A gazda örült, hogy ennyi pénzt kapott az ócska lomért.

Másnap Jusszi és a gazda megint a ház közelében dolgozott. Egy kis idő múlva Jusszi a ház felé pillantott, és látta, hogy a gazdasszony ételeket visz a csűrbe. Sejtette, hogy a pap a csűrben van, s nagyot kiáltott:

- Megyünk, megyünk!
- Mit kiabálsz? – kérdezte a gazda.
- A gazdasszony integet, hogy menjünk enni.
- De hiszen még dél sincs – csodálkozott a gazda.
- Nem tudom, mit akar, de integetett, hogy menjünk a csűrbe.

Bizonyosan oda vitte az ennivalót.

A gazda mérgelődött:

- Mit ki nem talál ez a bolond asszony! De menjünk!

Mentek is a csűr felé, és mikor a gazdasszony meglátta őket, elrejtette a papot egy köteg szalmában. A gazda nagy lármát csapott.

- Mi jutott eszedbe, hogy a csűrbe hoztad az ételt?
- Csak azt gondoltam, hogy nem kell nektek olyan nagy utat megtenni, ha most az egyszer a csűrben esztek.

Az asztalon megint finom falatokat találtak. Mikor Jusszi jóllakott, nézegette és forgatta a szalmakötegeket:

- Nagyon rosszul vannak ezek kicsépelve. Én még kivennék ezekből legalábbis tíz hordó rozsot.

- Ha tíz vékát csépelsz ki, az is megéri a fáradságot.

De Jusszi csak bizonygatta, hogy ő tíz hordó rozsot is lecsépel.

A gazdasszony megijedt, és közbeszólt:

- Eddig se csépeltek nálunk szalmát, most sincs rá szükség.
- Hallgass! Ha tíz vékát csépel ki Jusszi, az is megéri a napszámot – mondta a gazda.

Jusszi a szérúre vitte a szalmakötegeket, és nagy zenebonával csépelni kezdett. A gazda és a gazdasszony közben hazamentek. Jusszi fogta a köteget, amelyikben a pap rejtőzött, és csépelni kezdte, de csak gyengén csapkodta. Majd megszólalt:

- Ejnye, ehhez vasvilla is kellene! – s már bontogatta is a vasvillával a köteg végét.

A pap, mikor a feje már veszedelemben volt, kérlelni kezdte Jusszit: ne törjön az életére, ne szóljon a dologról senkinek, s ő megadja a tíz hordó gabonát. Jusszi útjára engedte a papot, az meg a béresével tíz hordó rozstot öntetett a szérűre. A gazda este megnézte, hogy mit végzett Jusszi, és mikor meglátta a tíz hordó rozstot, szidta a múlt évi gondatlan, rossz béreseit, és dicsérte Jusszit, aki gyarapítja a vagyont, hiszen még a szalmából is ilyen sok magot csépelt ki.

Reggel Jusszi újságolta a gazdának, hogy az éjszaka tolvajok akartak betörni a külső kamrába, s az volna a legjobb, ha magas kerítéssel vennék körül az egész portát. A gazda sehogysem akarta elhinni a dolgot.

– Biztosan tudod, hogy tolvajok akartak betörni a külső kamrába?

– Tudom bizony – erősítette Jusszi.

– Hát akkor az lesz a legjobb, ha még ma megcsinálod azt a kerítést.

Jusszi nagyon erős kerítést csinált, csak az ajtófélfánál hagyott egy kis ablaknyílást. A gazdasszonynak sehogysem tetszett a dolog.

– Hogy jutnak be az urak a vendéglőbe?

A gazda rászólt:

– Te csak hallgass!

Az ablaknyíláson keresztül a gazdasszony finom ételt adott a papnak, és Jusszi, aki utánalopódzott, hallotta, mit ígért a pap: este újra ott lesz az ablaknál. Jusszi a gazdasszony ruháiba öltözött, az ablakhoz állt, s mikor a pap megjelent, a gazdasszony hangját utánozva csókot kért a paptól. A pap az ablakon keresztül a száját nyújtotta, Jusszi pedig átharapta a pap nyelvét, és jól eltette a leharapott darabkát.

Szólt Jusszi másnap a gazdának:

– Hallom, hogy a papunk nagyon beteg. Üzent a gazdasszonynak, hogy beszélni szeretne vele, talán ütött az utolsó órája.

Mikor a gazdasszony megtudta, hogy Jusszi lesz a kocsisa, nagyon ellene volt:

– Igazán nincs rá szükség, hogy Jusszi velem jöjjön!

– Hallgass! – szólt rá a gazda.

Jusszi ugyanis megígérte a gazdának, hogy útközben német szóra tanítja a gazdasszonyt.

– Száz márka fejében olyan jól megtanítom, hogy mire hazaérünk, már szépen beszél németül.

A gazda rögtön beleegyezett.

– Nagy szükség volna rá, sokszor jönnek a vendéglőbe idegen urak.

A gazdasszony nagyon finom ételeket készített a papnak. Azután kocsira ült, és Jusszi hajtotta a lovat. Jusszi észrevétlenül az ételbe ejtette a pap nyelvének leharapott darabkáját. Megérkeztek a paplakba. A pap betegen feküdt, egy szót sem szólt az asszonyhoz. A gazdasszony eléje tette a finom ételt, a pap enni kezdett, evett is néhány falatot, de aztán hirtelen elment az étvágya: meglátta a tálban a saját nyelve darabkáját. A gazdasszony nagyon megsajnálta a papot, a szerelem is lánggra lobbant benne, lehajolt, és megcsókolta a papot. Erre a pap átharapta az asszony nyelvét, mert azt hitte, hogy a gazdasszony harapta le az ő nyelvét – és még a főztjébe is belekeverte. Az asszony tüstént németre fordította a szót: flo-ro-ro, flo-ro-ro!

Jusszi hazavitte a gazdasszonyt. Otthon mindjárt dicsekedni kezdett:

– A gazdasszony olyan jól tud már németül, hogy hamarosan meg sem érti a finn beszédet.

A gazda ígérte, hogy ha így áll a dolog, nem száz, hanem kétszáz márkát is fizet a tanításért. A gazdasszony, mikor hallotta, hogy a gazda milyen sok pénzt akar adni Jusszinak, azonnal közbeszólt németül: flo-ro-ro, flo-ro-ro! A gazda azt hitte, hogy a felesége olyan jól tud németül, hogy már nem is akar többé finnül beszélni, és örömeiben azt mondta Jusszinak, hogy annyi pénzt ad neki, amennyit csak kíván, de Jusszi kijelentette, hogy megelégszik kétszáz márkával. A gazda kifizette Jusszinak a kétszáz márkát, és Jusszi odébbállt a pénzzel.

PÉNZBŐL BOGÁR

A béresnek és a napszámosnak a kaszálón lett volna dolga, de egész nap semmit sem csináltak, estéig a pajta előtt heverésztek. Akkor aztán tanakodni kezdtek: mit mondjanak otthon, hiszen egész nap nem végeztek semmit. A béresnek jó gondolata támadt. Vették a bugyellárist, megtöltötték ganajtúró bogarakkal. Azután megegyeztek, hogy mit mondanak a gazdának.

Otthon az asztalnál szolt a béres evés közben a napszámosnak:

– Mikor osztzkodunk?

– Várj még egy kicsit! – felelte a napszámos.

Egy kis idő múlva ismét megkérdezte a béres:

– Nem osztzkodunk még?

– Osztozzunk hát! – felelte a napszámos.

A gazda hallotta a beszélgetésüket.

– Mi dolgotok van egymással? – kérdezte.

– Semmi különös, egy bugyellárist találtunk – mondta a béres.

– Az a bugyelláris az enyém! – állította a gazda.

A béres előhúzta zsebéből a bugyellárist.

– Ha ez a bugyelláris a gazdáé, változzék a pénz bogárrá, és nőjön vissza a helyére minden fűszál, amit ma lekaszáltunk!

A gazda fogta a bugyellárist, kinyitotta: hát a pénz ganajtúró bogarakká változott. Megparancsolta a gazda a szolgálonak, nézze meg rögtön, vajon visszaőttek-e helyükre a lekaszált fűszálak. A szolgálo szaladt, és mikor visszaérkezett, jelentette:

– A fű a helyén fekszik a földön.

Azon a helyen heverészett egész nap a béres és a napszámos. – A gazda nem gondolhatott mást, csak azt, hogy a bérese varázsló.

A KÁNTOR ÉS A KARÁCSONYRA FŐZÖTT SÖR

Közel volt már a karácsony, és a kántorék nagyon szegény házában nem volt sem disznóhús, sem erős házi sör, pedig ezek nélkül nem szokás ünnepelni. A kántor törte a fejét, hogyan lehetne disznóhúst és sört szerezni, de nem tudott kitalálni semmit. Végül eszébe jutott, hogy a papék szaunájában húst füstölnek így karácsony előtt. Elhatározta, hogy valamelyik éjszaka húst lop a szaunából.

A kántor a karácsony estéje előtti éjszakán a papék szaunájába osont. Már fel is jutott az izzasztópadra, és már meg is szerzett egy sonkát, amikor belépett a szaunába a pap és a felesége: jöttek, hogy megnézzék a sört. Leültek a hátsó padra és beszélgettek. A kántor fenn az izzasztópadon csendben volt, mint egér a macska előtt, még jóformán lélegzeni sem mert, nehogy a pap észrevegye. Azután hasra feküdt a pad szélén, hogy meglesse, mit csinál a pap, de nagyon erősen kihajolt, és beleesett a sörösdézsába, ott volt az éppen a pad alatt. A pap szörnyen megijedt, és a feleségével együtt kirohant a szaunából. Nem mertek hátranézni. A kántor abban a hitben, hogy a pap meglátta – lélekszakadva futott haza.

Karácsony napjának reggelén, mikor a kántor a templomba érkezett, észrevette, hogy a papnak valami bánata van. Meg is kérdezte:

– Miért olyan szomorú a lelkipásztorunk? Hiszen örvendezni kellene, hogy megszületett az Üdvözítő.

– Okom van a bánatra. Az ördögök már a paplakba is bemerészkednek – mondotta a pap, és elbeszélte, hogy a karácsony estéje előtti éjszaka mi történt a szaunában: az ördög beleesett a sörösdézsába.

– Senki sem eszik a mi házunkban abból a húsból, és senki sem iszik abból a sörből – mondotta a pap.

A kántor azonnal felfogta, hogy itt a jó alkalom hús- és sörszerzésre, mélyen meghajolt és kérdezte, vajon elvihetné-e a

húst és a sört a paplak szaunájából. A pap boldog volt, hogy a kántor elviszi a szaunájából a veszedelmes enni- és innivalót, a kántor meg örvendezett, hogy disznóhúst és erős sört szerzett karácsonyra.

A PAP ÉS A KÁNTOR LOPNI MENNEK

Egyszer egy pap nagyon elszegényedett; folytonosan kölcsönöket kért a kántortól, de a kölcsönöket nem tudta megadni. A kántor segített a papon, amíg segíthetett, de azután ő is elszegényedett, s végül sem a papáknál, sem a kántoréknál nem volt mit enni. A kántor gondolt egyet, és elment a paphoz:

– Ne lopjuk el Mattila bikáját? Azt nem kell visszafizetni, a kölcsönkért pénzt pedig mindig meg kell adni.

A pap beleegyezett:

– Lopjuk hát el, de azután senkinek egy szót se!

Egy éjszaka el is mentek, és ellopták Mattila bikáját, s a paplak udvarán megnyúzták. A húson megosztottak, de a bőrt nehéz lett volna megosztani.

– Csináljunk erőpróbát: azé lesz az egész bőr, aki nyer – indítványozta a kántor.

– Csináljunk hát erőpróbát – mondotta a pap.

A kántor bedugta az ujjait a szarv- és a szemnyílásba, a pap megfogta a bika farkát, és mind a ketten maguk felé húzták a bőrt. A pap kezéből kicsúszott a bika sima farka, és így győzött a kántor, megtarthatta magának az egész bikabőrt.

A kántor azután bejárta az egész egyházközséget, és mindenütt elbeszélte, hogy a pappal együtt ellopták Mattila bikáját. Végül is a papot és a kántort törvény elé idézték, hogy számon kérjék tőlük a tolvajlást. A pap és a kántor együtt mentek a tárgyalásra. A kántor figyelmeztette a papot:

– Ne szóljon egy szót se, én felelek a bíró kérdéseire.

Nagyon sok tanú gyűlt össze – jöttek olyanok is, akiket nem idéztek meg –, pedig nem is volt szükség olyan sok tanúra, hiszen világosnak látszott, hogy a pap és a kántor bűnt követtek el.

A bíró kérdezte a kántortól:

– Igaz-e, hogy ezzel a lelkipásztorral együtt elloptad Mattila bikáját?

A kántor elmagyarázta a dolgot a bírónak:

– Igen, elloptam. Ez a pap folytonosan kölcsönöket kért tőlem, pénzt meg egyebeket, és sohasem adta vissza. Így aztán magam is elszegényedtem, ennivaló sem volt már a háznál. Elmentem a paphoz, és rábeszéltem, hogy lopjuk el együtt Mattila bikáját: az adósságot mindig vissza kell fizetni, de a tolvajlásért nem kell fizetni. Így aztán elhatároztuk, hogy ellopjuk Mattila bikáját, és el is loptuk. Megnyúztuk a bikát a paplak udvarán, elosztottuk a húst, de a bőrön nehéz lett volna osztozkodni. Így hát összemértük az erőnket: aki győz, azé lesz az egész bőr. A bika sima farka kicsúszott a pap kezéből, én kaptam meg az egész bőrt – és akkor felébredtem.

– Hát ezt te álmodban láttad? – kérdezte a bíró.

– Úgy van, álmomban láttam.

A bíró kihallgatta a tanúkat, de ezek maguk sem tudták, hogy a kántor az igazat vagy csak az álmát beszélte el. A bíró felmentette a papot és a kántort a vád alól.

Mikor hazafelé mentek, a kántor nagy jókedvében így szólt a paphoz:

– Látja, milyen jól jártunk, hogy nem beszélt: se bűn, se szégyen, s fizetni sem kell.

A pap ráhagyta:

– Igaza van.

KECSKE-E-E, KANCA-A-A

Volt egyszer egy pap. Ez a pap néhanapján rávette a kántort, hogy húst lopjon. Egy szombatról vasárnapra virradó éjjel a kántor elment az egyházközség másik végébe kecskét lopni. A pap kölcsönadta a kántornak a fehér kancáját, így gyorsabban végez, és egyszerre több kecskét is hozhat haza.

A kántor el is indult szombat este az egyházközség másik végébe; tudták, hogy ott egy gazdának nagyon sok kecskéje van. A régi időkben nem volt féderes kocsi, fatengelyű kocsikat használtak, ezek meg rettenetesen zörögtek. A gazdaházban is felébredtek a nagy zajra, mikor a kántor a sötét éjszakában a falu útján a gazdaház felé közeledett. A zaj egyszer csak megszűnt; a kántor megkötötte a lovát a kecskeól közelében. Az emberek kimentek a házból az udvarra, ahonnan a zaj hallatszott. Észrevették, hogy a pap fehér lova a kerítéshez van kötve, és hogy van valaki a kecskeólban: két kecske hevert összekötözött lábbal a kocsin, a harmadikat most fogja kihozni a tolvaj. A háziak gyorsan kifogták a lovat, és bezárták az istállóba. Jött aztán a kántor a harmadik kecskével, és nem hitt a szemének: a fehér ló eltűnt, a kétágú szekérrúd vége a földön hevert, a kecskék lefordultak a kocsiról. Mit is tehetett volna egyebet a kántor: otthagya a kecskéket és a kocsit, s futásnak eredt, hogy vasárnap reggel idejében a templomban lehessen. Eltűnt a ló, hát futni kellett, nem sétálhatott.

A templomig hosszú volt az út, s mikor a kántor a templomba érkezett, az istentisztelet már megkezdődött. Hogy nem beszélhetett a pappal a sekrestyében, hát egyenesen beült a padjába, és megkezdte a zsoltárt. A pap az oltárhoz ment, közben észrevette a kántort, és szeretne volna tudni, hogy mit végzett. Megkezdte a misét.

- Hallod-e, kántor, van-e sok kecske-e-e?
- Egy se, de oda a kanca-a-a.

Az emberek és az asszonyok tátott szájjal néztek össze:

- Csak nem bolondult meg a papunk és a kántorunk?!

A PAP NAPTÁRA

Volt egyszer egy egyházközségben egy bolondos pap, aki sehogy sem tudta észben tartani a hét napjait. De aztán segített magán: a szoba egyik sarkában hét botot tartott, egy botot minden reggel a másik sarokba helyezett, és mikor már csak egy botja maradt, tudta, hogy vasárnap van, templomba kell mennie.

Csak hogy egyszer a kántor rossz tréfát csinált: egy botot visszatett a régi helyére – a kántorok ugyanis gyakran huncut emberek, akik szívesen bosszantják a papokat. No, a pap összezavarodott, vasárnap reggel azt hitte, hogy még csak szombat van, és nem is ment el a templomba. A kántor jól tudta, hogy a pap magától nem megy a templomba, és vasárnap reggel érte ment. A pap jól összeteremtette a kántort.

– Miért harangoznak ma, és miért hívják istentiszteletre az embereket, mikor nincs is vasárnap?

– De bizony ma éppen vasárnap van.

– De bizony csak szombat van, látod: egy bot még ott van a helyén, pedig a mai botomat már áttettem a másik sarokba.

– Még ha áttetted, akkor is vasárnap van. Csak belezavarodott a botokba.

– Vegyük csak számba, hogy mi történt a hét egyes napjain, mindjárt látni fogod, hogy ma vasárnap van.

A pap gondolkozott egy ideig, azután megkezdte a felsorolást:

– Hétfőn elhullott az ökör, kedden elföldeltük. Szerdán malomba ment a béres, csütörtökön hazajött. Pénteken dagasztás volt, szombaton sütés. És ördög vigye, ma csakugyan vasárnap van! – kiáltott fel a pap, egy csattanósat csapott a combjára, átöltözött, és a kántorral együtt ment a templomba.

AMERIKAI ÚT

Volt egyszer egy szegényember, aki nagyon szeretett volna szerencsét próbáim Amerikában, de nem mehetett oda, mert nem volt rá pénze. Mégis elhatározta, hogy mindent megpróbál, hátha ott rátekint a szerencse. Elutazott a kikötővárosba, ahonnan indulnia kellett volna, és látta, hogy egy nagy hajó útra készen áll Amerikába. A hajóra ment, és tanácskozott a kormányossal, hogyan juthatna el Amerikába, mikor még aprópénz sem csörög a zsebében.

– Majd megtaláljuk a módját, szállj csak fel a hajóra! – mondta a kormányos.

A szegényember a kormányos tanácsára a sarokban felhalmozott poggyászok közé rejtőzött.

– Ha az út végén jelt adok neked, ugorj a tengerbe – figyelmeztette végül a kormányos.

Az ember követte az utasításokat, a poggyászok között maradt, nem sokat tudott arról, hogy mi történik a hajón.

Mikor már közel voltak az amerikai parthoz, a kormányos belerúgott a poggyászokba, és az ember azonnal a tengerbe ugrott. A kormányos nagyot kiáltott:

– Egy ember van a tengerben.

A matrózok sürgősen kimentették az embert a tengerből, de az nem akart a hajóra menni.

– Ha már eddig úsztam, a partra is kiúszom.

De mégis kihúzták a matrózok a szegényembert a vízből.

Mikor kikötöttek és partra szálltak, a kapitány elmondta, hogy olyan mesterúszó érkezett a hajóján, amelyenről még nem hallott a világ.

Amerikában is volt egy híres mesterúszó. Ez most mindjárt a hajóra jött, és ajánlatot tett a szegényembernek.

– Fogadjunk, ki úszik messzebbre kettőnk közül.

Elhatározták, hogy másnap megtartják a versenyt.

Az amerikai érkezett először a partra, a finn ember nem volt sehol.

– Talán kibújt a verseny alól? – tűnődött az amerikai.

Egy kis idő múlva a finn versenytárs is megjelent: pálinkáskulacs volt a vállán, és még egy kis elemózsiás doboz, ötven köteg spárga és azonkívül egy kis horgony is. Az amerikai megkérdezte:

– Mire jó ez, mit akarsz azzal a horgonnyal és a többivel, ami a válladon van?

A finn ember nem késett a válasszal:

– Mit csinálsz a tengeren, ha viharba kerülsz, és nem tudsz horgonyt vetni, és nincs ennivalód?

Ez a felelet gondolkodóba ejtette az amerikai, nem is mert belemenni a versenyzésbe. Ő úgy gondolta, hogy eszik a parton, és csak olyan távolságig úszik, hogy onnan a következő évésig vissza is térhet a partra, de ez a finn ember, úgy látszik olyan terveket forgat a fejében, hogy akár Hankooig úszik egyfolytában.

A finn ember szépen megnyerte a fogadást, és nagy summa pénzt kapott. Minthogy most már annyi pénze volt, mint a pelyva, nem is gondolt már arra, hogy Amerikában maradjon, hanem ugyanazzal a hajóval indult is vissza a hazájába. A kormányos szép jutalmat kapott segítségéért.

Ilyen egy amerikai út, ha valakinek szerencséje van. Bárcsak így sikerülne minden amerikai út.

ÚTI KALANDOK

Csak akkora voltam, mint egy cigánygyerek, mikor a szüleim meghaltak, és én egyedül maradtam. Bátyáim és a rokonaim gyűlöltek engem. Nem bírtam elviselni, hogy a szülőfalumban mindenki rossz hozzám, és ezért elhatároztam, hogy világgá megyek. Először Kelet-Finnországba mentem, és egy gyufagyárban találtam munkát. Két évig dolgoztam a gyárban, azután Pétervárra mentem, hogy ott is széjjelnézzek. Néhány évig hajókon vállaltam munkát, és mert becsületesen végeztem el a rám bízott tennivalókat, egy kereskedő azzal bízott meg, hogy hasábfát szállítsak Viipuriba.

Pétervárról szép időben indultunk el, de a jó hátszél csak úgy két óra hosszat tartott, és akkor nagy vihar támadt. Őszre járt az idő, korán besötétedett. Tombolt a vihar, felleges volt az ég, egyetlen csillagot sem láttunk. A hajónk zátonyra futott, nem is sejtettük, hogy hol vagyunk, és az volt a legborzasztóbb, hogy a hajó feneke kilyukadt, és a hajó süllyedni kezdett. Nem is reméltem, hogy életben maradok. Félájultan fogtam mindkét hónom alá egy-egy fahasábot, a hajó társaimmal együtt elsüllyedt. Szerencsére a fahasábok olyan nagyok voltak, hogy elbírtak engem, és így a víz színén hanyódtam, vittek a hullámok és a szél. Már majdnem cserbenhagyott az erőm, amikor arra lettem figyelmes, hogy a hullámverés hangja megváltozott, és ebből sejtettem, hogy nem messze lehet a szárazföld: a hullámok a partról verődnek vissza, összeszedtem utolsó erőmet, és mikor a hullámok parthoz sodortak, belekapaszkodtam egy fűzfaágba, és nagy nehezen partra vergődtem. Nem tudtam, hogy hová kerültem. A hajótörést túléltem, de azért nyomorult állapotban voltam: a ruhám csurom víz, az őszi éjszaka hideg, és már az éhség is bántott. Először olyan alélt voltam, hogy el se mozdultam a helyemről, azután valamennyire magamhoz tértem, és nagy keservesen útnak indultam.

Egy kis ösvényt találtam, és egy idő múlva gyertyavilágot láttam. Ennek annyira megörültem, hogy a lábamat is gyorsabban szedtem. A fény egy szép nagy házból jött. A kapuhoz mentem, hát zárva volt.

Kopogtattam, mire kijött egy férfi lámpával a kezében, és azt kérdezte, hogy ki vagyok, és mit akarok. Elmondtam neki, hogy mi történt, és kérdeztem, hogy ki a házigazda. Az ember, aki nem volt más, mint a béres, így felelt:

– A házigazda nincs itthon, csak az asszonyom van itthon meg az intéző, de tőlük nem várhat segítséget.

– Mégis megpróbálok ennivalót és éjjeli szállást kérni – mondtam én.

Először a háziasszonyhoz mentem, és valami ennivalót kértem.

– Koldusoknak semmit sem adunk! – szólt az asszony nagyon barátságtalanul.

Roszkedvűen mentem a tisztartóhoz; reméltem, hogy talán éjjeli szállást ad, de csak ennyit mondott:

– Ilyen gyanús idegennek nem adok éjjeli szállást.

Nagyon elbúsultam magam: most már igazán nem tudtam, hogy hova menjek éjszaka idején, és amellet rettenetesen fáztam, és nagyon éhes voltam. Lassan mentem lefelé a lépcsőn, és folytatni akartam utamat, de ekkor kijött a béres az istállóból, és megkérdezte:

– Mit végzett?

Elmondtam, hogy milyen keményen bántak velem, és hozzátettem:

– Most már éhen halhatok és elpusztulhatok ebben a hidegben.

– Ne mondjon már ilyet, jöjjön utánam! – szólt a béres.

Ő elől ment lámpával a kezében, én utána a csűrbe, ahol meleg volt, mert hiszen ott tartották a gabonát. A jó ember adott egy nagy darab kenyeret és két heringet. Most már jól éreztem magam, mert meleg helyen voltam, és enni is kaptam. A béres már indulóban volt, amikor megkérdeztem tőle, hogy hol vagyok, mi ennek a helynek a neve.

– Ez a Suursaari nevű nagy sziget a Finn-öbölben.

Tehát jó messzire magam mögött hagytam Viipurit.

Evés után a gabona között egy gerendára feküdtem, és jól kimelegedtem. Egy kis idő múlva két leány finom ételekkel megrakott asztalt hozott a csűrbe, két gyertya is égett az asztalon. Csodálkoztam magamban, el sem tudtam képzelni, hogy ez mit

jelent. De már jött is a háziasszony meg az intéző, ettek-ittak, és mindenféléről beszélgettek. Egyszer szólt a háziasszony:

– Már mindenféle játékot megpróbáltunk, de még sohasem táncoltunk, mikor így kettesben voltunk.

Levetették a ruháikat, és táncolni kezdtek. Én szerettem volna látni, hogyan táncolnak, leselkedtem, de leestem a gerendáról. A háziasszony és az intéző mit sem tudtak rólam, és rettenetesen megrémültek, azt hitték, hogy ördög vagy valami ilyesféle van a csűrben, és berohantak a házba. Én annyi finom falatot ettem, amennyit csak győztem, magamra vettem az intéző ruháit, zsebre tettem a háziasszony aranyláncát, és odébbálltam. Útközben megtapogattam a zsebeimet, a mellényzsebben aranyórát találtam, a kabátzsebben egy pénztárcát: ötezer márka volt benne.

A vendéglőbe mentem, és ott töltöttem az éjszakát. Mikor lefeküdtem, aranyórámat az asztalra tettem. Éjszaka a háziúr is visszaérkezett útjáról, és ő is a vendéglőben szállt meg. Láta az aranyórát az asztalon, és megkérdezte:

– Az intézőnk is itt van?

– Nincs itt, ez az úr egy hajóskapitány, aki hajótörést szenvedett.

– Nem hajóskapitány az, hanem rabló – mondotta az úr.

Mikor reggel fölkeltek, az úr tudakozódni kezdett, honnan szereztem az órát. Én elmagyaráztam neki, hogy mi történt, mire ő csak ennyit mondott:

– Maradj itt, míg nem hívatlak.

Úgy egy hétig éltem a vendéglőben, csak akkor hívatott az úr a birtokára. A házigazda meghívta vendégségbe az összes ismerőseit, és azt kívánta, hogy mindenki füle hallatára beszéljem el az élményeimet, mert akkor elválhat a feleségétől.

A szép, nagy udvarházban sok úr gyűlt össze, és a szoba közepén a hosszú asztal meg volt rakva a legfinomabb ételekkel. Evés közben megszólalt a házigazda:

– Ki tudná valami mulatságos igaz történettel szórakoztatni a társaságot?

És mindjárt hozzám fordult:

– Kedves hajóskapitány vendégünk, aki olyan sokat látott és hallott a nagyvilágban, nem beszélné el nekünk élete történetét?

Én el is mondtam mindent, ami velem történt, már odáig jutottam, hogy a hajótörés után ennivalót kértem a háziasszonytól, de ekkor a háziasszony suttogó hangon a másik szobába hívott:

– Tudom, hogy mindent tud, de fogadja el ezt az ötszáz márkát, és ne beszéljen többé arról a dologról.

Én elfogadtam a pénzt, és nem is akartam beszélni többé a dologról, de a háziúr nem hagyta annyiban, hanem újra hozzám fordult:

– És hogy folytatódik a történet?

Én folytattam élményeim elmondását, de mikor odaértem, hogy a csűrbe mentem, az intező suttogó hangon arra kért, hogy menjek vele. Vele mentem, és az intező ezt mondta:

– Fogadd el ezt a kétezer márkát, ott van a lovam, ülj fel rá, és menj innen!

Lóháton folytattam az utamat, majd hajón jöttem át a tengeren Finnországba, s magammal hoztam a lovamat is. Azután hazamentem, s azóta mindig van pénzem annyi, amennyire éppen szükségem van.

TÉLI VADÁSZAT LAPPFÖLDÖN

Az egyik télen vadászni mentem Lappföldre. Az elemózsiás szánomat egy csökönyös, öreg ló húzta. Lappföldön sok madarat, mókust és más erdei vadat lőttem, s a végén teljesen elfogyott a lőszerelem. Mit volt mit tenni, kihúztam a lovam patkójából néhány vasszeget. Azután zsákmány után néztem az erdőben. Egy idő múlva szembejött egy róka. Rálőttem a vasszeggel. A szeg keresztülment a róka farkán, és beleszaladt egy nagy fenyőfába. A róka mozdulni sem tudott semerre. A rókához futottam, hogy agyonüssöm, de nem tudtam rászánni magam, olyan barátságosan nézett a szemembe. A szájánál körülvágtam, és azután egész testéről lehúztam a bőrét, és szabadon eresztettem, így bőr és szőr nélkül, csupaszon. A róka elfutott, én meg tovább folytattam az utamat.

Hamarosan leszállt az éjszaka. A lovamat egy rettenetes nagy fatönkhöz kötöttem a zabla fél száránál fogva, és valamivel távolabb lefeküdtem aludni. Éjszaka úgy fölmelegedett az idő, hogy a hó és a jég teljesen elolvadt a földről. Mikor felébredtem, nem gondoltam, hogy azon a helyen vagyok, ahol este feküdtem, el sem tudtam képzelni, hogy hol lehetek. Fölkeltem, hogy megnézzem a lovamat, a szánt és a madarakat, de nem láttam sehol semmit. Végül észrevettem, hogy a lovam a zablánál és a fékszárnál fogva a templom keresztjén lóg, az elemózsiám és a vadászzsákmányom pedig szanaszéjjel hever a templom tetején. Törtem a fejem, tanakodtam magamban, hogyan szerezzem meg az elemózsiámat, a zsákmányomat és a lovamat. Nem volt más hátra, ólomgombjaimból puskagolyót öntöttem, átlőttem a fékszárat és a gyeplőt, és a ló nagy durranással a földre zuhant. Lelőttem a templomtetőről a szánt, az elemózsiámat és a zsákmányomat is. Azután befogtam a lovamat, és megint útnak indultam.

Rettenetes hideg reggel volt, magam köré csavartam a prémtakarókat, hogy meg ne fagyjak. Még a fejemet is bebugyoláltam, s így hajtottam egy darabig. Végül mégis csak

körülnéztem. El sem tudjátok képzelni, hogy mit láttam. Rettenetes nagy farkasfalka futkosott körülöttem. A lovamat nézegették. Nagyot ütöttem ostorommal a ló hátára, magam pedig a takaróim közé bújtam, hogy a farkasok meg ne lássanak. Egy kis idő múlva megint körülnéztem. Hát egy nagy farkas éppen a lovam tomporát mardosta. Nem mertem kidugni a fejemet a takarók közül, mert féltem, hogy felfalnak a farkasok. Egy kis idő múlva mégiscsak kipillantottam, hát a lovamat már a lapockájáig megették a farkasok. Újra a lovamra pillantottam, hát már a nyakát is felfalták. A ló feje a hámigából a földre csúszott, egy farkas már meg akarta kaparintani, de én akkor teljes erővel a farkasra csaptam az ostorommal. A farkas feje beszorult a hámigába, én meg csapkodtam a farkas hátát az ostorral. A farkas vágatott, mint egy jó paripa, és bevitt egy városba. Végighajtottam a főutcán, és közben egyszer-egyszer a farkas hátára suhintottam az ostorral. Egy kereskedő jött szembe, és megkérdezte:

– Jó ember, nem adnád el a lovad?

– Miért ne! Neked adom, ha ezer márkát fizetsz érte; Oroszországból hoztam ezt a lovat.

A kereskedő kifizette az ezer márkát.

– Gyorslábú? – kérdezte.

– Ülj csak fel a szánra, majd meglátod, hogy vágat – mondtam én.

A kereskedő felült a szánra, és én ostorommal a farkas hátára csaptam. A farkas elinalt, azóta se láttam.

Ezer márkával a markomban vidáman indultam útnak hazafelé, s azóta se mentem még egyszer Lappföldre vadászni.

A LEGNAGYOBB KÍVÁNSÁG

Egyszer három rabló egy kanna pálinkát lopott. Mikor meg akarták inni, rájöttek, hogy a pálinka kevés háromnak, de éppen elég egynek. Megegyeztek abban, hogy az kapja meg a pálinkát, aki a lehető legnagyobb kívánsággal áll elő.

A legidősebb rabló gondolkozott egy darabig, és azután elmondta a kívánságát:

– Ha Isokyrő temploma tele volna zsákvarró tűvel, és ezekkel a tűkkel zsákokat varrnának, míg csak el nem kopnak a tűk, és azokat a zsákokat teletöltenék arannyal – szeretném, ha én kapnám meg ezt a sok aranyat.

A másik két rabló igen nagy kívánságnak tartotta a legidősebb rabló kívánságát. A második rabló csak rövid ideig gondolkozott, s már mondta is, hogy mit kíván:

– Szeretném, ha a világ minden vize tintává válnék, és a tintával számokat írnának egymás alá, és én annyi márkát kapnék, amennyi a számok összege.

A másik két rabló ezt a kívánságot igen nagy kívánságnak tartotta. Már bele is nyugodtak, hogy a középső rabló issza meg a pálinkát. De rövid gondolkozás után megszólalt a harmadik rabló:

– Ha elvinne titeket az ördög, én örökölném a kincseiteket.

A másik kettő elismerte, hogy a kívánságok közül ez a legnagyobb kívánság, s így a harmadik rabló itta meg a pálinkát.

HOGYAN KERÜLT AZ AGYAG A TÓ FENEKÉRE

A folyóparton volt egy ház, és abban a házban egy halász lakott a családjával. Egyszer hálójukba került egy hatalmas durbincshal. A súlyos halat három ló húzta hazafelé; a hal nyomában csatorna támadt, és ezt a csatornát egy hároméves ökör sem tudta átúszni. Otthon aztán törték a fejüket, hogy mire használják fel a halat. Végül is elhatározták, hogy tésztában sült pástétomot készítenek belőle a templomi útra. A pástétomot megsütötték, és magukkal vitték a templomos faluba, ahol sok ember gyűlt össze, mert éppen nagy ünnep volt. Mikor vasárnap reggel felvágták a tésztaburkolatot, és enni akartak, a pástétom haltöltelékéből olyan rettenetes sok pára és gőz áradt ki, hogy a gyülekezet férfinépe három napig nem mehetett haza a templomos faluból: nem látták az utat. Három teljes napig a pástétomon éltek. A köd már oszladozott, de akkor meg szélvihar támadt. A szél elsodorta a partról az emberek csónakjait, senki sem tudta, hova, merre. Tűnődtek az emberek, hogy a csudába kerülhetnének haza. Az egyik jó gondolattal állt elő: üljenek a pástétom tésztájának keményre sült alsó héjára, és azon vitorlázzanak haza. A tanácsot jónak találták, előkeresték és vízre bocsátották a pástétom kemény kérgét, és útnak indultak. Szerencsésen ki is kötöttek a tó túlsó partján. Hogy így elhúzódott a templomi út, mindenki sietett haza, és a pástétom héját nem húzták partra. Néhány nap múlva eszükbe jutott a mulasztásuk, ki akarták húzni a pástétom héját a vízből, de már elkéstek. A kemény héj megpuhult a vízben, lesüllyedt a tó fenekére, és ott agyaggá változott.

Ezóta van agyag a tó fenekén.

A NAGY ISTÁLLÓ

Egyszer Észak-Finnországban kóboroltam, és betévedtem egy gazdaházba, ahol éppen nagyon szép kőistállót építettek. Kértek, hogy segítsék az építkezésben, és én rövid időre munkát vállaltam.

A kőfalak már készen álltak, néhány eresztéket kalapáltunk a helyére, és ekkor a kalapács kiesett a kezemből. A kalapács még nem ért földet, s a nyele máris elkorhadt. Ilyen hosszú időbe került, míg a kalapács földet ért, pedig közönséges, súlyos vaskalapács volt.

Azután a famunkákra került sor – az ilyen kőépületekben gerendák is vannak –, s az egyik ember kezéből kiesett a fejsze. Olyan hosszú idő alatt ért földet, hogy egy fecske ott a levegőben fészket rakhatott a fejsze nyelén.

Az istálló elkészült, bekötötték a teheneket, a bikát pedig az észak felé eső sarokban helyezték el. A teheneket az istálló déli oldaláról vitték a bikához. A tehenek még vissza sem kerültek a rendes helyükre, s máris borjak futottak az anyjuk után.

Ilyen nagy volt az az istálló. A mi vidékünkön sehol sem lehet ilyen nagy istállót látni.

UTÓSZÓ

Kustaa Vilkuna akadémikusnak, a magyar nép igaz barátjának, a nagy tudósnek ajánlom.

Aki a finn meséket olvasgatni kezdi, hamarosan úgy jár, mint a kezdő nyelvész, aki a finn–magyar nyelvrokonság első tényeivel, tételeivel ismerkedik. A finn beszéd hangsúlyozási módja, a nyelvtan struktúrája mindegyre a rokonságra emlékeztet, az alapszavaink egyszerre az azonosságra s a hasonlóságra emlékeztetnek – mégis maga a finn beszéd annyira más, valósággal idegen a mi számunkra. Ismerős és ismeretlen egyszerre, üzenetet hordoz, évezredekét, és megfejthetetlennek is tűnik, mint a háromezeréves feliratok. A finnugor összehasonlító nyelvészetnek, a kezdőre minden bizonnyal ez a sejtelmes ismerős-ismeretlen vonzás a hatása, talán ez bűvöli el, s csak lassan tudja meg, mily aszketikus, fegyelmezett, kemény munka vezet el a nyelvek rokon vonásainak felismeréséhez, az ősi kapcsolatok művelődéstörténeti útjainak feltárásához. A finn és a magyar mesék rokonságát sem lelhetni fel könnyen. Az azonosnak tűnő mesei témák, motívumok, az úgynevezett azonos típuszámot viselő mesék megannyi finom eltérést mutatnak, az egész mese rokonjellegű, s mégis annyira más, mint a magyar megfelelője. Nem könnyebb a mesék rokonságának a megállapítása, mint a nyelv szavaié, mint egyes nyelvi szerkezetek, ragozási rendszerek azonosítása, történeti összefüggéseinek feltárása. A folklorista, a népköltészet kutatója habozás nélkül mondja: munkája nehezebb a nyelvésznél, hiszen egy-egy mese bonyolultabb, összetettebb egység, mint egy szóalak megfelelése, mint egy ragozási rendszer történeti eltéréseinek kibontása. Meddő vita lenne, nem is folytatom.

Bevezetőnek is csak azért kínálkozott e vita felvillantása, mert a finn népmesekutatásnak, általában a finn folklórnak két nagy érdeme van: a nagy kiterjedésű, intenzív gyűjtés és a történeti összehasonlító módszer, a finn iskola kialakítása. Ez a finn iskola, az

úgynevezett finn földrajztörténeti módszer részben a *Kalevala-kutatás* igényei szerint, részben a finn népmesekutatás nyomán alakult ki, s hamarosan lelkes híveket s kemény ellenfeleket vonzott. Ha a finn mesék kötetét közreadjuk, tán elsősorban érdemes erről a finn tudományos módszerről szólnunk, a finn nemzeti tudomány egyik legnagyobb értéke ez, s jelentőségét, nemzetközi rangját még leghevesebb ellenzőinek is el kellett ismerniök. S az elmúlt évtizedek során oly különböző okokból s annyian eltemették, s ennek ellenére e módszer ma is ad eredményeket, s ma is újra temetik: ez is mutatja erejét, ezért is méltó a megismerésre.

S elháríthatatlan számomra, hogy ezen a ponton egy személyes vallomást ne tegyek. A népköltészeti kutatásokba, a népmese kutatásába Solymossy Sándor vezetett be, ő volt a mesterem. Feltétlen híve volt a finn földrajztörténeti iskolának, s azt a maga módján nemcsak szolgálni, hanem tovább fejleszteni is igyekezett – így pl. a motívumtérképezés kialakításában jelentős szerepe volt. Nos, sokszor ismétlődő pillanat: a tanítvány mást, másként akar, mint mestere, épp azért, hogy önmaga személyiségén munkálkodjék, hogy ne csak átvegyen, hanem önmagát is kifejezze. Nemcsak a költők, művészek törekednek erre. Szerencsés esetben ez nem is vezet keserű, vagy jóvátehetetlen konfliktusokra; így volt ez a mi esetünkben is. Solymossy megértő derűvel figyelte és biztatta nekirugaszkodásaimat, fiatal barátjának tekintett, adta a külföldi kollégák címeit, a finnekét, észtekét éppúgy, mint a szovjet, amerikai kollégákét. Így kerültem én igen korán baráti hangú levelező kapcsolatba Aszadovszkijjal, Andrejevvel éppúgy, mint Stith Thompsonnal, A. Taylорral és másokkal. Így ismerkedtem meg igen korán a finn kollégákkal is, és nagy öröömre az FFC értékes kiadványait is megküldötték. Az FFC köteteiből (ma már túljutottak a kétszázadik köteten is) sokat tanultam. Nem hálátlanság volt tehát, hogy épp mesterem tudományos iskolájával, a finn iskolával fordultam szembe – igazán nem az elsők között.

Hiszen akkoriban, a harmincas évek legelején, a finn iskola egy sor éles harcát megvívta mind a filológus oldalról támadó Wesselskivel, mind az angol antropológiai-funkcionalista iskola híveivel (a szovjet folkloristákkal való harcok *még* éppen csak az elején tartottak), s a finn kutatók élén egy minszki születésű, német

származású nagy tudós, az akkor tartui professzor, Walter Anderson állott. Félelmetesen vitázó, félelmetes tudású folklorista. A finn iskola egyáltalán nem érezte legyőzöttnek magát, pedig az északi folkloristák körében is kemény ellenfelük támadt v. Sydow személyében, aki a mese keletkezésére, az indoeurópai eredet és a helyi nemzeti típusok kialakítására új elméletet dolgozott ki. S a különböző lélektani, szociológiai iskolák, az első strukturalista írások; R. Jacobson és Bogatürjev tanulmányai; a vallástörténeti elméletek! Ezek mind-mind a finn iskolát támadták. Nem véletlen, hogy az első, ifjonti mesekatalógusát épp az FFC számára készítő Honti János is szembefordult finn mestereivel, és „lazább mesetudományt” követelt, a mese világának mélyebb, a lényegre törő szemléletét, amelyet már nem elégített ki az a filológiai szigor, ami a finn módszert jellemezte.

Így ebben a tudománytörténeti pillanatban magam is mást, más módszert, más utakat kerestem: az alkotó közösség és a névtelen, de az alkotás folyamataiba beleavatkozó személyiség, teremítő egyéniség problémáit igyekeztem vizsgálni. Úgy éreztem; a paraszti társadalomtól nem választható el kultúrája, művészkedése, elképzelhetetlen, hogy az ún. közösségi alkotások mögött ne munkálná az egyéni tehetség változtató-alakító akarata. Nem is tagadtam, nyomtatásba is adtam már akkoriban, hogy kísérleteimben sokat tanultam az orosz és a szovjet folklórtól. Barátságunk Honti Jánossal így kezdődött: szembefordultunk azzal a finn iskolával (más és más módon), ami pedig példaképünk volt. Ez a szembefordulás sok vitát eredményezett, anélkül, hogy finn barátaimmal a kapcsolatomat elrontotta volna. Igaz, magam a legélesebb vitában sem vontam kétségbe a finn iskola hatalmas eredményeit. S amikor a hatvanas évek elején Turkuban, a finn egyetemen a magyar népmesekutatásról előadást tartottam, nem hallgattam el régi vitámat, mai kritikai megjegyzéseimet a finn iskolával szemben. Ezt tartottam becsületesnek. S az volt épp a jó, hogy a finn válasz is egyenes, tiszta volt: barátok, kutatók jó vitája.

Így, ilyen előzmények után szeretnék szólni most a finn népmesekutatásról, amely a finn népmesék teljes gazdagságát is feltárta, és kialakított egy módszert a világ minden mesetípusának, minden epikus hagyományának egyetlen rendszerbe, egyetlen nagy hálóbba fogására. Ha vitánk is volt, vitánk is van ezzel a módszerrel –

az évek múlásával tiszteletünk csak növekedett iránta: egyike az emberi szellem nagy erőfeszítéseinek, hogy rendszerbe foglalja a megfoghatatlan, eleven életet, a változó-változhatatlant. Valójában minden tudományos erőfeszítés erre tör: olyan modellek alkotására, amelyek a valóság mögött, annak ezernyi változó mozzanata mögött, az igazat, a törvényszerű tendenciákat, a rendszert s a törvényt keresik. Ezek közé a nagy erőfeszítések közé tartozik a mi tudományunk történetében a finn iskola.

Messzire elkanyarodtunk a kezdetektől. A finn földrajztörténeti módszer kiindulása részben a finn népköltészeti gyűjtés eredményeiből nőtt ki, részben kapcsolódott bizonyos tudománytörténeti előzményekhez is, a Grimm testvérek kérdésfeltevéseihez, a Th. Benfey által képviselt elmélethez.

A finn népköltészeti gyűjtés – távolibb előzményeiről ne is szóljunk – elválaszthatatlan a finn nemzeti törekvésektől. A maga népi jellegét megőrizni akaró, nemzeti törekvéseinek első kifejtését építgető finn társadalmi-politikai küzdelmeknek, a nemzeti nyelv önállóságaért, a nemzeti irodalomért vívott harcnak szerves része a finn népköltészet felfedezése. A svéd, a cári elnyomás alatt élő finn nép szívósan, keményen védekezett minden beolvasztással szemben. S ha Herder elcsodálkozott a kis lett nemzet népi egyéniségének szívós önvédelmén, ugyanoly elismeréssel adózhatott volna a finn törekvések láttán is. Északon is, Közép-Európában is a kicsiny népek: a maguk nemzeti társadalmának jogáért harcoló nemzetek akkoriban fordulnak a nemzeti nyelvhez is, a népköltészet értékeit is ekkor fedezik fel, s mind a kettőben, a nép nyelvében, a nép költészetében egyaránt kultúrát őrző, kultúrát teremtő erőt, a nemzeti öntudatot őrző erőt láttak. A finn népköltészeti gyűjtés összeforrott a népnyelvi adatok, népdalok, mesék gyűjtése mellett a *Kalevala*, a finn nemzeti eposz gyűjtésével, s mindenki más előtt Elias Lönnrot (Lönnrot Illés) gyűjtő, rendszerező és továbbalkotó munkájával. Hunfalvy János, aki két kötetben írta meg a „Balt-tenger” országaiban megtett útjait még az osztrák–magyar kiegyezés előtti években, a legmélyebb tisztelet hangján beszél Lönnrotról is, s a Lönnrot nyomába lépő fiatal tudósnemzedékről: világosan látta, hogy ez a népköltészeti kutatás nemcsak a finn költészeti múlt föltárása, hanem elsősorban a finn

nemzeti öntudat, a finn nemzeti jövő építése. A mai hűvösebb, a nemzeti romantika lelkes hangjai iránt érzéketlenebb hallásunk számára néha túlzónak is tűnhetik ez a hangvétel, ez az odaadás, egy epikus alkotásban a nemzet létének igazolása. Úgy tudjuk, hogy a mai finn fiatal nemzedék is kissé idegenkedve olvassa ezeket az első felfedezés lázában született írásokat. Igaztalan, ingerült hűvösség ez a mai. A *Kalevala* felfedezése valóban a nemzeti öntudat élesztésének eleven, teremtő része volt, ez a történeti-társadalmi funkciója maradandó, ha kérdései ma már nem a politika, hanem a poétika s a filológia körébe tartoznak.

A *Kalevala* első runóinak közzététele, majd az egymást követő epikus énekek, egyre teljesebb redakciók után világszerte nőtt az érdeklődés a finn nemzeti eposz iránt, a rangját a homéroszi énekek, az ossziáni epikus dalok, az orosz bylinák mellé emelték. Lönnrot gyűjtő és összefoglaló munkáját hamarosan új meg új gyűjtés követte, s néhány évtized alatt nem volt olyan runótöredék, amit le ne jegyeztek volna. (Csak megemlítem, hogy a finn gyűjtők mellé magyar kutatók is sorakoztak, s a finn gyűjtemények kegyelettel őrzik a Bán Aladár lejegyezte runókat is.) Egy-egy híres *Kalevala*-énekes teljes tudását is lejegyezték, a közmondásokat, dalokat, meséket, mind, amit tudott. Sőt a híres *Kalevala*-énekesek három nemzedékén át őrzött változatokat is gondosan megőrizték, s kíváncsi lenne, ha az éhből adódó poétikai, költészetteremtő, alakító kérdéseket is gondos elemzés alá vennék. Azt szokták mondani, hogy nincsen olyan finn paraszt, aki népnyelvi, népköltészeti tudását el ne mondotta volna a szorgos finn gyűjtőknek. Ez a hatalmas méretű finn népköltészeti gyűjtés teremtette meg a finn népmesék hatalmas archívumát is. Méreteit számokkal szinte nem is érdemes érzékeltetni. Már 1913-ban az egyik magyar tudományos folyóiratunkban – lelkesítőül – megírták, hogy 550 önkéntes gyűjtő gyűjti a meséket az FFC archívuma számára. A népmesék változatait tízezerszámba gyűjtötték, s elmondhatjuk, hogy a finn példa vonzására az észti népmesegyűjtők is hamarosan hatalmas gyűjtési eredményről számolhattak be. (Egy 1937-es jelentés hetvenezerre teszi a gyűjtött mesék számát.) Mi bizony még ma is csak szerényebb számokat emlegethetünk. Nincs olyan finn népmese, anekdota, novellisztikus történet, vallásos,

mitikus elbeszélés, állatmese – és sorolhatnám a prózai epikumok műfajait –, amelynek egy-egy típusából a változatok százai rendelkezésre ne állanának az ország legkülönbözőbb részéből. Egyetlen mesetípus változatainak ilyen nagy száma tette lehetővé, hogy a mesék elterjedésének finn nemzeti térképét szinte teljességgel meg lehetett rajzolni. Az utóbbi évtizedekben mi, magyar kutatók is tettünk egyet-mást a magyar népmesék összegyűjtésére, de bizony a mi népmesearchívumunk nem mérhető a finnekéhez. (De elmaradunk az orosz, az ír, az észt stb. gyűjtemények gazdagságától is – szerencsére még mindig van módunk a mulasztás egy részének pótlására.) A finnek népköltészeti gyűjtésének méretei sürgették egyre inkább a pontos rendszerezés, a variánsok történeti és földrajzi rendbe való elhelyezésének a munkáját, s ezzel a finn folklór tudományos iskolájának kialakítását is.

A finn népmesekutatásnak, rendszerezésének (majd a világ népmesekincse rendszerezésének) elvei elválaszthatatlanul összefüggnek a *Kalevala* eredetét, összetételét, egyes epikus motívumainak vándorlását vizsgáló finn módszerrel. A *Kalevala*-kutatás során arra kerestek választ, hogy mennyiben autochton a finn epika e nagy alkotása, mi a *Kalevala* keletkezésének ősi helye, mi magyarázza meg a keleti és nyugati finn redakciók eltéréseit, összefüggéseit, mily vándorúton, milyen közvetítőkkal haladt a *Kalevala* feltételezett ősi hazájából, mi az eposz archaikus magva, ősalakja („archetípusa”), s milyen földrajztörténeti rétegekben helyezkednek el motívumai. Vizsgálták az előadó énekesek emlékezőtehetségét, alakító tehetségét is – s az igazságnak tartozunk azzal, hogy ezek a kérdések is hamarosan belekerültek a *Kalevala*-kutatás alapvető kérdései közé. (Rokonok tehát a mi ún. meseszociológiai, mesebiológiai kérdésfeltevéseinkkel.) Ezért tekintik a finn iskola módszerét kezdeményező kutatónak azt a Julius Krohnt (1835–1888), aki a *Kalevala*-val, a finn mitológiával, hitvilággal foglalkozott, s akinek fia, Kaarle Krohn (1863–1933) fejtette ki a finn földrajztörténeti iskola teljes módszertanát. Csak megemlítem, hogy akár jelképesnek is tekinthető: a kötetünkben közölt első mesét K. Krohn gyűjtötte, s a finn módszer egyik első, alapvető tanulmányát erről a mesetípusról írta még a múlt század

végén. [K. Krohn: Bar (Wolf) und Fuchs, eine nordische Tiermarchenkette, Helsingfors, 1889.] Az apa, J. Krohn már a mi Hunfalvyunkkal való levelezése kapcsán kifejtette nézeteit a finn összehasonlító-történeti módszerről, ezek a kialakulóban levő iskola legfőbb elveinek első összefoglalásai. Mellettük, a módszer harmadik nagy alakja, a mesék típusrendszerének kimunkálója, Antti Aarne (1867–1925) már 1898-ban oroszul ismerteti elveiket, kutatási irányukat.

Mi hát a finn iskola kérdésfeltevése a finn népmesékkal, az eurázsiai népmesékkal s általában a mesei epikus formákkal kapcsolatban? Előbb néhány előzményre, ha röviden is, rá kell mutatnunk. Kérdéseik egy részét már a Grimm testvérek is feltették, amikor az indogermán mesevilág összefüggéseit, a mesék keletkezésének, vándorlásának irányvonalait kutatták. Velük vitázva a mese keletkezésének, vándorútjainak (mind a szójhagyományban, mind írásos-irodalmi formákon keresztül) hálózatát kutatta a neves indológus, a *Pancsatantra* kutatója, Theodor Benfey. Benfey szerint minden mesetípus hazája India, a mese műfaja monogenetikus úton itt keletkezett, s innen vándorolt szét a világba. Tagadhatatlan, hogy Grimmék teóriája az indogermán mesevilágról s a mesék vándorlásáról, valamint Benfey módszere hatott a finn iskola elvi gondolataira, ha ők el is utasították a mese egész műfajának monogenetikus elméletét, csak az egyes mesetípusok eredetét vélték kinyomozhatónak. Ezek mellett a hatások mellett serkentette őket az az igény, hogy a finn mesék anyagát, majd a legfőbb mesetípusok áttekinthetetlenül gazdag, bonyolult halmazát rendszerbe foglalják, áttekinthetővé tegyék.

Az is köztudott, hogy a finn rendszerezési kísérlet előtt már számos kísérlet történt a mesék rendszerezésére, egyre többen szerettek volna rendet teremteni ebben az áttekinthetetlennek tűnő dzsungelben. Így a görög és albán mesék gyűjtője, J. G. von Hahn, három főcsoportra s negyven főtípusra bontja a meséket, s ezeknek alcsoportjait tovább bontja; J. Jacobs angol kutató készített egy töredékben maradt mesekatalógust az *English Folklore Society* számára, s néhány évre rá, 1887-ben W. A. Clouston kétkötetes művében igyekszik választ adni a mesék nemzetközi vándorlásának problémáira, s osztályozni, rendszerezni igyekszik a mesék vándorló

motívumait. Ezután készül el a harmadik mesekatalógus, G. L. Gomme 1890-es folklór-kézikönyvében. Gomme nem tesz egyebet, felsorol s jellemez 70 mesetípust, hangsúlyozza a mesék főmotívumát, és rövid vázlatukat adja. Ezek után a kísérletek után nagy vállalkozás a román Lazăr Șăineanu több mint 800 oldalas monográfiája a román népmesékről (*Basmele române*), négy főosztályra – fantasztikus, pszichológiai, vallásos és tréfás – bontja a román meséket, s függelékül néhány állatmesét és ún. láncmesét csatol. A főosztályokat ciklusokra bontja, s ezekben helyezkednek el az egyes mesetípusok. A típusait a maga korában jól jellemzi, s bizonyos európai összehasonlító anyagot is ad. (Minderről részletesen írt Berze Nagy János az *Ethnographiában*, a finn iskola előfutáraitól szóló nagy tanulmányában.) A mesék rendszerezésére, irányító és összehasonlító katalógus készítésére vállalkozott még az első finn katalógus előtt a mi Katona Lajosunk, aki a magyar mesék tipológiai rendszerét akarta megteremteni, sajnos ez a korai magyar mű is torzó, félbemaradt – amit annál jobban sajnálhatunk, mert Katona típust meglátó, rendszerező szemlélete kiemelkedik kortársai közül. Végül az előfutárok között a neves dán kutató, Sven Grundtvig meseosztályozási rendszerét említhetjük, amely ugyan már a finn sorozatnak, az FFC-nek második köteteként jelent meg, de A. Aarne munkája, első rendszertani kísérlete előtt. Ez a kitűnő dán folklorista (különben ez idő tájt a dán folklór nagy hatást tett a finnekre!) 134 mese típusának rövid tartalmi vázlatát adja, s említi a nemzetközi párhuzamokat is, bár elsősorban az észak-európai folklór területéről. Érdemei ellenére ez is csonkán maradt műnek, előzménynek tekinthető csupán.

Mindezen előzmények tanulságait figyelembe vették a finnek, nagyon is jól ismerték elődeik munkáját, elméleti általánosításait is, filológiai részletkutatásaikat is; ismerték az orosz anyagot, a skandináv folklór eredményeit s általában az európai kutatást. A magyar kutatással is megvolt a több-kevesebb kapcsolatuk, bár pl. Katona Lajosnak önérzetesen magának kellett egyik levelében felhívnia a figyelmüket arra, hogy meseosztályozási, tipológiai kísérlete néki is volt.

A finn kutatók az előzmények ismeretében néhány szigorú alapelvet szögeztek le a maguk rendszerező, osztályozó elveik

kidolgozása során. Eleve elutasított ez az iskola a maga sajátos folklorisztikai pozitivizmusában minden tudományelméleti, általánosító, ha úgy tetszik, filozófiai előfeltevést, kiindulást, ami a maga szinte mikroszkopikus finomságú, analitikus filológiai módszerét meghaladná, előre befolyásolná. Ennek az aszketikus filológiai fegyelemnek jeles eredményei születtek, jelentős érdemei vannak, de véleményünk szerint itt rejlik elmechanizálódásának, elmerevedésének egyik oka. Mégis kezdjük azzal a hangsúlyozandó igazságunkkal, hogy a mesekutatást a meséknek a vizsgálatával kell kezdenünk, s nem előre kész elméleti feltevésekkel, mint ahogy szerintük a különböző etnológiai, lélektani, szociológiai iskolák tették. A mesék által kínált valóságos adatokat kell vizsgálóra vennünk, mondják, márpedig a mesék valóságos életét, vándorútját, próteuszi átalakulását nem vizsgálhatjuk másként, mint ezer meg ezer apró tény gondos filológiai-történeti összevetéséből, s nincs jogunk a mesék világtörténetének megírására, a „mesék végtelen óceánjának” (Fr. Ranke kifejezése) felmérésére mindaddig, amíg lehetőleg birtokunkba nem vettünk minden történetileg, földrajzilag ellenőrizhető adatot, a szájhagyományból összegyűjtött adatokat éppúgy, mint különböző irodalmi források megőrizte tényeket. Ezért mindjárt nemzetközi feladatokat is maguk elé tűztek a népmese (s általában minden folklórjelenség) jobb megértése végett: 1. nemzetenként megszervezett, jól működő gyűjtőhálózatot kell kiépíteni, s a gyűjtött anyagot történeti, földrajzi és tipológiai rendbe kell sorolni gondos archivális megőrzésben, 2. nemzetközi szervezetet kell teremteni, hogy az biztosítsa az egyes témákat feldolgozó kutató számára a minél teljesebb nemzetenkénti anyagot az összehasonlító munka számára. Így teremtették meg a hatalmas finn gyűjtőhálózatot, így alakult meg a Folklore Fellows (rövidítése: FF), a folklór barátainak nemzetközi szervezete, s ez adja ki nagy kötetsorozatában (FFC) a kutatás eredményeit, egyes mesetípusok monográfiáit, a nemzeti, nemzetközi érvényű mesekatalógusokat – a mi kutatásaink összehasonlító szótárait, az első eligazítás alapvető műveit. Tudományunk nemzetközi együttműködésének nagy műhelyét – s ez létfeltétele a folklórnak – a világon elsőnek a finnek teremtették meg. A nemzetközi együttműködésre nem szavakkal, hanem tettekkel így adtak példát.

A magyar folklór elismeréssel, szeretettel üdvözölte e finn kezdeményt, első méltatói közt ott volt Katona Lajos, s nem is egy neves folkloristánk (Berze Nagy, Heller Bernát, Solymossy Sándor és mások) ezt az iskolát vallották mesterüknek; az első nagyobb társadalmi gyűjtés is finn minta nyomán szerveződött még az első világháború előtt, különösen a sárospataki, szegedi, debreceni fiatal gyűjtők jeleskedtek – anyaguk, gyűjtésük máig feldolgozatlan. S azt is elmondhatni, e szigorú filológiai iskola hatása – vitáink, ellenvetéseink mellett is – máig eleven, értékeit elismerjük. Honti nemcsak az első magyar mesekatalógust, hanem alapvető nagy dolgozatát a mese és hősmonda viszonyáról az FFC sorozatában adta közre, s amikor Kovács Ágnes az új magyar népmesekatalógus évtizedes munkájába fogott, a magyar előzmények mellett elsősorban a finn iskola tanítását és tanulságait tartotta szem előtt.

Ez az annyi kiemelkedő és vitatott munkát eredményező iskola a következő kérdésekre keresi a választ: keresi az egyes meséknek az alapformáját, eredeti keletkezési helyét, kiindulási pontját és végül a vizsgált mesetípus keletkezésének feltételezhető (illetőleg: elérhető) történeti időpontját. Ezek a vizsgálatok segítenek megismernünk egyrészt a mesének legáltalánosabb, legismertebb formáját (amit a statisztikai gyakoriság ad), a mese ún. „normál formáját” és a kikövetkeztethető legrégebbi alakját, az őstípusát: „archetípusát” – hogy a szokásos műszót is ideírjam.

E vizsgálatai során a finn iskola eleve elfogadja a mesetípusok, mesei elemek országokon át való vándorlásának, valósággal a növényi terjedéssel rokon, továbbbharapózó vándorlásának elméletét, bár nem köti le magát sem az egy helyről való származtatás (monogenetikus elmélet), sem az egyszerre, egymástól függetlenül több helyen is keletkezhető hasonló történetek, elbeszélések, mesék (poligenetikus elmélet) felfogása mellett sem. Az a véleménye, hogy minden mesetípust az előírásoknak megfelelően motívumaira, elemeire kell bontani, meg kell határozni az elemek, motívumok, epizódok, formulák összefüggésének változatait, és a különböző nemzeti csoportokat egyre nagyobb egységben összehasonlítva el lehet jutni az elérhető történeti mélységig, és meg lehet határozni mind a vándorlás útvonalát, mind a keletkezés feltehető helyét. Ha előzetes elméleti álláspont nem is köti őket, azért az egyes

mesetípusok elemzésénél mindig hajlanak az egy központból való eredet, a monogenetikus keletkezés elfogadására. Már J. Krohn 1884-ben azt írta Hunfalvy Pálnak, hogy az első feladat a változatok időbeli és földrajzi rendezése. Nehogy azt higgyük, hogy könnyű mulatság ez: még az egyes nemzeti változatok sorrendbe állítása is nehéz feladat, hát még egy-egy ismertebb mesetípus ezer meg ezer változatának sorrendbe állítása, a nemzeti normálformák kibontása, a szerkezet fő vonásainak kiemelése. Hogy a gyakoriságával kiemelkedő normálforma mögül az alapformára és az őstípusra következtethessünk, ahhoz a finn iskola összehasonlító előírásai szerint sok követelményt kell kielégítenünk, a következőket: 1. a változatok legnagyobb száma mögött rejlő formát kell felmutatni, 2. a legszélesebb földrajzi elterjedettség, 3. a legrégebbi s a legjobban elmondott változat tanúságtétele, 4. a legtermészetesebben ható változatok, 5. azok a változatok, amelyeknek felépítésében a logikai-szerkezeti sorrend a legjobban egybevághat az irodalmilag megőrzött régi adatokkal, végül 6. azok a változatok, amelyek a helyi változatokhoz legjobban illeszkednek, tehát az akklimatizálódásuk folyamata a legteljesebb. Ez a hat kikötés teszi lehetővé a normálformák mögött megbúvó „alapforma” kikövetkeztetését, a mesetípus ősi alakjának a rekonstruálását. Bizony ez kemény, alázatos munkát igényel, az összehasonlítás mikrofilológiai pontosságát, érzékenységét. S ugyanakkor – nem is egy ellenvetés végső érve ide torkollik – a hálátlan munka végén nincs semmi bizonyosságunk. Épp Honti János utalt arra egyik szép tanulmányában, hogy egyetlen új adat (az egyiptomi mesék egyik vallomása) biztosnak látszó, kikerekített elméletet, filológiai munkát döntött romokba.

E rövid tanulmányban nem követhetjük nyomon minden részletében azt a hatalmas filológiai munkát, amit a finn iskola elvégzett. Értékes gondolatokat vetett fel ez az iskola a szójhagyomány és az irodalmi forma vonatkozásában: mindig is előnyben részesítette a szóbelit, a népköltészet alkotásait. Walter Anderson az egyik szép művében (*Kaiser und Abt*), amely épp a mi *Cinkotai kántor* típusú történetünk eredetét nyomozza egészen a koraközépkori héber okosságpróbákig, kifejti a népmese egyik csodálatos törvényszerűségét: a szójhagyomány mindig törekszik az

eredeti formát visszaállítani a változatok, a változtatások rengetege ellenére is. A szájhagyomány egyik nagy állandósító, megőrző ereje ebben az alapformát visszaállítani akaró és tudó törekvésben van. A szóbeli alkotásnak egyik értékes törvénye ez; igaz, *csak az egyik*, hiszen ismerjük az újat, a mást teremtő erők működését is a szóbeli költészetben, mesemondásban egyaránt. Sorolhatnók még a finn iskola elveit a szóhagyomány terjedésének útvonaláról, a hagyomány hordozóiról, továbbadóirol szóló kikötéseit, finom megállapításait, mégis az az igazság, hogy nagy eredményeit figyelembe véve sem mondhatjuk, hogy kitűzött célját elérte. A népmese keletkezésének, fennmaradásának, epikus gazdagságának, újrateremtődésének titkai még mindig nincsenek feltárva, csak egy-egy lassú lépéssel jutottunk előre. S az lett a nagy hibája a finn iskolának, hogy filológiai módszerét az évek során valósággal megmerevítette, a mesetípusok, motívumok elszakadtak az alkotások teljes összefüggésétől, mechanikusan megszerkesztett képletekké váltak, s e képletek telve bizonytalansági tényezőkkel. Számos irányzat lépett fel ellenük, felsoroltunk néhányat. Hiányolták a szociológiai, lélektani, a mélyebb, egyetemesebb néprajzi szemléletet, az alkotáslélektani, poétikai szempontok figyelembe vételét. Wesselski az irodalmi alakok primátusa felől támadta a finn iskolát, s egészen más poétikai keletkezésrendet állított fel, a szovjet folkloristák kozmopolitizmust vetettek a szemére, s egyéb fogyatékokban is elmarasztalják. De nem folytatom a hibáztatások említését, pedig ma is újra támadják a finn iskolát, s hogy életereje nagy, azt nemcsak kemény védekezése, de a támadások súlya is igazolja.

A viták, támadások ellenére is monumentálisat alkotott a finn iskola. Nemcsak az bizonyítja, hogy ma már mind többen foglalkoznak, így nem utolsósorban a szovjet folkloristák is, a modern összehasonlító-történeti módszer kidolgozásával, a tipologikus mellett az összehasonlító genetikus módszer kialakítására, az összehasonlítás társadalmi-történeti alapjainak meghatározására is törekszenek. (Magam 1956 óta több tanulmányban is vázoltam egy ilyen módszer lehetőségét.) Nemcsak erről van szó, bár erről is. Bizonyos, hogy a finn mesekatalógus (Antti Aarne eléggé meg nem hálálható műve, amely az FFC 3-ik

köteteként jelent meg) s az azt követő nemzeti és nemzetközi katalógusok az első és nélkülözhetetlen útmutatást jelentik, enélkül ma már – a katalógusok, szótárak kikerülhetetlen pontatlanságai, hibái ellenére – egy lépést sem tehetünk. Szerényen maga A. Aarne mondotta egyszer, hogy a mesekatalógusok, a típusok összevetése *után kezdődik a mesetudomány*. Mégis igaz, hogy ez a munkát, mint egyszer már leírtam e tanulmányban, az emberi szellem egyik hatalmas erőfeszítése a maga vizsgált valósága, ismerettárgya hálóbba fogására, megragadására. Csak egypár szóval a vázát hadd írnom ide Aarne finn mesekatalógusának: az állatmesékkel kezdi, és itt a vadállatokról, a háziállatokról, az ember és a vadállatok kapcsolatáról szóló történeteket, a madarak, halak stb. történeteit sorolja föl és látja el egy-egy típusszámmal; a második nagy csoport a valódi meséket fogja össze, a varázsmeséket, a természetfölötti erőket, személyeket, tárgyakat magába foglaló meséket, aztán a vallásos, majd a romantikus, ill. novellisztikus mesei történeteket, s végül az ostoba ördögről, ill. óriásról szóló történeteket sorolja föl; a harmadik főcsoport az anekdoták, tréfák ciklusait tartalmazza; külön csoport a hazug meséké, az ún. formulás meséké s végül a „be nem osztható mesék” kis csoportja. Minden mese önálló egység, zárt történet: külön típusszámot kap. Aarne hagyott üres helyet, számot a még elő nem került mesei típusoknak is. Ebből a rendszerezésből fejlődtek ki a többi nemzeti katalógusok, s nőtt ki Stith Thompson irányításával a számos kiadást megért, de úgy tűnik, soha be nem fejezhető, nagy nemzetközi katalógus. Hogy mindez megszületett, hogy ma már nemcsak a hindu epikában, vagy a kelta mitikus történetekben, az óír epikumokban tájékozódhatunk, hanem lassan-lassan az egész epikai világkincsben, az a finn kezdeményezés, a finn iskola példája s nem kis mértékben a finn kutatók munkájának eredménye.

A finn iskola nélkül nem ismernők a népmese világának, a világ áttekinthetetlen mesekincsének főútvonalait, a világ epikus motívumainak rendszerét – az emberiség egyik gazdag, feledhetetlen alkotását. Igaz, továbbkutatásra ingerel, ellentmondásra ingerel ez a finn iskola: ez is egyik értéke. Hálával kell gondolnunk első munkásaira, a módszer megalkotóira, minden kutatójára. Könnyen úgy tűnhet, hogy a finn népmesék e régen várt,

szép kötetének kiadása csak jó ürügy számomra, hogy inkább a finn kutatásról, mint magukról a finn mesékről szóljak. Van is a gyanúban igazság: amikor éppen nem divatos, hadd fejezzem ki hálámat, őszinte elismerésemet e nagyjelentőségű iskola előtt. Igaz, magyar kutatók közül számosan jártak tanulni a finn folkloristákhoz, nem is egy nevet említettem közülük. Csak nemrégiben közölte gazdag anyagú tanulmányát Voigt Vilmos a finn kutatásokról. Voigt tanulmánya egyszerre számol be a finn kutatás jelentős eredményeiről, s tanúskodik arról is, hogy jelentős fiatal kutatóink érdeklődése változatlan komolysággal figyeli a finn iskola értékeit.

Mégis, hadd szóljak befejezésül néhány szót az itt közreadott finn mesékről, melyeket oly szerető kézzel, gondosan, a mesék benső sajátosságait oly finoman újraköltő fordításban N. Sebestyén Irénnek, kitűnő tudósunknak köszönhetünk. Igaz, e finn népmesék elmondanak mindent magukról, aligha kell értelmeznünk, magyaráznunk őket.

A meséket az Aarne–Thompson katalógus rendszere szerint közöljük, s a több mint száz év alatt gyűjtött mesék közül válogatták ki gondos finn barátaink, akik e válogatással arra is törekedtek, hogy a legjelesebb gyűjtők-kutatóik által feljegyzett múlt századi, valamint új gyűjtésű meséket is adjanak, minél több finn tájék és minél több finn mesetípusból adjanak ízelítőt. E kis kötetke, állíthatjuk, kerek, tiszta képet ad a finn népmesék világáról, stílusának sajátos vonásairól, atmoszférájáról, meseszövésének, motívumrendjének jellegzetességeiről. (A magyar olvasó az utóbbi évtizedekben alig olvashatott magyar nyelven finn népmesét; csak az ifjúság számára készített sorozatunkban találhatott néhány szép példára. A finnek nemrégiben, a Helsinkiben tartott finnugor kongresszus tiszteletére adtak ki egy kötetnyi magyar népmesét.) Első és természetes érzésünk, hogy e finn mesékben is, mint annyi más nép mesekincsében, a magyar mesék s az euráziai mesék rokonaira ismerünk. Ismerős történetek, ismerős fordulatok, jellemek, ismerős költészeti fordulatok. Igaz, elvétve akad olyan mese is (pl. a 11., a 16. mesék), amely idegen a magyar népmesekincsben, de hiszen nekünk is van nem egy olyan mesénk, amelynek a gyűjtés addig nem mutatta fel párját a finn anyagban. De mégis az első benyomás az erősebb, amire bevezető soraimban céloztam: az egyszerre

ismerős mesei témák, mesei fordulatok sora s az elmondásban, a részletekben, a hangulatokban megmutatkozó jellegzetes idegenség. Ismerős-ismeretlen egyszerre ez a mesevilág a mi számunkra, belejátszik ebbe, bizonyára, a finn népmesék atmoszféráját meghatározó északi táj, az életmód eltérő formáira, a más gazdálkodásra, életstílusra utaló kis jelzések egész sora. Másutt felfedezzük a cári világra való utalást, az orosz kulturális-gazdasági kapcsolatok mesei jelzéseit; mások a mesezáró formulák, a mindennapi élet más jelzéseit adják, mint a mi meséink. A Mátyás-mesék, ismert tréfák hangvétele is előkerül, s mégis az első és legerősebb érzésünk ebben a kettős hangulatban van, az egyszerre ismerős-ismeretlen világ átérzésében. Az a meggyőződésünk, hogy ez a sajátos kettősség érzése lesz az egyik legtartósabb, legelbűvölőbb varázsa a finn meséknek.

Úgy öleljük magunkhoz, úgy üdvözljük mint messziről jött rokont, akinek hanglejtése a miénk, értjük is, nem is mondatait: egyazon ritmus, egyazon emlékezet ősi ereje munkál mögöttük. Öröm ráösmerni mindarra, ami ismerős, ami közös, öröm megfejteni az ismeretlent, azt az ismeretlen újat, amire a finn mese tanít.

ORTUTAY GYULA

TARTALOM

A medve és a róka
Medve a szénásszánon
Alkonyat, Éjfél és Virradat
A császár leánya a templomban
Menekülés az ördög kastélyából
Feleség, aki a testvér hasonmása
Taknyos Risztó
Madárból lett leány
Háromszögletű ház a tenger egyik szigetén
Valami-semmi
A horgászfiú
A lusta leány
A kondásleány
Kékhüvelyk
Hosszúláb, Húsevő, Csontrágó, Nagyivó, Élesszem, Hat-tél
A kék tenger szépséges leánya
Az egér és a cinke háborúja
Hogyan lett a szegény leány a királyfi felesége
Gyulladj meg, gyertya!
A pokol malma
A nagy verekedő ellenfelet keres
A kereskedő fia
A király és a katona mindennapi kenyere
A balsorsú ember
Férfiszülte leány
Korcsolyaverseny
Kátrányégető fiúból lett generális
Szegény ember szerencséje
A csodatevő kasza
Az utolsó apai tanács
A jó eszű fiú
A kötélverő megszedi magát

A katona és a vadász
A zsellérfiú keresztapja
Hogyan lehet a szegény emberből gazdag ember
A királyfi és a tenger szelleme
Matti és az ördög
Az eladó banya
Hölmölä, az együgyű emberek faluja
Négy bolond asszony
A lusta menyasszony
A kőszívű menyasszony
A vaksi menyasszony
A tolvaj fiú
A gazdag testvér és a szegény testvér a törvény előtt
A kótyagos fiú
Hadd lássa a falu népe, hogy milyen finomat eszünk!
A fősvény gazda
A munka bére
Tyúk-Gréta
Jó Jusszi
Pénzből bogár
A kántor és a karácsonyra főzött sör
A pap és a kántor lopni mennek
Kecske-e-e, kanca-a-a
A pap naptára
Amerikai út
Üti kalandok
Téli vadászat Lappföldön
A legnagyobb kívánság
Hogyan került az agyag a tó fenekére
A nagy istálló
Utószó (Ortutay Gyula)
Jegyzetek